

॥ अथ श्रीमुद्गलपुराणे पंचमः खंडः प्रारभ्यते ॥

खण्ड ५ चित्र ८ — श्रीलक्ष्मणद्वारावतारे भगवान् भस्मरुण्डिः देवानुपदिशति ।

॥ श्रीगणेशाय नमः ॥ शौनक उवाच । श्रुतं मया महाख्यानं गजाननकथाश्रितम् । सर्वसौख्यकरं तात ब्रह्मभूतपदप्रदम् ॥१॥
 तथा तृप्तिं न याम्येव पीत्वा ब्रह्मामृतं परम् । गुणज्ञो गणराजस्य कस्तं मुंचति मानद ॥२॥ धन्या वयं महाभाग त्वदासंग-
 समाश्रयात् । यत्र योगप्रदा गाथा वर्तते त्वन्मुखे द्विज ॥३॥ लंबोदरस्य माहात्म्यमधुना वद सर्वदम् । कीदृशोऽयं गणेशानः
 कीदृशं ब्रह्म तस्य च ॥४॥ कति तस्यावताराश्च किंकर्मा सोऽपि चिन्तयः । किमर्थमागतो भूमौ तत् सर्वं वद विस्तरात् ॥५॥
 सूत उवाच । एवं दक्षेण संश्रुत्य गजाननचरित्रकम् । पृष्टो योगीन्द्रमुख्यश्च गणपत्योऽथ मुद्गलः ॥६॥ दक्ष उवाच । गजाननस्य
 माहात्म्यं श्रुत्वा संक्षेपतः परम् । न तृप्तोऽहं महाभाग पायं पायं मुधामिव ॥७॥ अतो लंबोदरस्य त्वं चरित्रं वद विस्तरात् ।
 सर्वसिद्धिप्रदं पूर्णं श्रवणात् पठनाच्छ्रुताम् ॥८॥ गणेशस्य कथां योगिन् शृण्वन्ति च पठन्ति ये । श्रावयन्ति प्रपृच्छन्ति चत्वारः
 पुण्यभागिनः ॥९॥ धन्या ये पुरुषा लोके सादरा मुनिसत्तम । कथायां कृतकृत्यास्ते योगिनो योगभूषणाः ॥१०॥ सूत उवाच ।
 एवं तस्यादरं हृष्ट्वा हर्षितो मुद्गलो मुनिः । जगाद तं महाभागं प्राजापत्यैर्द्रमादरात् ॥११॥ मुद्गल उवाच । साक्षाद्ब्रह्मसुतस्त्वं
 च ब्रह्मतुल्यो न संशयः । तत्र किं गणनाथे वै चित्रं रसयुतः प्रभो ॥१२॥ येषां मुखारविंदेषु गणेशस्मरणं भवेत् ।
 इच्छामि तेषां दासत्वं नित्यं दक्ष प्रजापते ॥१३॥ अधुना शृणु वक्ष्यामि संक्षेपेण चरित्रकम् । लंबोदरस्य विस्तारे कः
 समर्थो भवेत् प्रभो ॥१४॥ संवादं पूर्णसंभूतमसितस्य महात्मनः । नैध्रुवस्याऽत्र वक्ष्यामि सर्वसिद्धिप्रदायकम् ॥१५॥
 प्रणम्य मुनिशार्दूलो नैध्रुवो वत्सरं वनम् । ययौ तपःप्रसिद्धर्थं महाभागो महासुनिम् ॥१६॥ स तताप तपो घोरं
 दिव्यवर्षसहस्रकम् । तपसा तस्य देवेंद्रा भीताश्च प्रबभूविर ॥१७॥ किमयं तपसा साध्यं कर्तुमिच्छति बाहवः । न तुल्यं
 तपसोऽस्यात्र ब्रह्मांडे किं भविष्यति ॥१८॥ ततस्तस्याऽऽश्रमेऽकस्मादसितोऽभवदागतः । पितृव्यं मुनिरुत्थाय प्रणनाम
 कृतांजलिः ॥१९॥ पुपूज भक्तिसंयुक्तः कृतांजलिपुटः स्थितः । तस्याऽऽज्ञया विनीतः स आसने संस्थितोऽभवत् ॥२०॥
 तमुवाच महायोगी सोऽसितो हितकारकम् । वचो भावेन संतुष्टो भ्रातृपुत्रं तपोधनम् ॥२१॥ असित उवाच । देहं किं तपसा
 पुत्राऽतिशोषयसि तापस । देहशोषणरूपं यत्तपो मुख्यं न शास्त्रतः ॥२२॥ अतो देहश्रमं त्यक्त्वा तपो मुख्यं समाचर ।
 येन त्वं ब्राह्मणो भूत्वाऽन्ते ब्रह्मणि गमिष्यसि ॥२३॥ मुद्गल उवाच । असितस्य वचः श्रुत्वा नैध्रुवो भक्तिसंयुतः । पुनः प्रपञ्च
 योगीन्द्रं संशयेन समन्वितः ॥२४॥ नैध्रुव उवाच । कृच्छ्रचांद्रादिधर्मेण यथाविधि कृतं मुने । तपो ब्रुवन्ति सर्वज्ञास्तत्र मुख्यं

किमप्यहो ॥२५॥ असित उवाच । तपश्च त्रिविधं प्रोक्तं तापदं नात्र संशयः । तच्छृणुष्व विधानेन योगिवंद्यो भविष्यसि ॥२६॥
 कृच्छ्रचांद्रायणादीनि तपांसि प्रवदंति च । पंचाग्निसाधनादीनि वायुभक्षात्मकानि च ॥२७॥ इत्यादिभेदा बहवस्तपसो
 विविधस्य च । तदेव बाह्यभावस्थं पुत्र जानीहि निश्चितम् ॥२८॥ इहामुत्रप्रदं तात तपः फलमयं स्मृतम् । फलं सुक्त्वा
 पुनः सोऽपि दीनरूपो भवेत् किल ॥२९॥ अन्यच्छृणु महाभाग तपः परमदुश्चरम् । वायुरोधात्मकं देहे प्राणायामेन जायते
 ॥३०॥ तत्र प्राणस्य संतापो जायते नात्र संशयः । देहस्यापि तथा पुत्र तपस्तेन तदुच्यते ॥३१॥ षट्चक्रभेदेन दक्षमंतर्धान-
 परायणः । सहस्रारे गतं वायुं रोधयेत्तत्र लालसः ॥३२॥ तपःप्रभावेन तेन क्षुद्रसिद्धियुतो नरः । भवति ज्ञानमार्गज्ञ-
 स्त्रिकालज्ञानसंयुतः ॥३३॥ दूरश्रवणसामीप्यं कुरुते कामगां गतिम् । जले स्थलं स्थले तोयमाकाशे नगरादिकम् ॥३४॥
 अहताज्ञश्च सर्वत्र भवते परमद्व्युतिः । अपरायुः समायुक्तो ब्रह्मावांश्चालयत्यपि ॥३५॥ एककल्पस्य सर्वेषां वृत्तान्तं
 कथयत्यपि । जानाति स तपो योगादंतर्धानपरायणः ॥३६॥ सोऽपि गत्वा विधेर्लोकं भुनक्ति विविधं सुखम् । पुण्यंति
 पुनरत्रैव दीनो भवति निश्चितम् ॥३७॥ तृतीयं त्वं तपोरूपं शृणु मत्तो सुयोगदम् । द्विविधं च तपो येन साधितं गुरुमार्गतः
 ॥३८॥ तेनैकाग्रमयं चित्तं भवत्यत्र न संशयः । सर्वत्रात्मस्वरूपं स पश्यति ज्ञानचक्षुषा ॥३९॥ तत्रानुभवमात्रेण शमदम-
 परायणः । भवते तेन संतापो देहे मनसि जायते ॥४०॥ विषयान्निदयन् सोऽपि जडोन्मत्तपिशाचवत् । चरति
 सर्वभावज्ञ आत्मनिष्ठतया सुत ॥४१॥ ततो निरोधयोगेन निवृत्तिषु परायणः । चित्तं संरुध्य सर्वत्र निवृत्तिं लभते स्वयम्
 ॥४२॥ अहं ब्रह्मेति यत् प्रोक्तं कुतस्तत्र भयं भवेत् । न जगज्जगदात्मा वै मनो वाणीविहीनकः ॥४३॥ स्वत उत्थानभावो
 नोत्थानं परत एव न । न स्वतः परतस्तत्र उत्थानं वर्जितं भवेत् ॥४४॥ एवं निरोधयोगेन शमी दमपरायणः । संतोषेण
 स्वयं योगी वर्तते नित्यदा सुत ॥४५॥ तत्र संतोषभावेन स्थितस्य देहचेतसोः । संतापो जायते नित्यं तदेव तप उच्यते
 ॥४६॥ ततो निरोधभूमिं स त्यक्त्वा शान्तिपरायणः । त्यक्त्वा पंचविधं चित्तमेवं ब्रह्मैव जायते ॥४७॥ ततो विधिनिषेधाभ्यां
 हीनो योगधरः स्वयम् । रसहीनश्चरत्यत्र प्रारब्धानुभवेन सः ॥४८॥ यथा जलानि सर्वत्र सुत गच्छंति सागरे । यदृच्छया
 तथा सोऽपि भोक्ता भोगेन नित्यदा ॥४९॥ तत्रांतरे शरीरेऽस्य तापः संजायते सदा । शान्त्या भोगपरत्वेन तदेव

तप उच्यते ॥५०॥ एतद्योगात्मकं सुज्ञ तपस्ते कथितं मया । तृतीयं ब्रह्मदं पूर्णं तदर्थं यत्नमाचर ॥५१॥ तपोधना महाभागा योगिनस्तत्परायणाः । ब्राह्मणास्तपसा युक्ता ब्रह्मभूता भवंति ते ॥५२॥

॥ ओमिति श्रीमदांत्ये पुराणोपनिषदि श्रीमन्मौद्गले महापुराणे पंचमे खंडे लंबोदरचरिते असितनैध्रुवसंवादे त्रिविधतपोवर्णनं नाम प्रथमोऽध्यायः ॥

॥ श्रीगणेशाय नमः ॥ मुद्गल उवाच । असितस्य वचः श्रुत्वा नैध्रुवो विस्मिनोऽभवत् । प्रणम्य तं महाभागं जगद्विनयान्वितः ॥१॥ नैध्रुव उवाच । स्वामिन् वद महायोगं योगदं साधनं परम् । तदर्थं कस्य भक्तिर्मे कर्तव्या योगिसत्तम ॥२॥ असित उवाच । शृणु पुत्र प्रवक्ष्यामि लंबोदरकथानकम् । तेन सर्वं महायोगं लभसे नात्र संशयः ॥३॥ एकदाऽहं तथा पुत्र वत्सरस्ते पिता पुरा । तपसा शुद्धभावेन भवावः स्म च निर्मलौ ॥४॥ ततो योगस्य प्राप्त्यर्थं यत्नवंतौ सुसंस्थितौ । अंतर्ज्ञानसमायुक्तौ जडोन्मत्तादिसुप्रियौ ॥५॥ एकाग्रं साधयित्वा वै निरोधे संस्थितौ तथा । सहजावस्थया युक्तौ सुखयुक्तौ भवावहे ॥६॥ तत्रैव मोहहीनत्वं दृष्ट्वा परमविस्मितौ । शान्तिहीनौ ततो जातौ गतौ च ब्रह्मणोऽतिक्रमम् ॥७॥ तत्र स्पर्धासमायुक्तौ विश्वामित्रवसिष्ठकौ । समायातौ प्रणम्यैनं प्रतिष्ठतौ विधातारं प्रपृच्छंतौ विशेषतः । कोऽधिको वद धातस्त्वं तपसा योगसेवया ॥९॥ तच्छ्रुत्वा तौ जगदाऽथ ब्रह्मा सर्वपितामहः । येन क्रोधो जितो नूनं तं जानाम्यधिकं मुनिम् ॥१०॥ युवां क्रोधयुतौ पूर्णौ तत्र किं विद्यते तपः । सर्वत्र शान्तिदं योगं तं यो जयति सोऽधिकः ॥११॥ ततः प्रणम्य विश्वेशं वदतः स्म तपोधनौ । विनयेन समायुक्तौ तपस्पर्धापरायणौ ॥१२॥ वसिष्ठविश्वामित्रावूचतुः । कीदृशोऽयं प्रजानाथ क्रोधः सर्वभयंकरः । कुत्र तिष्ठति देवेश किंरूपः किंस्वभाववान् ॥१३॥ जयति केन योगेन तं दुष्टं योगिनः प्रभो । सर्वं वद विभो तस्य तं जेष्यावो न संशयः ॥१४॥ ब्रह्मोवाच । अत्राऽहं कथयिष्यामीतिहासं सर्वसिद्धिदम् । तेन क्रोधं च कामं चाभिमानं जयति प्रभुः ॥१५॥ शकुनेरभवत् पुत्रः शुक्रं भस्मासुरोऽतपत् । उपसंगम्य संगृह्य विद्यां पंचाक्षरीं पुरा ॥१६॥ दीक्षां गृह्य महादेवमुपासनविधानतः । साधयामास भावेन भस्मोद्धूलितचिग्रहः ॥१७॥ सहस्रे प्रगतेष्वेव प्रभुवर्षेषु शंकरः । तं ययौ वरदानार्थं सर्वदेवसमावृतः ॥१८॥ आगतं शंकरं दृष्ट्वा उत्थाय

प्रणिपत्य तम् । पूजयित्वा प्रतुष्टाव स्तोत्रैः शैवैर्महासुरः ॥१९॥ जगाद शंकरो दैत्यं संतुष्टो भक्तमुत्तमम् । वरं वरय
 दास्येऽहं भक्त्या ते तपसाऽसुर ॥२०॥ भस्मासुर उवाच । यस्य शंभो महेशान मस्तकेऽहं धरामि सः । हस्तं सद्यो मृतो
 भूत्वा ततो भवतु भस्मसात् ॥२१॥ अन्येभ्यः सर्वभूतेभ्यो न भयं मे कदाचन । भवेत् सर्वातिगा शक्तिस्तथा कुरु
 महेश्वर ॥२२॥ तच्छ्रुत्वा विस्मितः शंभुस्तं जगाद महासुरम् । सर्वं च ते महादैत्य भविष्यति मदाज्ञया ॥२३॥ हस्तस्ते
 यस्य शिरसि दक्षिणः संप्रतिष्यति । स वै भस्ममयः सद्यो भविष्यति न संशयः ॥२४॥ ततः शिवो ययौ स्थानं कैलासं
 गणसंभृतः । दैत्यस्तत्रैव तिष्ठन् स विचारमकरोत् स्वयम् ॥२५॥ अहो शिवस्य वामांगे संस्थिता जगदंबिका । रूपलावण्य-
 संयुक्ता रत्नभूताऽतिसुंदरी ॥२६॥ एतादृशी मया कुत्र दृष्टा नैव सुरूपिणी । नग्नः शंभुरयं तस्याऽयोग्यो नैव भवेद्रतौ
 ॥२७॥ अतोऽहं यत्नमास्थाय वरदानप्रभावतः । शंभुं भस्ममयं कृत्वा ग्रहीष्यामि च पार्वतीम् ॥२८॥ एवं विचार्य दैत्येन्द्र
 आचयौ शंकरांतिकम् । कैलासे गिरिवर्ये स वेगमास्थाय दारुणः ॥२९॥ दक्षिणं हस्तमूर्ध्वं स कृत्वा शंकरसन्निधौ ।
 आचयौ तं विलोक्यैव पपाल गिरिजापतिः ॥३०॥ नमस्कारादिचिह्नैश्च हीनं दृष्ट्वा स्वसन्निधौ । असुरं भावसंयुक्तं भयभीतः
 समंततः ॥३१॥ ततः सोऽपि महादैत्यः क्रोधयुक्तो विशेषतः । धावयित्वा तमनु वै ग्रहीतुं प्रोद्यतोऽभवत् ॥३२॥ ततो-
 ऽतिवेगमास्थाय शिवो भीत्या पलायत । अधावत् पृष्ठमास्थाय तं भस्मासुर एव च ॥३३॥ पलंतं शंकरं तत्र ददर्श
 कमलापतिः । सस्मार गणपं चित्ते किं भविष्यति विह्वलः ॥३४॥ सोऽपि तुष्टाव चाथर्वशिरसा विघ्ननायकम् । विष्णुः
 परमशोकार्तो महादेवस्य कारणात् ॥३५॥ शिवश्च भयसंयुक्तो गणेशं स्वयमस्तवीत् । महासंकटनाशार्थं शरणागतवत्सलम्
 ॥३६॥ शिव उवाच । किं पश्यसे नाथ विनायकस्त्वं दैत्येन सर्वत्र च मां सुत्रासितम् । दक्षं भुजं मस्तकं गणेश कृत्वा
 स मां भस्ममयं करिष्यति ॥३७॥ नानाजनैः सेवितपादपद्म किं विस्मृतो मां भयभंगकारिन् । चिंतामणे चित्तनिवासक
 त्वं संरक्ष विघ्नेश दयाघनात्र ॥३८॥ त्वदन्यदेवं शरणं गजास्य प्रभुं समर्थं न च यामि नाथ । न कोऽपि हेरंब महानुभाव
 क्षमो हि मां रक्षितुमीश्वरः कः ॥३९॥ लंबोदरामोघ सुचिंतनं ते स्वानंदवासिंश्च महोदरस्य । रक्षस्व मां मृत्युमुपागतं त्वं
 त्वत्पादनिष्ठं भयभंजनाशु ॥४०॥ किं सिद्धिबुद्धिप्रविहारकेण सक्तः प्रजातोऽसि विनायक त्वम् । भक्तानुकंपीति तवैव
 नाम वेदे कथं संकथितं महात्मन् ॥४१॥ किं लक्षलाभप्रभवार्थमेवं संसक्तभावैरसि विस्मरंश्च । मां रक्ष नो चेन्निरामस्य देव

व्यर्थं यशः संभविता परात्मन् ॥४२॥ यथा दिनेशः समकालयुक्तः प्रकाशदाता भवतीति नित्यम् । तथा हि ते भक्त-
जनानपारान् क्षमोऽसि तान् रक्षितुमंतरं किम् ॥४३॥ किं योगरूपातिविलंबनेन रक्षस्व भीतं मरणे सुसंस्थम् । हेरंब
विघ्नेश विनायकाशु रक्षस्व रक्षस्व महेशपुत्र ॥४४॥ एवं स्तुवति शंभौ स विष्णोर्हृदि गजाननः । प्रविश्य बुद्धिसंदाता
बभूवे भक्तवत्सलः ॥४५॥ धृत्वा स्त्रीविषकं विष्णुर्ययौ तं भस्मकारकम् । महासुरो मुमोहाऽसौ तां दृष्ट्वा मोहिनीं स्त्रियम्
॥४६॥ तां समागत्य पप्रच्छ दैत्येद्रो मोहसंयुतः । कुत्र गच्छसि सुश्रोणि किं ते कार्यमुपस्थितम् ॥४७॥ वद मां तत्
करिष्यामि त्वदासोऽहं न संशयः । अहं सर्वेश्वरोऽत्रैव न समो मे प्रविद्यते ॥४८॥ भज मां भावसंयुक्ता भजंतं ते च
दासकम् । त्वदधीनो भविष्यामि सदा वरांगने मतम् ॥४९॥ तस्य तद्वचनं श्रुत्वा स्मित्वा सा तं जगाद ह । अहं मोहप्रदा
नारी मोहिन्यत्र समागता ॥५०॥ मदाज्ञया दैत्य यदि वर्तसे त्वं निरंतरम् । तदा ते गृहगा भूत्वा तिष्ठाम्यत्र न संशयः
॥५१॥ तथेति दैत्यराजस्तां जगाद साऽब्रवीत् पुनः । नृत्यं कुरु मदग्रे त्वं यथा नृत्यामि वै अहम् ॥५२॥ तथेति
प्रतिपाद्यैव सा ननर्त कलान्विता । तथा दैत्याधिपस्तत्र ननर्त काममोहितः ॥५३॥ तथा दक्षिणहस्तश्च स्थापितः शिरसि
स्वके । तथा सोऽपि चकाराशु भ्रान्तो विघ्नेशमायया ॥५४॥ भस्मसादभवद्दैत्यो भस्मासुरश्च तत्क्षणात् । ततः सा विस्मिता
भूत्वा तुष्टाव गणनायकम् ॥५५॥

॥ ओमिति श्रीमदान्त्ये पुराणोपनिषदि श्रीमन्मौदले महापुराणे पंचमे खण्डे लंबोदरचरिते भस्मासुरवधो नाम द्वितीयोऽध्यायः ॥

॥ श्रीगणेशाय नमः ॥ ब्रह्मोवाच । गाणेनैः स्तोत्रसुखैः संतुष्टाव विष्टरश्वाः । गणेशं सिद्धिदं पूर्णं भक्तेभ्यो भक्तवत्सलम् ॥१॥
ततः स मोहिनीरूपमभूत् त्यक्तुं समुद्यतः । एतस्मिन्नंतरे तत्राऽमरैः संबोधितः शिवः ॥२॥ ज्ञात्वा भस्मासुरं
शंभुमृतं विस्मितमानसः । ननर्त भक्तिसंयुक्तो जय विघ्नेश उच्चरन् ॥३॥ ततः सर्वैः समायुक्तो मुकुंदकपुरं गयौ । तत्र
नारीस्वरूपस्थमदर्शत् केशवं शिवः ॥४॥ महामोहप्रदं रूपं दृष्ट्वा विष्णोः सुविस्मितः । तदज्ञानो महादेवस्तां गयौ काम-
विह्वलः ॥५॥ तं दृष्ट्वा मोहितं विष्णुः पपाल स्त्रीस्वरूपधृक् । तामन्वधावदेवेशः शंकरो विह्वलो भृशम् ॥६॥ ततस्तत्याज

तद्रूपं विष्णुः स पुरुषोऽभवत् । शिवः खिन्नश्च तत्रैव स्वलितोऽभूत् सुविह्वलः ॥७॥ ततः सर्वे ययुर्देवाः स्वस्वस्थानं
 मुदा युताः । स्तुत्वा विष्णुं महाभागं शिवः स्वस्थानगोऽभवत् ॥८॥ शिवस्य वीर्यसंपातात्तद्वीर्यप्रभवोऽसुरः । बभूव
 दयामवर्णश्च ताम्रचक्षुः प्रतापवान् ॥९॥ स शुक्रमुपसंगम्योवाच तं विनयान्वितः । प्रणम्य तेजसा युक्तः शिष्यं पालय मां
 मुने ॥१०॥ ततो ध्यानेन स ज्ञात्वा तस्य सर्वं महामुनिः । पुनस्तं प्रजगादैव वचनं हर्षयन्नरम् ॥११॥ शुक्र उवाच । मोहिनीं
 शंकरो दृष्ट्वा कामबाणप्रपीडितः । पश्चाद्विष्णुं समालोक्य स्वचित्ते क्रोधमादधे ॥१२॥ मनो मे चंचलं पूर्णं तद् ग्रहीष्यामि
 यत्नतः । मनोग्रहणरूपश्च क्रोधस्तत्र प्रवर्तते ॥१३॥ तस्मिन् काले च वीर्यस्य स्वलनं सहसाऽभवत् । तस्माज्जातोसि तेन त्वं
 क्रोधनामा भविष्यसि ॥१४॥ ततो दानवमुखैः स कारयामास विप्रप । मौज्यंतसर्वसंस्कारान् यथाविधि स शास्त्रवित् ॥१५॥
 क्रोधो वेदादिकं सर्वमभ्यस्य गुरुसन्निधौ । शंबरस्य सुतां तुल्यामुपयेमे महासुरः ॥१६॥ प्रीतिनाम्नीं महारूपां सर्वावयव-
 शालिनीम् । रूपलावण्यसंयुक्तां विषयानां प्रवर्द्धिनीम् ॥१७॥ ततः शुक्रं समागम्य जगाद प्रणिपत्य तम् । कृतांजलिर्महातेजा
 दैत्येभ्यः सुखदं वचः ॥१८॥ क्रोधासुर उवाच । ब्रह्मांडविजयं स्वामिन् करिष्यामि त्वदाज्ञया । मंत्रं देहि तदर्थं मे सर्वं
 यशोविवर्धनम् ॥१९॥ ब्रह्मोवाच । तस्य तद्वचनं श्रुत्वा काव्यः सर्वज्ञसत्तमः । दैत्यानां प्रहितार्थाय ददौ तस्मै महामनुम् ॥२०॥
 सूर्यस्य विधियुक्तं प्रणम्य संगृह्य तं ययौ । वनं व्याघ्रादिसंकीर्णं तपसे कृतनिश्चयः ॥२१॥ एकपादेन तिष्ठन् समजपन्
 मंत्रमुत्तमम् । चित्ते ध्यायन्नर्यमाणसूध्वदृष्टिर्महासुरः ॥२२॥ निराहारेण देवेशं तोषयामास यत्नतः । शीतोष्णादिभयं
 तद्यक्त्वा काष्ठवत् संस्थितोऽभवत् ॥२३॥ दिव्यवर्षसहस्रेण तुष्टो भानुस्तमाययौ । वरं दातुं महादैत्यमुवाच घननिःस्वनः
 ॥२४॥ रविस्वाच । वरान् वृणु महाभाग क्रोधाऽहं ते ददामि तान् । संतुष्टस्तपसोऽग्रेणैप्सितान् हृदि महामते ॥२५॥ श्रुत्वा
 रवेर्वचो दैत्यो दृष्ट्वा तं पुरतः स्थितम् । प्रणनाम महाभक्त्याऽपूजयत्तेजसां निधिम् ॥२६॥ पुनः प्रणम्य तुष्टाव कृतांजलि-
 पुटोऽसुरः । सौरसूक्तेन देवेशं पुनः संनत आदरात् ॥२७॥ तमुवाचार्यमा दैत्यं वरं वृणु महामते । यं यमिच्छसि तं तं ते
 दास्याम्यत्र न संशयः ॥२८॥ क्रोधासुर उवाच । उत्पत्तिस्थितिसंहारयुक्ता ये देवनायकाः । तेभ्यो मे मरणं भानो न भवेद्वै
 कदाचन ॥२९॥ ब्रह्मांडजयने शक्तं मां कुरुष्व विशेषतः । राज्यं चराचरस्यैव देहि मेऽदितिर्नंदन ॥३०॥ आरोग्यं मनसा
 यद्यच्चिंतितं सफलं भवेत् । न मे समो भवेत् कुत्र तथा कुरु दिवस्पते ॥३१॥ श्रुत्वा तस्य वचो रम्यं सर्वेभ्यो भयदायकम् ।

विस्मितस्तेजसां नाथस्तं जगाद सुयंत्रितः ॥३२॥ भानुस्वाच । क्रोध त्वया च यत् प्रोक्तं तदेव सफलं भवेत् । तपसा यंत्रितो दैत्य तस्मादत्तं मया परम् ॥३३॥ एवमुक्त्वार्थमा लोकमगमद्दुःखसंयुतः । क्रोधो हर्षसमाविष्टः प्रययौ स्वगृहं ततः ॥३४॥ सुहृदो नंदयामासासुरान् सर्वान् महायशाः । काव्यं प्रणम्य स्वस्थाने संस्थितोऽभून् मदान्वितः ॥३५॥ हर्षः शोकश्च पुत्रौ द्वौ प्रीत्यामुत्पाद्य दैत्यपः । नानाभोगान् प्रसुंजानो गर्वितोऽभूत्ततः परम् ॥३६॥ शुक्रं सकलनीतिज्ञं समानाथ्य प्रपूज्य तम् । तस्यानुमतमागृह्य नगरं निर्मेसुरः ॥३७॥ आवेशनामकं रम्यं सर्वशोभासमन्वितम् । तत्राजगमुश्च विप्रैष दानवा दैत्यराक्षसाः ॥३८॥ चातुर्वर्ण्यसमायुक्ता निवासं चक्रे पुरा । जना हर्षयुतास्तत्र मुमुदुः ससुहृद्गणाः ॥३९॥ ततः काव्यः समागत्य क्रोधं चकार विप्रैः । अभिषिक्तं स सर्वेषां दानवानां पदे प्रभुम् ॥४०॥ ततः क्रोधस्य तत्पुर्णं प्रधानाः पंच दारुणाः । बभूवुः सर्वनीतिज्ञा महामाया महाबलाः ॥४१॥ बलिर्जुभस्तथा राहू रावणो माल्यवान् परः । तैर्युक्तः शुशुभेऽत्यंतं क्रोधः परमदारुणः ॥४२॥ अन्ये प्रहस्तमुख्याश्च राक्षसा दानवास्तथा । सिषेविरे भावयुक्ता महाक्रोधं महाबलाः ॥४३॥

॥ ओमिति श्रीमदान्त्ये पुराणोपनिषदि श्रीमन्मौद्गले महापुराणे पंचमे खण्डे लंबोदरचरिते क्रोधासुरराज्यप्राप्तिवर्णनं नाम तृतीयोऽध्यायः ॥

॥ श्रीगणेशाय नमः ॥ ब्रह्मोवाच । ततः किंचिद्गते काले क्रोधो हर्षसमन्वितः । उवाच बलिमुख्यांश्च दानवान् गर्वपूरितः ॥१॥ क्रोधासुर उवाच । शृणुध्वं दानवाः सर्वे बलिमुख्या महाबलाः । ब्रह्मांडं प्रजयिष्यामि भवद्भिः संयुतो ह्यहम् ॥२॥ तस्य तद्वचनं श्रुत्वा दैत्याः संहर्षिता नृपम् । जगुस्तं भक्तिसंयुक्ता कृत्वा करपुटं वचः ॥३॥ बल्याद्या ऊचुः । सम्यगुक्तं त्वया नाथ प्रजेष्यामः सुराधिपान् । त्वत्प्रसादेन दैत्येश आज्ञापय महासुरान् ॥४॥ पराक्रमतुलां ते न तिष्ठति ब्रह्मगोलके । निर्भयोऽसि महाराज जय त्वं सर्वदेवपान् ॥५॥ तेषां वचनमाकर्ण्योऽसुरः क्रोधः प्रहर्षितः । शुक्रं नत्वा समानाथ्य बभौ तेनानुमोदितः ॥६॥ ततो दैत्यगणान् सर्वानाजुहाव नरैः स्वकैः । ते सर्वे हर्षसंयुक्ता आययुस्तं नराधिपम् ॥७॥ ततः सैन्यसमायुक्तो निर्जगाम महासुरः । चतुरंगबलैर्युक्तोऽपारैः सर्वत्र संबभौ ॥८॥ रथस्थश्च स्वयं क्रोधो दैत्यैः संवृतो बभौ । तत्रादौ

पृथिवीं जेतुं ययौ भूमंडले नृपान् ॥१॥ बलिमुख्यैर्महावीरैः स्थितैर्यत्र च मानदौ । तैर्युद्धं कः पुमान् भूमौ कर्तुं शक्तो भवेत्तदा ॥१०॥ राजानः शरणं जग्मुर्दैत्यैर्द्रुभयपीडिताः । केचिन् मृताश्च तैर्युद्धं कृत्वाऽहंकारसंयुताः ॥११॥ केचिद्राज्यं परित्यज्य सुदारुणवनं ययुः । एवं वसुंधरां जित्वा मुमुदुः सप्तसागराम् ॥१२॥ राजस्ते करदांश्चक्रुर्दैत्याः शरणमागतान् । मृतास्तेषां सुताः सर्वे करदान् स्थाप्य चक्रिरे ॥१३॥ वनेषु ये गतास्तेषु दैत्याः संस्थापिताश्च तैः । वसुः संस्थापिता दैत्याः सर्वत्र नगरेषु वै ॥१४॥ ततः पाताललोकेषु ययुर्दैत्यैर्द्रमुख्यकाः । क्रोधासुरसमायुक्ता जेतुं नागान् महाबलान् ॥१५॥ दूतमुखेन वृत्तांतं ज्ञात्वा शेष उदारधीः । वरगर्वसमायुक्तं क्रोधं ज्ञात्वा ययौ स्वयम् ॥१६॥ समागतं महानागैः शेषं ज्ञात्वा समावृतम् । क्रोधासुरः प्रसन्नात्मा मान्य तं सादरोऽभवत् ॥१७॥ करभारं वार्षिकं स वृतः स्वीकृत्य नागपैः । दत्त्वा रत्नादिकं शेषो ययौ स्वस्थानमेव च ॥१८॥ ततः स दैत्यपैः सर्वैर्ययौ शुक्रेण पालितः । देवस्थानेषु सर्वेषु देवोद्याना-
न्यभंजयत् ॥१९॥ ततो दूतं महौदैत्यः प्रेषयामास हर्षितः । जगाद मघवंतं च स गत्वा चेष्टितं महत् ॥२०॥ बृहस्पतिं च देवैर्द्रुस्तत इन्द्रः समाययौ । तेन संज्ञापितः सर्वैः प्रपपाल गुहंतरम् ॥२१॥ तज्ज्ञात्वा दैत्यपैः सर्वैर्हर्षितः क्रोधकोऽसुरः । आययावमरावत्यामिंद्रासनस्थितोऽभवत् ॥२२॥ देवस्थानानि सर्वाणि विभज्य प्रददौ स्वयम् । असुरेभ्यो महौदैत्यस्तेषु दैत्याः स्थिता वसुः ॥२३॥ नाना भोगान् प्रभुजाना देवसौख्यकरान् मुनी । अन्योन्यस्नेहसंयुक्ता बभूवुः साहसप्रियाः ॥२४॥ गंधर्वाश्चाराणाद्याश्चाप्सरसस्तान् सिषविरे । दुःखयुक्ता विशेषेण देवैर्हीना महामुनी ॥२५॥ ततः कदाचिदैत्यैर्द्रो दैत्यपैः संवृतो ययौ । सत्यलोकं सुविख्यातं ज्ञात्वा ब्रह्मा पपाल ह ॥२६॥ तत्रैव संस्थितो दैत्यः क्रोधः परमदारुणः । बुभुजे सत्यलोकोत्थान् भोगान् दैत्यैर्महाबलैः ॥२७॥ ततो विकुण्ठमेवं स जगामासुरसंवृतः । ज्ञात्वा तत्र स्थितो विष्णुः पपाल क्रोधभीतितः ॥२८॥ तत्र स्थित्वा विकुण्ठस्य भोगान् विष्णुकृतान् स्वयम् । बुभुजे ज्ञातिभिः सार्धं क्रोधः परमदारुणः ॥२९॥ ततः कैलासकं दैत्यः शंकरं जेतुमाययौ । महादेवः पपालैव क्रोधसंतापतापितः ॥३०॥ तत्रस्थः क्रोधको दैत्यो ननंद हृदि चाद्भुतम् । दैत्यैः समावृतः क्रूरस्तान् जगाद बलान्वितः ॥३१॥ क्रोधासुर उवाच । बले रावणमुख्याश्च शृणुध्वं मे वचो हितम् । अधुना न जितं स्थानं वदताऽहं जयामि तत् ॥३२॥ दैत्यैर्द्रा ऊचुः । सर्वं जितं त्वया राजन् भानुरेकः सुराधिपः । न जितः स तदर्थं त्वं प्रयतस्वाऽसुराधिप ॥३३॥ जगाद क्रोधको दैत्यस्ततस्तान् हर्षसंयुतः । इष्टदेवं मदीयं तं भानुं त्यजत दैत्यपाः ॥३४॥

तस्य तद्वचनं श्रुत्वा क्षोभयुक्ता महासुराः । जगुस्तं मायया युक्ताः क्रोधं भेदपरायणाः ॥३५॥ अस्माकमिष्टदेवोऽयं सूर्यः
स्वामिन्न संशयः । भजिष्यामो विशेषेण तं सदा भक्तिलालसम् ॥३६॥ देवानां पक्षमुत्सृज्येच्छत्यस्माकं हितं यदि ।
तदा वंद्योऽयमा नाथ नान्यथा जय तं बलात् ॥३७॥ परपक्षायितं देवमस्मत्संहनेन रतम् । जयिष्यामो वयमतो हितं राजन्
समाचर ॥३८॥ दैत्येक्षानां वचः श्रुत्वा क्रोधः संहर्षितोऽभवत् । दूतं संप्रेषयामास रावणं गर्वसंयुतम् ॥३९॥ रावणात्
सर्ववृत्तांतं ज्ञात्वा भानुः प्रतापवान् । तमुवाच तदा क्रुद्धो भयभीतश्च मानदौ ॥४०॥ रविस्वाच । देवानां पक्षमुत्सृज्य
क्रोधासुरपरायणः । न भविष्यामि भो दूत देवोऽहं नात्र संशयः ॥४१॥ उन्मत्तं वरसंयुक्तं क्रोधं वद महामते । त्यक्त्वा
राज्यं वने भानुर्गतो राज्यं कुरुष्व च ॥४२॥ एवमुक्त्वा रावणं स सूर्यः सर्वसमन्वितः । पपाल लोकमुत्सृज्य रावणस्तं
समाययौ ॥४३॥ ततोऽतिहर्षितो दैत्यः क्रोधो दुष्टैः समावृतः । आययौ सौरलोकं तं मुमुदे प्राप्य दुर्जनः ॥४४॥ आत्मानं
कृतकृत्यं स मानयामास दुर्मतिः । ब्रह्मांडविजयी भूत्वा भोगांश्च बुभुजे परान् ॥४५॥ ततः संस्थाप्य दैत्यैर्द्वान् तेषु
स्वर्गेषु दैत्यपः । पृथिव्यां नगरं मुख्यमाययौ प्रीतिसंज्ञकम् ॥४६॥ क्रोधासुरोऽसौ तत्रस्थः प्रशशास प्रतापवान् । त्रैलोक्यं
भोगसंयुक्तः सुहृदानंददायकः ॥४७॥ स्त्रीमांसमदिरासक्तो बभूव विषयप्रियः । न बुबोध गतं कालं यथाकालेन वंचितः ॥४८॥

॥ ओमिति श्रीमदान्त्ये पुराणेपनिषदि श्रीमन्मौद्गले महापुराणे पंचमे खण्डे लंबोदरचरिते क्रोधासुरब्रह्मांडविजयो नाम चतुर्थोऽध्यायः ॥

॥ श्रीगणेशाय नमः ॥ ब्रह्मोवाच । ततोऽतिमदसंयुक्तोऽसुरः क्रोधः प्रतापवान् । दैत्यानाज्ञापयत् क्रूरान् कर्मणः खंडनाय
तान् ॥१॥ तस्याज्ञया ययुर्दैत्या यत्र तत्र महीतले । ब्राह्मणांस्ताडयामासुर्वर्णाश्रमप्रवर्तकान् ॥२॥ अन्यान् वर्णास्तथा
गृह्य कर्महीनांश्च चक्रिरे । देवतीर्थादिकं दैत्या बभञ्जुर्नष्टकृत् ॥३॥ सर्वत्र ब्रासिता लोकाः कर्महीना बभूविर ।
न स्वाहा न स्वधा कुत्र न वषट्कार एव च ॥४॥ ततो विप्रानुवाचाऽथ क्रोधासुरः प्रतापवान् । मदीयानामसंयुक्तं कर्म
कुर्वतु विप्रपाः ॥५॥ जगदीशो महाभागा अहं द्विजा न संशयः । भजतां पादयोर्मं नो दुर्लभं किं भविष्यति ॥६॥ ततो
द्विजास्तपोनिष्ठा गता वनेषु मानदौ । त्यक्त्वा विषयजं सौख्यं सिंहव्याघ्रयुतेषु ते ॥७॥ केचिद् भ्रष्टास्तदाज्ञायां संस्थिता

दुःखसंयुताः । वर्णाश्रमविहीनाश्च जनाः सर्वे बभूवुरे ॥८॥ सर्वत्र क्रोधक्रस्यैव प्रतिमा स्थापिताऽभवत् । गृहे तथा
 तस्याऽसुरैः पूजा प्रवर्तिता ॥९॥ एवं हा हा कृतं सर्वं त्रैलोक्यं तेन वैरिणा । देवाः सर्वे भयोद्विग्ना बभूवुः कर्मखंडनात्
 ॥१०॥ कर्मखंडनभावेनोपोषणैः संयुताः सुराः । ततस्तस्य विनाशार्थं यत्नवंतो बभूवुरे ॥११॥ न प्रापुस्तस्य शांत्यर्थ-
 मुपायं ते सुरेश्वराः । ततोऽतिखेदसंयुक्ता बभूवुस्त्रासकंपिताः ॥१२॥ एतस्मिन्नंतरे तत्र वसिष्ठो योगिनां वरः । जगाद
 तान् सुरेशानाग्निःश्वस्य हितकारकः ॥१३॥ वसिष्ठ उवाच । उत्पत्तिस्थितिसंहारैर्वयं युक्ता न संशयः । अस्मभ्यो मरणं
 तस्य न भविष्यति निश्चितम् ॥१४॥ स्वानंदवासकरणं गणेशं ब्रह्मनायकम् । त्रिभिर्हीनं जगुर्वेदास्तं सेवध्वं सुरेश्वराः
 ॥१५॥ हत्वा क्रोधासुरं सोऽपि स्वपदानि प्रदास्यति । अस्मभ्यं नात्र संदेहं कुर्वतु प्रयताः सुराः ॥१६॥ वसिष्ठवचनं
 श्रुत्वा हर्षयुक्ताः सुरर्षयः । साधु साधु मुनि सर्वे जगुर्ज्ञाननिधिं परम् ॥१७॥ ततस्ते मंत्रराजं वै जेपुर्लंबोदरस्य च ।
 भक्तियुक्तास्तपोनिष्ठा ध्यानसंस्था बभूवुरे ॥१८॥ नानानुष्ठानयोगैश्चातोषयंस्ते गजाननम् । उपोषणपराः सर्वे विधियुक्ता
 महासुनी ॥१९॥ एवं वर्षसहस्रे च प्रगते तोषसंयुतः । लंबोदरः प्रसन्नात्मा तान् ययौ वरदायकः ॥२०॥ समागतं गणेशानं
 हृद्वा देवर्षयः पुरः । उत्थाय हर्षसंयुक्ताः प्रणमुर्दुर्लभं वदुर्वि ॥२१॥ पुपूजुर्भक्तिसंयुक्ताः प्रभुं नानोपचारकैः । पुनः प्रणम्य
 संतुष्टास्तुष्टुबुः करसंपुटैः ॥२२॥ देवर्षय ऊचुः । नमस्ते गणनाथाय लंबोदरधराय च । गजवक्त्राय सर्वेषां नमः पूज्याय ते
 नमः ॥२३॥ स्वानंदपतये तुभ्यं सर्वस्वानंददायिने । अनाथाय च सर्वेषां नायकाय नमो नमः ॥२४॥ नमो विघ्नेश्वरायैव
 भक्तविघ्नविनाशिने । अभक्तानां महाविघ्नकारकाय नमो नमः ॥२५॥ उत्पत्तिस्थितिसंहारहीनाय सर्वरूपिणे । अनादये
 परेशाय महोदर नमोऽस्तु ते ॥२६॥ मायिनां मोहकायैव मायाविने परात्मने । सर्वसिद्धिप्रदायैव नानाविद्याकलात्मने
 ॥२७॥ अपाराननरूपायापारहस्तपदाय च । गुणेशाय गुणानां ते चालकाय नमो नमः ॥२८॥ आदिमध्यांतरूपायादि-
 मध्यांतरस्वरूपिणे । अनाकाराय ते चाकारयुक्ताय नमो नमः ॥२९॥ ज्येष्ठराजाय ज्येष्ठानां पतये सर्वदायिने । आदिपूज्याय
 चांते ते संस्थिताय नमो नमः ॥३०॥ नानाविधं जगत् सर्वं ब्रह्म नानाविधं प्रभो । संभूतमुदरात्ते वै तेन लंबोदरो भवान्
 ॥३१॥ तवोदरभवाः सर्वे त्वं न कस्योदरोऽद्भवः । तेन लंबोदरोऽसि त्वं लंबोदर नमोऽस्तु ते ॥३२॥ सर्वेषामुदराणां त्वं पारं
 जानासि विघ्नप । उदरस्य न कस्तेऽपि पारं जानाति ते नमः ॥३३॥ एतादृशोऽयमानंदानामानंदप्रदायकः । प्रत्यक्षं

दृष्टिगो जातोऽस्माकं धन्या वयं ततः ॥३४॥ मनोवाणीविहीनो न मनोवाणीमयो न च । लंबोदरः समायात आश्चर्यं
भाति ते नमः ॥३५॥ किं स्तुवीमः गणेशानं यत्र वेदादयः प्रभो । शान्तिं प्राप्ता वयं तत्र नः प्रसीद नमो नमः ॥३६॥
एवमुक्त्वा सुराः सर्वे नन्दुर्मुनयस्तथा । तानुवाच गणेशानो मेघगंभीरनिःस्वनः ॥३७॥ लंबोदर उवाच । वरं ब्रूत महाभागा
देवेंद्रा मुनयोऽमलाः । तपसा मनसाऽभीष्टं भक्त्या तुष्टो ददाम्यहम् ॥३८॥ भवत्कृतं मदीयं यत् स्तोत्रं सर्वप्रदं भवेत् ।
पठते शृण्वते चेहामुत्र सौख्यप्रदं परम् ॥३९॥ यद्यदिच्छति तत्तद्वै दास्यामि स्तोत्रपाठतः । नानासिद्धिप्रदं चास्तु मम
भक्तिविवर्धनम् ॥४०॥ ब्रह्मोवाच । लंबोदरवचः श्रुत्वा हृष्टा देवर्षयोऽभवन् । जगुस्तं प्रणिपत्यैव सर्वेशं भक्तपालकम् ॥४१॥
देवर्षय ऊचुः । यदि प्रसन्नभावेन वरदोऽसि गजानन । तदा क्रोधासुरं नाथ मारयस्वाधुना प्रभो ॥४२॥ स्थानभ्रष्टा वयं तेन
कृताः कर्मविहीनकाः । ऋषयश्च जगत् सर्वं स्वधास्वाहाविवर्जितम् ॥४३॥ अतो लंबोदर स्वामिंस्तवोदरसमुद्भवान् । एकं
हत्वा तथा सर्वान् रक्ष स्वभक्तकान् प्रभो ॥४४॥ भक्तिं देहि त्वदीयां नः सर्वक्रोधविनाशिनीम् । तया शान्तिसमायुक्ता
भजिष्यामो विशेषतः ॥४५॥ तव भक्तिर्यदा प्राप्ता लंबोदर तदा शुभम् । मुनक्ति सर्वदा स्वामिन् ब्रह्मभूतः स वै
स्युतः ॥४६॥ सर्वं सुनीनां देवानां वचः श्रुत्वा महाप्रभुः । लंबोदरश्च तान् प्राह तथेति भक्तियन्त्रितः ॥४७॥ ततः सौप्तहिंतो
देवो देवास्तत्रैव संस्थिताः । मुनयश्च भयोद्विग्नाः कालकांक्षां प्रचक्रिरे ॥४८॥

॥ ओमिति श्रीमदान्ये पुराणोपनिषदि श्रीमन्मौद्गले महापुराणे पंचमे खंडे लंबोदरचरिते देवर्षिवरप्रदानं नाम पंचमोऽध्यायः ॥

॥ श्रीगणेशाय नमः ॥ ब्रह्मोवाच । विश्वामित्रवसिष्ठौ च शृणुतं परमाद्भुतम् । चरितं गणनाथस्य महाशान्तिप्रदायकम् ॥१॥
कदाचित् क्रोधको दैत्यः सभासनगतोऽभवत् । तत्राकाशभवां वाणीं शुश्राव भयदायिनीम् ॥२॥ लंबोदरश्च मुनिभिर्देवैः
सार्धं वधाय ते । प्रार्थितः स तु हत्वा त्वां जगत् सुखि करिष्यति ॥३॥ तच्छ्रुत्वा मूर्च्छितं क्रोधं सहसा भयविह्वलम् ।
तं दैत्येन्द्राश्च विप्रर्षी सावधानं प्रचक्रिरे ॥४॥ शोकयुक्ता विशेषेण पप्रच्छुस्तं महासुराः । बल्याद्या भयभीताश्च किं जातं
वद मानद ॥५॥ दैत्येशानां वचः श्रुत्वा भययुक्तो महासुरः । जगाद तान् स वृत्तांतमाकाशे वाक्समुद्भवम् ॥६॥ तच्छ्रुत्वा

कुपिता दैत्यास्तमूचुर्मदसंयुताः । देवान् सुनिगणान्नाथ हनिष्यामोऽद्य निश्चितम् ॥७॥ अस्माकं शत्रवो देवास्तैः कृतं दारुणं
 महत् । आज्ञापय महाभाग सर्वान् देवजिघांसया ॥८॥ ततोऽतिहर्षितः क्रोधः स्वयं युद्धाय सज्जितः । दैत्येदौ संवृतः सद्यो
 ययौ शैलैर्द्रमुख्यकम् ॥९॥ समागतं महाक्रोधं दैत्येदौ संवृतं ततः । देवाः सर्वे भयोद्विग्नाः सस्मरुणानायकम् ॥१०॥ तेषां
 स्मरणमात्रेण लंबोदरः प्रतापवान् । मूषकारूढ एवासावागतोऽभून् महाप्रभुः ॥११॥ पाशादिशस्त्रसंयुक्तं सिद्धिबुद्धि-
 समन्वितम् । नाभिशेषं त्रिनेत्रं तं ददृशुश्च सुरर्षयः ॥१२॥ ततस्तं ते प्रणेमुर्वै भयं त्यक्त्वा सुहर्षिताः । स्तुत्वा वृत्तांतमुग्रं
 तं कथयामासुराहताः ॥१३॥ श्रुत्वा वृत्तांतमुग्रं स तान् जगाद सुराधिपान् । लंबोदरः प्रसन्नात्मा मुनीन् क्रोधयुतः प्रभुः ॥१४॥
 लंबोदर उवाच । मा भयं कुरुत प्राज्ञा हनिष्यामि महासुरम् । स्वधर्मस्थान् जनान् सर्वान् करिष्यामि न संशयः ॥१५॥
 ततः क्रोधासुरस्तत्र समीपे समुपागतः । दृष्ट्वा लंबोदरं देवं भयभीतो बभूव ह ॥१६॥ उवाच दैत्यपांस्तत्र सत्या वाक् सा
 न संशयः । अयं लंबोदरो नूनं देवैः संप्राथ्यतेऽसुराः ॥१७॥ तस्य तद्वचनं श्रुत्वा दैत्याः क्रोधारुणेक्षणाः । ऊचुस्तं दैत्यनाथं ते
 गर्वयुक्ता बलान्विताः ॥१८॥ दैत्येण ऊचुः । लंबोदरयुतान् देवान् हनिष्यामो न संशयः । मा कुरुष्व वृथा चिंतां रक्ष पृष्ठं महामते
 ॥१९॥ देहधारी गणाध्यक्ष आगतो नात्र संशयः । उत्पत्तिनाशवान् देहः किं करिष्यति तेऽशुभम् ॥२०॥ काव्यं
 दैत्यगणास्तत्र सस्मरुर्भक्तिसंयुताः । तेषां स्मरणमात्रेण स चापि ह्यागतोऽभवत् ॥२१॥ तं प्रणम्य गुरुं दैत्या वृत्तांतं
 सर्वमंजसा । कथयन्ति स्म तं श्रुत्वा शुक्रस्तान् प्रत्युवाच ह ॥२२॥ शुक्र उवाच । सिद्धिपतिं परित्यज्य सिद्धिमिच्छति दुर्मतिः ।
 तथा त्यक्त्वा बुद्धिपतिं स्फूर्तिमिच्छति मूर्खवत् ॥२३॥ विघ्नराजं सदैकं यं तं त्यक्त्वा विघ्नहीनकाः । कथं भवन्ति वदत
 दैत्येन्द्रा मां विनिश्चयात् ॥२४॥ अतो युद्धं परित्यज्य शरणं तस्य शोभनम् । भविष्यति न संदेहो नोचेत् क्रोधो मरिष्यति ॥२५॥
 शुक्रस्य वचनं श्रुत्वा बलिस्तत्र जगाद तम् । कर्मणा सिद्धिदाताऽयं स्फूर्तिदाता भवत्यहो ॥२६॥ कर्मणा विघ्नहीनत्वं
 सविघ्नं प्रकरोति च । अतो वयं महायोगिन् कर्मणा तं जयामहे ॥२७॥ तस्य तद्वचनं श्रुत्वा सर्वे दैत्येन्द्रकादयः ।
 साधु साध्वब्रुवंस्तत्र संग्रामायोग्यता बभूवुः ॥२८॥ ततो भावि बलं वीक्ष्य काव्यस्तत्र मुनीश्वरौ । तूष्णींभावं समाधृत्य
 संस्थितोऽभूत् स योगवित् ॥२९॥ देवाः सर्वे महात्रैस्ते युक्ताः क्रोधसमन्विताः । आययू रणभूमिं च दैत्येशाश्च तथा
 ययुः ॥३०॥ ततः परस्परं युद्धं बभूवे दारुणं महत् । दैत्यानां चैव देवानां परस्परविनाशनम् ॥३१॥ देवा दैत्या युयुधिरे

कृत्वा मरणनिश्चयम् । शस्त्रास्त्रैर्बलगर्वेण प्रेरिता रणदुर्मदाः ॥३२॥ वीराणामभवन्नादैर्वादित्राणां च वाजिनाम् । बृंहितानां च शंखानां दिशो नादयुतास्ततः ॥३३॥ सैन्यपादभवो रेणुशृङ्गादयामास भास्करम् । नाभूत् स्वपरबोधोऽपि जघ्रुस्ते च परस्परम् ॥३४॥ ततो रक्तप्रवाहश्च संभूतः शस्त्रघाततः । रजःकणास्तेन सर्वे मज्जिता अभवन् मृधे ॥३५॥ ततः परस्परं दृष्ट्वा जग्निरे क्रोधसंयुताः । देवाश्च दानवास्तद्वत् परस्परजये रताः ॥३६॥ दिनत्रयमभूद्युद्धं घोरं सर्वभयावहम् । ततो दैत्यगणाः सर्वे पपलुस्त्राससंयुताः ॥३७॥ देवा हर्षयुतास्तत्र जय लंबोदर प्रभो । ऊचुस्तान् हंतुमायाता दैत्येणाः क्रोधसंयुताः ॥३८॥ बलिश्च रावणो जंभो माल्यवान् कुंभकर्णकः । राहुश्चान्ये महावीराः संख्यातुं न प्रशक्यन्ते ॥३९॥ तैः शस्त्रनिचयैर्देवाः संहताः पपलुस्तदा । हित्वा संग्रामभूमिं ते छिन्नभिन्नाः समंततः ॥४०॥ तत इन्द्रश्च संक्रुद्धः शंकरो विष्णुरेव च । सूर्यश्चंद्रश्च देवेंद्रा आययुः क्रोधसंयुताः ॥४१॥ तैरस्त्राणां महावृष्टिः कृता परमदारुणा । तथा दैत्यगणाः सर्वे पपलुश्च दिशो दश ॥४२॥ ततोऽतिक्रोधसंयुक्ता रावणाद्याः समाययुः । द्रुद्रयुद्धमभूद्धोरं सर्वेभ्यो भयदायकम् ॥४३॥ जंभो ययौ महेंद्रेण राहुः सूर्येण संयुगे । बलिश्च विष्णुना क्रुद्धो रावणः शंकरेण च ॥४४॥ कुंभकर्णश्च चंद्रेण नाना दैत्येंद्रकादयः । देवेंद्रैर्वायु-मुख्यैश्च युयुधुर्जयकाक्षिणः ॥४५॥

॥ ओमिति श्रीमदांत्ये पुराणोपनिषदि श्रीमन्मौद्गले महापुराणे पंचमे खंडे लंबोदरचरिते देवासुरयुद्धवर्णनं नाम षष्ठोऽध्यायः ॥

॥ श्रीगणेशाय नमः ॥ ब्रह्मोवाच । एकरात्रं महाघोरं युद्धं बभूव दारुणम् । ततो रक्तप्रवाहैश्च नद्यो जाता जलौघवत् ॥१॥ न जयः प्राप्यते देवैर्नासुरैर्यमसन्निभैः । मघवा वज्रपातैस्तांश्चूर्णयामास दानवान् ॥२॥ ततो जंभोऽतिसंक्रुद्धो गदामादाय दारुणाम् । युयुधे देवराजेन महाबलपराक्रमः ॥३॥ गदया देवराजं स मूर्च्छितं प्रचकार ह । ततो हाहाकृतं सर्वैर्देवसैन्यं पपाल तत् ॥४॥ इन्द्रः संज्ञासमायुक्तः पुनः संयुयुधे भृशम् । वज्रेण पातयामास जंभं तं धरणीतले ॥५॥ त्रिशूलेन हतस्तत्र रावणः पतितो भुवि । शंकरेण ततः सर्वे पपलुर्दानवा मृधे ॥६॥ गदया विष्णुना तत्र बलिः संमूर्च्छितः कृतः । कुंभकर्णश्च चंद्रेण पीडितो मूर्च्छितोऽभवत् ॥७॥ राहुः सूर्येण संग्रामे तेजसा पीडितो भृशम् । पपात मूर्च्छया भूमौ हा हा कृत्वा

महामुनी ॥८॥ इंद्रयुद्धं परे ये ह्यकुर्वन्नमरैर्बलात् । ते ते सर्वे च देवैर्जिताः सर्वे पलायिताः ॥९॥ भक्तवत्सलभावेन
 शंक्रो विष्णुरंजसा । रावणं च बलिं तत्र चक्रतुर्न मृतौ मृधे ॥१०॥ ततोऽतिकोपसंयुक्ता देवेंद्राः शस्त्रवृष्टिभिः । असुरान्
 मारयामासुः सर्वत्र भयसंयुतान् ॥११॥ प्रलयं मेनिरे तत्र दैत्यास्त्राससमाकुलाः । देवांस्ते शरणं जग्मुः केचित्
 प्राणपरीप्सया ॥१२॥ जय लंबोदर स्वामिन् जय विघ्नेश देवप । हरंब वक्रतुंड त्वं जयेत्युचुः प्रहर्षिताः ॥१३॥ दैत्यानां
 कदनं हृष्टा क्रोधः परमविस्मितः । निःश्वस्य चिंतया युक्तो बभूवे किं भविष्यति ॥१४॥ पितुः शोकं विदित्वा तौ हर्षः
 शोकश्च संयुगे । ययतुः शस्त्रवर्षेण ववर्ष तौ घनौ यथा ॥१५॥ तयोरमोघरूपैश्च शस्त्रैर्देवा हता मृधे । छिन्नांगाः पपलुस्तत्र
 दैत्यसंत्रासतापिताः ॥१६॥ इंद्रं च सहसाऽगल्य शोकः परमदारुणः । चकार मूर्च्छितं सद्यो गदया मूर्ध्नि घाततः ॥१७॥
 संगृह्य स्वबले सोऽपि स्थापयामास देवपम् । ततः शुक्रेण दैत्येंद्रा विद्यया नीरुजाः कृताः ॥१८॥ बलिमुख्या ययुः संग्रामं
 पुनश्च महामुनी । चक्रेण सहसा हर्षश्चंद्रं चक्रे स मूर्च्छितम् ॥१९॥ ततः कोपसमायुक्तः शंक्रो युयुधे भृशम् । त्रिशूलेन
 महादैत्यान् जघान सकलान् प्रभुः ॥२०॥ शंकरस्य बलं वीक्ष्य हर्षस्तत्र समाययौ । युयुधे तेन दैत्येंद्रपुत्रस्तेजस्विनां वरः
 ॥२१॥ नानाविधं महाघोरं युद्धं बभूव दारुणम् । हर्षस्य शंकरस्यैव परस्परजयैषिणोः ॥२२॥ ततस्त्रिशूलघातेन शंकरस्तं
 जघान ह । पतितं मूर्च्छितं हर्षं हृष्टा भयातुराः ॥२३॥ पतितान् दैत्यपान् हृष्टा काव्यस्तत्र समागतः । हर्षं मूर्च्छीविहीनं
 वै चकार स्वेन तेजसा ॥२४॥ ततो हर्षसमायुक्ता दैत्येंद्रा युयुधुर्भृशम् । विष्णुस्तेषां बलं वीक्ष्य चक्रं मुमोच दारुणम् ॥२५॥
 चक्रेण क्षुरधारेण हता दैत्या अनेकशः । प्रपेलुर्भयसंयुक्ताश्छिन्नभिन्नांगका मृधे ॥२६॥ ततः शोकः समायातः शूलं
 मुमोच तैजसम् । आगत्य सहसा विष्णोः पपात हृदि विप्रपौ ॥२७॥ ततः संमूर्च्छितस्तत्र पपात च जनार्दनः । दैत्या
 हर्षयुताः सर्वे नादं चकुर्महारेणे ॥२८॥ ततो हर्षो महाक्रोधाद्गदया मृत्युकल्पया । चकार शंकरं तत्र पतितं मूर्च्छया भृशम्
 ॥२९॥ ततो हा हा रवं कृत्वा देवाः सर्वे पराजिताः । प्रपेलुः सर्वदेवेंद्रा दैत्याभ्यां त्रासिता बलात् ॥३०॥ तद् हृष्टा परमाश्रय
 लंबोदरः प्रतापवान् । अंकुशं क्रोधसंयुक्तो मुमोच दैत्यमंडले ॥३१॥ तेजोरूपं महाछत्रं तद् हृष्टा दैत्या विसिस्मिरे ।
 यावत्तावच्च दैत्येंद्रौ हतौ हर्षश्च शोककः ॥३२॥ मायया गणनाथश्च शुक्रं गृह्य गुहांतरे । चिक्षेप च ततः सर्वे प्रपेलु
 राहुमुख्यकाः ॥३३॥ ततोऽतिकोपसंयुक्तः क्रोधः स्वयमुपागतः । पुत्रशोकं हठात् गृह्य बाणवृष्टिं चकार ह ॥३४॥

तद्वाणैरपि तत्रस्था देवाः सर्वे महामुनी । छिन्नांगा अपलन् सद्यो हाहाकाररवा दिशः ॥३५॥ लंबोदरः समाश्वास्य
देवेशस्तान् प्रतापवान् । आययौ रणभूमिं स पाशहस्तोऽसिधारकः ॥३६॥

॥ ओमिति श्रीमदान्ये पुराणोपनिषदि श्रीमन्मौद्गले महापुराणे पंचमे खण्डे लंबोदरचरिते क्रोधासुरसमागमो नाम सप्तमोऽध्यायः ॥

॥ श्रीगणेशाय नमः ॥ ब्रह्मोवाच । लंबोदरं महादैत्यः समालोक्य रणं गतः । जगाद क्रोधसंयुक्तः क्रोधः सर्वविचारवित् ॥१॥
क्रोधासुर उवाच । लंबोदर महामूर्ख किमर्थं रणमागतः । देवानां हितमिच्छन् सन् मरिष्यसि च मेऽग्रतः ॥२॥ येन ब्रह्मांडं
पूर्णं जितं देवादयः कृताः । पशुतुल्या वने संस्था जेतुमिच्छसि तं मुधा ॥३॥ मम क्रोधो दहेत् सर्वं त्रैलोक्यं
सचराचरम् । तत् पुरः कथमायातः संग्रामाय सुयंत्रितः ॥४॥ त्वया मदीयकं सैन्यं हतं पुत्रौ हतौ तथा । अधुना शोक-
संयुक्तो हनिष्यामि मदन्वितम् ॥५॥ शरणं याहि मां नो चेन् मरिष्यसि गजानन । उदरं स्फोटयिष्यामि बाणेनैकेन ते
महत् ॥६॥ इत्यादि विविधैर्वाक्यैर्लंबोदरं महासुरः । भर्त्सयामास तं देवो जगाद मदसंयुतम् ॥७॥ लंबोदर उवाच । किं मां
वदसि दैत्येन्द्र हनिष्यामि महाखलम् । त्वां धर्मस्य निहंतारं स्वधर्मस्थापको ह्यहम् ॥८॥ सूर्यदत्ताद् वराद् दुष्ट दुष्टकर्मरतो
भवान् । अतिपापैश्च तत् सर्वं निष्फलं ते बभूव ह ॥९॥ उत्पत्तिनाशयुक्तेभ्यो मरणं नैव ते भवेत् । नाऽहं जातो न दैत्येन्द्र
मरिष्यामि कदाचन ॥१०॥ ब्रह्मभूतं च मां विद्धि सदा स्वानंदवासिनम् । कथं जेष्यसि तं दुष्ट मनोवाणीविवर्जितम्
॥११॥ लंबोदरस्य वचनं श्रुत्वा तत्तस्य धीमतः । उवाच विस्मितो भूत्वा तं पुनर्दैत्यनायकः ॥१२॥ क्रोधासुर उवाच । न
जातोऽसि यदा ब्रह्मन् कथं देहधरोऽसि वै । मनोवाणीविहीनश्चेत् कथं पश्यामि मां वद ॥१३॥ लंबोदर उवाच । इयं मदीय-
वामांङ्गे सिद्धिर्भ्रांतिस्वरूपिका । सिद्ध्यर्थं सर्वलोकाश्च भ्रमंति भ्रांतिसंयुताः ॥१४॥ दक्षिणांङ्गे स्वयं बुद्धिः संस्थिता भ्रांति-
धारिणी । बुद्ध्या बुद्ध्या पुनस्तत्र भ्रांतो भवति मानवः ॥१५॥ चित्तरूपा स्वयं बुद्धिः पंचधा परिकीर्तिता । पंचभ्रांतिमयी
सिद्धिस्तयोः पतिरहं किल ॥१६॥ नाना विश्वं महादैत्य नाना ब्रह्म तथा सदा । मदीयोदरं विद्धि तेन लंबोदरः स्मृतः
॥१७॥ ममोदरात् समुत्पन्नं मया संपालितं तथा । अंते उदरं कृत्वा क्रीडयामि निरंतरम् ॥१८॥ अतो मां शरणं गच्छ

जीवितुं यदि वाञ्छसि । शुक्रो मां वेत्ति तेन त्वं बोधितोऽपि न बुद्ध्यसे ॥१९॥ नाऽहं दैत्यवधाकांक्षी तथा देववधप्रियः । स्वस्वधर्मयुतान् सर्वान् पालयामि न संशयः ॥२०॥ पाताले दैत्यपाः सर्वे नरा भूमौ सुरा दिवि । संस्थिताश्चेदहं दैत्य स्वानन्दस्थो भवामि च ॥२१॥ देवाः क्रोधसमाविष्टा जघ्नुर्दैत्यान् विशेषतः । पातालस्थास्ततोऽहं वै दैत्येभ्यः सिद्धिदोऽभवम् ॥२२॥ पुनस्तपोयुता दैत्या जित्वा देवान् महाबलान् । कर्मखंडनभावेन हंतुमिच्छां प्रचक्रिरे ॥२३॥ तदाऽहं देवसंघेभ्यः सिद्धिदाताऽभवं पुरा । तेन च्छिद्रज्ञका देवा जघ्नुः सर्वासुरान् पुनः ॥२४॥ त्वया सर्वं जितं दैत्य देवमूलनिकृंतनः । सर्वैर्द्रस्तेन भवसि त्वां हनिष्यामि निश्चितम् ॥२५॥ तस्य तद्वचनं रम्यं श्रुत्वा क्रोधासुरः पुनः । विस्मितस्तं जगद्वैव हर्षनिर्भरमानसः ॥२६॥ क्रोधासुर उवाच । नमामि त्वां गणाध्यक्ष सुरासुरमयं परम् । अधुना भक्तिसंयुक्तं पालयस्व शरण्यद ॥२७॥ दर्शय स्वात्मरूपं मे सर्वसंशयनाशनम् । लंबोदरार्थसंयुक्तं ब्रह्माकारं गजाननम् ॥२८॥ लंबोदरस्तस्य वाक्यं समाकर्ण्य सुहर्षितः । भक्तियुक्तं मनस्तस्य ज्ञात्वा रूपमदर्शयत् ॥२९॥ ज्ञानचक्षुश्च संदत्तं तेन दैत्याय तं पुनः । लंबोदरं महाक्रोधोऽपश्यत् परमविस्मितः ॥३०॥ ब्रह्मेशं प्रणनामाऽथ सरोमांचो महासुरः । लंबोदरः पुनस्तत्र पूर्वरूपो बभूव ह ॥३१॥ तत्र क्रोधासुरस्तं वै पूजयन् भक्तिसंयुतः । नत्वा तुष्टाव संहृष्टः साश्रुनेत्रः प्रतापवान् ॥३२॥ क्रोधासुर उवाच । लंबोदर नमस्तुभ्यं शान्तियोगस्वरूपिणे । सर्वशान्तिप्रदात्रे ते विघ्नेशाय नमो नमः ॥३३॥ असंप्रज्ञातरूपेयं शुंडा ते नात्र संशयः । संप्रज्ञातमयो देहो देहधारिन्नमो नमः ॥३४॥ स्वानंदे योगिभिर्नित्यं दृष्टस्त्वं ब्रह्मनायकः । तेन स्वानंदवासी त्वं नमः संयोगधारिणे ॥३५॥ समुत्पन्नं त्वदुदराज्जगन्नानाविधं प्रभो । ब्रह्म तद्वन्न संदेहो लंबोदर नमोऽस्तु ते ॥३६॥ त्वदीय-कृपया देव मया ज्ञातं महोदर । त्वत्तः परतरं नास्ति परेशाय नमो नमः ॥३७॥ हेरंबाय नमस्तुभ्यं विघ्नहर्त्रे कृपालवे । आदिमध्यांतहीनाय तन्मयाय नमो नमः ॥३८॥ सिद्धिबुद्धिविहारज्ञ सिद्धिबुद्धिपते नमः । सिद्धिबुद्धिप्रदात्रे ते वक्रतुंडाय वै नमः ॥३९॥ सर्वात्मकाय सर्वादिपूज्याय ते नमो नमः । सर्वपूज्याय वै तुभ्यं भक्तसंरक्षकाय च ॥४०॥ अतः प्रसीद विघ्नेश दासोऽहं ते गजानन । लंबोदराय नित्यं नमो नमस्ते महात्मने ॥४१॥ स्वत उत्थानपरत उत्थाने ब्रह्म धारयन् । तवोदरात् समुत्पन्नं तं किं स्तौमि परात्परम् ॥४२॥ इति स्तुत्वा महादैत्यः प्रणनाम गजाननम् । तमुवाच गणाध्यक्षो भक्तं भक्तजनप्रियः ॥४३॥ लंबोदर उवाच । वरं वृणु महाभाग क्रोधासुर हृदीप्सितम् । दास्यामि भक्तिभावेन स्तोत्रेणाऽहं

हि तोषितः ॥४४॥ त्वया कृतमिदं स्तोत्रं सर्वसिद्धिप्रदं भवेत् । यः पठिष्यति तस्यैव क्रोधजं न भयं भवेत् ॥४५॥
 शृणुयात्तस्य तद्वच्च भविष्यति न संशयः । यद्यदिच्छति तत्तद्वै दास्यामि स्तोत्रपाठतः ॥४६॥ क्रोधासुर उवाच । यदि लंबोदर
 त्वं मे प्रसन्नो वरदोऽसि भोः । तदा त्वत्पादपद्मे च भक्तिं देहि हृदां प्रभो ॥४७॥ आज्ञां कुरु महाभाग सेवार्थं तां
 करोम्यहम् । स्थानं वृत्तिं च मे देहि देहपोषणकारिणीम् ॥४८॥ ब्रह्मोवाच । क्रोधासुरस्य वाक्यं तच्छ्रुत्वा हर्षसमन्वितः ।
 लंबोदरस्तं जगाद स पुनर्दैत्यनायकम् ॥४९॥ लंबोदर उवाच । मदीया सुहृदा भक्तिः प्रभविष्यति तेऽनघ । वस त्वं भयहीनश्च
 स्थाने ते नात्र संशयः ॥५०॥ यत्रारंभे महादैत्य मदीयं स्मरणं न हि । तत्र त्वं दैत्यभावेन कुरु राज्यं महामते ॥५१॥
 तदीयपुण्यजं सर्वं भुंक्ष्व नित्यं सुकर्मजम् । ज्ञानादिसकलं तद्वत् त्वदीयं नात्र संशयः ॥५२॥ मद्भक्ता ये महादैत्य तान्
 रक्षस्व यथासुखम् । गाणपत्यप्रियस्त्वं वै भविष्यसि न संशयः ॥५३॥ एवमुक्तो महादैत्यः क्रोधः परमहर्षितः । लंबोदरं
 प्रणम्यैव ययौ स्वस्थानमुत्तमम् ॥५४॥ दैत्या राहुमुखाः सर्वे तं त्यक्त्वा भयसंयुताः । पातालं विविशुर्विप्रौ शुकः
 संहर्षितोऽभवत् ॥५५॥ एवं क्रोधासुरं शांतं चकार गणनायकः । क्रोधो गणेशभक्तिं वै कुर्वन् सन् संस्थितोऽभवत् ॥५६॥
 ॥ ओमिति श्रीमदान्त्ये पुराणेपनिषदि श्रीमन्मौद्गले महापुराणे पंचमे खण्डे लंबोदरचरिते क्रोधासुरशान्तिवर्णनं नामाऽष्टमोऽध्यायः ॥

॥ श्रीगणेशाय नमः ॥ ब्रह्मोवाच । एवं क्रोधासुरं शांतं हृष्ट्वा देवर्षयोऽमलाः । हर्षयुक्ता विशेषेण पुपूजुर्गणनायकम् ॥१॥
 पूजयित्वा विधानेन नेमुर्लंबोदरं पुनः । ततस्तं तुष्टुष्टुः सर्वे भक्तिनम्रात्मकंधराः ॥२॥ देवर्षय ऊचुः । श्रेष्ठं प्रधानं सकलादिभूतं
 सर्वगतं पूर्णमनंतभावम् । नित्यं निजात्मानमचित्यसंस्थं लंबोदरं तं च वयं नताः स्मः ॥३॥ बोधेन हीनं स्वसुखे निमग्नं
 बीजात्मकं सांख्यमनंतवेद्यम् । वैदेहयोगेन च लभ्यमेवं लंबोदरं तं च वयं नताः स्मः ॥४॥ जीवं परानंदमयं परेशं
 बोधस्वरूपं प्रकृतेर्लयस्थम् । दैर्ह्यविहीनं च तदात्महीनं लंबोदरं तं च वयं नताः स्मः ॥५॥ सोऽहं सदाभेदविवर्जितं वै
 देहात्मयोगं सकलावभासम् । नित्यं पुराणं पुरुषं गणेशं लंबोदरं तं च वयं नताः स्मः ॥६॥ बिंदुस्वरूपं मनसाऽथ गम्यं
 पादैर्विहीनं च चतुष्टपदं यम् । नानात्मभेदाश्रितमेकदंतं लंबोदरं तं च वयं नताः स्मः ॥७॥ नादस्वरूपं च गुणेशमेकं

सर्वत्र चक्षुः श्रुतिर्बुद्धभूतम् । सर्वत्र हस्तोदरपादपद्मं लंबोदरं तं च वयं नताः स्मः ॥८॥ संस्थं सुषुप्तौ समभावदं वै
 द्वंद्वज्ञमाद्यं द्विविधावभासम् । आनंदकंदं तमसा विभातं लंबोदरं तं च वयं नताः स्मः ॥९॥ सूक्ष्मस्वरूपं च तथान्तरस्थं
 सर्वज्ञमाद्यं गणनायकं यम् । विज्ञानकोशस्थविहारकारं लंबोदरं तं च वयं नताः स्मः ॥१०॥ स्थूलस्वरूपं सकलाभिमानं
 श्रेष्ठं रजोयुक्तमनंतमाद्यम् । अन्नात्मभोगेषु विहारसिद्धं लंबोदरं तं च वयं नताः स्मः ॥११॥ अध्यात्मरूपं तमसा चरंतं
 द्रव्यप्रकाशं परमार्थभूतम् । देहेन्द्रियज्ञानमयं च हुंढं लंबोदरं तं च वयं नताः स्मः ॥१२॥ नित्यं रजोदेहविकारगं वै
 कर्मस्वरूपं विविधेन्द्रियस्थम् । तज्जाधिभूतात्मकमप्रमेयं लंबोदरं तं च वयं नताः स्मः ॥१३॥ ज्ञानस्वरूपं सकलामरस्थं
 सर्वेन्द्रियज्ञानकरं प्रभुं वै । तज्जाधिदैवप्रचुरं महान्तं लंबोदरं तं च वयं नताः स्मः ॥१४॥ आकाशरूपं सकलावभासं
 नादप्रचुरं सकलादिभूतम् । भूतैः सदा खेलकमादिनाथं लंबोदरं तं च वयं नताः स्मः ॥१५॥ वायुस्वरूपं जगदेकचालं
 प्राणादिसंस्थं स्वविभागदं यम् । देहप्रचारं दश नामभिश्च लंबोदरं तं च वयं नताः स्मः ॥१६॥ तेजःस्वरूपं सकलावभासं
 द्वंद्वप्रचारं जठरे सुसंस्थम् । संधौ सदा व्याप्य विभागकारं लंबोदरं तं च वयं नताः स्मः ॥१७॥ जलस्वरूपं रसयुक्तमेव
 पुष्टिप्रदं षड्सगं परेशम् । नित्यार्द्रभावस्य प्रकाशदं यं लंबोदरं तं च वयं नताः स्मः ॥१८॥ पृथ्वीस्वरूपं च धराधेशं
 सर्वान्नमूलं विविधौषधिस्थम् । आकाररूपं च गजाननं वै लंबोदरं तं च वयं नताः स्मः ॥१९॥ विराट्स्वरूपस्थमनंतपारं
 सर्वत्रनेत्रं च सहस्रशीर्षम् । सर्वत्र हस्ताननपादकादिं लंबोदरं तं च वयं नताः स्मः ॥२०॥ रजोयुतं सृष्टिकरं द्विजेशमादि-
 स्वरूपं प्रपितामहं यम् । समानभावेन सुरासुरस्थं लंबोदरं तं च वयं नताः स्मः ॥२१॥ सत्त्वप्रचारं हरिरूपधारं यं तामसं
 शंकरवेषसंस्थम् । सूर्यप्रचारं जगदंबिकागं लंबोदरं तं च वयं नताः स्मः ॥२२॥ इत्यादिभेदैः सुविराजमानं सर्वैर्विहीनं
 तु कथं स्तुवीमः । देवाः शिवाद्याश्च विकुंठिता वै लंबोदरं तं च वयं नताः ॥२३॥ ब्रह्मोवाच । स्तुत्वा देवर्षयस्त्वेवं प्रणमुस्ते
 गजाननम् । लंबोदरस्तानुवाच महाभागान् सुसिद्धिदः ॥२४॥ भवत्कृतमिदं स्तोत्रं भवेन् मत्प्रीतिवर्धनम् । पठतां शृण्वतां
 सद्यः सर्वसिद्धिप्रदायकम् ॥२५॥ धर्मार्थकाममोक्षाणां साधनं ब्रह्मदं परम् । भविष्यति सदा मान्यं सर्वकार्येषु सर्वदा ॥२६॥
 मारणोच्चाटनादीनि स्तोत्रेणैव सुरर्षयः । भविष्यति न संदेहः परकृत्यविनाशनम् ॥२७॥ पुत्रपौत्रादिकं सर्वं लभते स्तोत्र-
 पाठतः । धनधान्यकलत्रादि सुखं विंदति मानवः ॥२८॥ कारागृहगतं सद्यो मोचयेत् स्तोत्रपाठतः । हृदीप्सितं लभेत् सर्व-

मेकविंशतिवारतः ॥२९॥ एकविंशतिपाठांश्च स्तोत्रस्यास्य करिष्यति । स सद्यो हि फलं मुंक्त एकविंशदिनावधि ॥३०॥ प्रसन्नोऽहं प्रदास्यामि स्तोत्रेण मुनयोऽमराः । वरं ब्रूत महाभागा यद्यपि स्यात् सुदुर्लभम् ॥३१॥ लंबोदरवचो देवर्षयः श्रुत्वा प्रणम्य तम् । जगुः प्रहृष्टचित्तास्ते साश्रुनेत्राः सुयंत्रिताः ॥३२॥ देवर्षय ऊचुः । लंबोदर प्रसन्नोऽसि वरदोऽसि महाप्रभो । तव भक्तिं सुसंपूर्णां देहि क्रोधविवर्जिताम् ॥३३॥ क्रोधासुरस्त्वया नाथ कृतः सुशान्तिधारकः । तेन विश्वं गणाधीश वरयुक्तं कृतं प्रभो ॥३४॥ स्वस्वकर्मरताः सर्वे भविष्यति सुधर्मिणः । वयं च स्वाधिकारेषु स्थास्यामस्त्वत्प्रसादतः ॥३५॥ मुनयो भयहीनास्ते यथाऽऽचारकराः प्रभो । भविष्यति गणाधीश कं वरं तु वृणीमहे ॥३६॥ एवमुक्त्वा प्रणेमुस्ते लंबोदरं सुखप्रदम् । नन्दतुस्तत्पुरः सर्वे हर्षनिर्भरमानसाः ॥३७॥ लंबोदरस्तानुवाच तथेत्येव प्रतापवान् । अंतर्धानं चकाराऽसौ पश्यताममरर्षिणाम् ॥३८॥ ततो देवा द्विजास्तत्र मूर्तिं कृत्वा सुशोभनाम् । चतुर्भुजां गणेशस्य स्थापयामासुरादरात् ॥३९॥ पश्चिमे सागरे तीरे पुष्पजुस्तां विशेषतः । तदादि तत् समुद्भूतं क्षेत्रं लंबोदरस्य च ॥४०॥ अंशेन स्वाधिकारेषु स्थिता देवर्षयोऽमलाः । पूर्णभावेन तत्रैव भक्तिं कुर्वति नित्यदा ॥४१॥ एतल्लंबोदरस्यैव कथितं सुचरित्रकम् । विश्वामित्रवसिष्ठौ च संश्रुतं क्रोधनाशनम् ॥४२॥ असद्ब्रह्ममयो लंबोदरश्चायं गणेश्वरः । स्वतः परत उत्थानं करोति लीलया प्रभुः ॥४३॥ तस्य रूपं परं केन वक्तुं नैव प्रशक्यते । सर्वसंयोगयोगेन लभ्यते योगसेवया ॥४४॥ अयं लंबोदरश्चैव पूर्णयोगप्रवाचकः । संयोगायोगयोर्योगे लभ्यते योगसेवया ॥४५॥ उदरात्तस्य संभूतौ संयोगायोगरूपकौ । तेन लंबोदरश्चायं कथ्यते वेदवादिभिः ॥४६॥ अस्ति उवाच । एवमुक्त्वा स्वयं ब्रह्मा विरराम महामते । वसिष्ठस्तं प्रणम्यैव गतः स्वाश्रममंडले ॥४७॥ विश्वामित्रश्च मेधावी निःश्वस्य स्वस्थलं गतः । एवं गते मया तत्र पृष्टः सोऽपि पितामहः ॥४८॥

॥ ओमिति श्रीमदांत्ये पुराणोपनिषदि श्रीमन्मौद्गले महापुराणे पंचमे खंडे गजाननचरिते लंबोदरदेवर्षिष्कृतस्तुतिवर्णनं नाम नवमोऽध्यायः ॥

॥ श्रीगणेशाय नमः ॥ नैधुव उवाच । श्रुत्वा कथां महाभाग क्रोधशान्तिकरीं प्रभो । न तृप्यामि पुनः स्वामिन् वद विघ्नेश-
चेष्टितम् ॥१॥ त्वया पृष्ठः कथं ब्रह्मा स जगाद किमप्यहो । तद्वदस्व दयासिंधो तात योगप्रदं हि चेत् ॥२॥ मुद्गल उवाच ।
एवं पृष्ठो महतीजा नैधुवेण पितृव्यकः । कथांतरमुवाचेदं महायोगप्रदं महत् ॥३॥ असित उवाच । शृणु पुत्र प्रवक्ष्यामि
योगशान्तिपदप्रदम् । गणेशानस्य माहात्म्यं ब्रह्मेशस्य विचक्षण ॥४॥ ब्रह्माणं च प्रणम्यादावपृच्छं विनयान्वितः ।
वद तात महायोगं शान्तिदं सर्वतारक ॥५॥ सहजे च महायोगिन् स्वाधीनत्वं प्रहृश्यते । स्वेच्छामयं कथं नाथ भवति
ब्रह्म ते नमः ॥६॥ अतः शान्तिविहीनौ त्वां समागतौ न संशयः । शान्त्यर्थं वद किं सेव्यं करिष्यावस्त्वदाज्ञया ॥७॥
असित उवाच । वत्सरेण मया तात पृष्ठः सर्वविदां वरः । उवाच प्रेमसंयुक्तो गाणपत्यः पितामहः ॥८॥ ब्रह्मोवाच । कर्मज्ञानं समं
ब्रह्म सहजं तु चतुर्थकम् । तेषां संयोगभावे वै स्वानंदो मौनधारकः ॥९॥ तत्र स्वाधीनगं ब्रह्म पराधीनं कुतस्त्रिधा ।
स्वसंवेद्यमयेनैव सुतो योगेन लभ्यते ॥१०॥ संयोगो मायया युक्तः सर्वसंयोगभावतः । अयोगे सर्वसंयोगो नश्यति
व्यतिरेकतः ॥११॥ निवृत्त्या स्वधिया ब्रह्म प्राप्यते नान्यथा क्वचित् । स्वकीयाऽभेदतस्तत्र निवृत्तियोगिभिर्धृता ॥१२॥
संयोगायोगयोगे योगः शान्तिप्रदायकः । शान्त्या स एव लभ्यश्च सुतौ भवति नान्यथा ॥१३॥ शान्तिरूपधरं पूर्णं गणेशं
संबदंति च । वेदास्तं भावसंयुक्तो मुनी यदि भजिष्यथः ॥१४॥ तदा शान्तियुतौ योगी भवतौ योगिसंमतौ । भविष्यथो
महाभागौ नान्यथा मे वचोऽनृतम् ॥१५॥ संप्रज्ञातमयो देहोऽसंप्रज्ञातमयं शिरः । गजाकारं तयोर्योगे गणेशो देहधारकः
॥१६॥ गणाः समूहरूपाश्च समूहा ब्रह्मवाचकाः । तेषां स्वामी न संदेहो गणेशो नामधारकः ॥१७॥ चित्तरूपा महाबुद्धि-
श्चित्तमोहकरी मता । सिद्धिस्तयोः पतिः साक्षाद्गणेशो वेदवादतः ॥१८॥ चित्तं मोहयुतं त्यक्त्वा चिंतामणिं भजिष्यथः ।
योगशान्त्या महाभागौ नित्यं तं योगरूपकम् ॥१९॥ असित उवाच । एवमुक्त्वा विधाता वां विराम महामते । वत्सरेण
समायुक्तस्तं प्रणम्य वनेऽगमम् ॥२०॥ आवाभ्यां साधितं पुत्र यथोद्दिष्टं च वेधसा । शमदमयुताभ्यां वै शान्तिः प्राप्ता
सुनिश्चला ॥२१॥ तथापि गणराजस्य भजने निरतौ पुरा । गते वर्षे गणाध्यक्ष आययौ वरदायकः ॥२२॥ तं दृष्ट्वा प्रणतौ
देवं पुनः पूज्य यथाविधि । गणेशानं तुष्टुविव भक्त्या नम्रात्मकंधरौ ॥२३॥ असितवत्सरावूचतुः । लंबोदर नमस्तुभ्यं
सततं योगरूपिणे । योगाकारशरीराय योगशान्तिप्रदायिने ॥२४॥ विघ्नेशाय महाभक्तानां विघ्नहरणाय च । अभक्तानां

महाविघ्नकारिणे ते नमो नमः ॥२५॥ स्वानंदवासिने तुभ्यं सदा स्वानंददायिने । मूषकवाहनायैव मूषकध्वज वै नमः ॥२६॥
 अनाथाय गणेशाय सर्वेषां नाथरूपिणे । नाथानां नाथरूपाय विनायक नमोऽस्तु ते ॥२७॥ हेरंबाय च सर्वेषां मांत्रे पित्रे
 नमो नमः । ज्येष्ठराजाय ज्येष्ठाय ज्येष्ठानां ज्येष्ठ ते नमः ॥२८॥ अमेयायाऽप्रेमयायाऽनंतखेलकराय ते । अनंतानंतरूपाया-
 नंतदाय नमो नमः ॥२९॥ सिद्धिबुद्धिपते नाथ भक्तसंरक्षकाय च । नानाशक्तिप्रपालायानंतमायाविहारिणे ॥३०॥
 गजवक्त्राय सर्वेषामादिपूज्याय ते नमः । सर्वपूज्याय सर्वेषां सिद्धिदाय नमो नमः ॥३१॥ वक्रतुंडाय वीराय चैकदंताय ते
 नमः । महोदराय देवाय देवदेवेश ते नमः ॥३२॥ असुराणां सहायाय नानावरप्रदाय च । असुराणां निहंत्रे त आसुराय
 नमो नमः ॥३३॥ ब्रह्मणां पतये तुभ्यं ब्रह्मणां ब्रह्मवादिने । ब्रह्माकाराय वै दुंदुवे देवदेवाय ते नमः ॥३४॥ मनोवाणी-
 विहीनाय मनोवाणीमयाय च । योगेशाय परेशाय सर्वाभयविवर्जित ॥३५॥ किं स्तुवस्त्वां गणाधीश यत्र शांतिं समागताः ।
 वेदा योगींद्रमुख्याश्चास्तुवन्तं प्रणमावहे ॥३६॥ एवं स्तुतो गणाधीशस्तौ जगाद महामुनी । वरं संवृणुतं विप्रौ दास्यामि
 भक्तियंत्रितः ॥३७॥ भवद्भ्यां यत् कृतं स्तोत्रं तदेव मे प्रियं भवेत् । सर्वसिद्धिप्रदं पूर्णं तथा मद्भक्तिदायकम् ॥३८॥
 एवमुक्तौ महायोगिनावूचतुर्गजाननम् । भक्तिं देहि गणाध्यक्ष त्वत्पदे सुहृदां पराम् ॥३९॥ गणपत्यप्रियत्वं नौ देहि
 नाथ नमोऽस्तु ते । नान्यं वरं गणाधीश वृणुवः सुखदं कदा ॥४०॥ इति ते कथितं वत्स ज्ञानं गणपतेर्मया । आवां
 भक्तिसमायुक्तौ भजावो गणनायकम् ॥४१॥ इति ते कथितं वत्स ज्ञानं गणपतेर्मया । शमदमपरो भूत्वा भज तं
 गणनायकम् ॥४२॥ एवमुक्त्वाऽसितस्तं वै नैध्रुवं गणपस्य सः । मंत्रं ददौ प्रजानाथ तस्मा एकाक्षरं पुनः ॥४३॥
 ततश्चांतर्हितो योगी सोऽसितः परमार्थवित् । गणेशं नैध्रुवस्तेपे तपः संपूज्य यत्नतः ॥४४॥

॥ ओमिति श्रीमदान्ये पुराणोपनिषदि श्रीमन्मौद्गले महापुराणे पंचमे खंडे लंबोदरचरिते वत्सराऽसितशांतिवर्णनं नाम दशमोऽध्यायः ॥

॥ श्रीगणेशाय नमः ॥ मुद्गल उवाच । नैध्रुवो योगमार्गेण शमदमपरायणः । शान्तिं प्राप्तः क्रमेणैव योगिवंद्यो बभूव ह ॥१॥ ततः सोऽपि गणाधीशं न मुमोच तताप सः । तपः सेवापरो भूत्वा गाणपत्यप्रियार्थतः ॥२॥ एवं तस्य तपो ज्ञात्वा तं ययौ स गजाननः । तं दृष्ट्वा सहस्रोत्थाय प्रणनाम कृतांजलिः ॥३॥ पुष्पज भक्तिसंयुक्तः साश्रुनेत्रो महायशः । सरोमांचः प्रतुष्टाव सूक्तैर्गणेशकैः प्रभुम् ॥४॥ ततस्तुष्टो गणाधीशस्तस्मै भक्तिं ददौ हृदाम् । गाणपत्यप्रियं कृत्वाऽतर्धानं स चकार वै ॥५॥ तदादि नैध्रुवो योगी गाणपत्यो बभूव ह । भजते गणनाथं सोऽधुना सर्वत्र संमतः ॥६॥ इति ते कथितं दक्ष चरित्रं सर्वदं परम् । लंबोदरस्य माहात्म्यं सर्वशान्तिप्रदं प्रभो ॥७॥ क्रोधासुरचरित्रं तत्तथा ते कथितं मया । न संशयो भवेत्तस्मै श्रवणात् क्रोधशान्तिदम् ॥८॥ स्वस्वखंडेषु सर्वत्र पश्चिमांतदिगंतरे । मुनिभिः स्थापितो लंबोदरश्चैव गजाननः ॥९॥ तस्य दर्शनमात्रेण यथेप्सितफलं लभेत् । समुद्रतीरसंस्थस्य मूषकारूढकस्य वै ॥१०॥ एवं लंबोदरस्यांशा अनंता विविधाः स्मृताः । स्वस्वधर्मप्ररक्षार्थं जनेभ्यः सर्वदाः प्रभो ॥११॥ तेषां चरित्रकोट्यंशो वक्तुं नैव प्रशक्यते । ब्रह्मादिभिर्महाभाग तत्र कोऽहं नराकृतिः ॥१२॥ जगद्ब्रह्मक्रियार्थं स याचितस्तैः पुरा प्रभो । शक्तिरूपावतारं च धृत्वा सर्वार्थदोऽभवत् ॥१३॥ महिषासुरनाशार्थं याचितो मायया पुरा । विघ्नराजः स्वयं सोऽपि बभूवे धर्मपालकः ॥१४॥ मायाकरविनाशाय शेषपुत्रो बभूव ह । लंबोदरः स्वयं साक्षात् स वै मूषकगः स्मृतः ॥१५॥ सार्वणिमनुना चैवाऽऽराधितो गणनायकः । बभूव वै तत्र लंबोदरः शक्तिविनायकः ॥१६॥ ब्रह्म नानाविधं वेदे कथितं तु प्रजापते । जगत्तेषां तथा भिन्नं विहारार्थं बभूव ह ॥१७॥ तेषु स्वानंदभावेन स्थितोऽयं ब्रह्मधारकः । संयोगाभेदयोगेन स वै लंबोदरः स्मृतः ॥१८॥ संयोगाभेदयोगेन समाधिना प्रजापते । नानाविधं जगद्ब्रह्म भवन्नश्यति तद्गतम् ॥१९॥ तेषां भेदा गणेशेन तथा सृष्टाश्च पालिताः । हृतास्तेन समाख्यातो वेदे स ब्रह्मवाचकः ॥२०॥ भेदा असत्यरूपाश्च तेषां ब्रह्म प्रकथ्यते । शक्तिर्जानीहि तां लंबोदरमेव गजाननम् ॥२१॥ समुत्पन्नास्तदुदरादंते तत्र गता बभुः । भेदा लंबोदरस्तेन समाख्यातो ह्यसन्मयः ॥२२॥ इदं लंबोदराऽऽख्यानं कथितं ते प्रजापते । श्रवणात् पठनात् सर्वदायकं सर्वसंमतम् ॥२३॥ श्रोतुमिच्छसि किं भूयस्तद्वदस्व प्रजापते । कथयिष्यामि ते भावं प्रभो ज्ञात्वा गणेश्वरे ॥२४॥

॥ ओमिति श्रीमदान्त्य पुराणोपनिषदि श्रीमन्मौद्गले महापुराणे पंचमे खण्डे लंबोदरचरिते लंबोदरब्रह्मवर्णनं नाम एकादशोऽध्यायः ॥

॥ श्रीगणेशाय नमः ॥ शौनक उवाच । लंबोदरस्य माहात्म्यं त्वं जानासि सुखप्रदम् । सुखांबुजात् स्रवति च यस्यैवं शांतिदामृतम् ॥१॥ लंबोदरस्य माहात्म्यं श्रुतं क्रोधहरं परम् । श्रोतुमिच्छा तथा मेऽपि वर्धते भावसंयुता ॥२॥ अतो वद महाभाग पुनर्विघ्नेश-
सत्कथाम् । दक्षेण संश्रुतां पुण्यां मुद्गलाद्योगसागरात् ॥३॥ सूत उवाच । मुने शौनक धन्यस्त्वं महच्छृणु कथामृतम् । दक्षेण
संश्रुतं पूर्णं मुद्गलेन प्रभाषितम् ॥४॥ लंबोदरकथां श्रुत्वा हृष्टरोमा प्रजापतिः । प्रणम्य मुद्गलं विप्रमुवाच वचनं हितम् ॥५॥
दक्ष उवाच । धन्योऽसि योगिवंद्योऽसि मुद्गलं त्वं न संशयः । कथां वदसि कल्याणदायिनीं हर्षवर्धिनीम् ॥६॥ श्रुत्वा श्रुत्वा न
मे तृप्तिर्जायेतेऽमृतसन्निभाम् । अधुना वद योगीन्द्र पुनर्गणपतेः कथाम् ॥७॥ लंबोदरः कथं चायं शक्तिरूपो बभूव ह ।
तस्य मुख्यं चरित्रं मे वद सर्वार्थदायकम् ॥८॥ शक्त्या संराधितो देवो महिषस्य वधाय च । कथं प्रकटरूपोऽसौ बभूवे
तद्वदस्व मे ॥९॥ शेषपुत्रः कथं साक्षाद्भूव गणनायकः । मायाकरविनाशाय कथं मूषकगः स्मृतः ॥१०॥ सावर्णिमनुना
चैव कथमाराधितोऽभवत् । कथं शक्तिगणेशानोऽवतारः प्रबभूव ह ॥११॥ एतत्सर्वं सुविस्तीर्य वद मे करुणानिधे ।
लंबोदरावताराश्च सुखदाः श्रवणात् प्रभो ॥१२॥ अन्यत्त्वं वद योगीन्द्र गाणपत्यस्वरूपकम् । दीक्षायुक्तं विशेषेण कीदृशो
गणपः स्मृतः ॥१३॥ पूजा गणपतेऽथैव कीदृशी क्रियते जनैः । मंत्रः केन प्रकारेण गृह्यते गुरुवक्त्रतः ॥१४॥ विधियुक्तं
गाणपत्यमार्गं मे वद विस्तरात् । येनाहं गाणपत्यश्च भविष्यामि सुदीक्षया ॥१५॥ गाणपत्यांश्च योगीन्द्र प्रभो ज्ञास्यामि
दृष्टिगान् । तदर्थं वद विप्रर्षे सर्वज्ञोऽसि न संशयः ॥१६॥ महाभागेन ते विप्र दर्शनं मेऽभवत् किल । तव पादस्य वैचित्र्यं
सर्वसंतोषकारकम् ॥१७॥ सूत उवाच । एवं पृष्टो महायोगी दक्षेण गणपप्रियः । जगाद तं प्रजानाथं पुनर्भवेन तोषितः ॥१८॥
मुद्गल उवाच । धन्योऽसि कृतकृत्योऽसि दक्ष त्वं नात्र संशयः । येन प्रीतिर्गणपतावद्भुता ते प्रजापते ॥१९॥ प्रष्टुः श्रोतुश्च
वक्तुर्वै पावनीं सर्वदां पराम् । गणेशं कथयिष्यामि भक्तिं हृद्वा सुतोषितः ॥२०॥ आदौ ब्रह्म च यत् प्रोक्तं तदेव ब्रह्मणि
स्थितम् । स्वेच्छा तत्र समुत्पन्ना माया तस्य प्रजायते ॥२१॥ स्वेच्छया द्विविधं जातं तदेवान्न न संशयः । स्वतः परत
उत्थानात्तच्छृणुष्व सुयोगदम् ॥२२॥ सदा स्वसुखनिष्ठं वै नानामायाविवर्जितम् । तद्वै परत उत्थानवाचकं कथितं मया ॥२३॥
मायाखेलकरं यच्च ब्रह्म स्वेच्छामयं प्रभो । स्वत उत्थानकं प्रोक्तं पश्य वेदेषु मानद ॥२४॥ स्वत उत्थानकं ब्रह्म विकल्पं
प्रचकार ह । विकल्पात्तत् द्विधा भूतमेकानेकमयत्बतः ॥२५॥ एकं देहिस्वरूपं तद्वद्रूपं शरीरकम् । ताभ्यां चतुर्विधं सृष्टं

जगदेतच्चाचरम् ॥२६॥ एते ब्रह्मगणाः सर्वे क्रियासामर्थ्यहीनतः । न शक्ताः स्वस्वकार्येषु तपोयुक्तास्ततोऽभवन् ॥२७॥
 स्वस्वरूपं च सर्वेषां भवेत्तु किल यादृशम् । तादृशाय नमस्तुभ्यं मंत्रं जेषुः परेश्वराः ॥२८॥ दिव्यवर्षसहस्रेण प्रसन्नो
 गणनायकः । नरकुंजररूपः स प्रकटोऽभूत् हृदि प्रभुः ॥२९॥ तं दृष्ट्वा ज्ञानसंपन्ना जाता ब्रह्मगणाः परम् । ततस्ते ध्यानशी-
 लाश्च पुपूजुर्हृदि संस्थितम् ॥३०॥ तेषां पुरः स्वयं साक्षात् प्रकटोऽभूत् प्रजापते । शक्तिरूपधरो भूत्वा प्रसन्नो वरदायकः
 ॥३१॥ चतुर्बाहुधरा देवी सर्वावयवसंयुता । स्तनभारभराक्रांता शुशुभे परमात्मिका ॥३२॥ तां दृष्ट्वा विस्मिताः सर्वे पप्रच्छुः
 स्वहिते रताम् । का त्वं कस्मादिहायाता वद नः सकलं परे ॥३३॥ श्रीदेव्युवाच । गणेशोऽहं महाभागा यं ध्यायथ तपोनिवताः ।
 तपसा तुष्टभावेन वरदाता समागतः ॥३४॥ एवमुक्त्वा स्वयं तत्र शक्तिः सा परमाद्भुता । गजवक्त्रयुतं रूपं दधे तेषां
 प्रपश्यताम् ॥३५॥ लंबोदरं समालोक्य पुनर्विस्मितचेतसा । स्तोत्रं तैर्वै समारब्धं तावत् स्त्रीरूपमादधे ॥३६॥ दृष्ट्वा ब्रह्मगणास्तां
 ते विस्मिता गणपे रताः । गणेशकृपया सर्वे ज्ञानयुक्ता बभूवुरे ॥३७॥ ततस्तैश्चेष्टितं तस्य ज्ञातं भक्त्या प्रजापते ।
 लंबोदरः स्वयं शक्तिरूपोऽयं नात्र संशयः ॥३८॥ या शक्तिः स गणेशानो गणेशः शक्तिरुच्यते । लंबोदरात्मिका
 साक्षात् सर्वेषां जननी परा ॥३९॥ ततस्तां ते प्रणम्यादौ तुष्टुबुः करसंपुटैः । प्रजानाथ ब्रह्मगणाः सरोमांचा विशेषतः ॥४०॥
 ब्रह्मगणा ऊचुः । नमस्ते शक्तिरूपायै सर्वेषां च क्रियात्मने । सर्वसत्ताप्रदात्र्यै ते जगदंब नमोऽस्तु ते ॥४१॥ अपारायै च
 सर्वेभ्यः सर्वदायै नमो नमः । भक्त्या स्वाधीनरूपायै महामाये नमोऽस्तु ते ॥४२॥ सदा स्वानंदसंस्थायै जगद्ब्रह्म-
 प्रचालिके । नानाभेदधरायै ते विघ्नेशायै नमो नमः ॥४३॥ अमेयायै नमस्तुभ्यं भक्तसंरक्षरूपिणि । कर्त्र्यै पात्र्यै च
 संहर्त्र्यै गणेशायै नमो नमः ॥४४॥ समुत्पन्नं त्वदुदरात् जगद्ब्रह्म न संशयः । तदेव सृष्टिरूपं त उदरं ते नमो नमः ॥४५॥
 स्तनपानेन देवेशि पोषणं कुरुषे सदा । स्थितिरूपं तदेवांगे स्तनौ ते वै नमो नमः ॥४६॥ अंते प्रलयकालज्ञे त्वया ग्रस्तं
 मुखेन च । संहारकं तदेवांगे मुखं ते वै नमो नमः ॥४७॥ मनोवाणीविहीना त्वं भक्तवत्सलभावतः । स्वयं देहधरा जाता
 भक्तेशायै नमो नमः ॥४८॥ किं स्तुमस्त्वां महामाये शक्तिनामधरे परे । सर्वत्र शक्तभावेषु संस्थितायै नमो नमः ॥४९॥
 वेदानां योगिनां चैव शक्तत्वं तत्त्वदीयकम् । त्वां स्तोतुं कः समर्थः स्यादतस्ते प्रणमामहे ॥५०॥ इति स्तुता जगन्माता
 ब्रह्मणां जननी प्रभो । प्रसन्ना तानुवाचाऽथ भक्तिभावेन तोषिता ॥५१॥ शक्तिश्वाच । वरान् ब्रह्माणि वृणुत येषां ये

॥ श्रीगणेशाय नमः ॥ सुदृढ उवाच । पुरा दैत्याधिपः क्रूरो ब्रह्मणो वरदानतः । महिषासुरनामाऽथ बभूव भुवनाधिपः ॥१॥
 जित्वा देवगणान् सर्वास्तथा स्वर्गेषु दैत्यपान् । स्थापयामास दुर्बुद्धिरवध्यः सर्वभावतः ॥२॥ ततः कर्मविहीनं वै चकार
 स धरातलम् । अभवन्नमराः सर्वे उपोषणपरास्ततः ॥३॥ ततो देवर्षिभिस्तत्र तपसाऽऽराधिनाऽभवत् । शक्तिः सर्वमयी
 साक्षादसत्स्वानन्दवासिनी ॥४॥ प्रगतेषु सहस्रे वै वर्षेषु प्रकटाऽभवत् । वरदानैर्वृता देवी वधाय महिषस्य सा ॥५॥
 पुरुषात्तस्य भवति न भयं महिषस्य च । जिता वयं महादेवि रक्ष नो महतो भयात् ॥६॥ तस्य नाशं कुरुष्व त्वं सर्वेषां
 सुखकारणात् । पुत्रास्ते च वयं देवि रक्ष रक्ष महाभयात् ॥७॥ तथेति तानुवाचैव सिंहगा क्रोधसंयुता । ययौ दैत्यवधार्थं
 सा महामाया प्रजापते ॥८॥ स्थिता वनांतरे धृत्वा मोहिनीरूपकं जगौ । गानं रसयुतं शक्तिः शुश्रुव तत्र कोऽसुरः ॥९॥
 स आगत्य महाशक्तिं दृष्ट्वा मोहयुतोऽभवत् । गत्वा दैत्याधिपं सद्यः कथयामास विस्तरात् ॥१०॥ न ब्रह्मांडे समं किंचित्तया
 रूपेण तेजसा । स्त्रीरत्नं तद्विजानीहि राज्यभोगि गृहाण च ॥११॥ दैत्यस्य वचनं श्रुत्वा मोहयुक्तो महासुरः । प्रधानं
 प्रेषयामास तां समानेतुमादरात् ॥१२॥ प्रधानेन महामाया दृष्ट्वा मोहविवर्धिनी । मोहितः स उवाचाथ तां सर्वातिग-
 रूपिणीम् ॥१३॥ महिषो देवि सर्वस्य ब्रह्मांडस्य पतिः परः । मृत्युहीनः सदा यौवनशाली शोभया युतः ॥१४॥ तेनाऽहं
 प्रेषितो नूनं त्वदर्थं रूपशालिनि । भव पत्नी महाभागे दैत्येशस्य महात्मनः ॥१५॥ तस्य तद्वचनं श्रुत्वा क्रोधयुक्ता बभूव
 ह । जगाद तं मदोत्सिक्तं दैत्यामात्यं प्रजापते ॥१६॥ शक्तिरुवाच । परस्याऽहं महादैत्य स्त्री किं वदसि मां वचः ।
 मूढवत्त्वां हनिष्यामि पुनर्भाषणसंयुतम् ॥१७॥ तस्यास्तद्वचनं श्रुत्वा क्रोधयुक्तो महासुरः । दैत्यानाञ्ज्ञापयामास तां
 समानेतुमादरात् ॥१८॥ तदाज्ञया महादैत्याः समाजग्मुः समंततः । तान् दृष्ट्वा क्रोधसंयुक्ता सा बभूव यशस्विनी ॥१९॥
 क्रोधानलेन सर्वान् सा ददाह च प्रजापते । तद् दृष्ट्वा परमाश्चर्यं पपाल सचिवो भयात् ॥२०॥ ज्ञात्वा वृत्तांतमुग्रं स
 महिषो मोहसंयुतः । स्वयं सैन्यसमायुक्त आययौ तां यशस्विनीम् ॥२१॥ तां दृष्ट्वा कामबाणैः स विद्धो दैत्याधिपः
 स्वयम् । सचिवान् प्रेषयामास धर्तुं समीपसंस्थिताम् ॥२२॥ देव्या शस्त्रप्रहारेण हताः सर्वे प्रजापते । ततोऽतिकोपसंयुक्तः
 स्वयं रणसमागतः ॥२३॥ समागतं महादैत्यं देवी क्रोधसमन्विता । धनुः सज्जमथो कृत्वा बाणान् चिक्षेप दारुणान्
 ॥२४॥ तद्भागैरपि दैत्येशा मृताः केचिद्रणाजिरे । केचिच्छिन्नास्तथा केचिन् मूर्च्छिताः संबभूविर ॥२५॥ ततः कोपयुतो

दैत्यो महिषासुरसंज्ञितः । युयुधे तां महाभागां नानाशस्त्रास्त्रकैः परैः ॥२६॥ युद्धं तत्र महाघोरं जातं तद्भयदायकम् ।
 सर्वेषां च प्रजानाथ परस्परजयैषिणोः ॥२७॥ एकवर्षं महादैत्यो युयुधे च तथा पुरा । ततः क्रोपसमायुक्तः पर्वतं चिक्षिपे-
 ऽसुरः ॥२८॥ पर्वताघातमात्रेण मूर्च्छितां जगदंबिकाम् । तादृशीं तां गृहीत्वा स गंतुं यावन्मनो दधे ॥२९॥ तावत् सा
 सावधानाऽभूत् हृष्टा दैत्यं महाबलम् । अंतर्धाय स्वमात्मानं ययौ देवी हिमालयम् ॥३०॥ तत्र खेदसमायुक्ता सा चेतसि
 दधार ह । अहोऽहं मनसा सर्वं भस्म कुर्यां क्षणार्धतः ॥३१॥ स्त्रीहस्तेन महादैत्यो मरिष्यति न संशयः । तथाऽपि मां
 जिगायैव यशोयुक्तोऽभवत् कथम् ॥३२॥ अतो विघ्नेश्वरेणैव कृतो विघ्नो न संशयः । भ्रान्ताऽहं तमपूज्याऽऽदौ गता संग्राम-
 मंडले ॥३३॥ अहो शक्तिस्वरूपाऽहं मच्छक्त्या वर्ततेऽखिलम् । जिता शक्तिविहीना च जाता कौतुकमुत्तमम् ॥३४॥
 अतः शक्तिरशक्तत्वं ममाधीनं न वर्तते । विघ्नराजस्य सत्ता या सत्या साऽन्यत्र भ्रान्तिजा ॥३५॥ यदा गणेश्वरस्तुष्टस्तदा
 जीवा मेहेश्वराः । ब्रह्माणि शक्तिरूपाणि शक्तं नान्यत् कदाचन ॥३६॥ एवं मनसि संधार्य सती संतापसंयुता । त्यक्त्वा
 सर्वं तपस्तेपे निराहारपरायणा ॥३७॥ विंध्याचलं समासाद्य संस्थिता जगदंबिका । विघ्नराजं हृदि ध्यात्वा जजाप
 मंत्रमुत्तमम् ॥३८॥ एवं वर्षसहस्रेणैकाक्षरं विधिना तथा । तपसोऽग्रेण विघ्नेशः संतुष्टस्तां ययौ परम् ॥३९॥ अस्थिचर्माव-
 शेषां तां वीक्ष्य विस्मितमानसः । बोधयामास शक्तिं स विघ्नेशः करुणानिधिः ॥४०॥ विघ्नेश उवाच । पश्य शक्ते च मां
 प्राप्तं यं ध्यायसि निरंतरम् । वरं दातुं वृणुष्व त्वं दास्यामि भक्तियंत्रितः ॥४१॥ भक्त्या च तपसा देवि संतुष्टं ते
 विशेषतः । तवाधीनं न संदेहः पश्य मां वरदायिनम् ॥४२॥ तस्य तद्वचनं श्रुत्वा जगदंबा बुबोध च । अपश्यद्गणराजं
 तमुत्थाय प्रणनाम सा ॥४३॥ पुष्टं भक्तिसंयुक्ता तुष्टाव करसंपुटैः । पुनः प्रणम्य विघ्नेशं सर्वसिद्धिप्रदायकम् ॥४४॥
 शक्तिरूपा च । विघ्नेशाय नमस्तुभ्यं भक्तविघ्नविनाशिने । अभक्तानां विशेषेण विघ्नकर्त्रे नमो नमः ॥४५॥ गणेशाय गणानां
 चै पालकाय परात्मने । गुणरूपाय सर्वत्र संस्थिताय नमो नमः ॥४६॥ अमेयशक्तये चैवामेयमायाप्रचालक । मायाहीन-
 स्वरूपाय मायिभ्यो मोहदायिने ॥४७॥ ब्रह्मभ्यो ब्रह्मदात्रे ते ब्रह्मणस्पतये नमः । ब्रह्मणे ब्रह्मरूपाय हेरंबाय नमो नमः
 ॥४८॥ कर्मणां फलदात्रे ते कर्मणां कर्मधारक । कर्मयोगस्वरूपाय परेशाय नमो नमः ॥४९॥ ज्ञानानां ज्ञानरूपाय
 ज्ञानिनां ज्ञानधारिणे । सदा ज्ञानविहीनाय ज्ञानयोगाय ते नमः ॥५०॥ समाय च स्वरूपाय समेभ्यः साम्यदाय ते ।

आनंदानंदकंदाय समहीनाय ते नमः ॥५१॥ सहजाय विहीनाय सहजैः सहजात्मने । सहजानां तु योगाय निर्मोहाय नमो नमः ॥५२॥ स्वानंदाय सदा स्वानंदानां स्वानंदमूर्तये । मायायुक्ताय देवेश सर्वाधीशाय ते नमः ॥५३॥ अयोगाय सदा ब्रह्मनिवृत्तिं धारिणे नमः । असंप्रज्ञातभावाय लंबोदर नमो नमः ॥५४॥ शांतिरूपाय योगाय योगेभ्यो योगदाय ते चित्तभूमिविहीनाय नमश्चितामणे नमः ॥५५॥ क्षमापराधकं नाथ विस्मृत्या भ्रमसंयुता । अप्रपूज्य गणाधीश गता योद्धुं परात्परम् ॥५६॥ अधुना मे वरं देहि त्वत्पादरसदायकम् । महाभक्तिप्रदं नाथ येनाऽहं तोषिता त्वया ॥५७॥ जयं देहि गणाधीश महिषस्य वधाय वै । रतायै देवदेवेश नमस्ते परमेश्वर ॥५८॥ एवं तस्याः संस्तुवत्या भक्त्या रससमुद्भवः तेन युक्ता ननैव साश्रुनेत्रा प्रजापते ॥५९॥ लंबोदरस्तादृशीं स निरीक्ष्यैव जगाद ताम् । त्वया यद्याचितं देवि तत् सर्वं सफलं भवेत् ॥६०॥ त्वया कृतमिदं स्तोत्रं भवेद् भक्तिरसप्रदम् । अपराधस्य देवेशि सहने कारणं मयि ॥६१॥ भुक्तिं मुक्तिं प्रदास्यामि स्तोत्रेणाऽहं हि संस्तुतः । यं यं चिंतयसे कामं तं तं दास्यामि निश्चितम् ॥६२॥ एवमुक्त्वाऽंतर्दधेऽसं गणेशो ब्रह्मनायकः । शक्तिः खिन्नेव तत्रैव संस्थिता ध्यानसंयुता ॥६३॥ स्थापयामास मूर्तिं सा ब्राह्मणैर्वेदपारगैः पूजयामास तां तत्र ततो योद्धुं समागता ॥६४॥ तदादि गणराजस्य स्थानं तत् पप्रथे भुवि । सर्वसिद्धिकरं पूर्णं यात्राकारि जनस्य च ॥६५॥ ब्रह्मभूयप्रदं पूर्णं तत्रैव मरणे सति । विघ्नेश्वरस्य दक्षैतद् बभूवे सर्वदा प्रियम् ॥६६॥ महिषासुरकं देवी जघान वरदानतः । युद्धं कृत्वा महाघोरं जगद्रक्षणलालसा ॥६७॥ पुनः समागता देवी विघ्नेशक्षेत्रवे प्रभो । तत्र नित्यं महाभक्त्या भजते गणनायकम् ॥६८॥ इदं लंबोदरस्यैव चरित्रं सर्वदं परम् । यः शृणोति नरो भक्त्य पठेद्वा तस्य संभवेत् ॥६९॥

॥ ओमिति श्रीमदाल्ये पुराणोपनिषदि श्रीमन्मौद्गले महापुराणे पंचमे खंडे लंबोदरचरिते शक्तिवरदानं नाम त्रयोदशोऽध्यायः ॥

॥ श्रीगणेशाय नमः ॥ मुहूर्त उवाच । अन्यच्छृणु महाभाग लंबोदरचरित्रकम् । शक्त्यधीनस्वभावाख्यं सर्वसिद्धिप्रदायकम् ॥१॥ एकदा मिलिता देवाः सर्वे तत्र प्रजापते । विध्ये देशे महाक्षेत्रे यात्रार्थं गणपस्य च ॥२॥ तत्र वादः समुत्पन्नो मुनीनां सर्वसन्निधौ । पंच देवाः समानाश्च सगुणा निर्गुणा मताः ॥३॥ कथं विघ्नेश्वरो देवः सर्वपूज्यो बभूव ह । सर्वादौ पूजनीयः स चतुर्भिरपि निश्चितम् ॥४॥ अन्यदेवस्य भक्तैश्चेष्टेदेवादौ गजाननः । पूजनीयः प्रयत्नेन किमिदं विपरीतकम् ॥५॥ गणेशोच्छिष्टभोक्तारो देवा विष्णुशिवादयः । इदं किं वेदवादेषु कथितमादिपूज्यतः ॥६॥ यथा देवाश्च चत्वारस्तथाऽयं गणनायकः । स्वस्वभक्तविधानेन पूजनीयो यदा भवेत् ॥७॥ तदा सर्वं समीचीनं स्वस्वमार्गपरं भवेत् । शुभाशुभे गणाधीशः सर्वादौ संमतः कथम् ॥८॥ इति प्राप्ते विवादे तु शक्तिः क्रोधसमन्विता । जगद तान् मुनीन् सर्वान् देवांस्तद्धितकाम्यया ॥९॥ शक्तिरूपा च । लंबोदरोऽयमेकश्च वेदे संकथितोऽभवत् । न वयं तादृशा विप्रा लंबोदरप्रवाचकाः ॥१०॥ तस्योदरात् समुत्पन्नं नाना विश्वं न संशयः । नाना ब्रह्म तथेशाश्च तत्राति संस्थिता बभूवुः ॥११॥ मध्ये कलांशरूपेण क्रीडते गणनायकः । अतः सर्वाद्विपूज्यः स सर्वपूज्यो बभूव ह ॥१२॥ सर्वेषां जनको माता तथा सर्वप्रदायकः । तत्र किं संशयं विप्राः कुरुथ ब्रह्मणस्पतौ ॥१३॥ तस्यास्तद्वचनं श्रुत्वा जगदंबासुवाच ह । शंकरः क्रोधसंयुक्तस्तथा विष्णुश्च मानद ॥१४॥ शिवविष्णू ऊचतुः । किं शक्ते वदसि प्रेम्णा गणेशे भक्तिभाविता । वयं पंच समानाश्च तत्राधिक्यं न विद्यते ॥१५॥ परस्परं च देवेशि भावयामो न संशयः । आधिक्यं तेन किं देवे कथ्यसे त्वं गणेश्वरे ॥१६॥ यदि लंबोदरश्चायमेको देवो न संशयः । तस्योदरात् समुत्पन्ना वयं सर्वे सुनिश्चितम् ॥१७॥ तदाधारास्तथांस्ते वै तत्र लीना भवामहे । तदा वयं सृजामश्च जगद्ब्रह्म कथं वद ॥१८॥ पालयामो हरामश्चाधिकं भवति किं महः । तथापि वेदवादेषु वयं लंबोदरा नहि ॥१९॥ अतो लंबोदरस्यादौ सामर्थ्यं कीदृशं महत् । पश्यामस्वत्सन्निधाने पश्चात्तं प्रभजामहे ॥२०॥ यदाधिक्यं प्रपश्यामस्तदा सर्वाद्विपूज्यकम् । सर्वपूज्यं करिष्यामो नान्यथा देवि निश्चितम् ॥२१॥ ततः शिवश्च विष्णुश्च कल्पयित्वा ह्यपारकम् । नैवेद्यं सत्यसंकल्पौ पूजायां संस्थितौ परौ ॥२२॥ एककालसमाविष्टावावाह्य गणनायकम् । पुण्ड्रतुर्महाभक्त्या छलधर्मस्वरूपया ॥२३॥ गणेश्वरस्तत्र साक्षात् समयातः प्रजापते । हृष्टाऽपारं स नैवेद्यं विस्मितोऽभूत् स्वेचतसि ॥२४॥ ध्यानेनालोक्य विघ्नेशो ज्ञात्वा तयोर्हृदि स्थितम् । सत्यसंकलपरूपां तां सिद्धिमाकुर्य संस्थितः ॥२५॥ सिद्धिहीनो विष्णुशिवौ पूजायां

निरतौ सुदा । नैवेद्यं गणराजाय ददतुः परमं ततः ॥२६॥ एकग्रासेन नैवेद्यमपारं गणनायकः । बभक्ष पुनरूचे तौ क्षुधितोऽहं
विशेषतः ॥२७॥ तस्य तद्वचनं श्रुत्वा शिवो विष्णुः पुनः प्रभू । नैवेद्यं सत्यसंकल्पात् कल्पयामासतुः पुरः ॥२८॥
तथापि न च नैवेद्यं बभूवाणुस्वरूपकम् । तेन खेदसमायुक्तौ परस्परमथोचतुः ॥२९॥ सत्यसंकल्परूपं यदैश्वर्यं क्व गतं परम् ।
आवां नरसमौ जातौ किं भविष्यति दैवतः ॥३०॥ ब्रह्माणामीश्वराणां च महत् ब्रह्मत्वमैश्वरम् । सत्यसंकल्पभावाख्यं
तेन हीना नराः स्मृताः ॥३१॥ अधुना किं करिष्यावो जीवतुल्यौ न संशयः । अयं लंबोदरः क्रोधान्नरके पातयिष्यति
॥३२॥ अथवा मृत्युलोके वै निश्चितं भयमागतम् । कं यावः शरणं नाथं छलनायां परायणौ ॥३३॥ शक्त्या संबोधितं पूर्वं
तत्राज्ञानसमन्वितौ । वादं कृत्वा महाविघ्नमावाभ्यां प्रकटीकृतम् ॥३४॥ अधुना शरणं श्रेष्ठं शुभदं प्रभविष्यति ।
गणेशश्च विशेषेण ब्रह्मनायक एव सः ॥३५॥ ततस्तौ भक्षितुं तत्र क्रोधयुक्तो गजाननः । बभूवाद्भुतरूपश्च दृष्ट्वा तं
संप्रपेलतुः ॥३६॥ शक्तेश्चरणमासाद्य पेतुर्भयविह्वलौ । ततः सा तौ समाश्वास्यागृह्य दूर्वां तमाययौ ॥३७॥ प्रणम्य
गणनाथं सोवाच कृत्वा करांजलिम् । हृष्टरोमा च सर्वेशी भक्तिनम्रात्मकंधरा ॥३८॥ शक्तिरूपा च । क्षमापराधमत्युग्रं देवदेवेश
ते नमः । त्वन्मायागर्वसंयुक्तयोर्विष्णुशिवयोः प्रभो ॥३९॥ समुत्पन्नौ त्वदुदराद् बालभावधरौ तथा । शिवविष्णुगणे-
ज्ञानतयोर्दंडं च मा कुरु ॥४०॥ सर्वेषां पोषणे स्वामिंस्त्वं शक्तो नात्र संशयः । त्वदीयपोषणं पूर्णं त्वमेव कुरुष्व सदा ॥४१॥
एवमुक्त्वा महामाया तस्मै दूर्वाङ्कुरं ददौ । मनसा कल्पयामासाद्य चतुर्विधमुत्तमम् ॥४२॥ ततो दूर्वाङ्कुरेणैव तृप्तो-
ऽभूद्गणनायकः । महाभक्तिं ददौ तस्यै शक्तये भक्तवत्सलः ॥४३॥ प्रसन्नं तं गणाधीशं दृष्ट्वा तत्र समाययौ । हरिश्च
शंकरो देवः प्रणम्य प्रोचतुर्वचः ॥४४॥ क्षमापराधमुग्रं नौ गणाधीश विशेषतः । त्वन्मायया मोहितयोः सदा
स्वानंददायक ॥४५॥ अधुना ते स्वरूपं यज्ज्ञातं पूर्णं महाप्रभो । सर्वादिपूज्य एकस्त्वं सर्वपूज्यो यथातथम् ॥४६॥ एवमुक्त्वा
तुष्टुवतुर्गणेशानं महेश्वरौ । अथर्वशिरसा भक्त्या संतुष्टः स ततोऽभवत् ॥४७॥ शक्त्या संप्रार्थितस्तत्र भावयुक्तेन
चेतसा । यथापूर्वं शिवो विष्णुस्तादृशौ स चकार ह ॥४८॥ संकल्पसिद्धिसंयुक्तौ संबभूवतुरीश्वरौ । सदा भक्तिसमायुक्तौ
भजतो गणनायकम् ॥४९॥ संशयेन विहीनाश्च जाता देवर्षयो जनाः । पूर्णभावयुतं ढुढिमभजंस्ते विमत्सराः ॥५०॥
न गणेशात् परं किंचित्तस्मादादौ गणेश्वरः । अंते सोऽपि न संदेहो मध्ये नानाविधः स्मृतः ॥५१॥ सर्वेषां बीजरूपोऽयमतः

सर्वादिपूज्यकः । सर्वपूज्यो गणेशानो वेदेषु कथितोऽभवत् ॥५२॥ गाणपत्यस्वभावस्था बभूवुर्मुनयोऽमलाः । यत्र तत्र गणेशानं भजन्ते तेऽधुना प्रभुम् ॥५३॥ एतल्लंबोदरस्यैव चरित्रं यः शृणोति वा । पठते तस्य विघ्नेशः सर्वदः प्रभविष्यति ॥५४॥

॥ ओमिति श्रीमदांये पुराणोपनिषदि श्रीमन्मौद्गले महापुराणे पंचमे खंडे लंबोदरचरिते शिवविष्णुगर्वहरणं नाम चतुर्दशोऽध्यायः ॥

॥ श्रीगणेशाय नमः ॥ मुद्रल उवाच । सुरथो नाम राजर्षिः प्रधानैर्नयवर्जितैः । बलिष्ठैः पीडितोऽत्यन्तं राज्यं त्यक्त्वा वनं गयौ ॥१॥ तत्र मुनिवरेणैवोपदिष्टः शक्तिमाभजत् । तस्याश्च कृपया राजा समर्थः प्रबभूव ह ॥२॥ स्वराज्यं प्राप्य राजर्षिश्चक्रे तद्धर्मसंयुतः । अभजच्छक्तिमत्यन्तं भावयुक्तेन चेतसा ॥३॥ ततो मृतः पुनः सोऽपि सावर्णिश्च बभूव ह । मनुर्भानुसुतो दक्ष सर्वमान्य उदारधीः ॥४॥ पूर्वसंस्कारयोगेन शक्तिभक्तो बभूव ह । वने गत्वा महाशक्तिं पूजयामास नित्यदा ॥५॥ उपोषणसमायुक्तस्तताप तप उत्तमम् । ध्यात्वा हृदि महामायां नवार्णजपकारकः ॥६॥ माहात्म्यमपठन्नित्यं शक्त्या भक्तिसमन्वितः । एवं वर्षशते पूर्णे प्रसन्नाऽभून् महासती ॥७॥ अन्ते तत्तपसा युक्तं ज्ञानमार्गपरायणम् । ज्ञात्वा लंबोदरस्तत्र वरदाता समाययौ ॥८॥ हृदि तस्य स्थितं ध्यानं शक्तेस्तत्र गणेश्वरः । शुशुभे रक्तवर्णाभो हृद्वा तं सोऽपि विस्मितः ॥९॥ ततः शक्तिस्वरूपं स ददर्श पुनरंजसा । पुनर्लंबोदरं देवं पुनः शक्तियुतं प्रभुम् ॥१०॥ वामांगे संस्थितां शक्तिं हावभावसमन्विताम् । भक्तियुक्तां गणेशस्य ततोऽतिविस्मितोऽभवत् ॥११॥ लंबोदरार्थं दक्ष शक्तेश्च कृपया महत् । ज्ञानं प्रकटरूपं तद्वभूव हृदये मनोः ॥१२॥ ततो मनुर्विशेषेण भक्तियुक्तो हृदि स्वयम् । विचारमकरोत् पूर्णं तच्छृणु त्वं प्रजापते ॥१३॥ लंबोदरः स्वयं शक्तिः शक्तिर्लंबोदरात्मिका । शक्तेर्लंबोदरस्यैव नांतरं विद्यते कदा ॥१४॥ शक्तिर्वामांगसंभूता दक्षिणांगाङ्गणेश्वरः । तयोरभेदभावे यद्ब्रह्म स्वानंदसंज्ञकम् ॥१५॥ क्रीडार्थं भक्तरक्षार्थं देहाकृतिधराविमौ । बभूवतुर्न संदेहस्ततः सर्वमिदं बभौ ॥१६॥ एवं विचारयुक्तः स मनुर्यावत् प्रतापवान् । तावत्तौ बहिरायातौ वरदौ च प्रजापते ॥१७॥ हृदि संस्थौ विस्मितः स क गतौ शक्तिविघ्नपौ । पुनर्ध्यानबलेनैव

चिंतयामास भूमिपः ॥१८॥ ततस्तं तावूचतुश्च वरं वरय सुव्रत । तपसा भक्तिभावेन तुष्टौ दास्यावहे सुने ॥१९॥
 तयोर्वचनमाकर्ण्योन्मील्यऽपश्यद्वहिर्मनुः । दृष्ट्वा शक्तियुतं देवं प्रणनाम मुदायुतः ॥२०॥ पूजयित्वा विधानेन तुष्टाव
 भक्तिसंयुतः । प्रणम्य तौ पुनर्देवौ कृत्वा करपुटं विधे ॥२१॥ सावर्णिखाच । नमस्ते गणनाथायै नमस्ते गणपालक । चतुर्बाहु-
 धरायैव चतुर्बाहुधराय ते ॥२२॥ अनाद्यायै ह्यनाद्याय परेशायै परात्मेने । भक्तविघ्नहरायै ते भक्तविघ्नहराय च ॥२३॥
 हेरंबायै नमस्तुभ्यं हेरंबाय नमो नमः । लंबोदरस्वरूपायै नमो लंबोदराय ते ॥२४॥ नानारूपधरायैव नानारूपधराय च ।
 नमो नमो महादेव्यै देवाधिपतये नमः ॥२५॥ गजवक्त्रधरायै ते गजवक्त्रधराय च । शूर्पकर्णस्वरूपायै शूर्पकर्णाय ते नमः ॥२६॥
 एकदंतधरायै चैकदंतरूपिणे नमः । मायामोहहरायैव मोहहर्त्रे नमो नमः ॥२७॥ स्वानंदपुरसंस्थायै नमः स्वानंदवासिने ।
 परश्वादिधरायै च परश्वादिधराय ते ॥२८॥ नमः सर्वप्रबोधायै नमः सर्वप्रबोधक । मायिभ्यो मोहदात्र्यै ते मायिभ्यो
 मोहदाय च ॥२९॥ हुंहराज्ञ्यै नमस्तुभ्यं हुंहराजाय ते नमः । वक्रतुंडधरायै ते वक्रतुंडाय ते नमः ॥३०॥ सर्वादिपूज्यकायै
 च सर्वादिपूज्यकाय ते । नमस्ते सर्वपूज्यायै सर्वपूज्याय ते नमः ॥३१॥ अनंतखेलकारिण्यै ह्यनंतखेलकारिणे । नमो नमो
 महाशक्ते नमः शक्तिधराय ते ॥३२॥ नानाभेदकरायै ते नानाभेदमयाय च । नमो नमः परेशायै परेशाय नमो नमः ॥३३॥
 या शक्तिः सैव विघ्नेशो नांतरं विद्यते क्वचित् । अज्ञानेन महाभागौ स्त्रीपुंभावः प्रदृश्यते ॥३४॥ यत्र वेदादयो योगिनो
 देवेशा विसिस्मिरे । तत्र स्तोतुं च कोऽहं तावलपज्ञानप्रधारकः ॥३५॥ भवतोर्दर्शनेनैव बोधयुक्तोऽहमंजसा । तेन स्तुतौ
 गणाध्यक्षौ योगशान्तिप्रदायकौ ॥३६॥ प्रयच्छतं महायोगमधुना मे नमाम्यहम् । भक्तिं च भवतोर्मे तु सुदृढां दातुमर्हथः ॥३७॥
 इत्युक्त्वा दंडवद्भूमौ पपात पदयोस्तयोः । मनुस्तौ हर्षसंयुक्तावूचतुस्तं महीपतिम् ॥३८॥ शक्तिविनायकावूचतुः । शान्तियोगं
 महाभाग लभसे योगसेवया । भक्तिं हृदां च नौ पादे सदाऽऽदित्यकुमारक ॥३९॥ भुक्त्वा मन्वंतरं पूर्णं यशः स्थाप्य
 जगत्रये । अंते स्वानंदगो भूत्वा ब्रह्मभूतो भविष्यसि ॥४०॥ त्वया कृतमिदं स्तोत्रं सर्वसिद्धिप्रदायकम् । पठते शृण्वते
 चैव भविष्यति न संशयः ॥४१॥ एवमुक्त्वा गणाध्यक्षावंतर्धानं प्रचक्रतुः । मनुः स्वगृहमागत्याऽभजत्तौ भावसंयुतः ॥४२॥
 मन्वंतरसमा भुक्त्वा ब्रह्मभूतो बभूव ह । गाणपत्यो महाभागः सावर्णिः प्रथितोऽभवत् ॥४३॥ मयाऽवतारः कथितो नाम्ना
 शक्तिविनायकः । सर्वसिद्धिप्रदः पूर्णो लंबोदरस्य भक्तिः ॥४४॥ मायया मोहितानां वै भिन्ना शक्तिः प्रदृश्यते । या शक्तिः

स स्वयं दक्ष लंबोदरो न संशयः ॥४५॥ स्त्रीपुंभावमयी माया त्यक्तव्या योगसेवया । तदा लंबोदरः प्राप्तो योगिभिर्ब्रह्म-
नायकः ॥४६॥ केचिच्छक्तिं वदन्त्येनं केचिल्लंबोदरं परम् । भक्त्या भिन्नं स्वरुच्यर्थं जानीह्यत्र न संशयः ॥४७॥
असत्स्वानंदरूपा वै शक्तिर्वेदे प्रकीर्तिता । स लंबोदर आख्यातो गणेशस्यावतारभृत् ॥४८॥ शक्तिविनायकस्यैतच्चरित्रं
यः शृणोति वा । पठते भविता तस्य सुक्तिमुक्तिर्न संशयः ॥४९॥

॥ ओमिति श्रीमदान्त्ये पुराणोपनिषदि श्रीमन्मौद्गले महापुराणे पंचमे खण्डे लंबोदरचरिते शक्तिविनायकमाहात्म्ये पंचदशोऽध्यायः ॥

ॐ नमः ॥ १६ ॥

॥ श्रीगणेशाय नमः ॥ मुद्गल उवाच । शेषपुत्रस्य माहात्म्यं कथयामि समासतः । तच्छृणुष्व प्रजानाथ योगशांतिप्रदायकम् ॥१॥
एकदा सत्यलोकस्थो ब्रह्मा ध्यानपरायणः । बभूव सर्वजंतूनां हितार्थं मोहितः स्वयम् ॥२॥ सदा सृष्टिर्मदीयेयमखंडा
जायते कथम् । तत्र तस्य स्वनिःश्वासात् पुरुषः संबभूव ह ॥३॥ स प्रणम्य विधातारं तुष्टाव विविधैः स्तवैः । तमुवाच
तदा ब्रह्मा किं वाञ्छसि वदाऽऽशु मे ॥४॥ ब्रह्मणो वचनं श्रुत्वा हर्षयुक्तः पुमानभूत् । तं जगाद प्रजानाथं भक्ति-
नम्रात्मकंधरः ॥५॥ पुमानुवाच । तव निःश्वाससंभूतं पुत्रं मां पालय प्रभो । देहि नाम तथा स्थानं भक्ष्यं नानाविधं
विधे ॥६॥ अन्यत् सुखकरं सर्वं देहि नाथ नमोऽस्तु ते । त्वं गतिः सर्वभूतानामधुना मे विशेषतः ॥७॥ तस्य तद्वचनं
श्रुत्वा ब्रह्मा स्नेहयुतोऽभवत् । स जगाद तमालिङ्ग्य बुधुं पुत्रवत्सलः ॥८॥ ब्रह्मोवाच । मायादर्शनमात्रेण वर्धसे त्वं महामते ।
मायाकरस्ते विख्यातमतो नाम भविष्यति ॥९॥ यद्यदिच्छसि तत्तत्ते सफलं च भविष्यति । त्रैलोक्ये वसतिः पुत्र
गतिरव्याहता भवेत् ॥१०॥ चतुःपदार्थसंभूतं सदा वश्यं भविष्यति । चतुर्विधमयेभ्यस्ते मरणं न कदा भवेत् ॥११॥
युद्धे चतुर्विधं सर्वं प्रजेष्यसि न संशयः । सदाऽऽरोग्यादिसंयुक्तो भविष्यसि मदात्मज ॥१२॥ ब्रह्मणो वचनं श्रुत्वा
हर्षितोऽभूत् पुमान् स्वयम् । मायाकरः प्रणम्यैव तं ययौ स्वेच्छया चरन् ॥१३॥ ततो दानवमुख्यश्च विप्रचित्तिः प्रतापवान् ।
तं हृष्ट्वा बलसंयुक्तं समागत्य ननाम सः ॥१४॥ ज्ञात्वा वृत्तांतमेतस्य मायाकरस्य दुर्मतिः । जगाद तं पुनः सोऽपि
विप्रचित्तिः प्रतापवान् ॥१५॥ विप्रचित्तिरुवाच । मायाकर महाभाग शृणु मे परमं वचः । वराः प्राप्तास्त्वया सर्वे दुर्लभा

नात्र संशयः ॥१६॥ तेषां भोगः प्रकर्तव्यस्त्वया नित्यं महामते । तदा शोभायुता जाता वरास्ते नान्यथा प्रभो ॥१७॥
 यथा रूपवयोर्युक्ता नारी स्वपतिना युता । नित्यं युक्ता विशेषेण शोभतेऽतीव मानद ॥१८॥ मिलिता विविधा भोगा
 युक्ताश्चेत् सार्थकं भवेत् । निक्षिप्ता भोगहीनास्ते शपन्ति पुरुषं सदा ॥१९॥ अतो वरान् महाभाग साधयस्व विशेषतः ।
 नोचेत्ते त्वां शपिष्यन्ति वरा भोगविहीनतः ॥२०॥ वयं दानवमुख्याश्च त्वदधीना भवामहे । अस्माभिर्बलसंयुक्तैर्भुक्ष्व
 भोगं महाबल ॥२१॥ दानवा बलसंयुक्ता अजेयाः सर्वभावतः । त्वदाज्ञावशगा नाथ चरिष्यन्ति न संशयः ॥२२॥
 एवं मायाकरस्तेन बोधितो दुष्टधीः स्वयम् । तदधीनो बभूवाऽपि ययौ तेन रसातलम् ॥२३॥ तत्र दानवमुख्यैश्च
 मिलितैर्यमसन्निभैः । तैर्मानितो विधेः पुत्रो मायाकरस्तुतोष ह ॥२४॥ ततः शुक्रं समानीय प्रणता दानवा विधे । ब्राह्मणै-
 रभिषिक्तं तं कारयामासुरादरात् ॥२५॥ असुराणां महाराजो बभूव ब्रह्मणः सुतः । मायाकरोऽतिशुशुभे सर्वेभ्यो
 भयदायकः ॥२६॥ नानाभोगान् प्रभुंजानो बलेन गर्वितोऽभवत् । अमन्यतासुराधीश आत्मनः कृतकृत्यताम् ॥२७॥ ततो
 दानवमुख्यैः स जित्वा पृथ्वीं ससागराम् । ततो देवगणान् जित्वेन्द्रासने संस्थितोऽभवत् ॥२८॥ ततः सिषेविर सर्वे
 दानवास्तं विशेषतः । स्वर्गभोगकरा भूत्वा हर्षिताः स्वजनैः प्रभो ॥२९॥ ततः शिवं समागम्य स युद्धायोद्यतोऽभवत् ।
 त्यक्त्वा कैलासमादौ स पपाल शंकरः स्वयम् ॥३०॥ ततो विकुण्ठगो भूत्वा रराजे दानवाधिपः । त्यक्त्वा विकुण्ठमेवं स
 विष्णुः पपाल भीतिः ॥३१॥ ततः शान्तिधरं वीक्ष्य तमूचुर्दानवाः पुनः । जय त्वं सत्यलोकस्थं ब्रह्माणं देवनायकम् ॥३२॥
 सुरेभ्यः सर्वदाता स पक्षगश्च पितामहः ॥ असुराणामहो हंता न समो वर्तते कदा ॥३३॥ तमाश्रित्य महादेवादयोऽभूवन्श्च
 संस्थिताः । कालं प्राप्य महोवेगा मारयिष्यन्ति नः खलु ॥३४॥ त्वया सर्वं जितं राजन् तदपि पश्य चेष्टितम् । ब्रह्मणा
 दूतवर्येण सत्कृतो न कदा भवान् ॥३५॥ मायाकरस्ततस्तेषां वचः श्रुत्वाऽसुरः स्वयम् । सत्यं विचार्य धातारमभूत् जेतुं
 समुद्यतः ॥३६॥ दानवैर्ब्रह्मलोके तमागतं वीक्ष्य वै विधिः । शोकयुक्तः पपालाऽसौ देवौघैः संवृतः प्रभुः ॥३७॥ ततः स
 सत्यलोकस्थः शुशुभेऽतीव तत्क्षणात् । दानवान् मानयन् दैत्यः सह तैर्बुभुजे सुखम् ॥३८॥ ततः स सत्यलोके च कैलासे
 वैष्णवे पदे । सौरे शाक्तेऽन्येदेवानां पदेष्वास्थापयत् स्वकान् ॥३९॥ पुनर्भूमौ समागम्य संस्थितो नगरे स्वके । प्रपंचारुख्ये
 महादैत्यो दैत्यैः संवृतो बभौ ॥४०॥ ततो दानवमुख्यांश्च पातालजयने सुरः । प्रास्थापयच्च ते सर्वे गताः सर्वे

समन्विताः ॥४१॥ तैजिताः सर्पराजास्ते शेषस्ताञ्छरणं ययौ । स्वीकृत्य करभारं स संस्थितो नागपैवृतः ॥४२॥ तथापि दानवास्तत्र संस्थिता भयदायकाः । नागानघर्षयन् सर्वे यमकालनिभा बलात् ॥४३॥ ततोऽतिदुःखितः शेषः सस्मार गणनायकम् । निर्विघ्नार्थं प्रजानाथ पुत्रभावार्थमादरात् ॥४४॥ अंतर्ध्यानेन विघ्नेशं तोषयामास नागपः । ततो वर्षे गते पूर्णे प्रकटोऽभूद् गजाननः ॥४५॥ हृदयाद् बहिरेवाऽसौ निर्गत्य तमुवाच ह । पश्य शेष महाभाग ध्यानजं ते सुतं च माम् ॥४६॥ दक्ष उवाच । स्वल्पायासेन हेरंबः कथं पुत्रो बभूव ह । कथयस्व महायोगिन् शेषस्य चरितं महत् ॥४७॥

॥ ओमिति श्रीमदांत्ये पुराणोपनिषदि श्रीमन्मौद्गले महापुराणे पंचमे खंडे लंबोदरचरिते शेषातिदुःखवर्णनं नाम षोडशोऽध्यायः ॥

॥ श्रीगणेशाय नमः ॥ मुद्गल उवाच । पुरा कश्यपविप्रेणाराधितौ तपसा प्रभू । शिवविष्णू च पुत्रार्थं मंत्रध्यानसमाधिना ॥१॥ दश वर्षे गते तौ च वरदौ तं समागतौ । सुतौ सुनिवरेणैव वरं दत्त्वा प्रजग्मतुः ॥२॥ तयोरंशेन शेषश्च पुत्रस्तस्य बभूव ह । धराधरणभावेन पालको विष्णुरेव सः ॥३॥ ब्रह्मणो दिवसांते स उवाच यो विष्टपं महत् । ददाह शंकरांशश्च महानागः प्रतापवान् ॥४॥ सहस्रशीर्षा पुरुषः शेष एव स उच्यते । मृत्युहीनो ह्यनंतोऽयं सर्वेषामंतकोऽभवत् ॥५॥ लय एकोऽवशेषश्च तेन शेषः प्रकीर्तितः । ब्रह्मांडं धारयामास सर्वाधारो बभूव ह ॥६॥ उत्पन्नोऽभूत् स्वयं शेषः साक्षाद्धरिहरात्मकः । ब्रह्मणा गतय तत्रैवाऽभिषिक्तो राज्यकर्मणि ॥७॥ नागानामीश्वरो भूत्वा स्थितः सर्वत्र संमतः । ततः स कश्यपं नत्वा जगाद वचनं हितम् ॥८॥ शेष उवाच । ब्रह्मांडं धारयामीश कथं सर्वसमाकुलम् । तदर्थं मां महायोगिन् क्षाधि शिष्यं पितः प्रभो ॥९॥ ततस्तस्मै सुनिश्चिच्छो ददौ मंत्रं षडक्षरम् । गणेशस्य यथान्यायं शोधयित्वा प्रजापते ॥१०॥ ततस्तं प्रणिपत्यैव तताप तप उत्तमम् । वने गत्वा गणेशं स ध्यात्वा जपपरायणः ॥११॥ निराहारेण विघ्नेशं तोषयामास नित्यदा । पुपूज भक्तिसंयुक्तस्तुष्टाव विविधैः स्तवैः ॥१२॥ एवं वर्षसहस्रेण प्रसन्नो गणनायकः । अस्थिमात्रावशेषं तं त्वचायुक्तं समाययौ ॥१३॥ तं दृष्ट्वा नागपः शेषः प्रणम्योत्थाय चादरात् । पुपूज हर्षसंयुक्तस्तुष्टाव करसंपुटैः ॥१४॥

ततस्तं गणराजः स जगाद वृणु वाञ्छितम् । दास्यामि तपसा तुष्टो यत्ते चित्ते भविष्यति ॥१५॥ शेषः प्रणम्य विघ्नेशं
जगाद हर्षसंयुतः । ब्रह्मांडधारणे शक्तिं देहि नाथ नमोऽस्तु ते ॥१६॥ भक्तिं देहि गणाधीश भुक्तिभुक्तिप्रदायिनीम् ।
मृत्युहीनं दिशां नाथं मां कुरुष्व यशोतिगम् ॥१७॥ तथेति गणराजस्तु तमुक्त्वाऽंतरधात्ततः । शेषो हृष्टः स्वयं दक्ष स्वस्थानं
प्रजगाम ह ॥१८॥ तदारभ्य स्वयं नागो धराधारो बभूव ह । दिक्पालत्वं सदा लेभे मान्यः सर्वार्थोऽभवत् ॥१९॥
ततो योगबलेनैव नाना मायाविशारदः । नाना रूपधरः शेषः शुशुभे सर्वमंडले ॥२०॥ एवं बहौ गते काले हिरण्य-
कशिपोर्भयात् । ऐश्वर्यं नश्वरं मत्वाऽभवत् ज्ञानार्थमुद्यतः ॥२१॥ विपुलं स तपस्तप्त्वा शमदमपरायणः । योगभूमिस्थ-
भावेनांतर्निष्ठश्च बभूव ह ॥२२॥ ततः क्रमेण नागेशः समस्वानंदगोऽभवत् । योगेन तत्र शान्तिं च स दृष्ट्वा संस्थितो-
ऽभवत् ॥२३॥ विष्णुं ज्ञात्वा परं भावं तदर्थं संयतः स्वयम् । वैष्णवेनैव मार्गेण तोषयामास केशवम् ॥२४॥ ततस्तं वरदो
विष्णुर्ययौ शेषेण संस्तुतः । याचितो नित्यमेवं मे दर्शनं देहि केशव ॥२५॥ मदीयदेहसंस्थत्वं भव नित्यं जनार्दन ।
तथेति तमुवाचाऽसौ नारायणो बभूव ह ॥२६॥ शेषशायी सदा तस्य स देहे संस्थितोऽभवत् । तेन संहर्षितोऽत्यंतं बभूवे
नागपालकः ॥२७॥ ततो योगबलेनाऽसौ मायामोहं ददर्श ह । समानंदं द्वंद्वमयमशांतोऽपि बभूव ह ॥२८॥ एवं बहौ गते
काले योगमार्गगतोऽभवत् । समाधिना प्रजानाथ सहजं ब्रह्म संश्रितः ॥२९॥ साहजं शंकरं ज्ञात्वा शैवमार्गपरोऽभवत् ।
ब्रह्म स्वेच्छामयं दृष्ट्वा शान्तिं प्राप्य समास्थितः ॥३०॥ ततस्तं वरदः शंभुराययौ तं प्रणम्य सः । शेषस्तुष्टाव
संहृष्टः शैवैः स्तोत्रैः सदाशिवम् ॥३१॥ प्रसन्नं शंकरं दृष्ट्वा ययाचे भक्तिमुत्तमाम् । सदा दर्शनभावार्थं संगतिं
शंकरस्य सः ॥३२॥ तथेति शंकरो देवः स चकार प्रजापते । मस्तके तं बबंधाऽथ नित्यदर्शनकांक्षिणम् ॥३३॥
ततोऽतिहर्षितोऽनंतः । शंभुमार्गपरायणः । सिषेवे भावसंयुक्तः शंकरं वृषभध्वजम् ॥३४॥ ततो योगबलेनैव
शेषस्तत् सहजं परम् । मोहहीनं विदित्वा स शान्तिहीनो बभूव ह ॥३५॥ मनसा शंकरं ब्रह्म नामन्यत परं प्रभुम् ।
शिवं नत्वा महानागः पप्रच्छ योगशान्तिदम् ॥३६॥ पात्रं गणेशयोगे तं ज्ञात्वा शेषं सदाशिवः । जगाद गणनाथस्य
ज्ञानं सर्वहितावहम् ॥३७॥ शिव उवाच । योगशान्तिप्रदं पूर्णं गणेशं विद्धि मानद । सत्यासत्यसमानानि सहजेन
युतानि वै ॥३८॥ ब्रह्माणि यत्र लीयन्ते संयोगेन महामते । स्वसंवेद्यं तद्वदंति ब्रह्म शान्तिप्रदं परम् ॥३९॥ संयोगे

गणनाथस्य स्वसंवेद्यात्मकं परम् । दर्शनं जायते येनाऽभवत् स्वानंदवासिकः ॥४०॥ सर्वसंयोगरूपश्च दोषस्तत्र महान्
स्मृतः । तेन शान्तिप्रदं पूर्णं न मतं योगिभिः कदा ॥४१॥ स्वसंवेद्यविहीनं यद्वह्म योगमयं भवेत् । तत्र संदर्शनं तस्य न
भवेद्व्यतिरेकतः ॥४२॥ स्वकीयाऽभेदतस्तत्र निवृत्तिर्जायते नृणाम् । तत्र शान्तिः समाख्याता सा न मुख्या मत्ता
बुधैः ॥४३॥ अयोगात्मकरूपश्च दोषः सर्वतैते सदा । मायाहीनप्रभावेण तिष्ठते गणनायकः ॥४४॥ संयोगायोगयोग्ये
योगः शान्तिप्रदायकः । सा शान्तिः सर्वमान्या वै भवते वेदवादतः ॥४५॥ संयोगश्च गकारस्थो गकारो योगगः प्रभो ।
तयोरीशो गणेशानो वेदे पश्य विचक्षण ॥४६॥ पंचभूमिमयं चित्तं तदेव बुद्धिभावगम् । मोहो भ्रान्तिप्रदस्तेषु सा
सिद्धिः संमत्ता बुधैः ॥४७॥ तयोः स्वामी गणेशानः चिन्तामणिः प्रकथ्यते । चित्तप्रकाशकः साक्षाच्छान्तिदो योग-
सेवया ॥४८॥ तं भजस्व महानाग ततः शान्तिमवाप्स्यसि । नान्यथा कोटिवर्षैः कः शान्तिं प्रलभते नरः ॥४९॥ एवमुक्त्वा
महादेवो विराम स तं प्रभुः । प्रणम्य शेषनागश्च ययौ तपोवनं परम् ॥५०॥

॥ ओमिति श्रीमदांत्ये पुराणोपनिषदि श्रीमन्मौद्गले महापुराणे पंचमे खंडे लंबोदरचरिते शेषयोगोपदेशवर्णनं नाम सप्तदशोऽध्यायः ॥

॥ श्रीगणेशाय नमः ॥ मुद्गल उवाच ॥ ततः शेषः स्वयं तत्र तताप तप उत्तमम् । शमदमपरो भूत्वा योगभूमिमशो-
धयत् ॥१॥ क्रमेण पंचभूमीनां चित्तस्य पारमागतः । शान्तिं प्राप्तो महानागोऽभजत्तं गणनायकम् ॥२॥ गाणपत्य-
स्वभावोऽपूजयद् भक्तिसंयुतः । एवं तपःप्रभावेण संतुष्टोऽभूद् गजाननः ॥३॥ तमाययौ महाभक्तं ध्यानस्ति-
मितलोचनम् । जगाद स वृणुष्व त्वं वरान् मत्तो सुदुर्लभान् ॥४॥ तस्य तद्वचनं श्रुत्वा प्रबुद्धो गण-
नायकम् । हृष्ट्वा लंबोदरं देवं प्रणनाम कृतांजलिः ॥५॥ प्रणम्य विघ्नपं भक्तिसंयुक्तोऽपूजयत् पुनः । तुष्टाव
सुस्थिरो भूत्वा निबद्धकरसंपुटः ॥६॥ शेष उवाच । गणेशाय नमस्तुभ्यं सिद्धिबुद्धिपते नमः । चिन्तामणे
महाविघ्ननाशनाय नमो नमः ॥७॥ सर्वादिपूज्यरूपाय सर्वपूज्याय ते नमः । ज्येष्ठराजाय ज्येष्ठानां मात्रे पित्रे नमो

नमः ॥८॥ विनायकाय सर्वेषां नायकाय नमो नमः । नायकानां प्रचालाय नायकैः सेविताय ते ॥९॥ विघ्नेशाय च सर्वेषां
 पदभ्रंशकराय ते । अभक्तानां सुभक्तानां विघ्नहन्त्रे नमो नमः ॥१०॥ दुर्द्विराजाय सर्वैश्च दुर्द्विताय सुसिद्धिद । दुर्द्वितानां
 महाराज परेशाय नमो नमः ॥११॥ ब्रह्मणां पतये तुभ्यं ब्रह्मेभ्यो ब्रह्मदायिने । ब्रह्मभ्यः सुखदायाऽथ शान्तिरूपाय ते
 नमः ॥१२॥ स्वानंदवासिने तुभ्यं सदा स्वानंदमूर्तये । नाना विहारकर्त्रे ते समाधये नमो नमः ॥१३॥ मूषकवाहनायैव
 मूषकप्रियमूर्तये । मूषकध्वजिने तुभ्यं स्तेयरूपाय ते नमः ॥१४॥ अयोगाय सदा ब्रह्मन् ब्रह्मणे ब्रह्ममूर्तये । असमाधिस्थ
 हेरंब मायाहीनाय ते नमः ॥१५॥ योगाय योगनाथाय योगेभ्यो योगदायिने । चित्तवृत्तिविहीनाय गणेशाय नमो
 नमः ॥१६॥ किं स्तौमि त्वां गणाधीश मनोवाणीविवर्जितम् । मनोवाणीमयं स्वामिन् द्वाभ्यां हीनतया स्थित ॥१७॥ अतो
 वेदादयः सर्वे कुंठिता नात्र संशयः । योगिनः शुक्रमुख्याश्चातस्त्वां पश्यामि भाग्यतः ॥१८॥ एवं संस्तुवतस्तस्य
 भक्तिरससमुद्भवः । ननर्त्तेन शेषश्च हृष्टरोमाऽश्रुलोचनः ॥१९॥ जगाद गणराजस्तु ततस्तं भक्तमुत्तमम् । वरान्
 वरय शेष त्वं दास्यामि भक्तिभाविताः ॥२०॥ त्वया कृतमिदं स्तोत्रं शान्तियोगप्रदं भवेत् । धर्मार्थकाममोक्षाणां दायकं
 सर्वसिद्धिदम् ॥२१॥ यद्यदिच्छति तत्तद्वै दास्यामि स्तोत्रपाठतः । श्रवणाच्चाऽत्र संदेहो भवेन् मद्भक्तिवर्धनम् ॥२२॥ ततस्तं
 नागराजश्च जगाद वचनं हितम् । प्रणम्य भावसंयुक्तो विघ्नेशं भक्तिलालसः ॥२३॥ शेष उवाच । भक्तिं देहि गणाधीश
 तव पादांबुजे पराम् । सदा शान्तिस्थमत्यंतं कुरुष्व गणनायक ॥२४॥ चित्तं पंचविधं प्रोक्तं तत्र त्वं सततं प्रभो ।
 तिष्ठस्व स्फूर्तिरूपेण मदीयभ्रमनाशकः ॥२५॥ मनश्चंचलभावेन संसारविषये रतम् । भविष्यति न संदेहोऽतस्त्वं मे
 तनयो भव ॥२६॥ संसारे पुत्रभावेन भजिष्यामि निरंतरम् । हृदि शान्त्या तथा देव कुलदैवतरूपिणम् ॥२७॥
 गणेशक्षेत्रमत्रैव भवतु त्वत्प्रसादतः । सर्वसिद्धिप्रदं नाथ भक्तेभ्यः शान्तिदायकम् ॥२८॥ चित्तभूमिधरं वीक्ष्याऽहं
 शान्तोऽत्र गजानन । धरणीधरसंज्ञं त्वां वदिष्यंति जनाः प्रभो ॥२९॥ येनाऽहं वै गणाध्यक्ष त्वद्गुणो नाऽत्र संशयः ।
 अतो मदीयनाम्ना त्वं धरणीधरको भव ॥३०॥ अहं धराधरः प्रोक्तः स्थूलशब्दप्रधारकः । त्वं चित्तभूमिगः स्वामिन्
 योगेन धरणीधरः ॥३१॥ एवमुक्त्वा गणेशानं विराम च काश्यपः । तमुवाच गणाधीशः संतुष्टो भक्तवत्सलः ॥३२॥
 श्रीगणेश उवाच । त्वयोक्तं सकलं शेष सफलं ते भविष्यति । सदा शान्तिस्वरूपस्थो मां भजिष्यसि निश्चितम् ॥३३॥

योगशास्त्रस्य कर्ता वै त्वं भविष्यसि मानद । न योगे त्वत्समः क्वापि भविष्यति महामते ॥३४॥ सदा भक्तिकरस्त्वं मे नाभौ तिष्ठ धराधर । भ्रमहीनः स्वभावेन मां भजस्व विशेषतः ॥३५॥ धराधरणदुःखश्रमादिकं वै कदाचन । न भविष्यति ते शेष सर्षपेण समा भवेत् ॥३६॥ तव विष्णुः शरीरस्थः शयिता नित्यमादरात् । पुष्पतुल्यो भवेद्देवः सोऽपि ब्रह्मांडनायकः ॥३७॥ सदा यज्ञेषु भागस्थो भविष्यसि न संशयः । दिक्पालस्त्वं महाभाग सर्वमान्यो न संशयः ॥३८॥ एवमुक्त्वा गणाधीशो रूपं नानाविधं स्वकम् । दर्शयामास शेषाय नाना योगधरं परम् ॥३९॥ समष्टिव्यष्टिरूपं च ददर्श नादरूपकम् । बिंदुं सोऽहं तथा बोधं विदेहं नागराट् प्रभो ॥४०॥ स्वस्वरूपमयोगस्थं योगशान्तिमयं तथा । ददर्श विस्मितः शेषोऽभवत् संशयवर्जितः ॥४१॥ अंतर्धानं ययौ सद्यो गणेशो ब्रह्मनायकः । शेषस्तत्र गणेशानं स्थापयामास विप्रपैः ॥४२॥ धरणीधरविघ्नेशोऽभवत्तत्रैव संस्थितः । भक्तेभ्यः सिद्धिदाता स यात्रामात्रेण निश्चितम् ॥४३॥ शेषो जगाम दक्ष स्वभवनं हर्षसंयुतः । चिद्वराजस्य नाभौ च स्वयं तिष्ठति नागराट् ॥४४॥ अनन्यभावसंयुक्तोऽभजत्तं गणनायकम् । अथो व्यासावतारश्च बभूवे धर्मपालकः ॥४५॥ ब्रह्माणं शरणं गत्वा गाणेशं शुश्रुवे सुनिः । पुराणं स तथा देवमभजत्तपसा युतः ॥४६॥ प्रसन्नो गणराजः स तस्मै दत्त्वा ययौ वरम् । वेदशाखादिकं सर्वं चकार भिन्नमादरात् ॥४७॥ ततो बहौ गते काले मायया भ्रातिसंयुतः । योगभ्रष्टोऽभवद्योगी चित्तचंचलभावतः ॥४८॥ कदा नदीजले व्यासस्तर्पणं नित्यमाकरोत् । तस्यांजलौ स्वयं शेषः पपात सूक्ष्मरूपधृक् ॥४९॥ तं दृष्ट्वा विस्मितो व्यासस्तत्याज स जले भयात् । मुनिं तं प्रत्युवाचिदं स पाँडुगुह्यप्रमाणकः ॥५०॥ सर्प उवाच । जले सत्त्वा महोयाश्च प्रग्रसिष्यंति मां प्रभो । रक्षस्व त्वं महाभाग शरणं त्वां समागतम् ॥५१॥ तच्छ्रुत्वा विस्मितो व्यासस्तं प्रणम्य महायशाः । जगाद हर्षसंयुक्तो वचनं स्वहितावहम् ॥५२॥ व्यास उवाच । कस्त्वं वद महाभागांजलौ मम समागतः । नरवन्नाथ वदस्मि न त्वां जानामि भावतः ॥५३॥ तस्य तद्वचनं श्रुत्वा तं जगाद पतंजलिः । हर्षयत् हेतुगर्भाभिर्वाग्भिर्हर्षसमन्वितः ॥५४॥ चिंतनं यदि संत्यक्तं तदा कुत्र प्रवर्तते । अपूर्वं सुनिशार्दूल मायया पृच्छसि प्रभो ॥५५॥ मायया सर्पजातिस्थो नरवद्भाषणं सदा । करोति नात्र संदेहो न तथा दुर्लभं भवेत् ॥५६॥ तस्य तद्वचनं श्रुत्वा तं प्रणम्य मुनिः पुनः । पप्रच्छ ते स्वरूपं मे दर्शयस्व नमो नमः ॥५७॥ ततो नराकृतिर्भूत्वा संस्थितो भगवान् स्वयम् । शेषो ब्राह्मणरूपस्थस्तं जगाद महासुनिम् ॥५८॥ पतंजलिस्वाच । तवांजलौ

महाभाग पतितोऽहं हिताय ते । पतंजलिं च मां विद्धि मुने शेषं धराधरम् ॥५९॥ गणेशाऽनेन विप्रेण प्रेरितं मां विशेष्टतः । आतिनाशार्थमेवं ते जानीहि सहसाऽऽगतम् ॥६०॥ ज्ञात्वाऽतिहर्षितो व्यासः प्रणम्य तमुवाच ह । चिंतनं च कथं नाथ त्यक्तव्यं चित्तगेन तु ॥६१॥ नानाभावमिदं दृष्ट्वा तत्र तत्तादृशं भवेत् । चित्तं नागैर्द्रवंद्य त्वं वदस्वातिमहाद्भुतम् ॥६२॥ योगशास्त्रं स्वयं तस्मै जगाद स पतंजलिः । यथा विघ्नेश्वरैव दर्शितं तादृशं परम् ॥६३॥ विप्रेणोऽतिर्हितो योगी शेषः सर्वार्थदायकः । व्यासस्तत्र प्रजानाथ खेदयुक्तो बभूव ह ॥६४॥ शुश्राव स यथाशास्त्रं परं शेषमुखात् पुरा । तथा चित्तं समागृह्य योगिवंद्यो बभूव ह ॥६५॥ पंचधा चित्तभूमिस्त्यक्त्वा तच्चिंतनं स्वयम् । चिंतामणौ तदाक्रोरो बभूव मुनिसत्तमः ॥६६॥ तस्य भाष्यं चकारापि व्यासो गूढार्थसिद्धये । नराणां प्रहितार्थाय सुगमार्थं प्रजापते ॥६७॥ इदं शेषस्य माहात्म्यं कथितं योगशांतिदम् । अधुना शृणु दक्ष त्वं प्रकृतं यत् कथानकम् ॥६८॥

॥ ओमिति श्रीमदान्ये पुराणोपनिषदि श्रीमन्मौद्गले महापुराणे पंचमे खंडे लंबोदरचरिते शेषाख्यानवर्णनं नामाष्टादशोऽध्यायः ॥

॥ श्रीगणेशाय नमः ॥ मुद्गल उवाच । हृदयाद्वाहिरागत्य शेषस्य गणनायकः । पुत्रभावेन संस्थोऽभून् सूषकारूढ आदरात् ॥१॥ तत उत्थाय शेषस्तं प्रणाम कृतांजलिः । पूजयामास सर्वेशं पुनः स प्रणतोऽभवत् ॥२॥ अथर्वोपनिषद्भिस्तं तुष्टाव करसंपुटैः । नागेशः प्रार्थयामास भक्तिनम्रात्मकंधरः ॥३॥ शेष उवाच । योगेशस्त्वं गणाध्यक्ष ब्रह्मणां नायकः स्मृतः । कथं मे पुत्रभावेन संस्थितोऽसि विडंबनम् ॥४॥ ततो गजाननस्तं वै मोहयामास मायया । मोहितो नागराजस्तं पुत्रं मेने गजाननम् ॥५॥ शेषः सस्त्रीक आगृह्य लालयामास बालकम् । क्रमेण पंचवर्षस्थो बभूवे तद्गृहे प्रभुः ॥६॥ अथ शृणु प्रजानाथ वृत्तान्तं दैत्यसंभवम् । मायाकरासुरो दुष्टश्चकार कर्मखंडनम् ॥७॥ आसुरं कर्म सर्वत्र कृतं तेन दुरात्मना । तेनोपोषणसंयुक्ता बभूवुर्देवनायकाः ॥८॥ ततो हाहाकृतं सर्वैर्वर्णाश्रमयुतैर्जनैः । न स्वाहा न स्वधाद्यं वै कर्तुं केनाऽपि शक्यते ॥९॥ ततो मुनिवराः सर्वे देवाः शंभुरोगमाः । विचारं दैत्यनाशार्थं चक्रुर्भयसमन्विताः ॥१०॥ तत्रोवाच

महायोगी बृहस्पतिरुदारधीः । गणेशं भक्तिसंयुक्ता भजध्वं पदप्राप्तये ॥१॥ चतुःपदार्थसंयोगे गणेशो निजबोधकः । चतुर्भिर्वर्जितश्चाऽयं हनिष्यति महाबलम् ॥१२॥ श्रुत्वा ते गुरुसंयुक्तास्तपस्तेषुर्महत् प्रभो । निराहारादिसंयुक्ता नानाऽनुष्ठानतत्पराः ॥१३॥ गते वर्षशते पूर्णे प्रसन्नोऽभूद् गजाननः । आययौ तान् वरान् दातुं भक्त्या तुष्टो महायशाः ॥१४॥ तं दृष्ट्वा हर्षसंयुक्ता देवा मुनय आदरात् । प्रणेतुः पूजयामासुस्तुष्टुबुर्विविधैः स्तवैः ॥१५॥ वरयामासुराहत्य गणेशं सर्वनायकम् । दैत्यं जहि गणाध्यक्ष प्रभो मायाकरासुरम् ॥१६॥ तथा मायाविहीनां वै भक्तिं देहि त्वदीयकाम् । दासास्ते पादपद्मस्य वयं सर्वे न संशयः ॥१७॥ श्रुत्वा तान् गणराजस्तु जगाद हर्षसंयुतः । मायाकरं हनिष्यामि शेष-पुत्रोऽहमंजसा ॥१८॥ यदि मे वाहनं तत्र मुख्यं भवति देवपाः । चतुर्देवमयं विप्रास्तदाऽऽरोहं करोम्यहम् ॥१९॥ मदीया भक्तिरग्रा वो भविष्यति तु निश्चितम् । सुहृदा मे सदा दासा भविष्यथ विशेषतः ॥२०॥ एवमुक्त्वाऽतर्द्धेऽसौ गणेशो देवनायकः । शेषध्यानात् समुद्भूतो भक्तानां कार्यसिद्धये ॥२१॥ अथो देवर्षिमुख्यास्ते विचारं चक्रुरंजसा । चतुर्देवमयं तस्य वाहनं कीदृशं भवेत् ॥२२॥ सर्वास्तत्र शिवः साक्षादुक्तवान् वाक्यमुत्तमम् । वेदमूर्तिमयो देवः सर्वेषां गुरुरंजसा ॥२३॥ शिव उवाच । अयं मूषकवाहश्च वेदेषु कथितोऽभवत् । मूषस्तेये तथा धातुर्ज्ञातव्यः स्तेयबह्वधृक् ॥२४॥ नामरूपात्मकं सर्वं तन्नाऽसद्ब्रह्म वर्तते । नामरूपेषु ये भोगास्तेषां भोक्ता स्वमायया ॥२५॥ भोगेषु भोगभोक्ता यस्तदाकारेण वर्तते । अहंकारयुतास्ते वै न जानन्ति विमोहिताः ॥२६॥ वयं भोक्तार एवं ते मानयन्ति विशेषतः । ईश्वरः सर्वभोक्ता च चौर्यवृत्तिषु संस्थितः ॥२७॥ स एव मूषकः प्रोक्तो मनुजानां प्रचालकः । मायया गूढरूपो भोगान् भुनक्ति स चौरवत् ॥२८॥ तद्व्रज्जीवनगो देवः सूर्य आत्मा विशेषतः । नाना जीवेषु भोगान् भुनक्ति वै चौरवत् स्वयम् ॥२९॥ समेषु सर्वभोक्ता च विष्णुस्तद्वन्न संशयः । सदसन्मयरूपश्च चौरवन् मायया प्रभुः ॥३०॥ सहजेषु तथा देवः शिवो भोक्ता तुरीयगः । चौरवन्नाऽत्र संदेहो युतो निर्मोहमायया ॥३१॥ भोक्तारं चौरभावस्थं वाहनं कुरुत प्रियाः । मूषकाकृतिरूपं वै दीयतां गणपाय तत् ॥३२॥ श्रुत्वा ते हर्षिताः सर्वे शिवं देवर्षयोऽब्रुवन् । साधु साधु त्वया प्रोक्तं सर्वज्ञस्त्वं सदाशिव ॥३३॥ ततो गणेश्वरं ध्यात्वा चतुर्भिः कल्पितं वपुः । तत्र स्वांशं ददुर्देवा भोक्तृरूपं प्रजापते ॥३४॥ तदंशेन सजीवोऽभून् मूषको बलसंयुतः । ब्रह्मा देवर्षिभिः सार्धमभिषेकं चकार ह ॥३५॥ अंतर्बाह्यादिकं स्तेयं परं सर्वत्र वर्तते ।

नानाविधं तथैकं च तेषु राजाऽयमुच्यते ॥३६॥ अभिषिक्तः स्वयं तत्र मूषको हर्षितोऽभवत् । यज्ञभागस्य भोक्ताऽसौ
 कृतो देवैः सवासवैः ॥३७॥ संगृह्य सर्वदेवास्तं मुनयः शेषमंदिरम् । आजग्मुस्तान् समालोक्य शेषश्च विस्मितोऽभवत् ॥३८॥
 पूजयामास सर्वान् स नागराजो महायशः । नानाऽऽसनेषु संस्थाप्य पुनस्तान् प्रत्युवाच ह ॥३९॥ शेष उवाच । धन्यं मे जन्म
 दानं वै तपो ज्ञानं स्वभावजम् । पितरो मुनयो देवा दर्शनाद्भवतां किल ॥४०॥ किमर्थमागताः सर्वे वदत मां सुरर्षयः ।
 भवतां कृपया युक्तः करिष्यामि सुभक्तितः ॥४१॥ तस्य तद्वचनं श्रुत्वा शंकरः सर्वनायकः । जगाद नागराजं तं
 हर्षयन् हर्षवर्धनः ॥४२॥ शिव उवाच । शेष शेष महाभाग धन्यस्त्वं सर्वमंडले । तव पुत्रत्वमापन्नो ब्रह्मणां नायकः प्रभो ॥४३॥
 मूषकगोऽवतारोऽयं पंचवर्षवयोन्यितः । मा पुत्रं तं विजानीहि तपसा ध्यानजं प्रभुम् ॥४४॥ तस्येदं वाहनं मुख्यं चतुर्देव-
 कलांशजम् । स्तेयधर्मधरं पूर्णं सर्वेषां हृदि वर्तते ॥४५॥ अस्योपरि समारुह्य मूषकगः प्रतापवान् । मायाकरासुरं सद्यो
 हनिष्यति गणेश्वरः ॥४६॥ एवं तेषां वचः श्रुत्वा खेदयुक्तः स नागराट् । न किंचित् संजगौ देवान् पुत्रवत्सलभावतः ॥४७॥
 ततस्तं शंकरो देव उवाच वचनं पुनः । मा खेदं कुरु कल्याण विघ्नहा न मरिष्यति ॥४८॥ तपोभिविविधैर्देवैः मुनिभिः
 प्रार्थितोऽभवत् । मायाकरविनाशाय तव पुत्रो गजाननः ॥४९॥ त्वयाऽऽदौ तपसा देव आराधितो गजाननः । वरदानप्रभावेण
 तव पुत्रो बभूव ह ॥५०॥ एतस्मिन्नंतरे मूषकगस्तत्र समागतः । नागबालैर्महाभागैः कीडायुक्तो गजाननः ॥५१॥
 समुत्तस्थुः प्रणमुस्तं हृष्टा विप्राः संदेवपाः । तुष्टुदुः सामवेदस्थेन स्तोत्रेण गणेश्वरम् ॥५२॥ ततस्तान् गणराजो वै वचनं
 हितकारकम् । उवाच वृणुत प्राज्ञा वरं मेनेप्सितं परम् ॥५३॥ ततोऽतिहर्षसंयुक्तास्तमूढुस्ते सुरर्षयः । मायाकरासुरं
 स्वामिन् जहि सर्वभयंकरम् ॥५४॥ भक्तिं देहि गणाधीश तव पादे च निश्चलास् । दासा वयं गणेशान् पालयस्व
 विशेषतः ॥५५॥ तथेति तानुवाचाऽथ वाहनं मे न वर्तते । अतो योग्यं महादेवा वाहनं दीयतां परम् ॥५६॥
 चतुःपदार्थरूपेभ्यो मरणं न प्रविद्यते । मायाकरस्य दुष्टस्य कथं कार्यं मया सुराः ॥५७॥ चतुःपदार्थरूपं मे वाहनं
 यदि जायते । तदाऽहं तं हनिष्यामि नाऽत्र कार्या विचारणा ॥५८॥

॥ ओमिति श्रीमदान्त्ये पुराणेपनिषदि श्रीमन्मौदले महापुराणे पंचमे खण्डे लंबोदरचरिते मूषकदेवसमागमो नाम एकोनविंशतितमोऽध्यायः ॥

॥ श्रीगणेशाय नमः ॥ मुद्गल उवाच । मूषकगवचः श्रुत्वा देवेंद्रा हर्षिता बभूवुः । प्राञ्जलयस्तं ते विघ्नेशं विघ्नवारणम् ॥१॥
 देवर्षय ऊचुः । चतुर्ब्रह्ममयं देव वाहनं ते प्रवर्तते । स्वानंदे मूषकाख्यं च सर्वभोगकरं परम् ॥२॥ अधुना भोगकारं तु
 चतुर्भिः शिवमुख्यकैः । कृतं स्वस्वकलांशेन वाहनं ते गजानन ॥३॥ जीवेषु सर्वभोक्ता वै चौरवत् परमेश्वरः । तदेव
 वाहनं तेऽभूद् गृहाण स्तेयरूपिणम् ॥४॥ एवमुक्त्वा गणेशानं देवा मुनिसमन्विताः । तुष्टुदुस्तं महावीर्यं मूषकं मूषका-
 कृतिम् ॥५॥ देवर्षय ऊचुः । नमस्ते स्तेयरूपाय सर्वहृत्स्थाय धीमते । अंतर्भोगकरायैव मूषकाय नमो नमः ॥६॥ मायया
 स्तेयरूपिण्या मोहयित्वा चराचरम् । चौरवद्भोगकर्ता त्वं चौररूपाय ते नमः ॥७॥ चराचरमयायैव चराचरधराय ते ।
 सर्वाधीशाय लोकाय कालकालाय ते नमः ॥८॥ अनादये महेशाय चतुर्वर्गप्रदायिने । गणेशवाहनायैव गणेशध्वज-
 संस्थित ॥९॥ सर्वत्रग गणाधीशस्त्वया हृत्स्थ न संशयः । चालकात्मकवीर्यं यद्गणेशस्य त्वमंजसा ॥१०॥ ब्रह्माकार-
 शरीराय स्तेयानां स्वस्वरूपिणे । नमो नमः परेशाय चतुर्मयस्वरूपिणे ॥११॥ चतुर्णां गणपः पाता त्वया तद्रूपधारिणा ।
 भव वाहनमुख्यं वै गणेशस्याऽधुना प्रभो ॥१२॥ इति स्तुतः प्रसन्नात्मा मूषकस्तानुवाच ह । भविष्यामि महाभागा
 वाहनं गणपस्य च ॥१३॥ एवमुक्त्वा गणेशानं प्रभुं तुष्टाव लब्धधीः । मूषको दर्शनैव हर्षयुक्तो महाद्युतिः ॥१४॥
 मूषक उवाच । देवाय योगरूपाय नमो मूषकगाय ते । गणेशाय परेशाय परात्परतराय ते ॥१५॥ अनंताय महेशाय
 महेशैः संस्तुताय च । विघ्नेशाय महाविघ्नधारिणे ते नमो नमः ॥१६॥ अनंतसूत्रे तुभ्यं दैत्यदानवमर्दिने । देवानां
 पालकायैव हेरंबाय नमो नमः ॥१७॥ स्वानंदवासिने तुभ्यं भक्तस्वानंददायिने । ब्रह्मणे ब्रह्मणां चैव पतये ते नमो
 नमः ॥१८॥ चतुर्णां चालकायैव चतुःसंयोगमूर्तये । चतुर्णां पददात्रे ते तैर्हीनाय नमो नमः ॥१९॥ योगेशयोगरूपाय
 योगिभ्यो योगदायिने । शांतिरूपाय वै तुभ्यं शांतिदाय नमो नमः ॥२०॥ मूषकवाहनायैव मूषकध्वजिने नमः ।
 सिद्धिबुद्धिपते नाथ भक्तेशाय नमो नमः ॥२१॥ वेदवाक्यप्रमाणेन मां कुरुष्व गजानन । वाहनं भक्तिसंयुक्तं सेवायै ते
 नमो नमः ॥२२॥ इदं मूषकगो नाम मदीयं तु त्वया धृतम् । अतोऽभेदमयीं भक्तिं देहि नाथ नमो नमः ॥२३॥
 मदीयनाथरूपेण नाम ते चाऽभवत् प्रभो । ततो मूषकगो भक्तं मां कुरुष्व महाद्युतम् ॥२४॥ एवं स्तुत्वा गणाधीशं
 प्रणनाम स दंडवत् । भक्तिसंयुतमुत्थाप्य गणाधीशो जगाद तम् ॥२५॥ मूषकग उवाच । वाहनं मे सदा साधो भविष्यसि

महामते । मदीया भक्तिरत्यंतं सुहृदा ते भविष्यति ॥२६॥ त्वया कृतमिदं स्तोत्रं मदीयं भवितुं भवेत् । धर्मार्थ-
काममोक्षाणां दायकं सर्वदं परम् ॥२७॥ पठते शृण्वते चैतत् पुत्रपौत्रादिकप्रदम् । यद्यदिच्छति तत्तद्वै सफलं प्रभवि-
ष्यति ॥२८॥ अन्यत्त्वं शृणु मे वाक्यं देवैर्विप्रैः कृतं महत् । स्तवनं सर्वमान्यं ते भविष्यति न संशयः ॥२९॥ यस्त्वां
स्तोष्यति चौरेशस्तोत्रेणानेन मानवः । स सर्वं लभते नित्यमीप्सितं नाऽत्र संशयः ॥३०॥ अंते स्वानंदगो भूत्वा
ब्रह्मभूतो भविष्यति । मदीयकृपया सोऽपि त्वत्समो मे प्रियो भवेत् ॥३१॥ एवमुक्त्वा महोदेवं मूषकं गणनायकः ।
तमारुह्य ययौ तत्र यत्र दैत्याधिपोऽभवत् ॥३२॥ ते देवराजास्तमनुदेवाश्च मुनयः प्रभो । नागाः शेषमुखाः सर्वे
ययुर्ब्रह्मसमन्विताः ॥३३॥ ब्रह्माणं प्रेषयामास मूषकगः प्रतापवान् । दूतं मायाकरस्याऽग्रे बोधार्थं नीतिपालकः ॥३४॥
गत्वा तमसुरं ब्रह्मा जगाद वचनं हितम् । आखुवाहं च शरणं याहि नो चेन् मरिष्यसि ॥३५॥ चतुर्णां ब्रह्मणां मूषकगो
योगे प्रकीर्तितः । स्वानंदवासकारी स गणेशोऽयं विचारय ॥३६॥ सुरासुरमयश्चायं गच्छतं भक्तिसंयुतः । मम
पुत्रत्वमापन्नो हितं ते प्रवदाम्यहम् ॥३७॥ ब्रह्मणो वचनं श्रुत्वा क्रोधयुक्तस्तमब्रवीत् । मायाकरासुरः पापी पापयुक्तेन
चेतसा ॥३८॥ मायाकरासुर उवाच । त्वं देवपक्षगो भूत्वा मोहनार्थं समागतः । पंचमं ब्रह्म सर्वत्र योगरूपं प्रतिष्ठति ॥३९॥
तदेव नागतं कुत्र न गतं च प्रजापते । समागतं गणेशानं तं हनिष्यामि सामरम् ॥४०॥ त्वं गच्छ दूतरूपेणागतस्तस्मान्
महामते । सहामि तेऽपराधं वै नोचेद्धन्मि सुरप्रियम् ॥४१॥ ततो ब्रह्मा गणेशानमाययौ प्रणिपत्य तम् । वृत्तांतं
कथयामास तच्छ्रुत्वा क्रोधमादधे ॥४२॥ देवानाज्ञापयामास जेतुं मूषकगोऽपि तम् । ततस्ते शस्त्रसंघातैर्जघ्नुर्देत्यगणान्
मृधे ॥४३॥ असुराः छिन्नभिन्नास्ते पपलुर्गुल्मसंस्थिताः । सभासीनं समाचख्युर्वचो मायाकरासुरम् ॥४४॥ दैत्या ऊचुः ।
किं स्थितोऽसि महावीर देवाः क्रोधसमन्विताः । आगता नगरं सर्वं तेषामस्त्रैः सुपीडितम् ॥४५॥ तेषां तद्वचनं श्रुत्वा
क्रोधयुक्तः समाययौ । प्रधानैरसुरैः सर्वैः संवृतो रणमंडलम् ॥४६॥ मायाकरं समालोक्य पपलुर्देवसत्तमाः । आगम्य तं
मूषकगं शशंसुश्चेष्टितं महत् ॥४७॥

॥ ओमिति श्रीमदांत्ये पुराणोपनिषदि श्रीमन्मौद्गले महापुराणे पंचमे खंडे लंबोदरचरिते मूषकगमायाकरासुरसमागमो नाम विंशोऽध्यायः ॥

॥ श्रीगणेशाय नमः ॥ सुदृढ उवाच । मायाकरासुरं वीक्ष्य तुतोष गणनायकः । मूषकं स समाकृष्ट ययौ संग्राममंडलम् ॥१॥
चतुरायुधसंयुक्तं हृष्ट्वा विघ्नेश्वरं खलः । दैत्यानाज्ञापयामास देवानां हननाय सः ॥२॥ ततो दैत्यगणाः सर्वे क्रोधयुक्ता
महाबलाः । ववृषुः शस्त्रधाराभिर्मेघा इव सुदुर्मदाः ॥३॥ हृष्ट्वा देवगणाः क्रुद्धा युयुधुस्तान् समागताम् । एवं युद्धं
महाघोरं सैन्ययोरुभयोरभूत् ॥४॥ परस्परं मञ्जुरेत्य संमुखं ते जयेप्सवः । रक्तौघैः सरितस्तत्र संजाता भयदायिकाः ॥५॥
कदाचिज्जयिनो दैत्याः कदाचिदमरा मृधे । न रात्रौ विश्रमं ते तु चक्रिरे क्रोधसंयुताः ॥६॥ एवं दिनानि सप्तैव युयुधुः
शस्त्रकोविदाः । पलायंतामरा भिन्ना हाहारवकरा भृशम् ॥७॥ तद् हृष्ट्वा शंकरः क्रुद्ध आययौ रणमंडले । ततो विष्णुमुखा
देवा युयुधुः क्रोधसंयुताः ॥८॥ तेषां शस्त्रप्रहारेण मृता दैत्या अनेकशः । प्रजापते पलायंत भयभीता दिशो दश ॥९॥
मूर्च्छिता दैत्यराजास्ते सर्वे भूतलमाश्रिताः । हृष्ट्वा सिंहवं मायाकरः कृत्वा समागतः ॥१०॥ क्रोधयुक्तो महादैत्यः
शस्त्रवृष्टिं चकार ह । तया देवाः क्षता भूमौ पेतुः सर्वे प्रजापते ॥११॥ अश्रयच्छ्रेण महादैत्यः पातयामास शंकरम् ।
अन्ये दाहयुताः सर्वे पलायंत दिशो दश ॥१२॥ एवं मूषकगस्तस्य बलं हृष्ट्वा तुतोष ह । स्वयं समागतो हर्षाद्रणभूमौ
महाबलः ॥१३॥ हृष्ट्वा मूषकसंस्थं तमवोचद् दैत्यनायकः । क्रोधयुक्तः प्रहस्याऽऽदौ वचनं मद्यपो यथा ॥१४॥
मायाकरासुर उवाच । किं संग्रामाय विघ्नेश मया सह समागतः । एकबोणेन हत्वा त्वां हनिष्यामि सुरान् सुनीन् ॥१५॥
चतुःपदार्थरूपं वै जगत् सर्वं प्रवर्तते । तस्मान्मे मरणं नास्ति किं करिष्यसि देवप ॥१६॥ ब्रह्मांडं निर्जितं येन तेन सार्धं
गजानन । योद्धुमिच्छसि बालः सन् बालभावान्न संशयः ॥१७॥ नत्वा मां स्वगृहं याहि न हनिष्यामि निश्चितम् ।
त्वामज्ञानसमायुक्तं प्रेरकांस्तान्निहन्म्यहम् ॥१८॥ नाम मूषकगस्तेचाखुतुल्यस्त्वं मतो मम । मूर्खवन्नैव जानासि मां सर्व-
भयदायकम् ॥१९॥ एवं मायाकरं वीक्ष्य ब्रुवंतं स्वपराक्रमम् । मूषकगस्तमेवं वै जगाद वचनं हितम् ॥२०॥ मूषकग उवाच ।
किं मां वदसि दैत्येन्द्र नाऽहं बालोऽसुराधम । स्वानंदवासकारी वै त्वां हंतुं रूपवान् परः ॥२१॥ हनिष्यामि न संदेह-
श्रुतुर्भिर्वजितोऽयुना । बालस्य पश्य मे मूर्खं पौरुषं दैत्यनायक ॥२२॥ इत्युक्त्वा क्रोधसंयुक्तः कमलं निजहस्तगम् ।
बिंदुब्रह्ममयं ज्योतिस्तत्याज मूषकेशगः ॥२३॥ आगतं कमलं हृष्ट्वा ज्योतीरूपमयं महत् । मायाकरासुरस्तद्वै जग्राह
बलगर्वितः ॥२४॥ गृहीतं दैत्यराजेन हस्तगं न च हस्तगम् । पपात कंठदेशेऽस्य ममार दैत्यनायकः ॥२५॥ कमलं

गणराजस्य हस्तगं पुनरंजसा । बभ्रुव चासुरेशाना विस्मिताः संबभ्रुविरे ॥२६॥ अहो मायाकरो राजा कथं ममार गर्वितः । शरीरं यादृशं तस्य तादृशं दृश्यतेऽधुना ॥२७॥ तेजः समागतं ह्यत्र तेन तेजो हृतं मृधे । शस्त्रघातविहीनोऽयं ममार दैत्यनायकः ॥२८॥ ततो दैत्यगणाः सर्वे भयभीताः समंततः । पातालं विचिशुद्धं देवा हर्षयुता बभ्रुः ॥२९॥ मूषकगं नमस्कृत्य मुनिभिस्तत्त्वकोविदैः । सर्वे पुष्टुर्देवेशास्तुष्टुबुः करसंपुटैः ॥३०॥ देवर्षय ऊचुः । सर्वेषां भोगभोक्त्रे मूषकगाय नमो नमः । सर्वदेवाधिदेवाय गणेशाय नमो नमः ॥३१॥ लंबोदराय विद्वानां नायकाय परात्मने । भक्तानां विघ्नहर्त्रे ते विघ्नदात्रे दुरात्मनाम् ॥३२॥ हेरंबाय नमस्तुभ्यं भक्तवत्सलरूपिणे । स्वानंदवासिने चैव परेशाय नमो नमः ॥३३॥ महोदराय पूज्याय सर्वेषां सर्वरूपिणे । सर्वादिपूज्यकायैव वक्तुं डाय ते नमः ॥३४॥ त्रिनेत्राय चतुर्हस्तकमलस्य धराय ते । मूषकोपरिसंस्थाय ज्येष्ठराजाय ते नमः ॥३५॥ अमेयाय गणाध्यक्ष शूर्पकर्णप्रधारिणे । सर्वेशाय नमस्तुभ्यं ब्रह्मणे ब्रह्मरूपिणे ॥३६॥ अनादये तथा मध्ये नानारूपधराय ते । अंते तादृशरूपाय त्रिस्वरूपाय वै नमः ॥३७॥ शेषपुत्राय शैवाय पाराशर्याय ते नमः । सर्वेषां जनकायैव मात्रे ब्रह्मेश ते नमः ॥३८॥ स्रष्ट्रे पात्रे च संहर्त्रे गणेशाय नमो नमः । शांतिरूपाय शांतिभ्यः शांतिदाय नमो नमः ॥३९॥ अपारगुणधाराय योगिनां हृदि संस्थित । तत् किं स्तुमो नः प्रसीद गणाधीश नमो नमः ॥४०॥ एवं स्तुत्वा गणेशानं प्रणमुस्ते सुरर्षयः । प्रसन्नात्मा मूषकगस्तानुवाच प्रहर्षितः ॥४१॥ मूषकग उवाच । कृतं मे स्तवनं सर्वैर्भवद्भिः सर्वदं भवेत् । यद्यदिच्छथ तत्तदास्यामि वै भक्तिर्तन्त्रितः ॥४२॥ पठतां शृण्वतां नित्यं स्वाधीनोऽहं भवामि च । मुक्तिमुक्तिप्रदं पूर्णं पुत्रपौत्रादिवर्धनम् ॥४३॥ वरं वृणुत देवेशा देवा मुनिसमन्विताः । दास्यामि स्तोत्रतुष्टोऽहं वाञ्छितं नात्र संशयः ॥४४॥ देवर्षय ऊचुः । मायाकरासुरस्यैव त्वया नाशः कृतो महान् । तेन तुष्टा गणाधीश किं वदामो वरं परम् ॥४५॥ भक्तिं देहि हृदां नाथ त्वदीयां शांतिदायिनीम् । तथा वयं गणेशान कृतकृत्या न संशयः ॥४६॥ तथेति तानुवाचाथ गणेशोऽतर्दधे स्वयम् । देवाः खिन्ना ययुः सर्वे स्वस्वस्थानं निरामयाः ॥४७॥ मुनयः स्वाश्रमं जग्मुर्महाहर्षसमन्विताः । पूर्ववत् कर्मकर्तारो बभ्रुः सर्वजंतवः ॥४८॥ शेषः संमूर्च्छितस्तत्र पपात धरणीतले । हृदि तस्य गणेशानः प्रकटोऽभूच्च तत्क्षणात् ॥४९॥ जगाद तं महानागं मन्मूर्तिस्थापनं कुरु । तत्र पूजापरो भूत्वा कालं क्राम च सर्पप ॥५०॥ पातालविवरे क्षेत्रं भविष्यति सुसिद्धिदम् । तत्र मां पूजयिष्यंति

तेभ्यः सर्वं ददाम्यहम् ॥ ५१ ॥ एवमुक्तत्वांस्तर्धेऽसौ गणेशो ब्रह्मनायकः । शेषः स्वगृहमागत्य तथा चक्रं स
 भावतः ॥ ५२ ॥ शतयोजनपर्यन्तं क्षेत्रं गणपतेः स्मृतम् । पाताले सिद्धिदं सर्वं स्वानंदं कथ्यतेऽपरम् ॥ ५३ ॥ तत्र पूजनमात्रेण
 वाञ्छितं लभते नरः । अनुष्ठानविधानेन ब्रह्मभूयं लभेत्तथा ॥ ५४ ॥ इदं ते कथितं दक्ष मूषकगस्य चेष्टितम् । मुक्तिमुक्ति-
 प्रदं पूर्णं श्रवणात् पठनादृणाम् ॥ ५५ ॥ जगत्सु ब्रह्मसु स्थित्वा चौरवद् गणनायकः । मुनक्ति भोगकान् सर्वास्तेनाऽयं
 मूषकध्वजः ॥ ५६ ॥ भक्तानां स्मरणेनाऽयं पुण्यपापभवं मलम् । हृत्वा ब्रह्ममयांस्तांश्च कुरुते मूषकध्वजः ॥ ५७ ॥
 ज्येष्ठशुक्लचतुर्थ्यां महोत्सवो वै प्रवर्तते । जनुस्तिथिर्गणेशस्यांगारकी मध्यगे रवौ ॥ ५८ ॥ स्तेयानां विविधानां स
 राजवाहोऽयमुच्यते । ततो मूषकगो लंबोदरः प्रोक्तः प्रजापते ॥ ५९ ॥

॥ ओमिति श्रीमदान्ये पुराणोपनिषदि श्रीमन्मौद्गले महापुराणे पंचमे खण्डे लंबोदरचरिते मूषकगावतारचरितं नाम एकविंशतितमोऽध्यायः ॥

॥ श्रीगणेशाय नमः ॥ मुद्रल उवाच । लंबोदरावतारो मूषकगोऽयं प्रकीर्तितः । स एव शक्तिपुत्रोऽभूत्तच्छृणुष्व प्रजापते ॥ १ ॥
 शक्तिलोकस्थिता देवी निर्ममे सकलं जगत् । तद्रक्षणविहारार्थं त्रिधाऽभूत् साऽपि मायया ॥ २ ॥ महाकाली तथा दक्ष
 महालक्ष्मीः प्रकीर्तिता । महासरस्वती प्रोक्ता भक्तानां भेदनाशनात् ॥ ३ ॥ ताभ्यो नानाविधा जाता देव्यो दुर्गादिकाः
 किल । देवीभिः सहिता साऽपि तताप तप उत्तमम् ॥ ४ ॥ एकाक्षरविधानेन दिव्यवर्षसहस्रकम् । ततः प्रसन्नभावेन
 विघ्नेशो वरदोऽभवत् ॥ ५ ॥ स्तुतः संपूजितस्ताभिर्वरं चित्तेप्सितं ददौ । बहुत्वान्नो कथयितुं भवेच्छक्यं प्रजापते ॥ ६ ॥
 वरस्यैव प्रभावेण स्वस्वकार्यरता बभूवुः । देव्यो लंबोदरं नित्यं भजन्ते कुलदैवतम् ॥ ७ ॥ आदिशक्तिर्महामाया शांत्यर्थं
 पुनरारभत् । तपो दुष्करमत्यंतं ततः शांतिमवाप सा ॥ ८ ॥ तथापि तपसा गुक्ता पुपूज गणनायकम् । ततो वर्षेषु पूर्णेषु
 शते हृदि समागतः ॥ ९ ॥ तं दृष्ट्वा हृदि संस्थं सा तुष्टाव विविधैः स्तवैः । ततो बहिर्विनिःसृत्य जगाद जगदंबिकाम् ॥ १० ॥
 पुत्रोऽहं ते महाभागे ध्यानजो नाऽत्र संशयः । पश्य मां त्वं महामाये स्थितं लंबोदरं बहिः ॥ ११ ॥ सा प्रबुद्धा बहिलंबोदरं

वीक्ष्य तुतोष ह । अथर्वशिरसा देवी तुष्टवापूज्य साश्रुका ॥२॥ तुष्टस्तां गणराजश्च जगाद वृणु वाञ्छितम् । दास्यामि भक्तियुक्तायै पुत्रोऽहं पालयस्व माम् ॥१३॥ शक्तिस्त्वाच । अनेन वपुषा नाथ स्थिरो भव गजानन । भक्तिं देहि हृदां वत्स तव पादांबुजे पराम् ॥१४॥ योगिनां ध्यानजं ब्रह्म पुत्रो वेदे प्रकीर्तितः । तत्र किं चित्रमेवेदं विनायक कृतं त्वया ॥१५॥ श्रुत्वा तां गणराजस्तु जगाद वचनं हितम् । मन्मूर्तिस्थापनं कृत्वा पूजयस्व निरंतरम् ॥१६॥ पुत्रवत्सलतां तत्र कुलदेवत्वमादरात् । ब्रह्मभावं तथा देवि कुरु त्वं सर्वदा मयि ॥१७॥ तत्र पूजोपचाराद्यैः पूजयस्व निरंतरम् । तया त्वं कृतकृत्या च भक्तियुक्ता भविष्यसि ॥१८॥ एवमुक्त्वाऽतर्द्धेऽसौ लंबोदरः प्रजापते । शक्तिस्तथैव कृत्वा तं भजते ब्रह्मनायकम् ॥१९॥ एवं नानाऽवताराश्च लंबोदरस्य मानद । भक्तानां सर्वसिद्ध्यर्थं भजतां परमाद्भुताः ॥२०॥ रक्तदंतादिभिश्चैव देवीभिस्तपसा प्रभुः । आराधितो वधार्थाय दैत्यानां गणनायकः ॥२१॥ देवीभिः संस्तुतो देवः प्रसन्नो वरदोऽभवत् । वरस्यैव प्रभावेण हता दैत्या अनेकशः ॥२२॥ योगनिष्ठा महादेव्योऽभजंस्तं विघ्ननाशनम् । कुलदैवतभावेन शांत्यर्थं च प्रजापते ॥२३॥ ते सर्वे गणराजा वै स्मृता लंबोदरात्मकाः । ज्ञातव्याः सर्वभावेन ब्रह्मभूतपदप्रदाः ॥२४॥ इदं लंबोदरस्यैवावतारस्य कथामृतम् । शृणोति पठते वापि स सर्वफलभाग् भवेत् ॥२५॥

॥ ओमिति श्रीमदान्ये पुराणेपनिषदि श्रीमन्मौद्गले महापुराणे पंचमे खण्डे लंबोदरचरिते शक्तिपुत्रचरितं नाम द्वाविंशोऽध्यायः ॥

॥ श्रीगणेशाय नमः ॥ मुद्गल उवाच । अथो शृणु महाभाग गाणपत्यस्वरूपकम् । येन त्वं गाणपत्ये वै पदे सुनिपुणो भवेः ॥१॥ नरो गणेशभक्तिं यो भवेत् कर्तुं समुद्यतः । गणेशप्रीतिकामार्थं दीक्षायुक्तो भवेदयम् ॥२॥ गाणपत्यं सुशान्तिस्थं गुरुं वेदार्थपारगम् । नत्वा तं संवेदत् पूर्वं दीक्षां देहि महाप्रभो ॥३॥ त्वमेव गणराजोऽसि गाणपत्यपरायणः । मां कुरुष्व महाभाग गाणपत्यं सुशीलकम् ॥४॥ एवं पृष्टो गुरुः शिष्यं वेदेद् हृष्टा सुशीलगम् । श्रौतस्मार्तक्रियायुक्तं गणेशभावलालसम् ॥५॥ ततस्तं शिक्षयेदादौ धर्मान् गाणेशकान् परान् । तांस्तुभ्यं कथयाम्येव शृणु सर्वसुखप्रदान् ॥६॥

परान्नं भक्षयेन्नैवालोकेयन्न रजस्वलाम् । परस्त्रीगमनं क्वापि न कुर्यान् मनसाऽपि सः ॥७॥ स्वार्थाय क्रोधसंयुक्तो न भवेल्लोभसंयुतः । अभक्ष्यभक्षणं नैव कुर्यात् हिंसां कदापि न ॥८॥ गुरुद्रोहं च पैशून्यं ज्येष्ठानामपमानकम् । वेदशास्त्रादिमार्गेभ्यो हीनं नैव समाचरेत् ॥९॥ इहामुत्र विरक्तः स भवेद्ब्रह्मपरायणः । इत्यादिविविधान् धर्मानुपदिश्य मनुं दिशेत् ॥१०॥ आदौ कृच्छ्रादिकं तस्मै दापयेच्च ततः परम् । गाणपत्यान् समाज्ञाप्य सुदिनं त्ववलोकयेत् ॥११॥ अथवा गणराजस्योत्सवदां तिथिमादरात् । चतुर्थीं शुक्लपक्षस्थां वा कृष्णामवलोकयेत् ॥१२॥ गणेशप्रियकालं वा समालोक्य सुसिद्धिदः । गुरुः शिष्याय मंत्रं वै दद्याद्भक्त्यर्थमादरात् ॥१३॥ शृणु तत्र विधिं दक्ष कथयामि सुखप्रदम् । शुचौ मंडपिकां कृत्वा गोमयेनाऽवलेपयेत् ॥१४॥ मृन्मयां तु स्वयं तत्र वेदिं कुर्याद्विचक्षणः । चतुरस्रां च तन्मध्ये दिक्षु संस्थापयेद् घटान् ॥१५॥ आदौ गणेशयंत्रं स्वं कुंकुमेनात्र कारयेत् । स्वेष्टमष्टगणेशानान् पूजयेद् विधिपूर्वकम् ॥१६॥ दीक्षायां कृत्वा गाणेशान् पूजयेत् स ततः परम् । तेभ्यो भूषणवस्त्रादीन् दापयेच्छाठ्यवर्जितः ॥१७॥ गाणेशेनैव मंत्रेण स जपं कारयेत्तु तैः । पुरश्चरणसंख्याकमथवा लक्षमादरात् ॥१८॥ अथवा दशसाहस्रमथवा च सहस्रकम् । तद्दशांशेन होमं वै कुर्यात्तत्र महामतिः ॥१९॥ ततो बलिप्रदानं वै कुर्यात् पूर्णाहुतिं ततः । पुनः संपूज्य विघ्नेशं स प्रणम्य ततो गुरुम् ॥२०॥ प्रार्थयेत् सर्वभावेन शिष्यं मां तारय प्रभो । मंत्रं देहि महाभाग गाणपत्यं विशेषतः ॥२१॥ पुनर्गुरुं समभ्यर्च्य ततः सकलशं पुनः । स्थापयेत् स्वेष्टदेवाख्यं गाणेशेनैव मंत्रतः ॥२२॥ तत्र विघ्नेश्वरं ध्यात्वा पूजयेत् स्वल्पमार्गतः । ततो वस्त्रं समाच्छाद्य मस्तके गुरुसंयुतः ॥२३॥ प्रणम्य स्वगुरुं तत्र प्रार्थयेद्ब्रह्म मंत्रकम् । संसारतारणार्थाय देहि मंत्रं द्विजोत्तम ॥२४॥ एवं गुरुर्महर्षिश्च प्रार्थितस्तं सुशिक्ष्य वै । गणेशं मनसा ध्यात्वा मंत्रं शिष्याय दापयेत् ॥२५॥ ततस्तान् कलशान् गृह्य पूर्वदिवकक्रमतश्च तैः । अष्टोत्तरशतं मंत्रं जपस्तं स्थापयेद्गुरुः ॥२६॥ एकैकसिद्धिदः प्रोक्तः कलशः स्नानमात्रतः । ब्रह्मभूयकरः प्रोक्तो मध्यमः सर्वसिद्धिदः ॥२७॥ स्नातं शिष्यं समादाय गणेशं प्रणिपत्य च । शिष्येण पूजयेद्देवं ततस्तं स विसर्जयेत् ॥२८॥ प्रणमेद् गाणपत्यांस्तांस्ततो दद्याच्च दक्षिणाम् । पुष्कलां शाख्यहीनः स भोजयेत्तान् महायशाः ॥२९॥ मोदकापूपलङ्कूपयसांश्चैर्महामते । सूक्ष्मतंदुलसंयुतैर्नानापक्वान्निमित्तैः ॥३०॥ यथेष्टं भोजयित्वा वै प्रणमेत् स पुनः पुनः । प्रार्थयेत्तान् विशेषेण तारितोऽहं भवार्णवात् ॥३१॥ संभारं गुरवे दद्याद्गुरुवंशं नमेत् सदा ।

गाणपत्यान् प्रहृश्यैवोत्थाय तांश्च नमस्कृतः ॥३२॥ गाणपत्यान् समालोक्य न नमेद्यः प्रजापते । तेन विध्वंशः साक्षाद्वसितो नाऽत्र संशयः ॥३३॥ एवं दीक्षां समागृह्य गणेशं पूजयेत् सदा । तत्समीपे तु मंत्रस्य पुरश्चरणकं चरेत् ॥३४॥ अथ धर्मान् प्रवक्ष्यामि शृणु तान् सुसमाहितः । दंतकाष्ठमभुक्त्वा तु न गच्छेद्गणपालयम् ॥३५॥ मैथुनं यदि कृत्वा देवालये च गमिष्यति । स सद्यो भ्रंशमागच्छेदतः स्नात्वा च तं व्रजेत् ॥३६॥ अशुद्धवस्त्रसंयुक्तो विघ्नराजं न संस्पृशेत् । परवस्त्रधरो भूत्वा पूजयेन्न गणाधिपम् ॥३७॥ छिद्रयुक्तं न वस्त्रं स धारयेद्देवपूजने । मौनेन पूजयेद्देवं यथाविधि गणेश्वरम् ॥३८॥ गणेशपूजने सकृतो यदि वाचं वदेन्नरः । पूजांतरायदोषेण विघ्नयुक्तो भवेन्नरः ॥३९॥ अभ्यंगसंयुतो यस्तु स्नानहीनो यदा भवेत् । देवालये समागच्छेत्तदा भ्रंशमवाप्नुयात् ॥४०॥ उपानत्स्पर्शसंयुक्तः पादक्षालनवर्जितः । गणेशानालये गच्छेद्विघ्नयुक्तो भवेन्नरः ॥४१॥ गंधादिचर्चितो भूत्वा यो नार्क्यं गणनायकम् । देवालये गतो दैवाल्लभेद् भ्रंशं स मानवः ॥४२॥ अजीर्णदोषसंयुक्तो यस्तिष्ठेद्देवसन्निधौ । उद्गाराधः समीरेण विघ्नयुक्तो भवेत्तु सः ॥४३॥ भेरीशब्दमनावाद्य गणेशालयगो भवेत् । स भ्रंशं च लभेद्दक्ष देवगुह्यप्रभंजनात् ॥४४॥ देवालये समागत्याऽनृतवाचं वदेन्नरः । अथवा देवस्तुत्यादिहीनां स भ्रंशितामियात् ॥४५॥ नित्यं तत्र प्रजानाथ संयतो देवसंनिधौ । मर्यादां पालयंस्तिष्ठेत् स ईप्सितफलं लभेत् ॥४६॥ यथाशास्त्रं विचारेण गणेशं सर्वसिद्धिदम् । यो भजेत् गाणपत्यस्तं स गणेशो भवेन्नरः ॥४७॥

॥ ओमिति श्रीमदान्त्ये पुराणोपनिषदि श्रीमन्मौद्गले महापुराणे पंचमे खंडे लंबोदरचरिते गाणपत्यदीक्षावर्णनं नाम त्रयोविंशोऽध्यायः ॥

॥ श्रीगणेशाय नमः ॥ मुद्गल उवाच । यदि क्षत्रियवंशस्थो दीक्षामिच्छति शाश्वतीम् । गणेशीं शृणु वक्ष्यामि विधिं तस्य प्रजापते ॥१॥ ब्राह्मणस्यैव हस्तेन कारयेदतदादरात् । मंत्रमात्रं जपेत् सोऽपि न होमादि स्वहस्ततः ॥२॥ शास्त्रविद्यां परित्यज्य दंडादिकमशेषतः । गाणपत्यो भवेत् सोऽपि क्षत्रियो नाऽत्र संशयः ॥३॥ वैश्यः स्ववृत्तिजं कर्म क्रयविक्रयकं परम् । त्यजेत्ततो गणेशस्य दीक्षायां योग्यतामियात् ॥४॥ शूद्राणां नाममंत्रश्च वक्तव्यो ब्राह्मणैः सदा । हिंसादिकमथो

त्यक्त्वा शूद्रो दीक्षां लभेत् पराम् ॥५॥ नाममंत्रेण सर्वं वै कुर्यात् शूद्रः स्वयं विधिम् । गणेश्वरस्य पूजादि न श्लोकादि
 समुच्चरेत् ॥६॥ न होमादिभवं कर्म प्रायश्चित्तं चरेत्तथा । गाणपत्यो भवेच्छूद्रो दीक्षायुक्तो महायशाः ॥७॥ गणेशदीक्षया
 युक्तो भवेद् विपथगो यदि । स एव विघ्नसंयुक्तो भविष्यति प्रकोपतः ॥८॥ अथ दीक्षितजंतूनां चिह्नानि ते वदाम्यहम् ।
 तैर्युक्तान् गाणपत्यान् वै परान् जानाति मानवः ॥९॥ प्रातः स्नानादिकं कृत्वा संध्यां शाखोक्तमार्गतः । आगमोक्तां
 च वेदोक्तां पूजां कृत्वा समापयेत् ॥१०॥ अर्चनं द्वादशांगेषु यः कुर्यान् मंत्रपूर्वकम् । सर्वांगलेपनेनैव तत्र मंत्रान्
 शृणु प्रभो ॥११॥ गणेशोच्छिष्टगंधं वै गृह्यादौ नियतो न्यसेत् । स्वानंदवासिने जप्त्वा नमो मूर्धानमर्चयेत् ॥१२॥
 ललाटं गणनाथाय नम उच्चार्य चार्चयेत् । दक्षिणं कर्णमूलं च गजकर्णाय वै नमः ॥१३॥ वामकर्णं तथा दक्ष शूर्पकर्णाय ते
 नमः । अर्चयेच्च ततः कंठं विघ्नेशाय ततः पठन् ॥१४॥ बाहुं दक्षिणं तद्गद्गद् हेरंबाय नमोऽर्चयेत् । वामं समर्चयेत् सुज्ञः
 सिद्धिनाथाय वै नमः ॥१५॥ हृदयं चार्चयेत्तत्र बुद्धीशाय नमो विधे । उदरं नाभिसंस्थानं नमो लंबोदराय ते ॥१६॥
 दक्षिणं चैव कुक्षिं स वक्रतुण्डाय वै नमः । वामं तु चिंतामणये ह्यर्चयेन्नात्र संशयः ॥१७॥ पृष्ठदेशं नाभिसमर्चयेत् दुग्धे
 नमः । एते द्वादश मंत्राश्च कथितास्ते प्रजापते ॥१८॥ ललाटं चार्चयेत् सुज्ञः सर्वभद्रविधानतः । अंगानि स तथा दक्ष
 नाभेरुर्ध्वं समर्चयेत् ॥१९॥ सर्वांगलेपनं शस्तं गाणेशानां विशेषतः । रक्तचंदनसंयुक्तो गंधस्तेषां मतः सदा ॥२०॥
 मालां शमीभवां वाऽपि प्रभो मंदारवृक्षजाम् । प्रशस्तां स्वगले बाहौ सर्वसिद्धिप्रदायिनीम् ॥२१॥ धारयेन्नात्र संदेहो
 देवकाष्ठप्रमाणतः । अन्यकाष्ठभवां मालां धारयेन्न कदाचन ॥२२॥ वैष्णवानां यथा दक्ष तुलसीकाष्ठसंभवा । तथा वै
 गाणपत्यानां शमीमंदारसंभवा ॥२३॥ तदभावे प्रजानाथ विद्रुमजां तु धारयेत् । अथवाऽक्षमयीं मालां धारयेन्
 मंदमार्गतः ॥२४॥ सदा शुचिस्वभावस्थो मित्रशत्रुत्ववर्जितः । द्रुमभावविनिर्मुक्तो गाणपत्यश्चरेन् महीम् ॥२५॥ शुक्लकृष्ण-
 चतुर्थीजं व्रतं नित्यं समाचरेत् । गाणपत्यानि सर्वाणि व्रतानि श्रद्धयान्वितः ॥२६॥ अन्यदेवप्रियं दक्ष व्रतं तीर्थं चरेत्तथा ।
 शक्तियुक्तो भवेत् सोऽपि तदा सर्वं प्रतिष्ठितम् ॥२७॥ क्षेत्राणि गाणपत्यानि चरेन्नियमसंयुतः । अन्यानि शक्तियुक्त-
 श्रेत् निश्चितं मुनिभिः पुरा ॥२८॥ यथा गणेश्वरो देवः सर्वेषामादिपूज्यकः । अन्यदेवस्य भक्तानां तथा तस्य
 व्रतादिकम् ॥२९॥ गाणेशानां यथा दक्ष एव गणेश्वरः । आवश्यकेन तद्गद्गतादिकं च समाचरेत् ॥३०॥ सदा

गणेशनाम्नश्च कीर्तनं तत्र वर्तते । कथा नानाविधा रम्याः कथयन्ति परस्परम् ॥३१॥ चरित्राणि गणेशस्य गायेयुर्हर्षसंयुताः । पात्रीभूतान् जनान् हृष्ट्वा बोधयन्ति सुसिद्धये ॥३२॥ अत्र ते कथयिष्यामि संवादं नारदेंद्रजम् । एकदा नारदो योगी भ्रमर्द्धिदं समाययौ ॥३३॥ इंद्रेण पूजितः सोऽपि गणेशं गानमाकरोत् । तं प्रणम्य महेंद्रश्च जगाद वाक्यमुत्तमम् ॥३४॥ इंद्रे उवाच । वद ब्रह्मन् महाभाग चिह्नानि गणपातमनाम् । कैश्चिह्नैः संयुता नित्यं गणपत्याश्चरन्ति हि ॥३५॥ नारद उवाच । सर्वांगे चंदनालेपो रक्तचंदनसंयुतः । शमीमंदारमाला च तेषां हस्ते गले भवेत् ॥३६॥ सदा गणेशनाम्नश्च अवर्णे तत्पराः स्मृताः । कीर्तने भावसंयुक्ताः गाणपत्या इमे बुधाः ॥३७॥ द्रुद्धस्य भावो हृदि नोभवेत् कदा ये निःस्पृहा योगधराः सुनिर्मलाः । गाणेश्वरा वंदनशीलकाः सदा तान् गाणपत्यान् प्रवदन्ति योगिनः ॥३८॥ नित्यं स्वधर्मेण च संयुतास्तथा न मानयन्ति ह्यपवर्गकं कदा । भक्तौ निमग्ना गणराजवर्त्मनि तान् गाणपत्यान् प्रवदन्ति योगिनः ॥३९॥ न स्थानगेहादिकमाश्रयन्ति ये प्रारब्धमात्रेत्यवलंबिनोऽपरे । चिंतामणौ चित्तनिवेशकाः सदा तान् गाणपत्यान् प्रवदन्ति योगिनः ॥४०॥ औते तथा स्मार्तभवे सुकर्मणि संसक्तदेहा गणराजसिद्धये । सर्वाणि कर्माणि समर्प्य नैज्येपे तान् गाणपत्यान् प्रवदन्ति योगिनः ॥४१॥ निंदां स्तुतिं वीक्ष्य विकारवर्जिताः कांतासुवर्णादिषु भावहीनकाः । प्रादन्ति विघ्नेश्वरभक्तिलालसा तान् गाणपत्यान् प्रवदन्ति योगिनः ॥४२॥ आच्छादिता ये न च केन भावितास्तिरस्कृता देववरिष्ठभोजिनः । जीवैर्हता दोषविहीनचेतस्स्तान् गाणपत्यान् प्रवदन्ति योगिनः ॥४३॥ नेच्छन्ति कैलासचिकुंठकादिकं न ब्रह्मभूयं न रसां रसातलम् । भक्तिं सेदच्छन्ति गणेशभाविकान् तान् गाणपत्यान् प्रवदन्ति योगिनः ॥४४॥ मुद्गल उवाच । एवमुक्त्वा महेंद्रं स नारदः स्वेच्छया मुनिः । ययौ विघ्नेश्वरं गायन् यत्र तत्र प्रजापते ॥४५॥ एतत्ते गाणपत्यानां स्वरूपं कथितं मया । अत्रणात् पापसंभूतमज्ञानं नाशमाव्रजेत् ॥४६॥

॥ ओमिति श्रीमदान्त्ये पुराणोपनिषदि श्रीमन्मौद्गले महापुराणे पंचमे खण्डे लंबोदरचरिते गाणपत्यस्वरूपवर्णनं नाम चतुर्विंशतितमोऽध्यायः ॥

॥ श्रीगणेशाय नमः ॥ दक्ष उवाच । शमीमंदारमाहात्म्यं वद मे करुणानिधे । कथं विघ्नेश्वरस्यैव प्रियौ तौ संबभूवतुः ॥१॥
 मुद्रल उवाच । और्वो नामाऽभवद्विप्रः श्रौतस्मार्तक्रियापरः । स्वधर्मरतया पत्न्या ब्रह्मनिष्ठो महायशः ॥२॥ तयोः कालेन
 संजाता पुत्री तेजस्विनी प्रभो । तस्या नाम द्विजौ तौ तु शमीकेति प्रचक्रतुः ॥३॥ सा कन्या रूपसंयुक्ता गुणयुक्ता प्रजापते ।
 सप्तवर्षवयः संस्था बभूव जनकप्रिया ॥४॥ तदर्थं ब्राह्मणः सोऽपि वरमिच्छन् समाययौ । शौनकस्याश्रमं तत्र ददर्श
 मुनिसत्तमम् ॥५॥ पूजितः शौनकेनैव मंदारं शिष्यमुत्तमम् । शौनकस्य ददर्शाऽसौ विद्याढ्यं धौम्यनंदनम् ॥६॥ सुशीलं
 गुरुसेवायां निरतं धर्मलालसम् । हर्षयुक्तोऽभवत्तत्र मेने जामातरं हृदि ॥७॥ विचार्य शौनकेनैव स्वगृहं प्रत्यपद्यत ।
 सुदिने तं समानाय ददौ कन्यां महात्मने ॥८॥ तेन युक्ता शमी तत्र शुशुभे रूपसंयुता । रत्नकांचनयौग्यो गस्तथा
 जातः प्रजापते ॥९॥ पुनर्गते कियत्काले यौवनस्थां विभाव्य ताम् । शमीकां स समानेतुं मंदारः प्रययौ स्वयम् ॥१०॥
 तं प्रपूज्य ददौ कन्यामौर्वो हर्षसमन्वितः । मंदारः श्वशुरं नत्वा मार्गसंस्थो बभूव ह ॥११॥ कदा श्रूण्डिनामा यो
 गाणेशश्च महायशः । विश्रांतिमाश्रमे तस्य चक्रतुर्दपती परे ॥१२॥ स्वकाश्रमविहारार्थं श्रूण्डी संगतोऽभवत् । तं दृष्ट्वा
 श्रूण्डया युक्तं जहसतुश्च मूर्खवत् ॥१३॥ श्रूण्डाया अपमानेन पापं प्राप्तं महाद्रुतम् । तेन संप्रerितो योगी बुकोप
 रक्तलोचनः ॥१४॥ उवाच तौ महायोगी श्रूण्डी च द्विजाधमौ । दृष्ट्वा जहसतुः श्रूण्डां पादपौ भवतं रुषा ॥१५॥
 श्रूण्डाया अपमानं यः करिष्यति नराधमः । स मे शत्रुर्न संदेहो गजास्यस्यावमानतः ॥१६॥ तौ तं श्रूण्डिनं विप्रौ
 प्रणेमतुः सुदुःखितौ । अज्ञानेन कृतं हास्यं क्षंतुमर्हसि योगिप ॥१७॥ उच्छापं वद विप्रेश दासौ ते नात्र संशयः ।
 अत्यंतं गणराजस्य प्रियौ कुरु च मानद ॥१८॥ ततोऽतिकरुणाविष्टो जगाद मुनिसत्तमः । श्रूण्डाया अपमानेन मया
 शसौ न संशयः ॥१९॥ अतः श्रूण्डाधरो देवः प्रसन्नश्च भविष्यति । तदा सर्वं शुभं पूर्णं शुभयोर्वाञ्छितं भवेत् ॥२०॥
 ममाधीनं न किंचिद् द्वे शापदाता गजाननः । क्रोधहीनस्य मे क्रोधः प्रेरितस्य समाययौ ॥२१॥ एवमुक्त्वा महायोगी
 स्वासनस्थो बभूव ह । तौ सद्यो वृक्षयोनिस्यौ बभूवतुः प्रजापते ॥२२॥ अथ मासे गते विप्रः शौनकश्चित्तयान्वितः ।
 शिष्यान् गृह्य ययौ विप्रमौर्व दुःखान् महाशुनिः ॥२३॥ तं पप्रच्छ शनैः सोऽपि मंदारः कुत्र वर्तते । शमीकाया आनयने
 प्रेषितोऽयं मया सुतः ॥२४॥ ततस्तं शोकसंयुक्तमौर्वो जगाद विस्मितः । दत्त्वा कन्यां मया सद्यः प्रेषितश्च त्वदंतिके ॥२५॥

श्रुत्वैवं शोकसंयुक्ता और्वशौनकमुख्यकाः । तयोः शोधनकामास्ते निसस्रुस्त्वरितास्ततः ॥२६॥ तत्र मार्गे जनान् सर्वान्
 ग्रामस्थान् वनसंस्थितान् । पप्रच्छुस्ते समूचुस्तान् मासमात्राद् गतौ किल ॥२७॥ एवं विचार्य ते याता भ्रूशुब्ध्या-
 श्रममुत्तमम् । तत्र विश्रांतिकृत् स्थाने जनानां ददृशुस्तरू ॥२८॥ अनुपेतौ ततो ज्ञात्वा शौनको ध्यानमाश्रितः । ज्ञात्वा
 भ्रूशुंढिना शप्तौ वृत्तांतं तानवेदयत् ॥२९॥ ततः सर्वान् महायोगी विमृज्य तपसि स्थितौ । शौनकौर्वौ महादुःखाद्
 गणेशाराधने रतौ ॥३०॥ अवायुभक्षभावेन ध्यानेन गणनायकम् । तोषयामासतुः प्रीत्या तयोरघविमुक्तये ॥३१॥
 एवं द्वादशवर्षेषु गतेषु द्विरदाननः । आययौ तौ वरं दातुं भृशं तत् क्लेशतापितः ॥३२॥ हृष्ट्वा विघ्नेश्वरं तौ तु प्रणम्या-
 पूज्य हर्षतः । गणाध्यक्षं तुष्टुवतुः प्रणम्य करसंपुटैः ॥३३॥ शौनकौर्वौ उचतुः । नमस्ते गजवक्त्राय विघ्नेशाय परात्मने ।
 अपाराय मेहेशाय हेरंबाय नमो नमः ॥३४॥ संसारार्णवताराय मायामोहहराय ते । ब्रह्मेशाय शिवादिभ्यो योगदाय
 नमो नमः ॥३५॥ ज्येष्ठानां ज्येष्ठराजाय सर्वेषां पूज्यमूर्तये । आदिपूज्याय देवाय चांतःस्थाय नमो नमः ॥३६॥ अनादये
 च सर्वेषां मात्रे पित्रे परात्मने । स्वानंदवासिने तुभ्यं गणेशाय नमो नमः ॥३७॥ शूर्पकर्णाय शूराय लंबोदराय दुहये ।
 विघ्नकर्त्रे ह्यभक्तानां भक्तानां विघ्नहारिणे ॥३८॥ ब्रह्मेशाय नमस्तुभ्यं ब्रह्मभूतप्रदाय च । योगेशाय सुशान्ताय शान्तिदाय
 नमो नमः ॥३९॥ गुणांतं न ययुर्यस्य शिवविष्णवाद्योऽमराः । योगिनः सगुणस्यापि निर्गुणस्याऽत्र का कथा ॥४०॥
 नमो नमः प्रसन्नस्त्वं भव स्वामिन् गजानन । धौम्यपुत्रं च मंदारं शिष्यं मे तारयाऽधुना ॥४१॥ तारयस्व शमीमौर्वकन्यां
 तां नाथ विघ्नप । वृक्षयोनिगतौ तौ तु मानुषौ कुरु तादृशौ ॥४२॥ भक्तिं ते देहि हेरंब यया भ्रांतिर्विनश्यति । दासौ
 ते पादपद्मस्य वाञ्छितं कुरु सर्वदा ॥४३॥ तयोर्वचनमाकर्ण्य जगाद गणनायकः । तौ भक्तौ तपसा युक्तौ भक्तिबद्ध-
 स्वभावतः ॥४४॥ श्रीगजानन उवाच । भ्रूशुंढिना च विप्रर्षी शप्तौ तौ दंपती पुरा । ज्ञात्वा मदीयतुंडस्यापमानान्नात्र
 संशयः ॥४५॥ भ्रूशुंढिनोऽतिभक्तस्य मम मिथ्यावचः कदा । न करोमि महाभागौ देहादधिक एव सः ॥४६॥ भ्रूशुंढिनो-
 ऽपमानश्च क्रियते विविधैर्जनैः । न तत्र कोपसंयुक्तो भवते मुनिसत्तमः ॥४७॥ मदीयमपमानं स सहते न कदाचन ।
 अतोऽहं तस्य वाक्यं वै न करोमि निरर्थकम् ॥४८॥ भवद्भ्यां तपसा बद्धः करिष्यामि हितावहम् । शृणुतं मे वचो रम्यं
 वरं दास्यामि मुख्यकम् ॥४९॥ मंदारस्य च शम्भ्याश्च मूले स्थास्यामि निश्चलः । मद्रूपौ वृक्षजातीनां सर्ववन्द्यौ भविष्यतः ॥५०॥

देवास्तौ प्रणमस्यंति किं पुनर्जतवो मताः । दर्शनात् स्पर्शनाच्चैव पापघ्नौ तौ भविष्यतः ॥५१॥ मत्प्रियौ सर्वभोवेन देवानां प्रियरूपिणौ । भविष्यतो विशेषेण वृक्षराजौ महामुनी ॥५२॥ शमीपत्रेण मां विप्रा पूजयिष्यंति मानवाः । तेषां वाञ्छां सदाऽहं वै पूरयिष्यामि शाश्वतीम् ॥ ५३ ॥ मंदारपुष्पमेकं समर्पयिष्यति मे नरः । तेन हृष्टो भविष्यामि फलं दास्यामि वाञ्छितम् ॥५४॥ कृता नानाविधा पूजा मदीया मानवेन च । दूर्वाहीना वृथा सर्वा भवत्यत्र न संशयः ॥५५॥ अद्य प्रभृति विप्रेणैव शमीपत्रेण संयुता । मंदारकुसुमेनैव सफला सा भविष्यति ॥५६॥ शमीपत्रं नरेणैव भवेन् मयि समर्पितम् । न तु क्रतुशतेनैव तुल्यं तेभ्योऽधिकं मतम् ॥५७॥ शमीपत्रेण संतुष्टो भविष्यामि निरंतरम् । मंदारपुष्प-
केणैव को वदेत्तु तयोः फलम् ॥५८॥ नित्यं शमीं नमेद्यस्तु पूजयेद्वा तु संस्पृशेत् । स सप्तकुलसंयुक्तः स्वानंदं मे गमिष्यति ॥५९॥ तथा मंदारवृक्षं यो नमेत् संपूजयेन्नरः । संस्पृशेत् सोऽपि स्वानंदं व्रजेत् सप्तकुलैर्युतः ॥६०॥ प्रदक्षिणां प्रकुर्वीत शमीमंदारवृक्षयोः । सप्तद्वीपवती पृथ्व्याः कृता तेन प्रदक्षिणा ॥६१॥ यदि भोवेन वृक्षस्य प्रदक्षिणा कृता भवेत् । शतभूमिप्रदक्षिण्यसमं पुण्यं लभेन्नरः ॥६२॥ बहुनाऽत्र किमुक्तेन मद्रूपौ वृक्षजातिषु । तयोश्च महिमानं को भवेद्वर्णयितुं क्षमः ॥६३॥ वृक्षबुद्ध्या शमीं यो वै मंदारं यदि पश्यति । स नारकी नरो विप्रौ भविष्यति न संशयः ॥६४॥ शमीं मंदारकं वीक्ष्य न नमेद्यो नराधमः । दक्षिणं कुरुते नैव नष्टपुण्यो भवेत्तदा ॥६५॥ शमीं यश्छेदयेद्वापि मंदारं सुनिसत्तमौ । नरकेषु महापापी पतिष्यति न संशयः ॥६६॥ शाखां पत्रं तु यः पापी छेदयिष्यति मानवः । नारकी स भवेन्नूनं दर्शनात् पापदो भवेत् ॥६७॥ शमीं यो निंदयेद्वा यो मंदारं वृक्षसत्तमम् । सर्वभाग्यविहीनः स नारकी जायते ततः ॥६८॥ मद्रूपेणैव मंदारं शमीं यस्तु प्रपश्यति । स भुक्त्वा विविधान् भोगानंते स्वानंदगो भवेत् ॥६९॥ मंदार-
मूलमादाय मूर्तिं कृत्वा मदीयिकाम् । पूजयिष्यंति मद्भक्तास्तेषां साध्योऽहमञ्जसा ॥७०॥ मंदारमूलजा मूर्तिः सद्यः सिद्धिप्रदायिका । तद्वन्नैवान्यसंभूता मम मूर्तिर्भविष्यति ॥७१॥ मंदारमूर्तिगं पूजेत् शमीपत्रेण भावतः । दूर्वामंदार-
पुष्पैश्च त्रयं सुदुर्लभं मतम् ॥७२॥ शमी मंदारदूर्वाश्च त्रयमेकत्र कारितम् । भक्तेन स तु मत्तुल्यो पूजायां मे भविष्यति ॥७३॥ शमीमंदारजां मालां कृत्वा जपं समाचरेत् । अनंतफलभोक्ताऽसौ भविष्यति न संशयः ॥७४॥ शमीमंदारजां मालां दधानः पुरुषो भवेत् । तस्य देहं समालोक्य विद्या नश्यंति पापकाः ॥७५॥ अंते शमीभवं पत्रं मंदारकुसुमं तथा ।

दूर्वापत्रं धृतं येन धरिष्यति यमो न तम् ॥७६॥ शमीमंदारसामीप्ये पूजयेन् मां च मानवः । तेनाप्यसंख्यका पूजा कृता मे नाऽत्र संशयः ॥७७॥ एवमुक्त्वा पुनस्तौ स जगाद गणनायकः । मद्भक्तिं यदि विप्रेशाविच्छथो भावसंयुतौ ॥७८॥ तदा मंदारवृक्षस्य मूलजां मूर्तिमादरात् । कृत्वा पूजां प्रकुर्वाथां यथा विधिसमन्वितौ ॥७९॥ शमीमंदारदूर्वाभिः संतुष्टोऽहं भवामि तु । नान्यथा पूर्णभावेन मम तुष्टिकरं भवेत् ॥८०॥ तुलसीवज्रितां पूजां मदीयां कुरुतं सदा । शमीमंदारमालाभिर्जपं मे कुरुतं सदा ॥८१॥ एवमुक्त्वा गणाधीशस्तत्रैवांतरधीयत । विप्रौ बभूवतुर्हर्षसमायुक्तौ विशेषतः ॥८२॥

॥ ओमिति श्रीमदांत्ये पुराणोपनिषदि श्रीमन्मौद्गले महापुराणे पंचमे खंडे लंबोदरचरिते शमीमंदारवरप्रदानं नाम पंचविंशतितमोऽध्यायः ॥

॥ श्रीगणेशाय नमः ॥ मुद्रल उवाच । ततो धौम्यं समागम्य शौनको हर्षसंयुतः । कथयामास वृत्तांतं सोऽपि संहर्षितोऽभवत् ॥१॥ धन्यो मे वृक्षगः पुत्रः सर्वसिद्धिप्रदायकः । साक्षाद्गणेशरूपश्च सर्वेषां वंद्य आदरात् ॥२॥ शमीसमीपगो हर्षसंयुक्तस्तत और्वकः । तताप तप उग्रं स शमीसंयोगकारणात् ॥३॥ स एव मरणे तत्र शमीगर्भस्थितो ह्यभूत् । अग्निरौर्वाभिधानश्च गाणपत्यो महायशाः ॥४॥ कल्पन्ति गणनाथं स ययौ योगसमन्वितः । शौनकश्च तथा दुर्हिमभजत् स्नेहसंयुतः ॥५॥ मंदारमूलजां मूर्तिं कृत्वा पूजापरायणः । शमीमंदारदूर्वाभिस्तोषयामास विघ्नपम् ॥६॥ शमीमंदारमालाभिः शुशुभे ब्राह्मणोत्तमः । गाणपत्यस्वरूपेण तथा धौम्यो बभूव ह ॥७॥ श्रृङ्खली तद्भवं वृत्तं श्रुत्वा हर्षसमन्वितः । आगत्य स्वाश्रमे संस्थौ ननाम वृक्षसत्तमौ ॥८॥ नित्यं पुपूज च शमीं मंदारं भक्तिसंयुतः । शमीमंदारदूर्वाभिः पूजयामास विघ्नपम् ॥९॥ शमीमंदारमालाभिर्भूषितो मुनिसत्तमः । शुशुभे गाणपत्येषु गणराज इवापरः ॥१०॥ एवं ये ये स्थिता दक्ष गाणपत्या विशेषतः । ते ते सर्वे शमीमंदारपूजासंयुता बभूवुः ॥११॥ एतत्ते कथितं सर्वं शमीमंदारसंभवम् । माहात्म्यं पुनरन्यत्वं शृणु पापहरं परम् ॥१२॥ द्राविडे शूद्रयोनिस्थो बभूवे पापकारकः । वनं गत्वा जनान् हत्वा द्रव्यलोभी दुरात्मवान् ॥१३॥ एकदा वनमध्यस्थोऽभवत् व्याघ्रेण धर्षितः । पपात भयभीतश्च सद्यस्तेन प्रभक्षितः ॥१४॥ तत्र

वायुबलेनैव शमीपत्रं समाययौ । तस्य स्पर्शोऽभवत्तस्य दैवयोगात् प्रजापते ॥१५॥ तं नेतुं यमदूताश्च समाजग्मुर्महाबलाः ।
 गाणेनास्तत्र संयाताः समकाले नराधमम् ॥१६॥ यमदूतांस्तिरस्कृत्य गाणेनास्तं प्रगृह्य वै । गंतुं समुद्यता यावत्तावत्ते तान्
 प्रदुद्रुवुः ॥१७॥ सुसलेन हताः पेतुर्यमदूता महीतले । गाणेनास्तं प्रगृह्यैव ब्रह्मभूतं प्रचक्रिरे ॥१८॥ यमदूता यमं गत्वा
 शोकदुःखसमन्विताः । वृत्तांतं कथयामासुः क्रोधेन परिपूरिताः ॥१९॥ यामा ऊचुः । स्वामिन् शास्त्रकराः केचिद्बभूवुर्भूमि-
 मंडले । त्वदाज्ञावशगं सर्वं वर्तते कुत्र तद् गतम् ॥२०॥ त्वं साक्षाद्भर्माजश्च यथा वेदार्थवान् प्रभुः । वर्तसे तेन सर्वं वै
 त्वदाज्ञावशगं मतम् ॥२१॥ शंभुविष्णुमुखा देवा धर्माधारा भवंति वै । धर्मयुक्तस्वभावेन वर्तेरन्नात्र संशयः ॥२२॥ महा-
 पापी विशालाक्षो नाम शूद्रो ममार ह । तं गृहीतुं वयं तत्र गताः पाशधराः प्रभो ॥२३॥ अकस्मात्तत्र संयाता पुरुषाः
 परमाद्भुताः । शुंडादंडधराः सर्वे चतुर्बाहुविराजिताः ॥२४॥ अस्मांस्ते तु तिरस्कृत्य तं शूद्रं गृह्य सूर्यज । गंतुं
 समुद्यता यावत्तावद्योद्धुं वयं स्थिताः ॥२५॥ निपात्य नो महावीर्यां सुसलेन प्रगृह्य तम् । गताः कुत्र न जानीमोऽधुना
 सर्वे महामते ॥२६॥ अतस्तं यत्नसंयुक्तो मंदं तेषां हरस्व च । एवमुक्त्वा प्रणम्यैनं स्थिताः प्रांजलयोऽभवन् ॥२७॥
 सुद्वल उवाच । तेषां तद्वचनं श्रुत्वा ध्यानस्थोऽभून् महामतिः । यमः सर्वं विदित्वा तु भयं दध्रे महायशाः ॥२८॥ ध्यात्वा
 गजाननं देवं हृष्टरोमा च साश्रुकः । हृदि प्रणम्य विघ्नेशमुवाच भयसंकुलः ॥२९॥ मदीयकिंकरैः स्वामिन्नपराधः कृतो
 महान् । तं क्षमस्व दयासिंधो प्रभो ह्यज्ञानसंयुतैः ॥३०॥ गाणपत्यैर्महाभागैर्विवादो नैव शोभनः । स एव तु मया प्राप्तो
 भाग्यहीनबलेन च ॥३१॥ एवं क्षमाप्य विघ्नेशं स्थितं मनसि किंकरात् । आकार्य भानुजः सर्वान् जगाद वचनं
 हितम् ॥३२॥ यम उवाच । मंदारमालाशमिकाष्ठजा च यस्यैव देहे भवति प्रमाणम् । पुष्पं तयोः पत्रयुतं च शूराः संत्यज्य
 दूरं चरत प्रभीताः ॥३३॥ दूर्वायुतं विघ्नहरस्य गाथां संगायमानं यदि पापयुक्तम् । पूजादिकारं गणनायकस्य संत्यज्य
 दूरं चरत प्रभीताः ॥३४॥ गणेन हेरंब गजाननेति महोदर स्वानुभवप्रकाशितम् । वरिष्ठ सिद्धिप्रिय बुद्धिनाथ वदंतमेवं त्यजत
 प्रभीताः ॥३५॥ अनेकविघ्नांतक वक्रतुंड स्वसंज्ञवासिंश्च चतुर्भुजेति । कवीश देवांतकनाशकारिन् वदंतमेवं त्यजत
 प्रभीताः ॥३६॥ मेघेशसूनो गजदैत्यशत्रो वरेण्यसूनो विकट त्रिनेत्र । परेश धरणीधर एकदंत वदंतमेवं त्यजत प्रभीताः ॥३७॥
 प्रमोदमोदेति नरांतकारे षड्मिहंतर्गजकर्णं दुंदु । द्वंद्वारिसिंधौ स्थिरभावकारिन् वदंतमेवं त्यजत प्रभीताः ॥३८॥

विनायक ज्ञानविघातशत्रो पराशरस्यात्मज विष्णुपुत्र । अनादिपूज्याखुग सर्वपूज्य वदंतमेवं त्यजत प्रभीताः ॥३९॥
 विधेर्जं लंबोदर धूम्रवर्णं मयूरपालेति मयूरवाहिन् । सुरासुरैः सेवितपादपद्म वदंतमेवं त्यजत प्रभीताः ॥४०॥
 वरिन् महाखुध्वज शूर्पकर्णं शिवाज सिंहस्थ अनंतबाह । दितौज विघ्नेश्वर शेषनाभे वदंतमेवं त्यजत प्रभीताः ॥४१॥
 अणोरणीयन् महतो महीयन् रेवर्जं योगेश वरिष्ठराज । निधीश मंत्रेश च शेषपुत्र वदंतमेवं त्यजत प्रभीताः ॥४२॥
 वरप्रदातर्ह्यदितेश्च सूनो पराशरज्ञानद तारवक्त्र । गुहाग्रज ब्रह्मप पार्श्वपुत्र वदंतमेवं त्यजत प्रभीताः ॥४३॥
 सिंधोश्च शत्रो परशुप्रपाणे शमीश पुष्पप्रिय विघ्नहारिन् । दूर्वाभैरचित देवदेव वदंतमेवं त्यजत प्रभीताः ॥४४॥
 धियः प्रदातश्च शमीप्रियेति सुसिद्धिदातश्च सुशान्तिदातः । अमेयमायामितविक्रमेमि वदंतमेवं त्यजत प्रभीताः ॥४५॥
 द्विधा चतुर्थीप्रिय कश्यपज्ञ धनप्रद ज्ञानप्रदप्रकाश । चिंतामणे चित्ताविहारकारिन् वदंतमेवं त्यजत प्रभीताः ॥४६॥
 यमस्य शत्रो अभिमानशत्रो विधेर्जहंतः कपिलस्य सूनो । विदेह स्वानंद अयोगयोग वदंतमेवं त्यजत प्रभीताः ॥४७॥
 गणस्य शत्रो कमलस्य शत्रो समस्थ भावज्ञ च भालचंद्र । अनादिमध्यांतमयप्रचारिन् वदंतमेवं त्यजत प्रभीताः ॥४८॥
 विभो जगद्रूप गुणेश भूमन् पुष्टेः पते आखुगेतेति बोध । कर्तश्च पातश्च तु संहरेति वदंतमेवं त्यजत प्रभीताः ॥४९॥
 इदमष्टोत्तरशतं नाम्नां तत् प्रपठंति ये । शृण्वंति तेषु कुरुत भीता मा वै प्रवेशनम् ॥५०॥ भुक्तिमुक्तिप्रदं दुर्हर्धनधान्य-
 प्रवर्धनम् । ब्रह्मभूयकरं स्तोत्रं जपतो नित्यमादरात् ॥५१॥ यत्र कुत्र गणेशस्य चिह्नयुक्तानि वै भटाः । धामानि तत्र
 कुरुत संभीता मा प्रवेशनम् ॥५२॥ तेन संस्थापिताः सर्वे स्वस्वकार्येषु सेवकाः । केशाद्यास्तत्र के शूयं वयं भजत तं
 सदा ॥५३॥ एवमुक्त्वा यमः सर्वान् किंकरान् मौनमादधे । यामाः सर्वे गणेशानं भजंते भावसंयुताः ॥५४॥ इदं
 शमीभवं पुण्यं माहात्म्यं यः शृणोति चेत् । पठति सिद्धिदं तस्य मंदारस्य भविष्यति ॥५५॥

॥ ओमिति श्रीमदान्त्ये पुराणोपनिषदि श्रीमन्मौद्वले महापुराणे पंचमे खण्डे लंबोदरचरिते शमीमंदारस्पर्शमहिमावर्णनं नाम षड्विंशतितमोऽध्यायः ॥

॥ श्रीगणेशाय नमः ॥ दक्ष उवाच । दूर्वायाश्चरितं हर्षकारकं ब्रूहि सुद्वल । अहो शम्यासमं नास्ति मंदारेण पवित्रकम् ॥१॥
 सुद्वल उवाच । पुराऽऽदौ देवदेवेशो ब्रह्मा सृष्ट्वा चराचरम् । तेषामन्नाथमर्थमर्चितायुक्तो बभूव ह ॥२॥ ध्यात्वा गजाननं देवं
 संस्थितः प्रपितामहः । तस्य रोमभ्य एका वै देवी संनिःसृता बभौ ॥३॥ सर्वतः पाणिपादां तां सहस्रवदनां पराम् ।
 सहस्रावयवैः सर्वैः शोभमानां ददर्श सः ॥४॥ ततोऽतिहर्षितो ब्रह्मा बभूवे सर्वधारकः । ज्ञात्वा तामन्नरूपां वै
 सर्वपोषणकारिणीम् ॥५॥ धातारं तं प्रणम्याऽसौ संस्थिता करसंपुटा । आज्ञां कुरु जगद्धातः किं करोमि पितामह ॥६॥
 ब्रह्मोवाच । सर्वेषामन्नभूता त्वं दूर्वानाम्नी भविष्यसि । तपस्व च ततः सर्वमन्नं सृज विधानतः ॥७॥ तथेति तं प्रणम्यैव
 तताप तप उत्तमम् । गणेशं मनसि ध्यात्वा निराहारसमन्विता ॥८॥ एकाक्षरस्य मंत्रस्य जपेन द्विरदाननः । दिव्यवर्ष-
 सहस्रेण ययौ तां वरदायकः ॥९॥ तं दृष्ट्वा सहस्रोत्थाय प्रणनाम पुपूज सा । अथर्वशिरसा देवं तुष्टाव करसंपुटा ॥१०॥
 तामुवाच गणेशानः सृष्टिं नानाविधां सदा । करिष्यसि महाभागे सर्वव्या भविष्यसि ॥११॥ एवमुक्त्वा गणाधीशो-
 ऽतर्धानं प्रजगाम ह । साऽपि हर्षसमायुक्ता सृष्टिं कर्तुं मनो दधे ॥१२॥ तस्या मस्तकभागाद् वै स्वर्गान्नं विविधं महत् ।
 निःसृतं तेन स्वर्गस्था भुंजते विविधान् रसान् ॥१३॥ उदराद् भूमिसंस्थानां निःसृतं विविधं विधे । अन्नं तेनैव भूमिस्था
 भुंजते विविधान् रसान् ॥१४॥ पातालवासिनां पद्भ्यामन्नं नानाविधं परम् । भुंजते षड्रसान्नित्यं निःसृतं तेन तद्गताः ॥१५॥
 अंगप्रत्यंगरूपेभ्यो नानान्नं ससृजे प्रभो । देवी तेन तु संतुष्टा बभूवुः सर्वजंतवः ॥१६॥ हृष्टपुष्टजनान् वीक्ष्य ब्रह्मा
 संतोषमादधे । तामागत्य द्विजैर्मन्त्रैरभिषेकं चकार ह ॥१७॥ अन्नानामाधिपत्ये चाभिषिक्ता ब्रह्मणा पुरा । शुशुभे
 सर्वमान्या सा देवी दूर्वा विशेषतः ॥१८॥ राज्यश्रीसंयुता देवी मदयुक्ता बभूव ह । विसस्मार जपं मंत्रं गणेशस्य
 प्रजापते ॥१९॥ ततो विघ्नाकुला जाता स्पर्धा चक्रे विशेषतः । पार्वत्या नित्यमानंदादन्नपूर्णहमादरात् ॥२०॥ जगदंबा च
 सर्वेषामन्नपूर्णत्वकारणात् । साऽहमन्नस्वरूपस्था वृथेयं गर्वमादधे ॥२१॥ तस्याश्चेष्टितमाज्ञाय क्रोधयुक्ता जगन्मयी ।
 दौरात्म्यसहनं कृत्वा ह्यतिष्ठच्छिवसंनिधौ ॥२२॥ एकदा चंद्रगेहे वै बभूव ह महोत्सवः । तत्र देवादिकाः सर्वे सखीकाश्च
 समाययुः ॥२३॥ तत्र दूर्वा मदोत्सिक्ता निनिंद जगदंबिकाम् । वृथेयं जगदंबा वै नाम्ना ख्याता बभूव ह ॥२४॥
 इत्यादिविविधैर्वार्क्यैर्निनिंद जगदंबिकाम् । ततः क्रोधसमायुक्ता पार्वती तां शशाप ह ॥२५॥ पार्वत्युवाच । मदीयरोमकूपस्था

निःसृता त्वं न संशयः । वृथा मां स्पर्धसे दुष्टे पतस्व तृणरूपिणी ॥२६॥ पृथिव्यां तृणरूपा च सा बभूव प्रजापते । तदादि सर्ववन्द्यं दूर्वा परमपावनी ॥२७॥ ततोऽतिदुःखसंयुक्ता सस्मार द्विरदाननम् । भो क्षमस्वापराधं मे मंत्रत्याग-
कृतं प्रभो ॥२८॥ गत्वा वनांतरे दूर्वा तताप तप उत्तमम् । ध्यात्वा विघ्नेश्वरं देवं मंत्रजपपरायणा ॥२९॥ गते वर्षशते पूर्णे प्रसन्नोऽभूद् गजाननः । तामाययौ वरं दातुं भक्तिस्थां भजनप्रियः ॥३०॥ आगतं गणराजं सा दृष्ट्वा ननाम भावतः ।
संहृष्टा पूज्य तुष्टाव कृत्वा करपुटं विधे ॥३१॥ दूर्वावाच । गणेशाय नमस्तुभ्यं विघ्नराजाय ते नमः । भक्तानां विघ्नसंहर्त्रे त्वभक्तानां भयंकर ॥३२॥ अनंतायाप्रमेयाय नानालीलाधराय च । हरंबाय महेशानां नमः पूज्याय ते नमः ॥३३॥ सर्व-
पूज्याय सर्वादिपूज्याय ब्रह्मरूपिणे । ब्रह्माकाराय सर्वेश ब्रह्मणस्पतये नमः ॥३४॥ अनाकाराय साकारमूर्तये ब्रह्मरूपिणे । शांतिभ्यः शांतिदात्रे ते परेशाय नमो नमः ॥३५॥ लंबोदराय चौरेशवाहनाय परात्मने । चतुर्भुजाय सर्वेषां मांत्रे पित्रे नमो नमः ॥३६॥ ज्येष्ठेभ्यो ज्येष्ठराजाय ज्येष्ठपदप्रदायिने । महोदराय पूर्णाय पूर्णानंदाय ते नमः ॥३७॥
स्वानंदवासिने तुभ्यं सिद्धिबुद्धिमयाय च । सिद्धिबुद्धिपते नाथ भक्तेशाय नमो नमः ॥३८॥ किं स्तौमि त्वां गणाधीश यत्र वेदा विसिस्मिरे । अतस्त्वां प्रणमाम्येव तेन तुष्टो भव प्रभो ॥३९॥ एवं स्तुत्वा गणेशानं भक्तियुक्ता ननर्त ह । जगाद गणराजस्तु दूर्वा तां हर्षसंयुतः ॥४०॥ श्रीगणेश उवाच । त्वया कृतमिदं स्तोत्रमपराधसहं भवेत् । मां स्तौति तस्य दूर्वेऽहमपराधं सहाम्यहम् ॥४१॥ यं यं चिंतयते कामं तं तं दास्यामि सर्वदा । भुक्तिभुक्तिप्रदं स्तोत्रं भविष्यति सुसिद्धिदम् ॥४२॥ वरं वरय दास्यामि चित्तस्थं भक्तितोषितः । क्रोधयुक्तोऽपि देवि त्वां मंत्रत्यागकरीं पुनः ॥४३॥ श्रुत्वा तं भयसंयुक्ता जगाद वाक्यमुत्तमम् । दूर्वा लंबोदरं प्रीत्या साश्रुनेत्रा प्रजापते ॥४४॥ दूर्वावाच । वरदोसि यदा नाथ तदा ते भक्तिमुत्तमाम् । हृदां देहि गणाध्यक्ष तया सर्वं शुभं भवेत् ॥४५॥ अन्यच्च मदसंयुक्तां जगदंबां गजानन । स्पर्धेहं तत्कलांशा वै तया शप्ताऽतिदारुणम् ॥४६॥ तृणरूपा भविष्यामि पतिष्यामि धरातले । तदर्थं त्वामनुप्राप्ता रक्ष मां महतो भयात् ॥४७॥ श्रीगजानन उवाच । मा कुरुष्व वृथा चिंतां दूर्वे मे शरणागते । सर्वं शुभं करिष्यामि भविष्यामि नियंत्रितः ॥४८॥ अंशेन तृणरूपा त्वं भविष्यसि महीतले । देवी देहधरा स्वर्गे चरिष्यसि यथा पुरा ॥४९॥ पृथिव्यां तृणरूपा त्वममृतरूपधारिका । शतमूला प्रकांडाद् वै प्ररोहा च शतांकुरा ॥५०॥ सर्वमान्या सर्वपूज्या देवादीनां सदा

प्रिया । भविष्यसि न संदेहो मद्गरादन्ननायिके ॥५१॥ महामंगलदा प्रोक्ता मम प्रीतिविवर्धिनी । भविष्यसि तु लोकानां शुभमंगलदायिका ॥५२॥ त्वत्पत्रेण नरा भूमावर्चयिष्यन्ति देवपान् । न त्वत्समं तु पत्रेषु पुण्यदं प्रभविष्यति ॥५३॥ शक्तेतैश्चैवावतारा ये लक्ष्मीललितिकादयः । तासां प्रिया विशेषेण भविष्यसि महाशुभे ॥५४॥ श्यापिता गिरिपुत्र्या त्वं सा त्वां नैव स्पृशेत् कदा । अन्यत्र मान्यभावेन भविष्यसि न संशयः ॥५५॥ मदीया भक्तिरत्यन्तं हृदा ते प्रभविष्यति । मच्चित्ता मद्गतप्राणा भविष्यसि च दूर्विके ॥५६॥ मदीयामिच्छसि भक्तिमतस्तेऽहं सुहर्षितः । करिष्यामि सदा देवि मम प्रीतिविवर्धिनीम् ॥५७॥ दूर्वापत्रं विना देवि पूजयिष्यन्ति मां नराः । तेषां नैव फलं तस्याः पूजायाः प्रभविष्यति ॥५८॥ दूर्वासमं न मे किञ्चित् पूजायां सुप्रियं भवेत् । विना दूर्वां निराहारी भविष्यामि निरन्तरम् ॥५९॥ त्यक्त्वा दूर्वादलं ये वै पूजयिष्यन्ति मानवाः । शत्रवस्ते मता नित्यं नरकेषु पचन्तु ते ॥६०॥ येनार्पितं च पूजायां दूर्वापत्रं महामते । तेनापारमयं सर्वं दत्तं मह्यं विशेषतः ॥६१॥ दूर्वापत्रेण संतुष्टो दास्यामि सकलं च मे । ऐश्वर्यं तदपि प्राप्ते न समं दूर्वया भवेत् ॥६२॥ ये मद्भक्ताश्च तैर्नित्यं कर्तव्यं दूर्वया युतम् । पूजनं मे सदा देवि जितोऽहं नात्र संशयः ॥६३॥ एवमुक्त्वा गणेशानोऽतर्दधे च प्रजापते । दूर्वा हर्षसमायुक्ता विघ्नेशं भजते परम् ॥६४॥ यथा लंबोदरेणैव कथितं तादृशं नराः । देवेशाद्यास्ततश्चक्रुः पार्वती सा विशेषतः ॥६५॥ सर्वमंगलरूपा सा बभूवे पापनाशिनी । गणेशवरदानेन गाणपत्या तथाऽभवत् ॥६६॥ एतत्ते कथितं सर्वं दूर्वामाहात्म्यमुत्तमम् । शृण्वते पठते तस्मै भुक्ति-मुक्तिप्रदं भवेत् ॥६७॥

॥ ओमिति श्रीमदाल्ये पुराणोपनिषदि श्रीमन्मौदले महापुराणे पंचमे खंडे लंबोदरचरिते दूर्वोत्पत्तिकथनं नाम सप्तविंशतितमोऽध्यायः ॥

॥ श्रीगणेशाय नमः ॥ मुद्गल उवाच । अत्र ते वर्णयिष्येहमितिहासं पुरातनम् । दूर्वाया महिमा यत्र ज्ञायते मानवैः परः ॥१॥
दंडकारण्यदेशस्थो बभूवांत्यजजः पुमान् । पिशुनो नाम दुर्बुद्धिः पापकर्मपरायणः ॥२॥ चौरकर्मा वने गत्वा जनान् जघान
दारुणः । क्वचित् परस्त्रियं हृष्टैकाकिनीमयभत् खलः ॥३॥ शिश्रोदरपरो भूत्वा विचचार वनांतरे । ग्रामे च नगरे वाऽपि
शस्त्रधारी दुरात्मवान् ॥४॥ ब्रह्महत्यादिकं पापमपारं स चकार ह । न वक्तुं शक्यते दक्ष मया तस्य चरित्रकम् ॥५॥
एकदा वनसंस्थोऽयं द्विजं हृष्ट्वा महाखलः । कोटरात् स विनिःसृत्याधावच्छस्त्रधरः स्वयम् ॥६॥ तमागतं समालोक्य
कालं दंडधरं यथा । पपाल स द्विजस्तस्मात् हाहाकारकरो भृशम् ॥ ७ ॥ द्विजशब्दं समाकर्ण्य क्षत्रिया आगता वनात् ।
दैवयोगेन पंचैव समीपे मार्गयायिनः ॥ ८ ॥ तैः शस्त्रैः स हतः पापी ममार च पपात ह । ब्राह्मणो हर्षसंयुक्तः स्वाश्रमं
चागतोऽभवत् ॥९॥ ततो यामाः प्रगृह्यैव पिशुनं तं महाखलम् । रौरवे ते विनिक्षिप्य नरके पाचयंस्तदा ॥१०॥ पंचमे
दिवसे प्राप्ते तत्राश्रयं बभूव वै । नरकः शांतरूपश्च यातनावर्जितोऽभवत् ॥११॥ तं हृष्ट्वा परमाश्रयं यमदूता यमं ययुः ।
वृत्तांतं कथयामासुर्नरकस्य सुशान्तिजम् ॥१२॥ तच्छ्रुत्वा विस्मितो धर्मो ध्यानसंस्थो बभूव ह । ज्ञात्वा तान् कथयामास
स्मृत्वा लंबोदरं प्रभुः ॥१३॥ धर्मराज उवाच । पिशुनोऽयं महापापी चांडालो नाऽत्र संशयः । न योग्यो नरके दूता अधुना
पुण्यवानभूत् ॥१४॥ यत्राऽयं तु मृतस्तत्र गाणपत्यः समागतः । तस्य मस्तकगा दूर्वा पपात पिशुनोपरि ॥१५॥ यस्य
स्पर्शो भवेद् दूता अस्थिकस्य शवस्य वा । तस्य पापं लयं सर्वं गमिष्यति न संशयः ॥१६॥ पुण्यराशिर्भवेत् सोऽपि
सर्वमान्यो विशेषतः । अत एनं तु निष्कास्यानयंतु मम संनिधौ ॥१७॥ यमस्य वचनं श्रुत्वा विस्मितास्ते समाययुः ।
निष्कासितुं समुद्युक्तास्तावच्चित्रं बभूव ह ॥१८॥ गणेशदूतसंयुक्तं विमानं नेतुमाययौ । तं गृह्य गाणपत्यास्ते ययुः
स्वानंदकं पुरम् ॥१९॥ पिशुनं ब्रह्मभूतं ते चक्रुर्हर्षसमन्विताः । पूर्वदेहस्य दूर्वायाः स्पर्शो भक्तिपरायणाः ॥२०॥ धर्मोऽति-
विस्मितो भूत्वा तान् जगाद स्वसेवकान् । अहो पश्यत दूतेशा दूर्वामाहात्म्यमुत्कटम् ॥२१॥ धन्योऽयं पिशुनो पापी
यस्य देहे समागता । दूर्वा यया विशेषेण योगिनां पदगोऽभवत् ॥२२॥ महिमानं तु दूर्वायाः को जानाति समग्रकम् ।
शवस्पर्शेन दूतेशा ब्रह्मभूतपदप्रदम् ॥२३॥ तानुक्त्वा साश्रुनेत्रः स बभूव रविनंदनः । गणेशं मन्यते नित्यं भजते
भक्तिसंयुतः ॥२४॥ इदं दूर्वाभवं चित्रं माहात्म्यं यः शृणोति चेत् । पठति तस्य विघ्नेशो वाञ्छितं ददते सदा ॥२५॥

॥ ओमिति श्रीमदांत्ये पुराणेपनिषदि श्रीमन्मौद्गले महापुराणे पंचमे खंडे लंबोदरचरिते दूर्वापत्रस्पर्शमहिमावर्णनं नामाष्टाविंशतितमोऽध्यायः ॥

॥ श्रीगणेशाय नमः ॥ मुद्रल उवाच । अन्यत्त्वं शृणु माहात्म्यं दूर्वायाः स्वसुखप्रदम् । यया तृप्तिस्मायुक्तो बभूव
 द्विरदाननः ॥१॥ एकदा नारदो योगी जगाम जनकालयम् । पूजितो जनकं सोऽपि जगाद हर्षसंयुतः ॥२॥ नारद उवाच ।
 धन्यस्त्वं गणनाथस्य भक्तः परमभाविः । मनेप्सितं गणाध्यक्षो ददते ते निधंन्त्रितः ॥३॥ नारदस्य वचः श्रुत्वा तं
 प्रहस्य महासुनिम् । जगाद जनको वाक्यं योगयुक्तं स योगवित् ॥४॥ जनक उवाच । याज्ञवल्क्येन योगश्च कथितो मे
 शुभप्रदः । पूर्णशान्तिप्रदो विप्र गणेशो नात्र संशयः ॥५॥ एकाक्षरं गणेशस्य ददौ मंत्रं सुसिद्धिदम् । मह्यं स कृपया
 योगिन् साधनं प्रजगाम ह ॥६॥ तथा मया महायोगिन् साधितं ज्ञानमुत्तमम् । गणेशकृपयाऽहं तु योगी जातो गुरुर्यथा ॥७॥
 अतोऽहं गणनाथश्च न भिन्नौ सुनिसत्तम । गणेशस्य कृपा कुत्र वर्तते भेददायिनी ॥८॥ मया यच्चित्तितं तत्तत् कथं
 ददाति विघ्नपः । अयोगिनामिदं सर्वं भ्रान्तिदं भवतीत्यहो ॥९॥ पंचधा चित्तवृत्तिश्च तासां प्रकाशकारकः । चिंतामणिः
 स्वयं साक्षात् खेलति हृदि संस्थितः ॥१०॥ जनकः कुत्र योगीन्द्र वर्तते वद सांप्रतम् । तस्योपरि गणेशस्य कृपादिकमिदं
 मुने ॥११॥ अहं हर्ता अहं कर्ताऽहं पाता च मदात्मनाम् । भ्रान्तवद्भाषणं योग्यं नैव ते योगिसत्तम ॥१२॥ जनकस्य वचः श्रुत्वा
 नारदः क्रोधसंयुतः । उवाच तं महाभागं निर्भर्त्स्य जनकं पुनः ॥१३॥ नारद उवाच । ज्ञानमत्तोऽसि राजेंद्र नश्वरस्त्वं कथं
 भवेः । गणेशाकाररूपश्च देहवान् भ्रमधारकः ॥१४॥ ब्रह्मणस्पतिनामा वै गणेशो वेदवादतः । शरीरे तस्य सा सत्ता
 वर्तते पूर्णभावतः ॥१५॥ योगिदेहेन सा सत्ता कदापि नृप वर्तते । समाधिना च योगीन्द्रो गणेशः कथितो बुधैः ॥१६॥
 प्रारब्धदेहधारित्वान्नरो योगी न संशयः । नरतुल्या शरीरेस्य भवेत् सत्ता हि सर्वदा ॥१७॥ गर्विष्ठो योगमाहात्म्या-
 जनक त्वां विशेषतः । भविता गर्वभंगस्ते गजाननप्रसादतः ॥१८॥ एवमुक्त्वा नृपं योगी कैलासे गणपं ययौ । तं
 प्रणम्य विनीतः स वृत्तांतं प्रजगाद ह ॥१९॥ पुनः प्रणम्य विधेशं ययौ स्वेच्छाचरो मुनिः । नारदो गणनाथस्य गाना-
 सक्तो महामतिः ॥२०॥ ततो गजाननो भूपं वृद्धब्राह्मणरूपधृक् । आययौ जनकं कुष्ठी कृमिभाराकुलः पतन् ॥२१॥
 कंपेन संयुतः सोऽपि दुर्गधेन समावृतः । पूयशोणितघर्मौघैर्व्याप्तश्च मक्षिकावृतः ॥२२॥ द्वारपालेन राज्ञश्चाज्ञया तत्र
 प्रवेशितः । यथाचे तं नृपं विप्रो भोजनं तोषकारकम् ॥२३॥ राज्ञा संपूजितो विप्रो बुभुजेऽन्नं समागतम् । अन्नं
 पुनर्यथाचे तं पुष्कलं प्रददौ नृपः ॥२४॥ तदेव तेन संसुक्तं पुना राजा भयाकुलः । अयुतानां समं तस्मै ददावन्नं

सुतुष्टिदम् ॥२५॥ भक्षयित्वा तदपि स ययाचेऽन्नं महामुनिः । ततोऽपक्वं ददौ तस्मै तद् बभक्ष द्विजोत्तमः ॥२६॥
 ततो राजा पुरे संस्थं भूमिस्थं प्रददौ पुनः । अन्नं बभक्ष तत् सोऽपि ययाचे तं धरापतिम् ॥२७॥ पुरप्रान्ते स्थिता
 ग्रामास्तेभ्यो राज्ञा समाहृतम् । अन्नं दत्तं च विप्रेण भक्षितं सकलं प्रभो ॥२८॥ ययाचे स नृपं विप्रो देह्यन्नं
 राजसत्तम । राज्ञा लज्जासमायुक्तो न किञ्चित्तमुवाच ह ॥२९॥ राजानं मुनिवर्यश्च जगाद प्रहसन्निव । त्वं गणेशो
 न संदेहः कथं सत्ताविवर्जितः ॥३०॥ अकर्तुं कर्तुमैवावयथा कर्तुं गजाननः । समर्थस्त्वं कथं राजंस्तूष्णीं तिष्ठसि
 तद् वद ॥३१॥ आन्तो योगमदेनासि राजेंद्रात्र न संशयः । प्रत्यक्षं नरतुल्योऽसि न गणेशो मतः कदा ॥३२॥
 एवमुक्त्वा गणेशानो ब्राह्मणस्य स्वरूपधृक् । बर्हिनिःसृत्य लोकान् स ययाचेऽन्नं क्षुधातुरः ॥३३॥ लोकाः सर्वे
 समूचुस्तं सर्वेषां गृहगं मुने । राज्ञा समाहृतं चान्नं त्वया सर्वं प्रभक्षितम् ॥३४॥ नास्मद्देहेऽधुना किञ्चिदन्नं त्वं
 गच्छ वाडव । सर्वभक्षः कुतो यातः कोऽसि न ज्ञायते जनैः ॥३५॥ श्रुत्वा सोऽपि हसन् विप्रो बभ्राम यत्र तत्र तु ।
 पुरप्रान्ते गतो दैवाद् ददर्शद् वाडवाल्यम् ॥३६॥ त्रिशिरा मुनिवर्यश्चायाचिता वृत्तिधारकः । गाणपत्याग्रणीः पत्न्या स
 विरोचनया युतः ॥३७॥ तं ददर्श गणेशानः प्रविवेश तदाश्रमम् । सर्वापकारसंयुक्तं धातुधान्यादिवर्जितम् ॥३८॥ ययाचे
 तं महाभागमन्नं तृप्तिकरं मुने । दीयतां मे क्षुधार्ताय गाणपत्यस्वरूपधृक् ॥३९॥ जगाद त्रिशिरास्तत्र ब्राह्मणं वाक्य-
 मुत्तमम् । मद्गृहे नैव विप्रेद्र धान्यं किञ्चित् प्रवर्तते ॥४०॥ दरिद्राणां महाराजोऽहमेको नात्र संशयः । मत्समो मानवो
 युक्तो दारिद्र्येण न तिष्ठति ॥४१॥ दूर्वाकुराः समानीता गणेशपूजनाय च । तेष्वेको विद्यते विप्र नान्यत् किञ्चिद्
 विचारय ॥४२॥ तस्य तद् वचनं श्रुत्वा जगाद क्षुधितो द्विजः । भक्त्या देहि महाभाग दूर्वाकुरं क्षुधापहम् ॥४३॥ ततो
 विरोचना विप्रं ददौ नत्वा गजाननम् । ध्यात्वा दूर्वाकुरं तस्मै नानान्नं कल्प्य तत्र सा ॥४४॥ भक्त्या दत्तं तथा विप्रो
 बभक्ष प्रीतिसंयुतः । तेन दूर्वाकुरेणैव संतुष्टोऽभून् महामते ॥४५॥ भक्त्या तुष्टो ददौ विप्रं दर्शनं गणनायकः ।
 गजवक्त्रादिचिह्नैश्च युतं रूपं परात्परम् ॥४६॥ दृष्ट्वा लंबोदरं तौ तु प्रणेमतुः पुनः पुनः । तं साश्रुनयनौ पूज्य तुष्टुवतुः
 कृतांजली ॥४७॥ विरोचनात्रिशिरसावूचुः । गणेशाय नमस्तुभ्यं नमः सर्वप्रियंकर । ब्रह्मणे ब्रह्मनाथाय विघ्नेशाय नमो
 नमः ॥४८॥ हेरंबाय परेशाय मूषकध्वजिने नमः । आत्मनेऽनात्मने तुभ्यं नमो लंबोदराय वै ॥४९॥ अनामय ह्यनाधार

सर्वाधार सुमूर्तये । वक्रतुडाय सर्वेषां नमः पूज्याय ते नमः ॥५०॥ आदिमध्यांतहीनाय तदाकाराय दुंदुबे । ज्येष्ठराजाय
 सर्वेषां मात्रे पित्रे नमो नमः ॥५१॥ सर्वादिशूर्पकर्णाय पूर्णाय धरणीधर । शेषनाभिबिभूषाय नमश्चिंतामणे नमः ॥५२॥
 सिद्धिबुद्धिप्रदात्रे ते स्वानंदे वासकारिणे । भक्तैर्भ्यः शान्तिदात्रे वै शान्तिस्थाय नमो नमः ॥५३॥ सिद्धिबुद्धिवरायैव नमो
 मूषकवाहन । गजाननाय ज्येष्ठेभ्यः पदज्येष्ठप्रदायिने ॥५४॥ धन्यौ माता पिता नाथ कुलशीलादिकं च मे । येन हृष्टो
 गणाधीशो वेदांतागोचरो विभुः ॥५५॥ वेदा विदुर्नो न च योगिनोऽयं ब्रह्मादयो वेदविदः शिवादयः । शांत्या प्रलभ्यं
 गणनाथमेवं पश्यावहे चित्रमिदं न संशयः ॥५६॥ परात्परस्त्वं परमप्रमेयः कथं महात्मन् सदने गतो मम । न मत्समो
 ह्यंडकटाहमध्ये गणेश ते पादसमीपगादहो ॥५७॥ एवं संस्तुवतस्तस्य सखीकस्य महामुने । अत्यंतभक्तिमाहात्म्यात् कंठरोधः
 समाभवत् ॥५८॥ ननर्त परमानंदयुक्तस्तत्र प्रजापते । सरोमांचो न सस्मार यथा आंतश्च साश्रुकः ॥५९॥ ततस्तं गणनाथो
 वै जगाद वचनं हितम् ॥ स्वयं साश्रुः सरोमांचो भक्तिं हृष्ट्वा महामुने ॥६०॥ श्रीगणेश उवाच । भवत्कृतमिदं स्तोत्रं
 मम प्रीतिकरं बहु । भविष्यति जनानां वै मुने मद्भक्तिवर्धनम् ॥६१॥ यः पठिष्यति यो मर्त्यः श्रोष्यते सर्वमालभेत् ।
 सुक्तिं सुक्तिं ब्रह्मभूयं सर्वदा मत्प्रियो भवेत् ॥६२॥ वरान् वृणु महायोगिंस्त्रिशिरो मनसीप्सितान् । सर्वं दास्यामि
 भक्त्या ते तोषितोऽहं न संशयः ॥६३॥ गणेशवचनं श्रुत्वा सखीकस्त्रिशिराः पुनः । उवाच तं प्रणम्यादौ भक्त्या
 नम्रो महामुनिः ॥६४॥ त्रिशिर उवाच । मां मोहयसि किं नाथ न वृणोमि गजानन । सर्वं आतिप्रदं मत्वा भक्तिं याचे
 त्वयि स्थिराम् ॥६५॥ श्रुत्वा जगाद तं विघ्नराजोऽसौ विस्मितोऽभवत् । अहो यः सुहृदां भक्तिमेकां वृणोति
 बाडवः ॥६६॥ श्रीगणेश उवाच । पूर्णं भक्तिं महायोगिन् लभसे नात्र संशयः । मदीयां ते वशे नित्यं भविष्यामि तया
 किल ॥६७॥ एवमुक्त्वाऽतर्द्धेऽसौ गणेशो ब्रह्मनायकः । सखीकस्त्रिशिरास्तत्र खेदयुक्तो बभूव ह ॥६८॥ गणेशकृपया तत्र
 गृहं तस्य महामुनेः । शुशुभे रत्नसंयुक्तं सुवर्णभित्तिराजितम् ॥६९॥ द्वारि नाना जनास्तत्र सुवर्णयष्टिधारकाः ।
 स्थितास्तथा स्त्रियो दासाः सेवां कर्तुं सुलालसाः ॥७०॥ नानासंपत्तिसंयुक्तं हृष्ट्वाऽसौ विस्मितोऽभवत् । तावद्दासाश्च तं
 गृह्य सेवां चक्रुः सुभाविकाः ॥७१॥ तद् हृष्ट्वा परमाश्चर्यं मुनिः पत्नीं समब्रवीत् । माया भक्तिप्रणाशार्थं दत्ता
 विघ्नेश्वरेण च ॥७२॥ अतो यत्नसमायुक्ता सुंक्ष्व भोगान् महासति । एवं मदविहीनौ तौ परं बुभुजतुः सुखम् ॥७३॥

दानमार्गेण स ददौ द्रव्यं नानाविधं विधे । तथापि तादृशं तत्र रेजे सोऽपि सुविस्मितः ॥७४॥ एतत्ते कथितं किञ्चित्
 दूर्वामाहात्म्यमुत्कटम् । गणेशतोषकं पूर्णं सर्वसिद्धिप्रदायकम् ॥७५॥ गणेशरोमकूपेषु ब्रह्मांडानि ह्यनेकशः । ब्रह्म
 नानाविधं देहे स्थितं तस्य प्रजापते ॥७६॥ तत्सर्वं तृप्तिमायाति तृप्ते विघ्नेश्वरे परे । फलं तस्य च लोके को वर्णयेद्ब्रह्म
 मानद ॥७७॥ त्रैलोक्यादिकमेतस्मान्न तुल्यं दूर्वया भवेत् । अपारपुण्यदा प्रोक्ता गणेशो तोषकारिणी ॥७८॥ दूर्वाया महिमा
 दक्ष कथितो ब्रह्मदायकः । मुक्तिमुक्तिप्रदः पूर्णः पठते शृण्वते भवेत् ॥७९॥

॥ ओमिति श्रीमदान्त्ये पुराणोपनिषदि श्रीमन्मौद्गले महापुराणे पंचमे खंडे लंबोदरचरिते त्रिशिरसश्चरितवर्णनं नाम एकोनत्रिंशत्तमोऽध्यायः ॥

॥ श्रीगणेशाय नमः ॥ दक्ष उवाच । श्रुतं दूर्वार्पणस्याऽपि माहात्म्यं सर्वसिद्धिदम् । न दूर्वया समं किञ्चिद् दृश्यते सुवनेषु
 वै ॥१॥ तथापि तृप्तिं नो यामि योगामृतपरायणः । अतो मे वद योगीन्द्र जनकस्य कथानकम् ॥२॥ गणेशेन महायोगी
 जनकदृच्छलितोऽभवत् । किं चकार ततः सोऽपि गते विघ्नेश्वरे वद ॥३॥ मुद्गल उवाच । शृणु प्रजापते चित्रं चरित्रं जनकस्य
 च । गते गणेश्वरे सोऽपि दुःखयुक्तो बभूव ह ॥४॥ शुशोच हृदि संशुब्धो जगाद स्वस्य चेतसि । अहो नारदविप्रेण
 कथितं सत्यमेव तत् ॥५॥ देहो भक्तिकरः प्रोक्तो न भजेद्यस्तमाप्य सः । गजाननं नरो नित्यं वंचितो मायया
 परम् ॥६॥ कर्मनिष्ठैर्गणेशानः सेव्यः स्वहितकारणात् । तपःफलप्रदः सेव्यः तपोनिष्ठैस्तथाऽपि सः ॥७॥ ज्ञाननिष्ठः सदा
 सेव्यो ज्ञानसिद्धिप्रदायकः । योगिभिर्योगदाता स सेव्यो ब्रह्ममयः प्रभुः ॥८॥ अहो देहधरः साक्षाद्ब्रह्मणस्पतिवाचकः ।
 वेदेषु कथितश्चायं गणेशो नात्र संशयः ॥९॥ संत्यज्य मूर्खवद्भ्रांतोऽहं गणेशं प्रभावतः । योगस्य चावदं मिथ्या
 नरतुल्यस्वभाववान् ॥१०॥ गणेशभजनं मुख्यं धृतं येन महात्मना । स योगीन्द्रगुरुः साक्षात्तत्समं नैव विद्यते ॥११॥
 एवं क्षोभसमायुक्तो जनकः स्वगृहे स्थितः । समाययुश्च योगीन्द्रास्तं नवर्षभनंदनाः ॥१२॥ नम्राः सर्वत्र पूज्याश्च
 सदा यौवनधारकाः । अव्याहतास्त्रिलोकेषु भ्रमंतः स्वेच्छयाचराः ॥१३॥ सर्वव्याः सदा दक्ष ब्रह्मभूयपरायणाः ।

विधिनिषेधहीनाश्च योगरूपधरा इव ॥१४॥ गणेशस्य चरित्राणि कथयंतः परस्परम् । तद्रूपास्तस्य नामानि वदंतो
 हर्षसंयुताः ॥१५॥ स्वपरभ्रांतिशून्याश्च समलोष्टाश्मकांचनाः । भेदाभेदविहीना वै वर्णाश्रमविवर्जिताः ॥१६॥ स्वेच्छया
 कर्म कर्तारः स्वेच्छया ज्ञानधारकाः । स्वेच्छया समशीला वै स्वेच्छया सहजप्रियाः ॥१७॥ स्वेच्छया स्वरवरूपस्था स्वेच्छया
 योगतत्पराः । स्वेच्छया पूर्णयोगस्था वर्णवन्तश्च स्वेच्छया ॥१८॥ स्वेच्छयाऽऽश्रमसंयुक्ताः स्वेच्छया विधिधारकाः । निषेध
 स्वेच्छया युक्ताः स्वाधीनास्ते च योगिनः ॥१९॥ विधिनिषेधहीनाश्च स्वेच्छया वै विनायकाः । दंडादिभिर्विहीनास्ते
 गणेशगानतत्पराः ॥२०॥ तान् हृष्ट्वा जनको राजा संभ्रमाकुलेचेतसा । समुत्थाय ननामाऽऽदौ दंडवत् पृथिवीतले ॥२१॥
 उत्थाय तान् प्रपूज्याऽथ भोजयामास चांधसा । पादसंवाहने संस्थो जगाद वचनं हितम् ॥२२॥ जनक उवाच । धन्यौ
 मे पितरौ विद्या तपःस्वाध्यायकादयः । ब्रह्मणस्पतिरूपाणां भवतां दर्शनात् किल ॥२३॥ निःस्पृहाः सर्वभावेषु भवंतो
 नात्र संशयः । तथापि भवदाज्ञां वै कर्तुमीहे च योगिनः ॥२४॥ भवतां किंचिदाज्ञायां संस्थितो यदि मानवः ।
 सकृत्तस्य पुनर्जन्म विद्यते नैव भक्तिभाक् ॥२५॥ अवमानेन सबो वै नारकी जायते नरः । साक्षाद्योगस्वरूपाश्च भवंतः
 कृपयाऽऽगताः ॥२६॥ न मत्समस्त्रिलोकेषु भवतां दर्शनाद्भवेत् । अधुना कृतकृत्योऽस्मि जातोऽहं भाग्यगौरवात् ॥२७॥
 मुद्गल उवाच । जनकस्य वचः श्रुत्वा साधु ते ते प्रजापते । जगुः प्रहृष्टभावेन राजानं शांतिदायकाः ॥२८॥ नवयोगिन उचुः ।
 धन्यस्त्वं मानवो राजा विदेहोऽसि न संशयः । साधुत्वे देहसंस्थोऽपि त्वयि चित्रं न संभवेत् ॥२९॥ साधुदर्शनकामाश्च
 वयं ते गृहमागताः । हृष्ट्वा त्वां योगिनं पूर्णं तृप्ताः स्मः श्रुतकीर्तयः ॥३०॥ गच्छामो राजशार्दूल नेच्छामः किंचिदप्यहो ।
 पूजां त्वया कृतां हृष्ट्वा संतुष्टाः स्मो महामते ॥३१॥ तेषां तद्वचनं श्रुत्वा तान् जगाद नृपः पुनः । प्रणम्य भक्तिसंयुक्तो
 हितं सर्वजनप्रियः ॥३२॥ जनक उवाच । वदेत योगसंसिद्धे किं कर्तव्यं जनैः सदा । येन योगीन्द्र वंद्यास्ते भवंति मानवा
 बुधाः ॥३३॥ कविरुवाच । स्वधर्मपालको नित्यं भवेद्योगपरायणः । रजस्तमस्तिरस्कृत्य सत्त्वयुक्तो सुमुक्षुकः ॥३४॥
 गणेशार्पणबुद्ध्या वै कर्माणि सततं नरः । कुर्याच्छ्रौतानि स्मार्तानि व्रतादीनि विशेषतः ॥३५॥ आंतराणि महाराज
 वायुसाधनक्रानि वै । स्मृतानि तानि सर्वाणि कुर्यात् ध्यानपरायणः ॥३६॥ गणेशस्य सदा ध्यानं कुर्यात् स्वहृदि भूमिप ।
 एकाक्षरादिमंत्राश्च तेष्वैकजपकारकः ॥३७॥ संप्रज्ञातसमाधिस्थः संभवेद्यदि मानवः । तथापि गणराजस्य ध्यानं नैव

परित्यजेत् ॥३८॥ असंप्रज्ञातयोगस्थः भवेद्यदि स मानवः । तथापि विघ्नराजस्य सदा ध्यानं समाचरेत् ॥३९॥ गणेशध्यान-
संयुक्तो योगभूमिं नृपात्मज । स च स्वल्पेन कालेनोल्लंघयेद्विघ्नहानतः ॥४०॥ ततो योगी भवेन्नूनं शान्तियोगपरायणः ।
चित्ते चिंतामणौ सोऽपि तदाकारः सुसाधनात् ॥४१॥ न गणेशसमं किञ्चिज्जगत्सु ब्रह्मदं भवेत् । सर्वेभ्यो योगदानार्थं
बभूवे देहधारकः ॥४२॥ एतत्ते कथितं भूप योगप्राप्तौ सुसिद्धिदम् । भजनं सिद्धिनाथस्य योगसिद्धिप्रदायकम् ॥४३॥
जनक उवाच । कथं चिंतामणिः प्रोक्तो गणेशानो वदतु मे । तस्य रूपं कथं ज्ञेयं नरैश्चित्ते विशेषतः ॥४४॥ हरिरुवाच । चित्तं
पञ्चविधं प्रोक्तं तत्र चिंतामणिः स्थितः । चित्तप्रकाशकत्वाद् द्वै विघ्नेशानः प्रकथ्यते ॥४५॥ क्षिप्तं मूढं च विक्षिप्तमेकाग्रं च
निरोधकम् । पञ्चधा चित्तमेवं तु भवते शृणु भूमिप ॥४६॥ यत्र क्षिप्तं मनः सर्वैस्तत्र ज्ञानयुतं भवेत् । तदेव कर्तुमुद्युक्तं
समर्थं संभवेत् कथम् ॥४७॥ क्षिप्तं चित्तं विजानीहि स्मृतस्तत्र प्रकाशकः । चिंतामणिर्गणाधीशस्तं भजस्व महामते ॥४८॥
यत्र क्षिप्तं नरेणैव चित्तं तत्र न गच्छति । ज्ञानहीनतया तस्य मूढवन् मूढसंज्ञितम् ॥४९॥ अन्यच्च भ्रान्तियुक्तानां पिशाचवत्
स्थितं सदा । चित्तं तदेव मूढं च ज्ञातव्यं जनवत्सल ॥५०॥ तत्र प्रकाशकर्ता स नानाखेलपरायणः । चिंतामणिर्गणाध्यक्षः
स तिष्ठति भजस्व तम् ॥५१॥ सत्त्वभावसमायुक्तो मानवो मोक्षकासुकः । ब्रह्मार्पणतया सर्वं कुरुते कर्म नित्यदा ॥५२॥
ब्रह्मानुभवहीनो न जगत्सु सुखलालसः । ब्रह्मार्थं तस्य चित्तं वै विक्षिप्तं कथितं बुधैः ॥५३॥ संसारे क्षिप्तभावश्च
तस्माद्विगतक्षेपणम् । कर्तुं समुद्यतः सोऽपि सदा साधनतत्परः ॥५४॥ अनेन विधिना राजन् विक्षिप्तं चित्तमुच्यते । तत्र
प्रकाशकर्तारं चिंतामणिं भजस्व तम् ॥५५॥ ज्ञानदृष्टिः समुत्पन्ना हृदि सर्वत्र भूमिप । साक्षाद्भावस्यैक्यकरावयवादिक-
वर्जिता ॥५६॥ तया सोऽपि नरस्तत्र यत्र पश्यति योगवित् । आकाररहितं भाति विश्वं सर्वं न संशयः ॥५७॥ अष्टधा
सा समाख्याता संप्रज्ञातस्वरूपिका । एकभावकरा वृत्तिरेकाग्रा कथिता बुधैः ॥५८॥ तत्र चिंतामणिः साक्षात् प्रकाशकारकः
स्मृतः । तं भजस्व विधानेन सर्वसिद्धिप्रदायकम् ॥५९॥ जगदवयवैर्युक्तं चतुर्देहमयं नृप । बिंदुस्तस्य परा काष्ठा
ब्रह्मकायाप्रधारकम् ॥६०॥ देही भेदविहीनश्च देहचालक उच्यते । सोऽहं मात्रात्मकः सोऽपि कथितो वेदवादिभिः ॥६१॥
तयोर्थेनैव निरोधश्च सदा भवति चेतसः । तस्य भेदो समाख्यातौ संयोगायोगरूपिणौ ॥६२॥ स्वत उत्थानयुक्तं परत
उत्थानधारकम् । स्वतः परत उत्थानवर्जितं ब्रह्म उच्यते ॥६३॥ एतत् संयोगकं प्रोक्तं समाधेयार्थकं परम् । सर्वेषां तत्र

संयोगो ब्रह्माकारेण जायते ॥६४॥ अन्यदयोगरूपं वै निवृत्तेर्धारकं परम् । ब्रह्म मायाविहीनं तु व्यतिरेकप्रभावतः ॥६५॥
 केषांचित्तत्र संयोगो ब्रह्मणां जगतां भवेत् । नैव केषु च तस्यापि ब्रह्मयोगं प्रकथ्यते ॥६६॥ स्वकीयभेदनाशेन लभ्यते
 नात्र संशयः । तदेव ब्रह्मभूतत्वं निरोधवृत्तिजं मतम् ॥६७॥ निरोधे चित्तके राजन् प्रकाशदगणेश्वरम् । चिंतामणिं
 भजस्व त्वं परं तत् खेललालसम् ॥६८॥ पंचधा चित्तभूमिस्थं त्यक्त्वा योगपरो भवेत् । स्वयं चिंतामणिः साक्षाद्भवते
 चित्तनाशनात् ॥६९॥ शांत्या सर्वत्र राजेंद्र राजेंद्र चित्तेषु नित्यमादरात् । चिंतामणिः प्रलभ्येत त्यक्त्वा सद्यश्च चिंतनम् ॥७०॥
 एतत्ते कथितं पूर्णं चिंतामणिस्वरूपकम् । तं भजस्व विधानेन शांत्या योगपरायणः ॥७१॥ जनक उवाच । एतादृशो
 गणेशानः कथं देहधरोऽभवत् । तत्र श्रद्धादिकं नाथास्तादृशं जायते कथम् ॥७२॥ अंतरिक्ष उवाच । वामभोगे राजसश्च दक्षिणे
 तामसः स्मृतः । मध्ये सत्त्वमयः प्रोक्तस्तेषां योगे तुरीयकः ॥७३॥ चतुर्विधमयो देहस्तत्राहंकारधारकः । देही च तन्मयः
 साक्षात् कंठाधो गणनायकः ॥७४॥ यस्मात् सर्वं समुत्पन्नं यत्र गच्छति भूमिप । समाधिना महोश्रेण प्रलये तद्गजः
 स्मृतः ॥७५॥ कदा न जायते भूप लयं गच्छति नो कदा । तदेव गजशब्दाख्यं ब्रह्म वेदैः प्रकथ्यते ॥७६॥ तदेव मस्तकं
 तस्य गणेशस्य महात्मनः । तयोर्योगे गणाध्यक्षः साकारो भवतीत्यहो ॥७७॥ संप्रज्ञातमयो देहः कंठाधस्तस्य कीर्तितः ।
 असंप्रज्ञातरूपं च कंठादूर्ध्वं शिरः स्मृतम् ॥७८॥ तयोर्योगे स्वयं साक्षाद्भक्तानुग्रहकारणात् । देहधारी बभूवाऽपि गणेशो
 ब्रह्मनायकः ॥७९॥ न सर्वसमभावाख्यो देहस्तस्य महात्मनः । देहधारी गणाधीशो भक्तिभोगार्थमंजसा ॥८०॥ न
 भक्तेश्च समं तस्य प्रियं राजेंद्र वर्तते । तदर्थं सकलं हित्वा भक्ताधीनो भवेत् स्वयम् ॥८१॥ मायया भ्रान्तचित्तानां
 देहधारी यथा नरः । तथाऽयं भवति प्राज्ञ साक्षाद्योगस्वरूपधृक् ॥८२॥ जनक उवाच । कीदृशी गणराजस्य माया भ्रान्तिकरी
 मता । तां मे वदत योगीन्द्रा ब्रह्मभूयार्थमंजसा ॥८३॥ प्रबुद्ध उवाच । वामांगात् सिद्धिरूपन्ना वामभागप्रकाशिनी ।
 दक्षिणांगात्तथा बुद्धिर्दक्षिणांगधरा बभौ ॥८४॥ सिद्धिपुत्रः स्वयं लक्षो बुद्धिपुत्रो महामते । लाभस्तयोश्च चित्तात्तौ
 संजातौ खेलकौ परौ ॥८५॥ मायामोहितचित्तानां भ्रामकौ नात्र संशयः । तयो रूपं प्रवक्ष्यामि शृणु लोकहिताय
 च ॥८६॥ पापेषु च नरा राजन् यदा लक्षं प्रकुर्वते । तदा नरकदो लाभो भवते पापकारिणाम् ॥८७॥ यदा पुण्येषु लक्षं वै
 कुर्वते मानवा नृप । तदा स्वर्गप्रदो लाभो जायते पुण्यकर्मणाम् ॥८८॥ यदा ब्रह्मणि लक्षं वै कुर्वते मानवा नृप । तदा

योगमयो लाभः सदा भवति योगिनाम् ॥८९॥ हृदि लक्षः स्थितो नित्यं सर्वत्र लक्षदायकः । पदार्थेषु स्थितो लाभो मतो नाना फलप्रदः ॥९०॥ ताभ्यां स युवराजाभ्यां विघ्नशो माध्या चरन् । बंधहीनः खेलति च स्वेच्छाचारिस्वरूपधृक् ॥९१॥ तत्र आंतिकरी प्रोक्ता सिद्धिः सर्वत्र वर्तते । सिद्ध्यर्थं सर्वलोकाश्च बभ्रमुस्तदं विचारय ॥९२॥ धर्मसिद्धिस्तथार्थस्य सिद्धिः कामप्रदायिनी । मोक्षसिद्धिस्तथा राजन् ब्रह्मभूयकरी मता ॥९३॥ अहं गणेशरूपश्चेत् कथमत्र प्रवर्तते । मुक्तिमुक्ति- ब्रह्मभूयं सिद्धिः सुभ्रांतिदा मता ॥९४॥ आंतिधारकरूपा सा बुद्धिः सर्वत्र वर्तते । बुद्ध्या बुद्ध्वा तु राजेंद्र पश्चान् मोहो निवर्तते ॥९५॥ पंचचित्तमयी बुद्धिः स्वयं विश्वात्मिका मता । ब्रह्माकारा तथा भिन्नं पदमिच्छति दुःखदम् ॥९६॥ सकामा चैव निष्कामा ब्रह्मभूयपरायणा । बुद्धिर्भवति सा आंत्या आंतिधारकतां गता ॥९७॥ नानाभ्रांतियुतं सर्वं चकार सिद्धिमंजसा । नानामोहयुतं तद्वद् बुद्धिश्चकार खेलया ॥९८॥ ताभ्यां संमोहितं सर्वं लक्षलाभयुतं भवेत् । नानालक्ष- समायुक्तं नानालाभफलैर्युतम् ॥९९॥ अतो मायायुतः सोऽपि गणेशो ब्रह्मनायकः । बिंबे खेलति बिंबीव जानीहि नृपसत्तम ॥१००॥ एतन् मायास्वरूपं ते कथितं मोहकारकम् । यज्ज्ञात्वा योगिवंद्यश्च जायते मानवः क्षणात् ॥१॥ न जनक उवाच । भक्तिप्रियो गणेशश्चेत् कथं मोहयुतान् जनान् । स्वभक्तान्न स योगीन्द्राः करोति वदत प्रियाः ॥२॥ न पराधीनता तस्य स्वप्रियं गणनायकः । पराधीनसमानं न न करोति महादुतम् ॥३॥ पिप्पलायन उवाच । गणेशेन महाराज क्रीडार्थं रचितं जगत् । मायामयं विशेषेण नानाखेलयुतं तथा ॥४॥ तत्रादौ द्विविधं तेन तदर्थं रचितं पुरा । तच्छृणुष्व विधानेन सर्वसंशयहारकम् ॥५॥ स्वस्वस्वार्थयुतं पूर्णं मायामुखकरं मतम् । तदर्थं सर्वलोकाश्च ब्रह्माणि संभ्रमंति वै ॥६॥ योगमार्गस्तथा राजन् गणेशः शांतिदः परः । रचितो मोहनाशार्थं मायानाशकरो मतः ॥७॥ योगेन गणपं ज्ञात्वा नरः पूर्णं ततो नृप । भजतेऽनन्यभावेन तन्निष्ठस्तत्परायणः ॥८॥ यस्य भावो भवेद्यत्र यादृशस्तादृशं चरेत् । तत्र विघ्नेश्वरः साक्षादाग्रहं न करोति च ॥९॥ यदा गणेश्वरो विश्वं भक्तियुक्तं निरंतरम् । करोति चेद्गणेशस्य तदा खेलः कुतो भवेत् ॥१०॥ न पराधीनता तस्य क्रीडार्थं गणनायकः । विश्वं तु द्विविधं कृत्वा परां पश्यति भावनाम् ॥११॥ एतत्ते कथितं राजन् श्रोतुमिच्छसि किं परम् । स्वाधीनं तु पराधीनं मायया दृश्यते सदा ॥१२॥ जनक उवाच । किं कर्म किमकर्मापि विकर्मापि कथं भवेत् । कर्मयोगश्च विघ्नेद्राः कीदृशो वदत प्रियाः ॥१३॥ आविर्होत्र उवाच । स्वस्वधर्मयुतं कर्म विधियुक्तं

महामते । देहसौख्यप्रदं प्रोक्तं जन्ममृत्युप्रदं भवेत् ॥१४॥ स्वस्वधर्मविहीनं यद्विधिहीनं विशेषतः । विकर्मं विद्धि राजेंद्र तदेवं पापरूपकम् ॥१५॥ पापाचरणमात्रेण नरो दुर्गतिमाप्नुयात् । देहदुःखकरं प्रोक्तं परिणामे न संशयः ॥१६॥ सत्कर्मं सुक्तिकामार्थं कुरुते नित्यमादरात् । ब्रह्मार्पणस्वभावेनाकर्मं विद्धि महामते ॥१७॥ शुक्लगत्या नरो वेदे सुक्तं प्राप्नोति शाश्वतीम् । अकर्मणः प्रभावेण स निष्कामपरो मतः ॥१८॥ कर्मयोगमयं विश्वं जानीहि पार्थिव । क्रियायां यत् स्थितं ब्रह्म स एव कर्मयोगकः ॥१९॥ क्रियमाणं च यत्प्रोक्तं तदेव कर्म उच्यते । तस्य भेदान् प्रवक्ष्यामि समाहितमनाः शृणु ॥२०॥ मौनं यदि धृतं तेन तदा जातं नृपात्मज । अतः कर्ममयं विद्धि धारणाद्वात्र संशयः ॥२१॥ वायुबंधनयोगेन प्राणो नीतः स्वमस्तके । तदेव कर्मरूपं वै वायुचालनतः परम् ॥२२॥ ध्यानं करोति चेच्चित्ते दमयित्वा मनः स्वयम् । तदेवं कर्मरूपं तु मनोनिग्रहकारणात् ॥२३॥ जागृतिर्जागरं कर्म स्वप्नः सुषिमयं भवेत् । अज्ञानं विद्धि सौषुप्तं कर्मरूपं न संशयः ॥२४॥ इत्याद्या बहवो भेदा मया वक्तुं न शक्यते । नामरूपधरः कोऽपि कर्महीनो न वर्तते ॥२५॥ उत्पत्तिश्च स्थिती राजन् संहारस्त्रिविधं परम् । सर्वं कर्ममयं विद्धि कर्मयोगेन जायते ॥२६॥ असद्ब्रह्म च यत् प्रोक्तं वेदे तन्मायया बभौ । कर्मरूपं न संदेहो नामरूपप्रधारणात् ॥२७॥ नामरूपपरित्यागे ह्यसत् स्वानंदगं भवेत् । मानवो ब्रह्मरूपः स कर्मयोगी प्रकथ्यते ॥२८॥ एतत् कर्मस्वरूपं ते कथितं ब्रह्मवाचकम् । कर्माधीनं जगत् सर्वं ब्रह्म नानाविधं तथा ॥२९॥ जनक उवाच । ज्ञानं च कीदृशं प्रोक्तं तन्मे वदत योगिनः । येन योगी भवेज्जंतुर्ज्ञानयोगपरायणः ॥३०॥ द्रुमिल उवाच । हृदि स्फूर्तिमयं ज्ञानं ज्ञातव्यं विबुधैः सदा । स्फूर्तिदातृस्वरूपेण ब्रह्म तत्र स्थितं भवेत् ॥३१॥ नामरूपविहीनं यत् सदाऽऽमृतमयं भवेत् । आद्यंतभावहीनं वै तद्विद्धि ज्ञानसुत्तमम् ॥३२॥ ज्ञानचक्षुः स्वभावेन ब्रह्मानुभवकारकम् । नानाज्ञानलयं कृत्वा ज्ञानयोगी भवेत्ततः ॥३३॥ सत्यस्वानंदरूपं त्वं जानीहि ज्ञानमूलकम् । ज्ञानानां योगभावेन लभ्यते योगसेवया ॥३४॥ जनक उवाच । आनंदः कीदृशः प्रोक्तः सहजं कीदृशं मतम् । ब्रह्मभूयं च योगीन्द्राः कीदृशं कथयंतु मे ॥३५॥ चमस उवाच । बाह्यांतरविभेदेनानंदः सर्वत्र वर्तते । उभयात्मकभावस्थः समरूपधरो मतः ॥३६॥ नानाद्वंद्वेषु राजेंद्र स्थितमानंदरूपकम् । समं विद्धि च सर्वत्र जगत्सु ब्रह्मसु परम् ॥३७॥ सत्यासत्यमयं तद्वि समस्वानंदगं परम् । ब्रह्म राजन् सदानंदरूपं तदेव संमतम् ॥३८॥ द्वंद्वेषु त्वासंमंताद्यन्नंदनात्तन् महीपते । आनंदः परमानंदो ब्रह्मानंदः प्रकथ्यते ॥३९॥ समभावस्थितानां च योगेन ब्रह्म

लभ्यते । आनंदाख्यं प्रजानाथ योगसाधनतः परम् ॥१४०॥ एतत्ते कथितं पूर्णमानंदस्य स्वरूपकम् । आनंदानां समायोगे समस्वानंदगो भवेत् ॥१४१॥ द्विविधा तस्य माया तु द्वंद्वभावधरा मता । तयोः संयोगभावे स उभयात्मक उच्यते ॥१४२॥ तदेव द्विविधेष्वेव मोहयुक्तं नराधिप । समं सर्वत्र जानीहि द्वंद्वमोहादिदायकम् ॥१४३॥ त्रिषु मोहविहीनं यत् सदा नेति स्वरूपकम् । स्वाधीनं सहजं विद्धि चतुर्थं राजसत्तमम् ॥१४४॥ स्वेच्छया सत् समायुक्तं स्वेच्छया सत् परायणम् । स्वेच्छयाऽऽनंदसंयुक्तं त्रिभिर्हीनं निजेच्छया ॥१४५॥ आज्ञया त्रिविधं ब्रह्म वर्तते नात्र संशयः । सर्वेषां नाशकं तुर्यं सहजं नेति भावतः ॥१४६॥ न तस्य नेति कर्ता वै विद्यते योगभावतः । तेन नेतिमयं स्वेच्छदंगं प्रोक्तं सनातनम् ॥१४७॥ स्वेच्छया बंधयुक्तश्च स्वेच्छया बंधवर्जितः । स्वेच्छया समभावस्थो भवते सहजाख्यकः ॥१४८॥ अव्यक्तेन त्रिभावेषु तेन योगेन लभ्यते । सहजं ब्रह्म वेदेषु यत् प्रोक्तं वेदवादिभिः ॥१४९॥ स्वाधीनानां समायोगे व्यक्तः स्वानंद उच्यते । अव्यक्तयोगभावत्वान्निराकर्तुं न शक्यते ॥१५०॥ एतत्ते कथितं भूप सहजं मोहवर्जितम् । अधुना शृणु योगं त्वं ब्रह्मभूय-प्रकाशकम् ॥१५१॥ स्वानंदः सर्वसंयोगे भवति ब्रह्मधारकः । चतुर्णां तत्र संयोगः कर्तव्यः स्वसमाधिना ॥१५२॥ त्रिविधं मोहयुक्तं च मोहहीनं चतुर्थकम् । नैव ब्रह्मणि राजेंद्र मोहयुक्तविहीन ते ॥१५३॥ स्वाधीनं न भवेत्तत्तु पराधीनं न वर्तते । ब्रह्मणां जगतां तत्र संयोगो जायते परः ॥१५४॥ स्वसंबन्धमयो भूत्वा यस्तु तिष्ठति मानवः । तत्र किं भिन्नभावाख्यं वर्तते योगनाशकम् ॥१५५॥ संयोगे नाशभूते तु ब्रह्मायोगः प्रकीर्तितः । न तत्र जगतां भूप संयोगो ब्रह्मणां भवेत् ॥१५६॥ अयोगस्य न संयोगः केषु ब्रह्मसु कीर्तितः । योगिभिर्योगप्राप्त्यर्थं व्यतिरेकाद्विचारय ॥१५७॥ संयोगे मायया युक्तो भवते गणनायकः । मायाधीनस्वरूपेण सदाऽयोगः प्रवर्तते ॥१५८॥ मायया सर्वभावस्थो भवति द्विरदाननः । संयोगाभेदभावेन निजमायामयः स्मृतः ॥१५९॥ स्वानंदे गणनाथस्य दर्शनं योगिनां भवेत् । संयोगाभेदकं तेन विदुः स्वानंदवासिनम् ॥१६०॥ अयोगे माययाहीनो गणेशः सर्वदा मतः । यादृशस्तादृशः सोऽपि नागतो न गतो भवेत् ॥१६१॥ वृथा भ्रान्तिमयं सर्वं भासते मायया किल । भ्रान्तानां तेन सर्वत्र निवृत्तिर्जायते परा ॥१६२॥ स्वकीया भेदभावाच्च निवृत्तिं व्यतिरेकतः । धृत्वा ह्ययोगयोगस्थः स्वयं भवति मानवः ॥१६३॥ अयोगे मायया हीनः संयोगे मायया युतः । नरो भवति राजेंद्र पंचपंचस्वरूपया ॥१६४॥ ब्रह्मणि ब्रह्मभूतस्य संयोगः कुत्र वर्तते ।

अयोगश्च महीपाल नान्वयव्यतिरेकतः ॥६५॥ चित्तं पंचविधं त्यक्त्वा चित्तभ्रान्तिं च पंचधा । स्वयं चिंतामणिः साक्षाद् ब्रह्मभूतो नरो भवेत् ॥६६॥ संयोगात्मा गकारश्च गकारोऽयोगवाचकः । तयोः स्वामी गणाधीशः संयोगायोगवर्जितः ॥६७॥ इति ते कथितं भूप ब्रह्मभूतस्वरूपकम् । किं श्रोतुमिच्छसि प्राज्ञ गमिष्यामो यहृच्छया ॥६८॥ जनक उवाच । गणेशो भक्तिभावेन नराधीनो भवेत् स्वयम् । न भक्तिसमभावाख्यं मोहदं तस्य संभवेत् ॥६९॥ अतो वदत मे भक्तिस्वरूपं योगिसत्तमाः । तथा विघ्नेश्वरं नित्यं भजिष्यामि विशेषतः ॥१७०॥ करभाजन उवाच । भक्तिश्च नवधा प्रोक्ता हृदये रसधारिणी । कथयामि समासेन स्वरूपं रसदायकम् ॥७१॥ श्रवणं कीर्तनं तस्य स्मरणं पादसेवनम् । अर्चनं वंदनं दास्यं सख्यमात्मनिवेदनम् ॥७२॥ नवधा मानसी राजन् गतिः सर्वत्र वर्तते । भवेषु रससंयुक्ता दशमी नैव विद्यते ॥७३॥ यदा भक्त्यौ नरस्यैव रसः पूर्णः प्रवर्तते । तदाऽस्य नवधा नित्यं चित्तं तस्यां वसेत् स्वयम् ॥७४॥ यदा मुक्तौ तथा जंतो रसः पूर्णो जनाधिप । तदा मुक्तिपदार्थेषु चित्तं तु नवधा भवेत् ॥७५॥ यदा च ब्रह्मभूतेषु रसस्तस्य प्रवर्तते । तदा नरस्य योगेषु चित्तं तन्नवधा भवेत् ॥७६॥ योगी भूत्वा नरो यस्तु भजते गणनायकम् । तस्यैव नवधा चित्तं गणेशे सर्वदा भवेत् ॥७७॥ योगिनां हृदि विघ्नेशः पूर्णरूपधरो वसेत् । अयोगिनां कलांशश्च तस्माद्योगी भवेन्नरः ॥७८॥ ततो गणेशरूपस्य भजनं पूर्णभावतः । भवत्यत्र न संदेहो रसयुक्तं विशेषतः ॥७९॥ गणेशगुणवादानां प्रीत्या संपूर्णभावतः । प्रकुर्यात् स नरो नित्यं श्रवणं रससंयुतः ॥१८०॥ सर्वश्रवणजातीनां रसं ज्वालय महामतिः । गणेशगुणवादेषु रसं पूर्णं स पश्यति ॥८१॥ एवं श्रवणभक्तिं त्वं प्राप्तां जानीहि भूमिप । समतो योगिषु श्रेष्ठो बुधैर्दृष्टो न संशयः ॥८२॥ तथा कीर्तनभावश्च उत्पद्येत नराधिप । गणेशकीर्तने भक्तिः प्राप्ता तेन विनिश्चितम् ॥८३॥ गणेशार्थं च या किंचिद्विस्तृतिस्तत्र नो भवेत् । तदा स्मरणभक्तिः सा प्राप्ता संपूर्णभावतः ॥८४॥ गणेशपादपद्मं यो मत्वा शाश्वतकं परम् । तस्यैव सकलो यत्नो भवेत्तत् पादसेवनम् ॥८५॥ सांगं गणेश्वरं सर्वं कुरुते नित्यमादरात् । अर्चनात्मकरूपां तां भक्तिं प्राप्नो महामतिः ॥८६॥ गणेशान्न परं श्रेष्ठं वेदशास्त्रविचारतः । न चलेत् कापि जानीहि तदा वंदनवान् भवेत् ॥८७॥ गणपत्यानि चिह्नानि धृत्वा तत्परचेतसा । तदा दास्यात्मिका भक्तिः प्राप्ता तेन नराधिप ॥८८॥ अंतर्बाह्यकृतं यद्वै तत्र साक्षी गणेश्वरः । अंतर्भयेन भक्तिर्या सा प्रोक्ता सख्यरूपिणी ॥८९॥ पंचधा मोहयुक्तं स चित्तमुत्सृज्य योगतः । न भिन्नोऽहं गणेशानान्

मत आत्मनिवेदकः ॥१९०॥ मनोगतिः प्राज्ञ यत्र तत्र विघ्नेश्वरं सदा । भजते रससंयुक्तः स वै भक्तः प्रकीर्तितः ॥१९१॥
 रसरूपा स्वयं भक्तिर्यत्र पूर्णस्वभावतः । यस्य तिष्ठति जंतुः स तद्भक्तः संमतो नृप ॥१९२॥ भोगेषु न रसोत्पत्तिर्भुक्तौ
 च ब्रह्मभूयके । गणेशभक्तिभावेन भक्तस्यैवावतिष्ठति ॥१९३॥ आदौ ते कथितं राजन् गणेशस्य स्वरूपकम् ।
 ब्रह्माकारैर्महाचिह्नैः संयुक्तं योगदायकम् ॥१९४॥ तत्र विश्वासभावेन तादृगुत्पद्यते रसः । तदा भक्तो महाराज भवते
 योगिवंद्यकः ॥१९५॥ नारदेनैव राजेंद्र बोधितस्त्वं न बुद्ध्यसे । तव भावपरीक्षार्थं भक्तिदानार्थमंजसा ॥१९६॥ प्रेषितस्तेन
 विघ्नेशो वृद्धः कुष्ठयुतो द्विजः । समायातः सर्वभक्षी छलयामास साधुपम् ॥१९७॥ नरदेहं समासाद्य गणेशं भजेत न यः ।
 पशुतुल्यः स राजेंद्र तस्य धिक् जन्म निश्चितम् ॥१९८॥ मुद्गल उवाच । एवमुक्त्वा विदेहं तं जनकं योगिनो नव । अनुज्ञाप्य
 ययुस्तस्मात् स्वेच्छया गणपे रताः ॥१९९॥ जनकस्तान्नमस्कृत्य स्वगृहे गणनायके । योगी नवविधां भक्तिमकरोद्भाव-
 संयुतः ॥२००॥ अहर्निशं गणेशानमभजन्नान्यचेतसा । जनकः सर्वभावेन योगिवंद्यो बभूव ह ॥१॥ तिष्ठन् स्वपन् पिबन्
 वाऽदन् गच्छन् विघ्नेश्वरे रतः । अतो गणेशसंतुष्टया तद्देशे जनका बभूवुः ॥२॥ सर्वज्ञानसमायुक्ताः सर्वे साधुगुणान्विताः ।
 गणेशभजने सक्ता बभूवुश्च प्रजापते ॥३॥ नवयोगिषु यातेषु जनकस्त्रिशिरोभवम् । वृत्तांतं परिशुश्राव गणेश-
 गमनात्मकम् ॥४॥ स्वयं तस्य गृहं गत्वा ननाम मुनिपुंगवम् । दैवीसमृद्धिसंयुक्तं योगपारंगतं परम् ॥५॥ तेन संबो-
 धितो राजा नित्यं दूर्वापरायणः । पुष्पज गणनाथं तं सदा भक्तिसमन्वितः ॥६॥ दूर्वाहीनां न पूजां स चकार मरणावधि ।
 अंते स्वानंदगो भूत्वा भजते गणनायकम् ॥७॥ इदं जनकमाहात्म्यं कथितं ते प्रजापते । भुक्तिसुक्तिप्रदं नृभ्यः
 श्रवणात् पठनाद्भवेत् ॥२०८॥

॥ ओमिति श्रीमदान्त्ये पुराणोपनिषदि श्रीमन्मौद्गले महापुराणे पंचमे खण्डे लंबोदरचरिते दूर्वामाहात्म्यवर्णनं नाम त्रिंशत्तमोऽध्यायः ॥

॥ श्रीगणेशाय नमः ॥ दक्ष उवाच । तुलसीवर्जिता पूजा कर्तव्या कथितं त्वया । किमर्थं पावनी सा तु दोषयुक्ता बभूव ह ॥१॥ तुलस्या किं कृतं विप्र गणेशानस्य विप्रियम् । येन रुष्टोऽमरेशानस्तां तत्याज यशस्विनीम् ॥२॥ मुद्गल उवाच । धर्मध्वजो महीपालो बभूवे धर्मसंयुतः । दाता मान्यो विशेषेण सुज्ञैः सर्वगुणान्वितः ॥३॥ तस्य पुत्री बभूवाऽसौ रूपलावण्यसंयुता । न तया सहशी कुत्र वर्तते कामिनी विधे ॥४॥ वृन्दा नाम्नी च विख्याता प्रणम्य पितरं कदा । जगाद भावगंभीरा चतुरा सुवयोयुता ॥५॥ वृन्दोवाच । तात विष्णुं परित्यज्य वृणोम्यन्यं न निश्चितम् । वरं तदर्थमेवं मां देहि तस्मै महामते ॥६॥ धर्मध्वज उवाच । विष्णुर्देववरः साक्षाद् भगवान् विश्वभावनः । स कथं च त्वया लभ्यो वरो लक्ष्मीपतिः सुते ॥७॥ मानुषेषु वरं पुत्रि वरयस्व हृदि स्थितम् । नरा वयं स वै साक्षाद् भगवान् भगधारकः ॥८॥ एवं नानाविधैर्भावैर्बोधिता न बुबोध सा । तदर्थं मन्त्रराजं संगृह्य विष्णोर्वनं ययौ ॥९॥ ध्यात्वा चतुर्भुजं विष्णुं निराहारपरायणा । तताप तप उग्रं सा पतिं विष्णुमभीप्सितम् ॥१०॥ तीर्थेषु माधवं दृष्ट्वा तेषु क्षेत्रेषु मानद । तपस्तपाप वृन्दोऽग्रं नाना-मार्गपरायणा ॥११॥ शुष्कपत्राणि वायुं सा जलं मूलं फलं तथा । सुक्त्वा संतोषयामास विष्णुं देववरं विधे ॥१२॥ वर्षाणि लक्षसंख्यानि गतानि तपसो बलात् । राजपुत्र्याश्च वृन्दाया न तुतोष जनार्दनः ॥१३॥ अतीव तपसा तस्या अंतर्ज्ञानं बभूव ह । आत्माकारं जगत् सर्वमपश्यद् बोधसंयुता ॥१४॥ कदा विघ्नेश्वरं वृन्दा ददर्श नियमे रतम् । संपूज्य गणनाथं वै हृदि ध्यानपरायणम् ॥१५॥ तं दृष्ट्वा कुंजरास्यं सा शिवपुत्रं नृपात्मजा । भागीरथीसंनिधिस्थं विस्मिताऽभूत् प्रजापते ॥१६॥ गणेशार्थं समालोक्य मोहिताऽभूत् स्वचेतसि । अहो गणेश्वरः साक्षाद् ब्रह्मणां नायकः स्मृतः ॥१७॥ अस्य कलांशसंभूताः शिवविष्णवाद्योऽपरे । पूर्णभावात्मकः साक्षाद् गणेशो नात्र संशयः ॥१८॥ शिवेन तपसोग्रणा-राधितो गणनायकः । पुत्रोऽभूद्योगशांतिस्थो भक्तभक्तिपदप्रदः ॥१९॥ खेलत्यात्मानमाभज्य चतुर्धाऽनन्यभावतः । अयं विष्णुस्तथा शंसुः शक्तिः सूर्यो न संशयः ॥२०॥ पूर्णभावमविज्ञायाऽहं विष्णुपरमाऽभवम् । अधुना तं समालोक्य बोधयुक्ता न संशयः ॥२१॥ तपःप्रभावसामर्थ्याद् वृणोमि गणनायकम् । न्यभिचारो न मे भावी विष्णुरूपोऽयमंजसा ॥२२॥ एवं विचार्य विघ्नेशमाययौ ध्यानसंस्थितम् । ध्यानभंगार्थमुद्युक्ता वृन्दा तं प्रत्युवाच ह ॥२३॥ वृन्दोवाच । त्वं साक्षाद् गणराजश्च तपसाऽऽराधितो भवान् । शिवपुत्रत्वमापन्नः किं ध्यायसि वदस्व माम् ॥२४॥ शिवविष्णवादयो देवास्त्वां

भजंति निरंतरम् । कुलदैवतरूपस्थं सर्वसिद्धिप्रदायकम् ॥२५॥ गणेश्वरं समास्थाप्य कथं पूजयेत्संप्रहो । गणेश्वरो विशेषेण स्वयं ध्यायसि तं प्रभो ॥२६॥ अहो चित्रं मया दृष्टं गणेशो गणनायकम् । भजतेऽनन्यभावस्थः शिवपुत्रत्वकारणात् ॥२७॥ न त्वं शिवसुतः स्वामिन् न ते विघ्नेश्वरः कदा । कुलदेवस्तथाऽपि ध्यायसि किं गणपं प्रभो ॥२८॥ तव स्मरणमात्रेण ब्रह्मभूता भवन्ति ते । नरा देवैर्द्रमुख्याश्च योगिनो वेदकादयः ॥२९॥ स्वयं शान्तिप्रदाता त्वं किं ध्यायसि गणेश्वरम् । गणेश्वरास्तु वद मां वाक्यं सगुणनिर्गुण ॥३०॥ कामबाणादिता सा तं वृंदा नानाप्रकारतः । बोधयामास चिद्विशो ध्यानस्थो न बुबोध ताम् ॥३१॥ ततः सा जलबिंदुं वै चिक्षेप गणपोपरि । तथापि ध्यानसंस्थो नालोकयत्तां गजाननः ॥३२॥ जघान मोहसंयुक्तांऽगुल्या तं सा ततोऽसकृत् । ध्यानं त्यक्त्वा गणाधीशस्तामपश्यत् पुरः स्थिताम् ॥३३॥ गणेशाय नम इति मंत्रमुच्चार्य विघ्नपः । जगाद तां सकामां स निष्कामो गणपे रतः ॥३४॥ श्रीमहागणपतिस्वाच । काऽसि त्वं वद मातर्मां चापल्यगुणसंयुते । ध्यानभंगो न कर्तव्यः साधुभिश्च कदाचन ॥३५॥ गणेशकर्मसंस्थं तं नरं यश्च नराधमः । पृच्छते बोधयति वा स वै नरकगो भवेत् ॥३६॥ ध्यानभंगस्य दोषस्ते माऽस्तु बाले सुलक्षणे । मा कुरुष्व पुनस्त्वं च कर्म चापल्यसंयुता ॥३७॥ किमर्थमागता बाले वद मां काममोहिते । निष्कामं गणपे संस्थं गच्छ वा यत्र ते रुचिः ॥३८॥ वृंदेवाच । धर्मध्वजस्य पुत्रीं मां विद्धि नानातपोयुताम् । वरो मम भव स्वामिन् भर्ता त्वं सर्वनायक ॥३९॥ सर्वासां त्वं विशेषेण भर्ताऽस्यत्र न संशयः । तथापि मां भजस्व त्वं भजमानां गजानन ॥४०॥ तस्यास्तद्वचनं श्रुत्वा प्रहस्य गणनायकः । उवाच कामबाणैस्तामर्दितां शान्तिधारकः ॥४१॥ श्रीमहागणपतिस्वाच । नाहं वृणोमि धर्मज्ञे स्त्रियं मोहयुतां कदा । तपसा त्वं वरं तुल्यं सुतुष्टं वरयस्व च ॥४२॥ सकामं पुरुषं पश्य सकामा त्वं नृपात्मजे । अहं गणेश्वरस्यैव दासो देवं भजामि तम् ॥४३॥ वृणोमि नैव निष्कामः सकामां देवि निश्चितम् । शान्तिस्था मे भवेत् पत्नी गच्छातो यत्र ते समः ॥४४॥ तस्य तद्वचनं श्रुत्वा पुनः सा तमुवाच ह । अहं शान्तिसमायुक्ता मां भजस्व दयानिधे ॥४५॥ तिरस्कृता गणेशेन निर्लज्जे गच्छ पुंश्चलि । तथाऽपि तं हठादेवी चालिलिङ्ग सुविह्वला ॥४६॥ अंशुकं गणनाथस्याकृष्य तं काममोहिता । नम्रं कर्तुं समुद्युक्ता क्रुद्धस्तां स शशाप ह ॥४७॥ दैत्यग्रस्ता सुदुर्बुद्धे भविष्यसि न संशयः । असुरीव स्पृशसि च मां दुष्टे हठसंयुता ॥४८॥ मूढेव मां समाकृष्य नम्रं कर्तुं समुद्यता । अतो वृक्षस्वरूपा त्वं मूढयोनौ

पतिष्यसि ॥४९॥ गणेशवचनं श्रुत्वा दारुणं भयसंयुता । त्यक्त्वा तं कंपमानांगी ननाम रुदती भृशम् ॥५०॥ उवाच तं गणाधीशं मां क्षमस्व महागसाम् । न योग्याऽहं गणाधीश तव वामांगके कदा ॥५१॥ कंपतीं रुदतीं वीक्ष्य दयायुक्तो गजाननः । जगाद तां प्रजानाथ परां ज्ञात्वा तपोयुताम् ॥५२॥ श्रीमहागणपतिस्वाच । गच्छ देवि न ते दुःखं भविष्यति कदाचन । असुरेण बने दृष्टा तत्र सक्ता भविष्यसि ॥५३॥ तत्र त्वां केशवः कापि शंखचूडस्वरूपधृक् । यप्स्यते स तदा दैत्यः शंसुहस्तान् मरिष्यति ॥५४॥ ज्ञात्वा तं देहसंत्यागं करिष्यसि हुताशने । पुनर्वृक्षस्वरूपस्था भविष्यसि न संशयः ॥५५॥ त्वया शप्तो महाविष्णुः शिलारूपधरो भवेत् । तेन सार्धं सदा देवि रंस्यसे त्वं निरंतरम् ॥५६॥ पतिस्ते भविता विष्णुः सदा सुखप्रदायकः । मदीयकृपया देवि सर्वमान्या भविष्यसि ॥५७॥ देवानां पत्रपुष्पैस्त्वं प्रियाऽत्यंतं भविष्यसि । त्वत्काष्ठसंभवां मालां धरिष्यंति गले जनाः ॥५८॥ त्वामन्यकाष्ठवत् सर्वे मानयिष्यंति निश्चितम् । त्रिलोकस्था जना नैव मा चिंतां कुरु भामिनि ॥५९॥ देवानां त्वं प्रिया भूया विष्णोरत्यंतभावतः । पत्रैः पुष्पैश्च वृंदे त्वां पूजयिष्यंति मानवाः ॥ ६० ॥ मम वज्र्यां सदा देवि भविष्यसि न संशयः । गच्छ त्वं यत्र भावस्ते चिंतां त्यक्त्वा विशेषतः ॥६१॥

॥ ओमिति श्रीमदान्त्ये पुराणोपनिषदि श्रीमन्मौद्वले महापुराणे पंचमे खण्डे लंबोदरचरिते तुलसीवर्जनकारणं नामैकत्रिंशत्तमोऽध्यायः ॥

॥ श्रीगणेशाय नमः ॥ मुद्गल उवाच । यथा गजाननः प्राह तथा जातं प्रजापते । वृंदा तं प्रणिपत्यैव तपसे वनसाययौ ॥१॥ चिंताक्रान्ता स्वयं देवी गणेशे भावलालसा । गणेशं मनसि ध्यात्वा तताप तप उत्तमम् ॥२॥ नाममंत्रं जजापैव पूजयामास सादरम् । एवं लक्षं च लक्षार्धं वर्षाणि प्रगतानि च ॥३॥ ततस्तां गणराजस्तु वरदः सहसाऽऽययौ । प्रणम्य तं प्रपूज्यैव वृंदा तुष्टाव हर्षिता ॥४॥ वृंदोवाच । नमस्ते विघ्नराजाय भक्तविघ्नहराय च । अभक्तेभ्यो विशेषेण विघ्नदाय नमो नमः ॥५॥ परेशाय पराणां ते परात्परतराय च । भक्तेशाय सदा भक्तिप्रियाय ते नमो नमः ॥६॥ ब्रह्मेशाय गणाधीश ब्रह्मणां ब्रह्मरूपिणे । ब्रह्मणां पतये तुभ्यं गणाधिपतये नमः ॥७॥ अमेयायाप्रतर्क्याय सदा स्वानंदवासिने ।

शिवविष्णुमुखेभ्यश्च पददात्रे नमो नमः ॥८॥ अनाथाय च सर्वेषां नाथाय परमात्मने । वक्रतुंडाय सर्वेषामादिपूज्याय ते नमः ॥९॥ विनायकाय वीराय शूर्पकर्णाय हुंदये । गजाननाय चिंतामणये हेरंब ते नमः ॥१०॥ अनंतगुणधाराय नानाखेलकराय ते । परेषां तु परेशाय सूषकध्वजिने नमः ॥११॥ पूर्णानंदाय सर्वेषां मात्रे पित्रे नमो नमः । ज्येष्ठेभ्यो ज्येष्ठराजाय ज्येष्ठपदप्रदायिने ॥१२॥ किं स्तौमि त्वां गणाधीश योगाकारं परात्परम् । अतस्त्वां प्रणमाम्येवं तेन तुष्टो भव प्रभो ॥१३॥ गणेशं देहि मे योगं गाणपत्यां च मां कुरु । क्षमस्व मेऽपराधं त्वं त्वदुल्लंघनभावजम् ॥१४॥ अन्यत्वं मां गणाधीश मान्यां कुरु त्वदीयके । पूजने किंचिदल्पेन भावेन वरदायक ॥१५॥ क्वाऽहं ते समतां नाथ संप्राप्नोमि कदापि न । तथा तपोमदेनैतत् कृतं क्षंतुं त्वमर्हसि ॥१६॥ एवं स्तुत्वा गणाधीशं प्रणनाम प्रजापते । वृंदा तां प्रत्युवाचेदं वाक्यं वाक्यविशारदः ॥१७॥ श्रीगणेश उवाच । मदीयं योगमाद्यं त्वं प्राप्स्यसे नात्र संशयः । गाणपत्या महाभागे भविष्यसि सदा सुते ॥१८॥ भाद्रशुक्लचतुर्थ्यां ये महोत्सवपरायणाः । पूजयिष्यंति मां भक्त्या तत्र त्वां धारयाम्यहम् ॥१९॥ एकविंशतिपत्राणि ह्यर्पयिष्यंति मानवाः । तत्र ते पत्रमेकं मे मान्यं देवि भविष्यति ॥२०॥ उल्लंघनसमं पापं न भूतं न भूतं न भविष्यति । स्वल्पोल्लंघनमात्रेण त्वं त्यक्ता च मया सदा ॥२१॥ ये मासुल्लंघयिष्यंति तांस्त्यजामि निरंतरम् । तत्रापि तपसा बद्धो वृंदे त्वां मानयाम्यहम् ॥२२॥ त्वया कृतमिदं स्तोत्रं मुक्तिमुक्तिप्रदं भवेत् । ब्रह्मभूयप्रदं पूर्णं पठते शृण्वते सदा ॥२३॥ तुलसीं ये नरा मह्यमर्पयंति कदा सुते । तत्पापहरणं स्तोत्रं भविष्यति कृतं त्वया ॥२४॥ उल्लंघनाघहं नित्यं भविष्यति विशेषतः । अनेन स्तुवतां नित्यं न सर्वं दुर्लभं भवेत् ॥२५॥ एवमुक्त्वा गणाधीशोऽतर्धानमगमत् स्वयम् । तुलसी हर्षसंयुक्ता बभूवे च प्रजापते ॥२६॥ तदादि सा महाभागा बभूव विगतज्वरा । क्रमेण तुलसी जाता विष्णुपत्नी सुपूतिता ॥२७॥

॥ ओमिति श्रीमदान्ये पुराणेपनिषदि श्रीमन्मौद्गले महापुराणे पंचमे खंडे लंबोदरचरिते तुलसीवरप्रदानं नाम द्वात्रिंशत्तमोऽध्यायः ॥

॥ श्रीगणेशाय नमः ॥ दक्ष उवाच । अज्ञानेन महायोगिन् ज्ञानेन तुलसीयुतम् । पूजनं गणनाथस्य कृतं तस्य फलं वद ॥१॥
 श्रुत्वा कथामृतं त्वत्तो न तप्तोऽहं भवामि भोः । अहो गणेशभक्तित्वै दुर्लभा नात्र संशयः ॥२॥ मुद्गल उवाच । अत्र ते
 कथयिष्यामि इतिहासं पुरा भवम् । श्रवणात् संशयः सर्वो नाशं यास्यति तत्त्वतः ॥३॥ ब्राह्मणः कोऽपि दुर्बुद्धिर्बभूवे
 काश्यपे कुले । स तु नित्यं गणपतिं तुलस्याऽपूजयद्भट्टात् ॥४॥ अन्ये तत्र द्विजास्तं वै वारयन्तो विशेषतः । न वाक्यं
 जगृहे तेषां ज्ञानं बौद्धं खलोऽब्रवीत् ॥५॥ गणेशः सर्वरूपश्चेत् कुतस्तत्र प्रवर्तते । विधिनिषेधकाद्यं हि मा वदेत्
 क्रियात्मकाः ॥६॥ ततः सर्वे भयोद्विग्ना बभूवुस्ते द्विजोत्तमाः । परस्परं समूचुर्वै गाणपत्याः प्रजापते ॥७॥ अहो गाणेश्वरे
 देहे तुलसी मस्तकेऽथवा । हृष्टा सद्यश्च निष्कारस्या गाणपत्यैर्विशेषतः ॥८॥ अन्यैरपि न संदेहो नो चेन्नरकगमिनः ।
 उपानदादिसंयुक्तैरशुचिभिस्तदप्यहो ॥९॥ तत्र विलंबभावेन पापभागी नरो भवेत् । किं कर्तव्यं द्विजैरन्यैर्दुष्टोऽयं
 कथ्यतां द्विजाः ॥१०॥ यथा वज्रेण पीडां तु बुभुजुः पर्वतादयः । तथा विघ्नेश्वरः साक्षात्तुलस्या पीडितो भवेत् ॥११॥
 ततः सर्वैर्विनिश्चित्य स गाणेशालयात्तदा । बहिष्कृतो महापापी स्वगृहे तादृशे रतः ॥१२॥ ततः स्वल्पेन कालेन ममार
 काश्यपाधमः । नरकेषु च तं यामाः पातयामासुरंजसा ॥१३॥ एककल्पसमं कालं नरकेषु स्थितोऽभवत् । क्रमेण सकलान्
 मुक्त्वा राक्षसोऽभूत् सुदारुणः ॥१४॥ सदा क्षुधा समाविष्टो दाहरोगादिसंयुतः । अशक्तः सर्वकार्येषु वनेषु विचचार
 ह ॥१५॥ एकदा तत्र गार्ग्यश्च समायातो निजेच्छया । गणेशभक्तमुख्यः स महायोगी प्रजापते ॥१६॥ तं हृष्ट्वा राक्षसो
 दुष्टो भक्षितुं च समाययौ । गार्ग्यो गणेशमंत्रेण मंत्रितं जलमाक्षिपत् ॥१७॥ जलस्पर्शजपुण्येन गार्ग्यदर्शनेन सः ।
 धर्मध्रुक् राक्षसो जातिस्मरस्तत्र बभूव ह ॥१८॥ ततोऽतिखेदसंयुक्तः स सरोद प्रणम्य तम् । जगाद प्रांजलिं बद्ध्वा
 हाहाकाररवाऽऽकुलः ॥१९॥ धर्मध्रुगुवाच । रक्ष मां मुनिशार्दूल गाणपत्य महायशः । त्वत्पादप्रवणं गार्ग्य मोचयाशु
 भवार्णवात् ॥२०॥ ततः स सर्ववृत्तांतं कथयामास राक्षसः । पूर्वजन्मभवं तस्मै गार्ग्याय भयसंकुलः ॥२१॥ त्वदीय-
 दर्शनेनैव मंत्रितेन जलेन च । जातिस्मरत्वमापन्नो दुःखं ते कथयाम्यहम् ॥२२॥ श्रुत्वा शरणं वीक्ष्य दयायुक्तो
 महासुनिः । गणेशनाममंत्रं स ददौ तस्मै हितावहम् ॥२३॥ जगाद तं महायोगी जप त्वं नाममंत्रकम् । नित्यं तथा तुलस्या
 वै कृतं स्तोत्रं पठस्व च ॥२४॥ एवमुक्त्वाऽतर्द्धेऽसौ गार्ग्यः परमपावनः । दुष्टो नित्यं तथा चक्रे दुःखं हृष्ट्वा भयाकुलः ॥२५॥

ततः क्षुधा सुशांता वै बभूवे तस्य दुर्मतेः । रोगहीनः सशक्तश्च गाणपत्यप्रियोऽभवत् ॥२६॥ अंते गणेश्वरं सोऽपि जगाम दुःखवर्जितः । तत्र योगस्वभावनाऽभजद्विघ्नेश्वरं विधे ॥२७॥ एतत्ते कथितं सर्वं संक्षेपेण चरित्रकम् । तुलसीवर्जने भूतं सर्वसंशयनाशनम् ॥२८॥ तुलसीं गणनाथाय समर्पयति यो नरः । स चांडालो न संदेहो नारकीभूमि-संस्थितः ॥२९॥ वंशहानिर्भवेत्तस्य लक्ष्मीनाशस्तथा विधे । रोगाद्यैः पीडितोऽत्यंतमंते नरकगो भवेत् ॥३०॥ तस्य स्पर्शं न कुर्यात् कः कृत्वा स्नानं समाचरेत् । सचैलस्नानहीनश्चेत् ज्ञात्वा पापी सदा भवेत् ॥३१॥ नाम तस्य प्रजानाथ न ग्राह्यं पापदायकम् । बहुनाऽत्र किमुक्तेन पापरूपः स वै स्मृतः ॥३२॥ इदं ते कथितं सर्वं पृच्छते च यथातथम् । श्रोतुमिच्छसि किं भूयश्चरित्रं वद सांप्रतम् ॥३३॥

॥ ओमिति श्रीमदान्ते पुराणोपनिषदि श्रीमन्मौद्गले महापुराणे पंचमे खण्डे लंबोदरचरिते तुलसीसमर्पणवर्जनवर्णनं नाम त्रयस्त्रिंशत्तमोऽध्यायः ॥

॥ श्रीगणेशाय नमः ॥ दक्ष उवाच । वद पूजां विधियुतां गणेशस्य सविस्तराम् । मानसीं बाह्यरूपां च सर्वसिद्धिप्रदायिनीम् ॥१॥ गणेशलोकं सर्वं माहात्म्यं कथयस्व मे । कीदृशोऽयं निजो लोको मुने केनैव लभ्यते ॥२॥ मुद्गल उवाच । अत्र ते कथयिष्यामि पुरातनभवं शुभम् । इतिहासं महाभाग सर्वसिद्धिप्रदायकम् ॥३॥ पुरा ते कथितं स्थानं गणेशस्य महात्मनः । कार्तिकेयवराजानं लक्षवैनायकात्मकम् ॥४॥ तत्र राजा बभूवाऽपि सर्वशास्त्रविशारदः । ऐलः शास्त्रास्त्र-तत्त्वज्ञो धर्मशीलश्च सत्यवाक् ॥५॥ सदा गणेशभक्तश्चाभजद्विघ्नेश्वरं सदा । सार्वभौमः सुविख्यातो गाणपत्यप्रियोऽभवत् ॥६॥ तत्राऽऽजगाम गाणेशो गार्ग्यः सर्वार्थकोविदः । तं प्रणम्य प्रपूज्यैव पप्रच्छैलो महायज्ञाः ॥७॥ ऐल उवाच । स्वामिंस्त्वं गणराजस्य भक्तस्तादृशयोगधृक् । साक्षाद्गणपतिः किं वा त्वमेवात्र न संशयः ॥८॥ मयूरेशावतारे त्वं मयूरेशसमन्वितः । स्थितस्तत्र त्वया विप्र मयूरेशो निरीक्षितः ॥९॥ धन्यस्त्वं योगिनां मध्ये प्रत्यक्षं गणनायकम् । मित्रं कृत्वा सुहर्षेणाऽहो तिष्ठसि विशेषतः ॥१०॥ मयूरेशस्य विप्रेशाज्ञया योगविदांवर । भाष्यं कृतं गणेशस्य गीतायाः

शान्तिदं परम् ॥११॥ त्वदीयभाष्ययोगेन गीताज्ञा ब्राह्मणादयः । बभूवुर्गणपत्याश्च त्वच्छिष्यास्ते मता मुने ॥१२॥
 यादृशं गणनाथेन कथितं तादृशं प्रभो । त्वया ज्ञातं न संदेहो गणेशस्त्वमतो मतः ॥१३॥ गणेशगीताहार्दं यद्गणेशश्च
 वरेण्यकः । त्वं त्रयः संमताः शास्त्रे जानते पूर्णयोगतः ॥१४॥ धन्येन येन भाग्येन दृष्टं ते पादपंकजम् । विद्याव्रत-
 तपोदानं पितरौ कुलमेव मे ॥१५॥ यशो राज्यादिकं सर्वं धन्यं ते पाददर्शनात् । न ह्यल्पपुण्ययोगेन दर्शनं योगिनां
 भवेत् ॥१६॥ अधुना वद मे ब्रह्मन् गणेशस्य यथाविधि । पूजां बाह्यां तथाऽऽत्तर्यां गाणपत्यप्रकारतः ॥१७॥ एवं पृष्टो
 महायोगी गार्ग्यः सर्वार्थकोविदः । तं जगाद सुहर्षेण गाणपत्यो महायशः ॥१८॥ गार्ग्य उवाच । अत्र ते कथयिष्यामि
 चेतिहासं पुरातनम् । गृत्समदस्य विप्रस्य चरित्रसंयुतं नृप ॥१९॥ वाचक्रविस्तपोनिष्ठो बभूव परमार्थवित् । तस्य पत्नी
 मुकुन्दा वै रूपयौवनशालिनी ॥२०॥ वनमध्ये स्थितौ चोभौ तत्राकस्मात् समागतः । रुक्मांगदो नृपो भूप मृगयासक्त-
 चेतसा ॥२१॥ क्षुधातृषायुतो राजा भ्रष्टसार्थो द्विजाश्रमम् । प्रविश्य तं प्रणम्यैव सखीकं संस्थितोऽभवत् ॥२२॥ तस्मिन्
 काले द्विजः सोऽपि मध्याह्ने कर्मकारणात् । निर्जगामाश्रमाद्वाचक्रविस्तस्मान् महायशः ॥२३॥ गते मुनौ नृपस्तत्र जगाद
 देहि मे जलम् । मातर्मुकुन्दे आंताय चाकुलाय क्षुधातृषा ॥२४॥ तस्य तद्वचनं श्रुत्वा मुनिपत्नी सुविह्वला । दृष्ट्वा नृपवरं
 तं च कामबाणार्दिताऽवदत् ॥२५॥ मुकुन्दोवाच । त्वत्समं पुरुषं क्वापि न पश्यामि नृपात्मज । त्रैलोक्येऽतो महाभाग मां
 भजस्व सुविह्वलाम् ॥२६॥ नो चेत् प्राणा गमिष्यन्ति कामबाणैर्हिता मम । इत्युक्त्वा तं नृपं सा तु चुचुबे हठतत्परा ॥२७॥
 ततोऽतिक्षोभितो राजा धृत्वा दूरे समाक्षिपत् । जगाद तां मुनेः पत्नीं व्यभिचाररतां वचः ॥२८॥ रुक्मांगद उवाच ।
 सर्वेषां गुरवो देवि ब्राह्मणा नात्र संशयः । पुत्रतुल्या वयं सर्वे त्वदीयाः पापकारिणि ॥२९॥ तत्र विघ्नेश्वरे सक्ता न चलन्ति
 कदाचन । परस्त्रियं समालोक्य मातृबुद्धिकरा मताः ॥३०॥ एवं निर्भर्त्स्य तां राजा निःसृतः शोकसंकुलः । आश्रमात्
 सा शशापैव तं नृपं काममोहिता ॥३१॥ कुष्टी भव महादुष्ट सकामां त्यजसि स्त्रियम् । मोहितां पापकर्मां त्वं कठिनोऽसि
 सुदुर्मते ॥३२॥ तस्याः शापस्य योगेन श्वेतकुष्टी बभूव ह । रुक्मांगदो वने गत्वा सस्मार द्विरदाननम् ॥३३॥ ततो
 रात्रौ महायोगी नारदस्तत्र चागतः । तं दृष्ट्वा प्रणनामादौ पप्रच्छ विनयान्वितः ॥३४॥ रुक्मांगद उवाच । कुष्ठनाशकरं
 तीर्थं क्षेत्रमौषधमेव च । वद मे सर्वधर्मज्ञ गाणपत्यमिय प्रभो ॥३५॥ नारद उवाच । इंद्रेण तपसा देवो गणेशः

पूजितोऽभवत् । सहस्रभगनाशार्थं स देवो वरदोऽभवत् ॥३६॥ गणेशवरदानेन महेंद्रस्तेजसा युतः । योगयुक्तोऽपालयत
 त्रैलोक्यं सचराचरम् ॥३७॥ तत्र तीर्थं सुविख्यातं गणेशपदलाञ्छितम् । चिंतामणिर्गणेशश्च तेन संस्थापितोऽभवत् ॥३८॥
 तत्र गत्वा महीपाल कुरु स्नानं च तत्क्षणात् । कुष्ठहीनः सुवर्णस्त्वं भविष्यसि न संशयः ॥३९॥ तत्र तीर्थप्रभावेण
 कुष्ठरोगविवर्जिताः । भवंति स्वानंदगास्तु नृप नास्त्यत्र संशयः ॥४०॥ एवमुक्त्वा महायोगी नारदो गणपं स्मरन् ।
 गतः सोऽपि महाबुद्धिर्हर्षयुक्तो बभूव ह ॥४१॥ ततः प्रातः समायाता सेना तस्य महात्मनः । तया सार्द्धं जगामाऽसौ
 विदर्भे तीर्थसेवकः ॥४२॥ चिंतामणिभवं तीर्थं दृष्ट्वा राजा प्रजापते । कुष्ठहीनो बभूवाऽथ सर्वैः संहर्षितोऽभवत् ॥४३॥
 ततः स्नात्वा ससैन्येन यथाविधियुतः स्वयम् । पूजयामास हर्षेण चिंतामणिं नृपात्मजः ॥४४॥ पूजयित्वा यथान्यायं
 दत्त्वा दानानि कृत्स्नशः । संस्थितो मंडपे राजा गणेशे भक्तिसंयुतः ॥४५॥ तत्राकरमाद्विमानं तु समायातं सुखप्रदम् ।
 तत्र दूता गणेशस्य जगुस्तं नृपसत्तमम् ॥४६॥ गाणपत्या ऊचुः । इदं विमानमारुह्य ससैन्यो नृपसत्तम । चल स्वानंदलोके
 त्वं तीर्थस्नानप्रभावतः ॥४७॥ ततोऽतिहर्षसंयुक्तस्तान् प्रणम्य महायशः । पूज्योवाच विचारज्ञो गाणपत्यो नृपात्मजः ॥४८॥
 रुक्मांगद उवाच । भीमं मे गाणपत्यास्तु पितरं चारुहासिनीम् । मातरं त्यज्य विघ्नेशं कथं यामि त्वरान्वितः ॥४९॥
 गाणेशानौ विशेषेण तथा तं ते समब्रुवन् । तयोः स्नानं नृपाध्यक्ष कुरु तीर्थेऽधुना किल ॥५०॥ ततस्तावपि नेष्यामो
 मा चिंतां कुरु सत्तम । स्नानमात्रेण स्वानंददायकं तीर्थमुच्यते ॥५१॥ ततोऽतिहर्षितो राजा कुशान् गृह्य तयोः पुनः ।
 नाम्ना ग्रंथिं समाबध्य चक्रे स्नानं यथाविधि ॥५२॥ ततोऽतिहर्षिता लोका नगरस्थास्तथा पुनः । स्नानं चक्रुर्जनानां ते
 आबालं श्वपचावधि ॥५३॥ ततस्ते यानमारुह्य कौडिन्यनगरं ययुः । पुण्यं दत्त्वा च तान् सर्वान् गृह्य स्वानंदमाययुः ॥५४॥
 एवं तीर्थप्रभावेण नगरस्थजना नृप । गत्वा विघ्नेश्वरं दृष्ट्वा ब्रह्मभूता बभूविर ॥५५॥ धर्मयुक्तो गणेशस्य भक्तो रुक्मांगदः
 स्वयम् । स्वल्पकालेन निर्विघ्नो बभूव छलितोऽपि सः ॥५६॥ गणेशभक्तमत्युग्रं ये छलंति नराधमाः । तेषां तु निष्कृतिर्नास्ति
 दुःखं भुंजंति दारुणम् ॥५७॥ रुक्मांगदं मुकुंदा सा छलयित्वा विशेषतः । या गतिश्च तथा प्राप्ता तां शृणुष्व महीपते ॥५८॥

॥ ओमिति श्रीमदांले पुराणोपनिषदि श्रीमन्मौदले महापुराणे पंचमे खंडे लंबोदरचरिते रुक्मांगदचरितं नाम चतुर्विंशत्तमोऽध्यायः ॥

॥ श्रीगणेशाय नमः ॥ गार्ग्य उवाच । मुकुन्दा कामदग्धा सा पपात धरणीतले । न किञ्चित् सुखदं तस्या बभूव पृथिवीतले ॥१॥ ततोऽतिशोकसंयुक्ता तमेवाचिंत्य संस्थिता । निद्रां लेभे ततस्तां सोऽबोधयेद्देवनायकः ॥२॥ तस्याः शान्तिप्रदानार्थं स्वयं तत्राजगाम ह । रुक्मांगदस्वरूपी स बुभुजे तां सुराधिपः ॥३॥ सा हर्षिता जगामैव स्वगृहं गर्भसंस्थिता । इंद्रः स्वर्गं ययौ भूप हर्षयुक्तो विहायसा ॥४॥ वाचक्रविः समायातः कृत्वा नित्यक्रियां मुनिः । न बुबोध मुकुन्दायाश्चरितं स तपोरतः ॥५॥ ततः पूर्णे च गर्भे सा सुषुवे पुत्रमुत्तमम् । जातकर्मादिकं सर्वं चकार मुनिसत्तमः ॥६॥ गृत्समदिति पुत्रस्य नाम चक्रे सुखप्रदम् । चकार व्रतबंधं तु पंचमे हर्षसंयुतः ॥७॥ वेदानध्यापयामास श्रवणग्राहकाय वै । स्वयं तस्मै ददौ मंत्रं गणानां त्वेति ऋगभवम् ॥८॥ तेन मंत्रेण विघ्नेशं ध्यात्वा गृत्समदो मुनिः । तोषयामास भावेन नित्यं जपपरायणः ॥९॥ कदाचित्तत्र राजा स मगधस्तं जुहाव च । पितुः आद्रे सुदांतं वै तपोयुक्तं यशस्विनम् ॥१०॥ तत्र वसिष्ठमुख्याश्च मुनयो योगपारगाः । समागताः सभायां ते विविशुः पूजिता नृप ॥११॥ तत्र शास्त्रप्रसंगे स गृत्समद उवाच ह । योगमयोगिभावस्थः श्रुत्वाऽत्रिस्तं वचोऽब्रवीत् ॥१२॥ अयोगी योगिनां मध्ये रुक्मांगदमुतस्तथा । वदसि त्वं न योग्योऽसि पंक्तौ गच्छ निजाश्रमम् ॥१३॥ ततोऽतिकोपसंयुक्तः स्वं गृत्समद आश्रमम् । जगाम सोऽपि जननी-मपृच्छद्रक्तलोचनः ॥१४॥ वद तातं मदीयं त्वं कामुके निरपत्रपे । कथं रुक्मांगदाज्जातोऽहं नोचेत्त्वां शपामि तु ॥१५॥ जगाद शापभीता तं ततः सा कंपसंयुता । वृत्तांतं पूर्वसंभूतं रुक्मांगदविहारजम् ॥१६॥ तच्छ्रुत्वा कोपसंयुक्तः शशाप जननीं सुतः । कंटकी भव मातस्त्वं दुष्टकर्मपरायणा ॥१७॥ अतितिक्तफलां तत्र भक्षिष्यंति नरा न ताम् । अरण्ये निदिता नित्यं सुंक्ष्व पापं पुरा कृतम् ॥१८॥ ततः सापि स्वपुत्रं तं शशाप क्रोधपूरिता । त्वत्तः पुत्रो महादैत्यो भविष्यति सुदारुणः ॥१९॥ ततो देहं समृत्सृज्य मुकुन्दा साऽभवन्नृप । कंटकी इयामसंज्ञा सा पापकर्मपरायणा ॥२०॥ गणेशभक्त-विक्षेपदातृत्वादघमुत्तमम् । तथा प्राप्तं चिरं पूर्णं तेन शापयुताऽभवत् ॥२१॥ कल्पे कल्पे च शापात् सा सदा वृक्षत्व-मागता । पश्य विघ्नस्वरूपं त्वं महाभयकरं नृप ॥२२॥ ततो गृत्समदः क्षुब्धो देहत्यागे समुद्यतः । तत आकाशवाणी तं जगाद प्रेमसंयुता ॥२३॥ इंद्रो रुक्मांगदीभूतस्तस्माज्जातोऽसि मानद । भज लंबोदरं नित्यं ततः सौख्यमवाप्स्यसि ॥२४॥ श्रुत्वा सोऽपि बने गत्वा तताप तप उत्तमम् । निराहारेण संस्थश्च गणेशमभजत् सदा ॥२५॥ ब्रह्मणस्पतिसूक्तश्चा-

भिषिचन् मंडले स्थितम् । जपं चकार भावेन ब्राह्मणत्वस्य कारणत् ॥२६॥ एल उवाच । ब्रह्मणस्पतिसूक्तानां मंडलं कीदृशं स्मृतम् । फलं च कीदृशं तत्र लभते मानवः प्रभो ॥२७॥ कथयस्व विधानेन सर्वज्ञोऽसि दयानिधे । येन विघ्नेश्वरः प्रीतो भवेत् सर्वार्थदायकः ॥२८॥ गार्ग्य उवाच । ब्रह्मणस्पतिसूक्तानां विधिं शृणु महामते । यथा गृत्समदः सिद्धो बभूवे तस्य सेवनात् ॥२९॥ गणानां त्वेति मंत्रेण षोडशांगेषु भूमिप । न्यासं कुर्यात्तथा पूज्याऽभिषेकं तु समाचरेत् ॥३०॥ एक-विंशतिभिर्भूपा वृत्तिभिरैकविंशतिः । समाख्याता च सूक्तानामभिषेके तथा जपे ॥३१॥ एतादृशाश्च राजेंद्र भवंत्येकाधिकास्ततः । विंशत्यो मंडलं ह्येकं ज्ञातव्यं विबुधैः परम् ॥३२॥ मंडलानि महाभाग एकविंशन्मितानि च । भवंति चेत् समाख्यातं महामंडलकं बुधैः ॥३३॥ अभिषेके समाख्यातं जपे वा राजसत्तम । सर्वसिद्धिप्रदं पूर्णं महामंडलकं सुरैः ॥३४॥ धर्मार्थकाममोक्षेषु प्रशस्तं कर्म सिद्धिदम् । गणेशप्रीतये भक्त्या ब्रह्मभूतकरं भवेत् ॥३५॥ ब्राह्मणत्वस्य कार्यार्थं कृतं तेन महात्मना । गृत्समदेन सूक्तानां महामंडलकं नृप ॥३६॥ एतत्ते कथितं भूपाधुना शृणु कथानकम् । विघ्नेशप्रापकं गृत्समदस्य दुरितापहम् ॥३७॥ स्वयं गृत्समदस्तत्र नित्यं कृत्वा यथाविधि । गणानां त्वेति मंत्रेण पुपूज विघ्ननायकम् ॥३८॥ एकविंशतिमेकां स नित्यं चकार भूमिप । अभिषेकार्थमेवं तु ततो जपपरोऽभवत् ॥३९॥ गणानां त्वेति मंत्रस्य जपं चकार नित्यदा । शतानि ध्याननिष्ठः स सैकविंशतिकानि तु ॥४०॥ नासाग्रन्यस्तद्वष्टिश्च सदा यत्नपरायणः । महोन्नतपसा देवं तोषयामास विघ्नपम् ॥४१॥ एवं वर्षसहस्रैस्तु दिव्यैर्विघ्नेश्वरो ययौ । मुनिं तं भक्तवात्सल्यादुवाच ध्यानसंस्थितम् ॥४२॥ श्रीगणेश उवाच । पश्य मां मूनिशार्दूल ब्रह्मणस्पतिमागतम् । वरयस्व वरान् मत्तो दास्यामि तुभ्यमादरात् ॥४३॥ गणेश-वचनं श्रुत्वा गृत्समदः सुहर्षितः । उन्मील्य लोचने हुंदिमपश्यन्निकटे स्थितम् ॥४४॥ ततोऽतिहर्षसंयुक्तः प्रणनाम विनायकम् । भक्त्या संपूज्य तुष्टाव साश्रुनेत्रो नराधिप ॥४५॥

॥ ओमिति श्रीमदान्त्ये पुराणोपनिषदि श्रीमन्मौद्गले महापुराणे पंचमे खण्डे लंबोदरचरिते गृत्समदगणेशसमागमो नाम पंचत्रिंशत्तमोऽध्यायः ॥

॥ श्रीगणेशाय नमः ॥ गुत्समद उवाच । नमस्ते ब्रह्मणां नाथ ब्रह्मणां ब्रह्मरूपिणे । ब्रह्मणस्पतये तुभ्यं गणेशाय नमो नमः ॥१॥ ज्येष्ठराजाय ज्येष्ठानां ज्येष्ठपदप्रदायिने । ज्येष्ठानां ज्येष्ठरूपाय सर्वपूज्याय ते नमः ॥२॥ कर्तृणां कर्तृरूपाय कवये कविनायक । कर्तृभ्यः कर्तृदात्रे वै कविराजाय ते नमः ॥३॥ जगत्सु ब्रह्मसु प्राज्ञ नानाभोगकराय ते । उपमानप्रभोक्त्रे तु ब्रह्मभोक्त्रे नमो नमः ॥४॥ सदा मोहयुतायैव मोहमोहकराय ते । जीवाय बृहतां नाथाय बृहस्पतये नमः ॥५॥ सदा ब्रह्मसुखस्थाय परमात्मस्वरूपिणे । गुहाहिताय सांख्याय बृहस्पतिसखाय ते ॥६॥ स्वसंवेद्यमयायैव स्वानंदे योगधारिणे । जीवानां ब्रह्मणां संयोगाय ते वै नमो नमः ॥७॥ सत्यायायोगरूपाय मनोवाणीविवर्जित । भद्राणां भद्रकायैव सत्यसत्याय ते नमः ॥८॥ सर्वेषां पोषकायैव सोमायामृतरूपिणे । सोमानां सोमदात्रे ते पुष्टिनाथाय ते नमः ॥९॥ उत्तिष्ठत्सृष्टिकर्त्रे ते पालकाय हराय च । त्रयीमयाय तूर्याय तूर्यातीताय ते नमः ॥१०॥ इंद्रादिदेवतानां वै सहायाय नमो नमः । धर्मपालकभावाय धर्माधीशाय ते नमः ॥११॥ सर्वेषां राज्यदात्रे वै राज्यराजाय ते नमः । अराज्याय परेशाय संसारार्णवतारिणे ॥१२॥ योगेभ्यो योगदात्रे च योगयोगाय ते नमः । शान्तिदाय सदा शान्तिस्थाय तत्पतये नमः ॥१३॥ इत्यादि भेदा बहवो ब्रह्मणो वेदवादतः । तेषां स्वामिस्वरूपाय ब्रह्मणे ते नमो नमः ॥१४॥ किं स्तौमि गणनाथ त्वां ब्रह्मणस्पतिरूपिणम् । भव प्रसन्नो ब्रह्मेश कृपया ते नमो नमः ॥१५॥ एवं गुत्समदः स्तुत्वा गणेशानं महीपते । हर्षेणोत्फुल्लनयनो ननर्त प्रेमविह्वलः ॥१६॥ हृष्ट्वा तं गणराजस्तु जगद धननिस्वनः । वरं मत्तत्त्वं वरयाधुना स्तोत्रेण तोषितः ॥१७॥ त्वया कृतमिदं स्तोत्रं सर्वसिद्धिप्रदायकम् । भविष्यति न संदेहो मम भक्तिविवर्धनम् ॥१८॥ सदा शान्तिमयो भूत्वा मां भजिष्यसि मानद । त्वया कृतेन स्तोत्रेण ब्रह्मभूतो भविष्यसि ॥१९॥ पुत्रपौत्रादिकं सर्वं धनधान्यादिवर्धनम् । प्रभविष्यति पाठेन श्रवणेन मुनेऽस्य तु ॥२०॥ तस्य तद्वचनं श्रुत्वा सावधानो बभूव ह । नियम्य हर्षमुग्रं स प्रणनाम गजाननम् ॥२१॥ उवाच विस्मलद्वाक्यो मुनिर्गुत्समदो महान् । गणेशं भक्तिसंयुक्तो भक्तराजेश्वरः स्वयम् ॥२२॥ गुत्समद उवाच । धन्यौ मे जनकौ नाथ जन्म धन्यं तपो वयः । विद्या व्रतादिकं सर्वं त्वदंघ्रियुगदर्शनात् ॥२३॥ अहो साक्षाद्गणेशानो ब्रह्मेद्रो दृष्टिमागतः । मनोवाणीविहीनो न ताभ्यां युक्तो न वै भवान् ॥२४॥ एतादृशं गणेशानं हृष्ट्वा त्वां किं वृणोम्यहम् । तथापि वरयामि त्वां त्वदाज्ञापालनार्थतः ॥२५॥ ब्रह्मभूताश्च वेदेषु ब्राह्मणाः कथिता बुधैः

अतो मां ब्राह्मणं नाथ कुरु योगीन्द्र वंद्यकम् ॥२६॥ यथा त्वं ब्रह्मणां नाथस्तथाऽहं ब्रह्मभूयिनाम् । नाथो भवामि विघ्नेश
योगीन्द्राणां गुरोर्गुरुः ॥२७॥ त्वदीयपादपद्मे वै भक्तिं देहि गजानन । सुहृदां गाणपत्येषु संगं देहि सदा च मे ॥२८॥
गाणपत्येषु विख्यातं मां कुरुष्व विशेषतः । गुत्समदत्तमो नास्ति गाणपत्यस्वभावधृक् ॥२९॥ एवमुक्त्वा गणेशानं प्रण-
नाम महासुनिः । तमुवाच गणेशानो भक्तिं हृष्ट्वा महाद्भुताम् ॥३०॥ श्रीगणेश उवाच । गणानां त्वेति मंत्रस्य जपः खलु
कृतस्त्वया । सूक्तस्यापि तथा मे वै तत्र मुख्यो भविष्यसि ॥३१॥ ऋषिर्भव महाभाग गणानां त्वास्य मंत्रतः ।
सूक्तस्यापि विशेषेण ब्राह्मणेन्द्रो भवापि तु ॥३२॥ आदावृषेऽथ यज्ञादौ स्मरणं ते करिष्यति । पश्चान् मे देवतायाश्च
मुख्यो भव मदीयके ॥३३॥ न त्वत्समो भवेत् कुत्र मद्रक्तेषु महामुने । मानयिष्यंति विप्रास्त्वामत्रिमुख्या न
संशयः ॥३४॥ त्वदीयस्मरणं नास्ति मंत्रे वैदिकगे च मे । गणानां त्वा जपिष्यंति फलहीना भवंतु ते ॥३५॥ शिवविष्वा-
दयो देवा ब्रह्माद्या ब्राह्मणा नराः । शेषाद्याश्चासुराद्याश्च त्वां नमस्यंति नित्यदा ॥३६॥ त्वदीयावज्ञया कुद्धो दहिष्यामि
चराचरम् । त्वदीयहृदये नित्यं स्थास्यामि भक्तिं लोलुपः ॥३७॥ त्वया यत्र तपस्तप्तं तदेव क्षेत्रमुत्तमम् । भविष्यति
मदीयं वै पुष्टपकं सर्वसिद्धिदम् ॥३८॥ भुक्तिं मुक्तिं ब्रह्मभूयं भक्तिं पुष्पाति मानद । तेन क्षेत्रं समाख्यातं पुष्ट्यकं
मत्समाश्रितम् ॥३९॥ यद्यच्चिंतयसि प्राज्ञ तत्तत्ते सफलं भवेत् । स्मरणेन महाकार्यं प्रत्यक्षोऽहं भवामि च ॥४०॥
एवमुक्त्वाऽतर्देघेऽसौ ब्रह्मणस्पतिरंजसा । स्वयं गुत्समदः खिन्नोऽभवत्तत्रैव संस्थितः ॥४१॥ ततः स ब्राह्मणैः सार्धं
स्थापयामास विघ्नपम् । ब्रह्मणस्पतिनामानं चकार क्षेत्रसंस्थितम् ॥४२॥ ततो गुत्समदो योगी सर्वमान्यो बभूव ह ।
ब्रह्मणस्पतिभक्तश्च ब्राह्मणैः पूजितोऽभवत् ॥४३॥ यथा गजाननः प्राह तथा सर्वं बभूव ह । मुनिस्तत्र महीपालाऽभजत्तं
स विनायकम् ॥४४॥ नित्यं च मानसीं पूजां बाह्यां चकार विप्रपः । गणेशस्याऽतिभक्तो गुत्समदः सर्वतो बभौ ॥४५॥
इदं गुत्समदाख्यानं कथितं सर्वसिद्धिदम् । सर्वपापहरं पुण्यं श्रवणात् पठनान्नृणाम् ॥४६॥

॥ ओमिति श्रीमदांत्ये पुराणोपनिषदि श्रीमन्मौद्गले महापुराणे पंचमे खंडे लंबोदरचरिते गुत्समदवरप्रदानं नाम षट्त्रिंशत्तमोऽध्यायः ॥

॥ श्रीगणेशाय नमः ॥ ऐल उवाच । कथं नित्यं महायोगी गणपत्याश्रय एव च । महापूजां गृत्समदो द्विविधां प्रचकार ह ॥१॥ तन्मे विस्तरतो ब्रूहि धन्योऽयं ब्राह्मणेषु वै । गणेशेन कृतो विप्रो ऋषिः स्वसूक्तकस्य च ॥२॥ गार्ग्य उवाच । शृणु तस्य सुनीन्द्रस्य चरित्रं भक्तिसंश्रितम् । यथा गजाननं सोप्यभजत्तं नित्यमादरात् ॥३॥ प्रातः काले समुत्थाय गुरुं नत्वा स्वमस्तके । मानस्या पूजया पूज्य तथा हृदि गणेश्वरम् ॥४॥ गणेशांश्च तथा स्मृत्वा विभूतिरूपधारकान् । क्षमाप्य धरणीं पश्चात् पादं चिक्षेप विप्रपः ॥५॥ शौचाचारमशेषं च चकार शास्त्रमार्गतः । दंतकाष्ठं ततो भक्ष्य स्नानं चक्रे यथाविधि ॥६॥ आदावाभ्यंतरं स्नानं चकार शृणु तद्वृत्तम् । वक्ष्यामि सिद्धिदं पूर्णमज्ञानमलनाशनम् ॥७॥ सहस्रारे समासीनं गजाननमनामयम् । अंगुष्ठपर्वमात्रं तं प्रभुं ध्यायेच्चतुर्भुजम् ॥८॥ पाशांकुशधरं पूर्णं दंताभयसमन्वितम् । त्रिनेत्रं भूषणैर्युक्तमनर्घ्यवस्त्रराजितम् ॥९॥ पादांगुष्ठाग्रसंभृतां तस्य तीर्थमयीं पराम् । सरितं चिंतयेत् पूर्णमासमंतात् प्रसारिणीम् ॥१०॥ सर्वातर्गतजं पूर्णमज्ञानं मलरूपकम् । तया संक्षालयेच्चित्ते नृप सर्वगया सुधीः ॥११॥ एवमांतरगं स्नानं यः करोति नरोत्तमः । स सर्वमलहीनश्च सुक्तिं सुक्तिं लभेत् पराम् ॥१२॥ बाह्यं ततः समाख्यातं वैदिकं तांत्रिकं द्विधा । स्वशाखोक्तविधानेनादौ वैदिकं समाचरेत् ॥१३॥ ततः स्वमूलमंत्रेण युक्तं तांत्रिकमाचरेत् । स शुद्धः सर्वकर्माहो भवते देवतासमः ॥१४॥ एवं गृत्समदः सर्वं चकार राजसत्तम । गणेशप्रीतिकामार्थं भक्तियुक्तो महामुनिः ॥१५॥ शुचिवस्त्रे तथा गृह्य संध्यां चकार वैदिकीम् । तत आगमसंभृतां गणेशीं सर्वसिद्धिदाम् ॥१६॥ तत्राचमनकं प्रोक्तं त्रिविधं विबुधोत्तमैः । वैदिकं तांत्रिकं पौराणिकं चैव सुसिद्धिदम् ॥१७॥ व्याहृत्या वैदिकं प्रोक्तं मूलमंत्रेण तांत्रिकम् । पौराणिकं चतुर्थ्यंतं गणेशनामसंयुतम् ॥१८॥ तत्र पौराणिकं वक्ष्ये महत् शुचिकरं शृणु । यथा गृत्समदो विप्रैश्चकार महायशाः ॥१९॥ गणेशो दुर्धिराजश्च हेरंबो वक्तुं डकः । शूर्पकर्णश्च विघ्नेशश्चितामणिर्गजाननः ॥२०॥ लंबोदरश्चैकदंतो ब्रह्मणस्पतिरेव च । विनायको ज्येष्ठराजो विकटः कपिलस्तथा ॥२१॥ धरणीधर आशापूरको महोदरस्तथा । धूम्रकेतुर्मयूरेशः स्वानंदवासकारकः ॥२२॥ त्रिभिराचम्य हस्तौ वै द्वाभ्यां संक्षालयेन्नरः । द्वाभ्यामोष्ठौ संपुटं चैकेन वै संस्पृशंस्ततः ॥२३॥ पादौ तथैव नाम्ना वै शिरश्च चिबुकं नृप । द्वाभ्यां दक्षिणवामे तु नासिके संस्पृशेत्ततः ॥२४॥ द्वाभ्यां नेत्रे तथा कर्णौ नाभिं चैकेन हृत्तथा । ललाटेमेकनाम्ना तु बाहू चैकेन संस्पृशेत् ॥२५॥ जलयुक्तेन नाम्ना यो नरश्चैवं समाचरेत् । आचमनं

भवेत् साक्षाद्गणेशो भूमिमंडले ॥२६॥ ततो न्यासादिकं कुर्यात् कलाशस्थापनं चरेत् । पीठपूजां ततः कृत्वा मंत्रन्यासं समाचरेत् ॥२७॥ आगमोक्तेन मार्गेण मुनिर्गृत्समदो महान् । चकार सकलं राजन् देवतुल्योऽपि नित्यशः ॥२८॥ ध्यात्वा गजाननं चित्ते पूजां चक्रे स मानसीम् । स्थिरचित्तेन योगीशो गणेशस्य विधानवित् ॥२९॥ मानस्यां स्थिरचित्तत्वं कारणं परमं मतम् । न वर्णाश्रमभागश्च वर्तते नृपसत्तम ॥३०॥ वर्णाश्रमयुतानां चात्रावर्णाश्रमरूपिणाम् । अधिकारः सदा शास्त्रे वर्तते स्थिरचेतसाम् ॥३१॥

॥ ओमिति श्रीमदान्ये पुराणोपनिषदि श्रीमन्मौद्गले महापुराणे पंचमे खण्डे लंबोदरचरिते गृत्समदनित्यकर्मवर्णनं नाम सप्तत्रिंशत्तमोऽध्यायः ॥

॥ श्रीगणेशाय नमः ॥ गृत्समद उवाच । विघ्नेश वीर्याणि विचित्रकाणि सुमागधैर्बदिजनैः स्मृतानि । श्रुत्वा ससुत्तिष्ठ गजानन त्वं ब्राह्मे जगन्मंगलगं कुरुष्व ॥१॥ एवं मया प्रार्थितविघ्नराजश्चित्तेन चोत्थाय बहिर्गणेशः । तं निर्गतं वीक्ष्य नमंति देवाः शंभादयो योगिमुखास्तथाऽहम् ॥२॥ शौचादिकं ते परिकल्पयामि हेरंब वै दंतविशुद्धिमेवम् । वस्त्रेण संप्रोञ्छ्य मुखारविंदं देवं सभायां विनिवेशयामि ॥३॥ द्विजादिसर्वैरभिवंदितं च शुक्रादिभिर्मोदसुमोदकाद्यैः । संभाष्य चालोक्य ससुत्थितं तं सुमंडपं कल्प्य निवेशयामि ॥४॥ रत्नैः सुदीप्तैः प्रतिबिंबितं तं पश्यामि चित्तेन विनायकं च । तत्रासनं रत्नसुवर्णयुक्तं संकल्प्य देवं विनिवेशयामि ॥५॥ सिद्ध्या च बुद्ध्या सह विघ्नराज पाद्यं कुरु प्रेमभरेण सर्वैः । तोयं सुवासै रचितं गृहाण चित्तेन दत्तं च सुखोष्णभावम् ॥६॥ शुद्धेन वस्त्रेण गणेश पादौ संप्रोञ्छ्य दूर्वादिभिरर्चयामि । चित्तेन भावप्रिय दीनबंधो चित्तं विलीनं कुरु ते पदान्जे ॥७॥ कर्पूरकैलादिसुवासितं तु सुकल्पितं तोयमथो गृहाण । आचम्य तेनैव । गजानन त्वं कृपाकटाक्षेण विलोकयाऽऽशु ॥८॥ प्रवालमुक्ताफलहारकाद्यैः सुसंस्कृतं ह्यंतरभावकेन । अनर्घ्यमर्घ्यं सफलं कुरुष्व मया प्रदत्तं गणराज हुंढे ॥९॥ शुद्धं त्रियुक्तं मधुपर्कमाद्यं संकल्पितं भावयुतं गृहाण । तोयेन चाचम्य विनायक त्वं भक्तांश्च भक्तेश सुरक्षयाशु ॥१०॥ द्रव्यैर्युतं चंपकजातिकाद्यैः तैलं मया कल्पितमेव हुंढे । दत्तं गृहाणाऽऽशु चिमर्दयामि

सर्वाङ्गमानन्दं दद सेवनाय ॥११॥ देवं सुखोष्णेन जलेन चाऽहं सर्वाङ्गतीर्थाहृतकेन हुंदिम् । चित्तेन शुद्धेन च स्नापयामि स्नानं
 मया दत्तमथो गृहाण ॥१२॥ ततः पयःस्नानमचित्यभाव गृहाण तोयस्य तथा गणेश । पुनर्दधिस्नानमनामय त्वं प्रकल्पितं
 नाथ जलस्य चाथ ॥१३॥ ततो घृतस्नानमपारवंद्य सुतीर्थजं विघ्नहर प्रसीद । गृहाण चित्तेन सुकल्पितं तु ततो मधुस्नानमथो
 जलस्य ॥१४॥ सुशर्करायुक्तमथो गृहाण स्नानं मया कल्पितमेव हुंढे । ततो जलस्नानमघापहंतर्गणेश मायाभ्रमवारणाशु ॥१५॥
 सुयक्षपंकस्थमथो गृहाण स्नानं परेशाधिपते ततश्च । कमंडलौ संभवजं कुरुष्व स्नानं विशुद्धं परिकल्पितं ते ॥१६॥
 दुग्धेन सूक्तैर्मनसा सुतीर्थैः संपूज्य दूर्वादिभिरल्पभाचैः । संख्यातिर्गैर्मंडलभूतब्राह्मणस्पत्यैकस्त्वामभिषेचयामि ॥१७॥
 ततः सुवस्त्रेण तु प्रोञ्छनं त्वं गृहाण चित्तेन मया सुकल्पितम् । ततो विशुद्धेन जलेन चाचांतमेव हुंढे कुरु विघ्नराज ॥१८॥
 अग्नौ विशुद्धे प्रगृहाण वस्त्रे मौल्यातिगे ते मनसा मया वै । दत्ते परिच्छाद्य निजात्मदेहं ताभ्यां भयूरेश जनांश्च पालय ॥१९॥
 आचम्य विघ्नेश पुनस्त्वमेवं चित्तेन दत्तं सुखमुत्तरीयम् । भक्त्या गृहाण प्रतिपालयाऽऽशु नभो यथा तारकसंयुतं किम् ॥२०॥
 यज्ञोपवीतं त्रिगुणस्वरूपं सौवर्णमेवं ह्यहिनाथभूतम् । भावेन दत्तं गणनाथ तत्त्वं सौत्रं गृहाणोद्धृतिकारणाय ॥२१॥
 आचांतमेवं मनसा कुरुष्व दत्तं मया तीर्थजलेन हुंढे । भावेन कामंडलेन पाहि विश्वं प्रभो खेलकृतं सदा ते ॥२२॥
 उद्यद्दिनेशाभमथो गृहाण सिंदूरकं ते मनसा प्रदत्तम् । सर्वाङ्गसंलेपनमादरात्त्वं हेरंब चित्तेन कुरुष्व पूर्णम् ॥२३॥
 साहस्रशीर्षं मनसा मया त्वं दत्तं किरीटं तु सुवर्णजं वै । अनंतरत्नैः खचितं गृहाण ब्रह्मेश ते मस्तकशोभनाय ॥२४॥
 विचित्ररत्नैः कनकेन हुंढे युतानि चित्तेन मया परेश । दत्तानि नानापदकुंडलानि गृहाण शूर्पश्रुतिभूषणाय ॥२५॥
 शुंडाविभूषार्थमनंतखेलिन् सुवर्णजं कंचुकमागृहाण । रत्नैश्च युक्तं मनसा मया यद्दत्तं प्रभो तत् सफलं कुरुष्व ॥२६॥
 सुवर्णरत्नैश्च युतानि संप्रकल्प्यैकदंताभरणानि हुंढे । गृहाण चूडाकृतिनी परेश समर्पिते ते रदशोभनार्थम् ॥२७॥
 रत्नैः सुवर्णेन कृतानि यानि चत्वारिसंकल्प्य गृहाण तानि । संभूषय त्वं कटकानि नाथ चतुर्भुजेषु ह्यज विघ्नहारिन् ॥२८॥
 विचित्ररत्नैः खचितं सुदर्णसंभूतकं गृह्य मया प्रदत्तम् । तथाङ्गुलिष्वेव यदङ्गुलीयं गणेश संशोभय तत्परेश ॥२९॥
 रत्नैर्विचित्रैः खचितानि हुंढे केयूरकाणि ह्यथ कल्पितानि । सुवर्णजानि प्रमथाधिनाथ गृहाण दत्तानि तु बाहुषु त्वम् ॥३०॥
 प्रवालमुक्ताफलरत्नजास्त्वं सौवर्णसूत्रैश्च गृहाण कंठे । चित्तेन दत्ता विविधाश्च माला हृद्योदरे शोभय विघ्नराज ॥३१॥

चंद्रं ललाटे गणनाथ पूर्णं वृद्धिक्षयाभ्यां तु विहीनमाद्यम् । संशोभय त्वं वरसंयुतं ते भक्तिप्रियत्वं प्रकटीकुरुष्व ॥३२॥
 चिंतामणिं चिंतितदं परेश हृद्देशं कांतिमयं कुरुष्व । मणिं सदानंदमुखप्रदं च विघ्नेश दीनानथ पालयस्व ॥३३॥ नाभौ
 फणीशं च सहस्रशीर्षं संवेष्टनैव गणाधिनाथ । भक्तं सुभूषं कुरु भूषणेन दत्तं वरं तं सफलं परेश ॥३४॥ देशे कटौ
 रत्नसुवर्णयुक्तां कांचीं सुचित्तेन च धारयामि । विघ्नेश ज्योतिर्गणदीपिनीं ते पाहि प्रभक्तं कुरु मां दयाब्धे ॥३५॥
 गणेश ते रत्नसुवर्णयुक्ते मंजीरेके नूपुरेके तथैव । सुकिंकिणीनादयुते सुबुद्ध्या सुपादयोः शोभय मे प्रदत्ते ॥३६॥
 इत्यादि नानाविधभूषणानि भक्तेच्छया मानसकल्पितानि । सुभूषयाम्येव तवांगकेषु रत्नादिधातुप्रभवानि हुंहे ॥३७॥
 सुचंदनं रक्तममोघवीर्यं सुघर्षितं ह्यष्टसुगंधमुख्यैः । मया युतं कल्पितमेकदंतं गृहाण ते त्वंगविलेपनार्थम् ॥३८॥ लिप्तेषु
 वैचित्रमथाष्टगंधैरंगेषु तेऽहं प्रकरोमि चित्रम् । मां पाहि चित्तेन विनायक त्वं रक्तं ततो वर्तुलमेव भाले ॥३९॥ आज्येन
 वै कुंकुमेकेन रक्तान् सूक्ष्माक्षतांस्ते परिकल्पयामि । भाले गणाध्यक्ष गृहाण पाहि भक्तान् सुभक्तिप्रिय दीनबंधो ॥४०॥
 गृहाण भोऽश्रंपकमालतीस्थलपंकजान्यंबुजपंकजानि । मया प्रदत्तानि च मल्लिकाश्च गणेश पुष्पाणि च रक्तकानि ॥४१॥
 पुष्पोपरि त्वं मनसा गृहाण हेरंब मंदारशमीदलानि । दत्तानि चित्तेन सुकल्पितानि संख्यातिगानि प्रणवाकृते ते ॥४२॥
 दूर्वाकुरान् वै मनसा प्रदत्तान् पंचत्रिपत्रान्वितकार्द्रभूतान् । श्वेतांश्च विघ्नेश्वर संख्यया त्वं हीनांश्च सर्वोपरि संगृहाण ॥४३॥
 दशांगभूतं मनसा मया ते धूपं प्रदत्तं गणराज चाग्नौ । मां पाहि सौरभ्यकरं परेश सिद्ध्या च बुद्ध्या सह संगृहाण ॥४४॥
 दीपं सुवर्त्यायुतमादरात्ते दत्तं मया मानसकं गृहाण । विघ्नेश कर्पूरभवं गृहाण तैलादिसंभूतममोघदृष्टे ॥४५॥ भोज्यं तु
 लेह्यं गणराज पेयं चोष्यं च नानाविधषड्रसाढ्यम् । हेरंब नैवेद्यमथो गृहाण संकल्पितं पुष्टिपते ह्यपारम् ॥४६॥ सुवासितं
 भोजनमध्यभागे जलं मया दत्तमथो गृहाण । सदात्मतीर्थं मनसा गणेश पिबस्व विश्वादिकतृप्तिकारिन् ॥४७॥ ततः
 करोद्वर्तनकं गृहाण सुगंधयुक्तं सुखमार्जनाय । सुवासितेनैव सुतीर्थजेन सुकल्पितं भक्तियुतं च हुंहे ॥४८॥ आचम्य सर्वेश
 सुवासितं च दत्तं मया तीर्थजलं पिबस्व । संकल्प्य विघ्नेश ततः परं ते संप्रोञ्छनं हस्तमुखे करोमि ॥४९॥ द्राक्षादिरंभा-
 फलचूतकानि खर्जूरकर्कधुकदाडिमानि । स्वादेन युक्तानि मया गृहाण संकल्प्य दत्तानि फलानि हुंहे ॥५०॥ पुनर्जलेनैव
 करादिकं क्षालयामि तेऽहं मनसा गणेश । सुवासितं तोयमथो पिबस्व मया प्रदत्तं मनसा परेश ॥५१॥ अष्टांगयुक्तं

गणनाथ दत्तं तांबूलकं ते मनसा मया वै । सुकल्प्य विघ्नेश्वर संगृहाण नाथासकृत्तुङ्गविशोधनार्थम् ॥५२॥ ततो मया कल्पितके
गणेश महासने रत्नसुवर्णयुक्ते । शमीशकार्पासकयुक्तवस्त्रैरनर्घ्यसंछादितके प्रसीद ॥५३॥ भक्त्या त्वदीयावरणं परेश
संपूजयामि मनसा यथावत् । नानोपचारैः परमप्रियैस्तु त्वत्प्रीतिकामार्थमनाथबंधो ॥५४॥ गृहाण लंबोदर दक्षिणां ताम-
संख्यभूतां मनसा प्रदत्ताम् । सुवर्णरत्नादिकमुख्यभूतां प्रभो जगत्कृत्स्नमिदं सुपाहि ॥५५॥ राजोपचारान्विविधान् गृहाण
छत्राश्वहस्त्यादिकमादराद्धै । चित्तेन दत्तान् गणनाथ दुहे ह्यपारसंख्यान स्थिरजंगमांस्ते ॥५६॥ दानस्य नानाविधरूपकांस्ते
दत्तान् मया वै मनसा गृहाण । गोभूमिकाद्यान् स्थिरजंगमांश्च हेरंब मां तारय मोहभावात् ॥५७॥ मंदारपुष्पाणि शमी-
दलानि दूर्वाङ्कुरांस्ते मनसा ददामि । हेरंब लंबोदर दीनपाल संगृह्य भक्तं कुरु मां पदस्ते ॥५८॥ ततो हरिद्रामबिरं गुलालं
सिंदूरकं ते परिकल्पयामि । सुवासितं वस्तु सुवासभूतैर्गृहाण ब्रह्मेश्वर शोभनार्थम् ॥५९॥ ततः शुक्राद्याः शिवविष्णुमुख्या-
मराधिपाः शेषमुखास्तथान्ये । सुनीद्रकाः सेवकभावयुक्ताः सभासनस्थं प्रणमंति हुंदिम् ॥६०॥ वामांगके भक्तियुता गणेशं
सिद्धिश्च नानाविधसिद्धिभिस्तम् । अत्यंतभावेन सुसेवते तु मायास्वरूपा परमार्थभूता ॥६१॥ ब्रह्मेश्वरं दक्षिणभागसंस्था
बुद्धिः कलाभिश्च सुबोधिकाभिः । विद्याभिरेवं भजते परेशा माया सुसांख्यप्रदचित्तरूपा ॥६२॥ प्रमोदमुख्याः प्रमुष्टभ्रागे
गणेश्वरं भावयुता भजंते । भक्तेश्वरा मुद्गलशंभुमुख्याः शुक्रादयस्तं स्म पुरो भजंते ॥६३॥ गंधर्वमुख्या मधुरं जगुश्च
विश्वेशगीतं विविधस्वरूपम् । नृत्यं कलायुक्तमथो पुरस्ताच्चक्रुस्तथा ह्यप्सरसो विचित्रम् ॥६४॥ इत्यादि नानाविधभावयुक्तैः
संसेवितं विघ्नपतिं भजामि । चित्तेन ध्यात्वा तु निराजनं वै करोमि नानाविधदीपयुक्तम् ॥६५॥ चतुर्भुजं पाशधरं गणेशं
तथाऽङ्कुशं वै दधतं च दंतम् । त्रिनेत्रयुक्तं ह्यभयधरं तं महोदरं चैकरदं गजास्यम् ॥६६॥ सर्पोपवीतं गजकर्णधारं
विभूतिभिः सेवितपादपद्मम् । ध्याये गणेशं विविधप्रकारैः संपूजितं शक्तियुतं परेशम् ॥६७॥ ततो जपं वै मनसा करोमि
स्वमूलमंत्रस्य विधानयुक्तम् । असंख्यभूतं गणराजहस्ते समर्पयाम्येव गृहाण दुहे ॥६८॥ आरातिकं त्वेतदपारदीपं
कर्पूरभूतं प्रकरोमि पूर्णम् । चित्तेन लंबोदर तत् गृहाण ह्यज्ञानध्वांताघहरं निजानाम् ॥६९॥ गणेश वैघ्नेश्वरकैः सुमंत्रैः
सुमंत्रितं पुष्पदलप्रभूतम् । गृहाण चित्तेन मया प्रदत्तमपारवृत्त्या त्वथ मंत्रपुष्पम् ॥७०॥ अनंतवृत्त्या स्तुतिमेकदंत विघ्नेश
चित्तेन कृतां गृहाण । युक्तां श्रुतिस्मार्तभैः पुराणैः सर्वैः परेशाधिपते मया वै ॥७१॥ प्रदक्षिणा मानसकल्पितास्ता

गृहाण लंबोदर भावयुक्ताः । असंख्यभूता विविधस्वरूपा दासान् सदा रक्ष भवार्णवाद्दे ॥७२॥ नतिं ततो विघ्नपते
 गृहाण साष्टांगकाद्यां विविधस्वरूपाम् । संख्याविहीनां मनसा कृतां ते सिद्ध्या च बुद्ध्या परिपालयाशु ॥७३॥ न्यूना-
 तिरिक्तं तु मया कृतं चेदं ते तदर्थं मनसा गृहाण । दूर्वाङ्कुरान् विघ्नपते प्रदत्तान् संपूर्णमेवं कुरु पूजनं मे ॥७४॥ क्षमस्व
 विघ्नाधिपते मदीयान् सदाऽपराधान् विविधस्वरूपान् । मदीयभक्तिं सफलां कुरुष्व संप्रार्थयेऽहं मनसा गणेश ॥७५॥
 मह्यं प्रसन्नेन गजाननेन दत्तं प्रसादं च शिरोभिवंदयम् । स्वमस्तके तं परिधारयामि चित्तेन विघ्नेश्वरमानतोऽस्मि ॥७६॥
 गणेश उत्थाय सभां विहाय गतस्ततस्त्वंतरधामशक्त्या । शिवादयस्तं प्रणिपत्य सर्वे गताः सुचितेन च चिंतयामि ॥७७॥
 सर्वान्नमस्कृत्य ततो भजामि चित्तेन भक्त्या च गणाधिपं तम् । स्वस्थानमागत्य महातुभावैर्भक्तैर्गणेशस्य च खेलयामि ॥७८॥
 एवं त्रिकालेषु गणाधिपं तं चित्तेन नित्यं परिपूजयामि । तेनैव तुष्टः प्रददातु भावं विघ्नेश्वरो भक्तिमयं महान्तम् ॥७९॥
 विघ्नेशपादोदकपानकं मे तत्त्यक्तगंधस्य सुलेपनं तु । निर्मात्यसंधारणकं सुभोज्यं लंबोदरस्यास्तु हि भुक्तशेषम् ॥८०॥
 करोमि यद्यच्च तदेव दीक्षा गणेश्वरस्यास्तु सदा परेश । प्रसीद नित्यं तव पादभक्तं कुरुष्व मां ब्रह्मपते दयालो ॥८१॥
 शय्यामनर्घां परिकल्पयामि मंदारकार्पासकवस्त्रयुक्ताम् । नानासुषुप्पादिभिरर्चितां ते विघ्नेश निद्रां कुरु संगृहाण ॥८२॥
 सिद्ध्या च बुद्ध्या सहितं गणेशं सुनिद्रितं वीक्ष्य तथाऽहमेव । गत्वा स्ववासं च करोमि निद्रां ध्यात्वा हृदि ब्रह्मपतिं
 तदीयः ॥८३॥ एतादृशं सौख्यममोघशक्ते देहीश यन् मानसजं गणेश । मह्यं च तेनैव कृतार्थरूपो भवामि भक्ते
 रसलालसोऽहम् ॥८४॥ गार्ग्य उवाच । एवं नित्यं महाराज गृत्समदो महायशः । चकार मानसीं पूजां योगीन्द्राणां गुरुः
 स्वयम् ॥८५॥ य एतां मानसीं पूजां करिष्यति नरोत्तमः । पठिष्यति सदा सोऽपि गाणपत्यो भविष्यति ॥८६॥
 श्रावयिष्यति यो मर्त्यः श्रोष्यते भावसंयुतः । स क्रमेण महीपाल ब्रह्मभूतो भविष्यति ॥८७॥ यद्यदिच्छति तत्तद्वै
 सफलं तस्य जायते । अंते स्वानंदगः सोऽपि योगिवंद्यो भविष्यति ॥८८॥

॥ ओमिति श्रीमदान्त्ये पुराणोपनिषदि श्रीमन्मौद्गले महापुराणे पंचमे खंडे लंबोदरचरिते गृत्समदप्रोक्तमानसपूजाकथनं नामाष्टत्रिंशत्तमोऽध्यायः ॥

॥ श्रीगणेशाय नमः ॥ ऐल उवाच । बाह्यां पूजां गृत्समदकीर्तितां वद मे विभो । तेन मार्गेण विघ्नेशं भजिष्यामि
 निरंतरम् ॥१॥ गार्ग्य उवाच । आदौ च मानसीं पूजां कृत्वा गृत्समदो मुनिः । चकार विधिवद्बाह्यां तां शृणुष्व सुखप्रदाम् ॥२॥
 हृदि ध्यात्वा गणेशानं परिवारादिसंयुतम् । नासिकारं ध्रुमार्गेण बाह्यगं तं चकार सः ॥३॥ आदौ वैदिकमंत्रं स गणानां
 त्वेति संपठन् । पश्चात् श्लोकं समुच्चार्य पूजयामास विघ्नपम् ॥४॥ गृत्समद उवाच । चतुर्बाहुं त्रिनेत्रं च गजास्यं रक्तवर्णकम् ।
 पाशांकुशादिसंयुक्तं मायायुक्तं प्रचितये ॥५॥ आगच्छ ब्रह्मणां नाथ सुरासुरवराचित । सिद्धिबुद्ध्यादिसंयुक्त भक्ति-
 ग्रहणलालस ॥६॥ कृतार्थोऽहं कृतार्थोऽहं तवागमनतः प्रभो । विघ्नेशानुगृहीतोऽहं सफलो मे भवो भवेत् ॥७॥ रत्न-
 सिंहासनं स्वामिन् गृहाण गणनायक । तत्रोपविश्य विघ्नेश रक्ष भक्तान् विशेषतः ॥८॥ सुवासिताभिरद्भिश्च
 पादप्रक्षालनं प्रभो । शीतोष्णाभिस्ते करोमि गृहाण पाद्यमुत्तमम् ॥९॥ सर्वतीर्थोद्धतं तोयं सुवासितं सुवस्तुभिः ।
 आचमनं च तेनैव कुरुष्व गणनायक ॥१०॥ रत्नप्रवालमुक्ताद्यैरनैः संस्कृतं प्रभो । अर्घ्यं गृहाण हेरंब द्विरदानन
 तोषकम् ॥११॥ दधिमधुघृतैर्युक्तं मधुपर्कं गजानन । गृहाण भावसंयुक्तं मया दत्तं नमोऽस्तु ते ॥१२॥ पाद्ये च मधुपर्कं च
 स्नाने वस्त्रोपधारणे । उपवीति भोजनान्ते पुनराचमनं कुरु ॥१३॥ चंपकाद्यैर्गणाध्यक्ष वासितं तैलमुत्तमम् । अभ्यंगं कुरु
 सर्वेश लंबोदर नमोऽस्तु ते ॥१४॥ यक्षकर्मकाद्यैश्च विघ्नेश भक्तवत्सल । उद्धर्तनं कुरुष्व तं मया दत्तैर्महाप्रभो ॥१५॥
 नानातीर्थजलैर्दुहे सुखोष्णभावरूपकैः । कमंडलूद्भवैः स्नानं मया कुरु समर्पितैः ॥१६॥ कामधेनुसमुद्भूतं पयः परम-
 पावनम् । तेन स्नानं कुरुष्व त्वं हेरंब परमार्थवित् ॥१७॥ पंचामृतस्य मध्ये तु जलस्नानं पुनः पुनः । कुरु त्वं सर्वतीर्थेन
 ब्रह्मकर्मडलूद्भवैः ॥१८॥ दधिधेनुपयोभूतं मलापहरणं परम् । गृहाण स्नानकार्यार्थं विनायक दयानिधे ॥१९॥ संतोषकारकं
 दुंदुभे घृतं धेनुसमुद्भवम् । महामलापघातार्थं तेन स्नानं कुरुष्व भोः ॥२०॥ पूर्णं मधुरसोद्भूतं सरधासंस्कृतं मधु । गृहाण
 स्नानकार्यार्थं विनायक नमोऽस्तु ते ॥२१॥ इक्षो रससमुद्भूतां शर्करां मलनाशिनीम् । गृहाण गणनाथ त्वं तथा स्नानं
 समाचर ॥२२॥ यक्षकर्मकाद्यैश्च स्नानं कुरु गणेश्वर । आंत्यं मलहरं शुद्धं सर्वसौगंध्यकारकम् ॥२३॥ ततो गंधाक्षतादीन्
 दूर्वां कुरांश्च गजानन । समर्पयामि स्वल्पांस्त्वं गृहाण परमेश्वर ॥२४॥ ब्राह्मणस्पत्यसूक्तैश्च ह्येकविंशतिवारकैः । अभिषेकं
 ते करोमि गृहाण द्विरदानन ॥२५॥ तीर्थैराचमनं देव सुवस्त्वभिमुवासितैः । कुरुष्व गणनाथ त्वं सर्वतीर्थभवेन वै ॥२६॥

वस्त्रयुग्मे गृहाण त्वमनर्घे रक्तवर्णके । लोकलज्जाहरायैव विघ्नराज नमोऽस्तु ते ॥२७॥ उत्तरीयं सुचित्रं ते नभस्तारांकितं
 यथा । गृहाण सर्वसिद्धीश मया दत्तं सुभक्तितः ॥२८॥ उपवीतं गणाध्यक्ष गृहाण त्वं ततः परम् । त्रैगुण्यमयरूपं तु
 प्रणवग्रथिबंधनम् ॥२९॥ ततः सिंदूरकं देव गृहाण गणनायक । अंगलेपनभावार्थं सदानंदविवर्धन ॥३०॥ भूषणानि
 विचित्राणि सर्वांगे भूषणाय ते । सुवर्णरत्नकायैश्च निर्मितानि गृहाण भोः ॥३१॥ अष्टगंधं समायुक्तं गंधं रक्तं गजानन ।
 द्वादशांगेषु ते ढुंढे लेपयामि सुचित्रवत् ॥३२॥ रक्तचंदनसंयुक्तानथवा कुंकुमैर्युतान् । गणराज गृहाण त्वमक्षतान्
 भालमंडले ॥३३॥ कल्लारचंपकादीनि रक्तानि च गजानन । पुष्पाणि शमीमंदारदूर्वादीनि गृहाण च ॥३४॥ दशांगं
 गुग्गुलुं धूपं सर्वसौरभकारकम् । गृहाण त्वं मया दत्तं विनायक महोदर ॥३५॥ नानाजातिभवं दीपं गृहाण गणनायक ।
 अज्ञानं मानसं दोषं हरतं ज्योतिरात्मकम् ॥३६॥ चतुर्विधालसंपन्नं मधुरं लड्डुकादिकम् । नैवेद्यं ते मया दत्तं भोजनं कुरु
 विघ्नप ॥३७॥ सुवासितं गृहाणेदं जलं तीर्थसमाहृतम् । भुक्तिमध्ये च पानार्थं देवदेवेश ते नमः ॥३८॥ भोजनांते करोद्वर्त
 यक्षकर्दमकेन च । कुरुष्व त्वं गणाध्यक्ष पिब तोयं सुवासितम् ॥३९॥ खर्जूरं दाडिमं द्राक्षां रंभादीनि फलानि वै । गृहाण
 देवदेवेश नानामधुराकाणि तु ॥४०॥ अष्टांगं देव तांबूलं गृहाण सुखवासनम् । असकृद्विघ्नराज त्वं मया दत्तं विशेषतः ॥४१॥
 दक्षिणां कांचनाद्यां तु नानाधातुसमुद्भवाम् । रत्नाद्यैः संयुतां ढुंढे गृहाण सकलप्रिय ॥४२॥ राजोपचारकाद्यानि गृहाण
 गणनायक । दानानि तु विचित्राणि मया दत्तानि विघ्नप ॥४३॥ तत आवरणं तेऽद्य पूजयामि विधानतः । उपचारैश्च
 विविधैस्तेन तुष्टो भव प्रभो ॥४४॥ ततो दूर्वाकुरान् ढुंढे एकविंशतिसंख्यकान् । गृहाण न्यूनसिद्धयर्थं भक्तवात्सल्य-
 कारणात् ॥४५॥ नानादीपसमायुक्तं नीराजनं गजानन । गृहाण भावसंयुक्तं सर्वाज्ञानविनाशन ॥४६॥ गणानां त्वेति
 मंत्रस्य जपं साहस्रकं परम् । गृहाण गणनाथ त्वं सर्वसिद्धिप्रदो भव ॥४७॥ कपूराद्यां महार्तिं च नानादीपमयीं प्रभो ।
 गृहाण ज्योतिषां नाथ तथा नीराजयाम्यहम् ॥४८॥ पादयोस्ते तु चत्वारि नाभौ द्वे वदने प्रभो । एकं तु सप्तवारं वै
 सर्वांगेषु निराजनम् ॥४९॥ चतुर्वेदभैरवमंत्रैर्गार्णपत्यैर्गजानन । मंत्रितानि गृहाण त्वं पुष्पपत्राणि विघ्नप ॥५०॥ गाणपत्यैः
 पंचविधमयैः स्तोत्रैर्गणाधिप । स्तौमि त्वां तेन संतुष्टो भव भक्तिप्रदायक ॥५१॥ एकविंशतिसंख्याकां त्रिसंख्यां वा
 गजानन । प्रदक्षिणां गृहाण त्वं ब्रह्मब्रह्मेशभावतः ॥५२॥ साष्टांगां प्रणतिं नाथ एकविंशतिसंमिताम् । हेरंब सर्वपूज्य त्वं

गृहाण तु मया कृताम् ॥५३॥ न्यूनातिरिक्तभावार्थं कांचित् दूर्वाकुरान् प्रभो । समर्पयामि तेन त्वं सांगां पूजां कुरुष्व मे ॥५४॥ त्वया दत्तं स्वहस्तेन निर्माल्यं चिंतयाम्यहम् । शिखायां धारयाम्येव सदा सर्वप्रदं च तत् ॥५५॥ अपराधानसंख्या-
 तान् क्षमस्व गणनायक । भक्तं कुरु च मां दुहे तव पादप्रियं सदा ॥५६॥ त्वं माता त्वं पिता त्वं वै सुहृत् संबंधिकादयः ।
 त्वमेव कुलेदेवश्च सर्वं त्वं मे न संशयः ॥५७॥ जाग्रत्स्वप्नसुषुप्तिभिर्देहवाङ्मानसैः कृतम् । सांसर्गिकं च यत् कर्म गणेशाय
 समर्पये ॥५८॥ बाह्यं नानाविधं पापं महोग्रं तल्लयं ब्रजेत् । गणेशपादतीर्थस्य मस्तेके बंदनात् किल ॥५९॥ पादोदकं गणे-
 शस्य पीतं नरेण तत्क्षणात् । सर्वोत्तर्गतजं पापं नश्यति गणनातिगम् ॥६०॥ गणेशोच्छिष्टगंधं वै द्वादशांगेषु योऽर्चयेत् ।
 गणेशतुल्यरूपः स दर्शनात् सर्वपापहा ॥६१॥ यदि गणेशपूजादौ गंधं भस्मादिकं चरेत् । गणेशोच्छिष्टगंधं तु नोचेत्तत्र
 विधिं चरेत् ॥६२॥ द्वादशांगेषु विघ्नेश नाममंत्रेण चार्चयेत् । तेन सोऽपि गणेशस्य समो भवति भूतले ॥६३॥ गणेश्वरं
 मूर्ध्नि चादौ ललाटे विघ्ननायकम् । दक्षिणे कर्णमूले तु वक्रतुंडं समर्चयेत् ॥६४॥ वामे कर्णस्य मूले वै चैकदंतं समर्चयेत् ।
 कंठे लंबोदरं देवं हृदि चिंतामणिं तथा ॥६५॥ बाहौ दक्षिणे चैव हरेंबं वामबाहुके । विकटं नाभिदेशे तु विनायकं
 समर्चयेत् ॥६६॥ कुक्षौ दक्षिणभागे तु मयूरेशं समर्चयेत् । वामकुक्षौ गजास्यं वै पृष्ठे खानंदवासिनम् ॥६७॥ सर्वांगलेपनं
 शस्तं चित्रितं गंधमष्टकैः । गणेशानां विशेषेण सर्वभद्रस्य कारणात् ॥६८॥ भुक्तशेषं तु नैवेद्यं गणेशस्य भुनज्म्यहम् ।
 भुक्तिमुक्तिप्रदं पूर्णं नानापापनिर्कुंतनम् ॥६९॥ गणेशस्मरणेनैव करोमि कालखंडनम् । गणपत्यैश्च संवासो गजानन
 सदाऽस्तु मे ॥७०॥ गार्ग्य उवाच । एवं गृत्समदो विप्रश्चकार बाह्यपूजनम् । त्रिकालेषु महायोगी सदा भक्तिसमन्वितः ॥७१॥
 तथा कुरु महीपाल गाणपत्यो भविष्यसि । यथा गृत्समदः साक्षात्तथा त्वमपि निश्चितम् ॥७२॥

॥ ओमिति श्रीमदाल्ये पुराणोपनिषदि श्रीमन्मौद्गले महापुराणे पंचमे खंडे लंबोदरचरिते गृत्समदप्रोक्तबाह्यपूजावर्णनं नामैकोनचत्वारिंशत्तमोऽध्यायः ॥

ॐ नमः शिवाय

॥ श्रीगणेशाय नमः ॥ ऐल उवाच । श्रुत्वा गुत्समदस्यैव चरितं सर्वदायकम् । न ततोऽहं महायोगिन् भवाम्यमृतपान-
वत् ॥१॥ न गुत्समदतुल्यं तु पश्यामि ब्रह्मगोलके । धन्योऽयं योगिनां मध्ये गाणपत्येषु मानद ॥२॥ अधुना वद
योगीन्द्रा गणेशलोकावर्णनम् । कीदृशोऽयं गणेशस्य निजलोको विशेषतः ॥३॥ गार्ग्य उवाच । अत्र ते कथयिष्यामि चेति-
हासं पुरातनम् । मुद्गलस्य मुनेः संवादयुक्तं कपिलस्य वै ॥४॥ एकदा मुद्गलो योगी गाणपत्याग्रणीर्नृप । जगाम
कपिलस्यैवाश्रमं गंगानटे स्थितम् ॥५॥ प्रणम्य स जगादापि कपिलं हर्षसंयुतः । कृत्वा करपुटं चांगिरस आदौ
वराग्रणीः ॥६॥ मुद्गल उवाच । साक्षाद्विष्णुस्वरूपस्त्वं शुक्ल सर्वार्थदायक । गाणपत्येषु मुख्यस्त्वं सांख्यानां परमा
मनिः ॥७॥ त्वद्दर्शनजपुण्येन कुलकृत्योऽहमंजसा । कुलं धन्यं यशो विद्या ज्ञानं मे तेऽद्य दर्शनात् ॥८॥ एवं वदंतमत्यंतं
कपिलस्तं ननास च । पूजयामास हर्षेण मुद्गलं भावभावितम् ॥९॥ ततस्तं कपिलो योगी जगाद वचनं हितम् । तात ते
दर्शनेनाद्य पवित्रोऽहं च सांप्रतम् ॥१०॥ पूर्णभक्तस्त्वमेवैको गणेशस्य महामुने । साक्षान् मुद्गल शस्त्रेशो गाणेशो नात्र
संशयः ॥११॥ यथा मुद्गलश्चैव चूर्णयित्वा पदार्थकान् । नामरूपविहीनांश्च कुरुते मानवः परान् ॥१२॥ तथा त्वया
महायोगिंस्तपसा योगसेवया । अभिमानः समाचूर्ण्य कृतो मूलविवर्जितः ॥१३॥ नानायोगिन एव तं योगेन
स्वाभिमानकम् । चूर्णयति महाभाग तथापि हृदि तिष्ठति ॥१४॥ तेन त्वं मुद्गलो योगी जगत्येको विनिश्चितम् । वयं न
तादृशा वत्स ह्येकमार्गसमाश्रयात् ॥१५॥ त्वदीयकृत्यांगिरसं पुराणं संभविष्यति । सर्वेषां मान्यमेकं तद्योगप्रदं न
संशयः ॥१६॥ अभिमानेन युक्तानि पुराणानि विशेषतः । शास्त्राणि नात्र संदेहः कारणं शृणु मुद्गल ॥१७॥ ज्ञातं शुद्ध्यं
तत्तथापि संगोप्य स्वमतं पुनः । स्थापयित्वा विशेषणांजसा तथ्यं वदति ते ॥१८॥ गणेशभक्तः संस्त्वं तु तथापि गण-
नायकम् । रहस्येन विशेषार्थं न करोषि कदाचन ॥१९॥ त्वदीयं वचनं श्रेष्ठं सर्वमान्यं न संशयः । अभिमानेन
हीनत्वाद्वेदगुह्यप्रकाशकम् ॥२०॥ त्वया कृतं पुराणं यत्तदांत्यं प्रभविष्यति । पुराणानां महत् श्रेष्ठं मुद्गलं मुद्गलाकृति ॥२१॥
त्वयोक्तं निंदयेद्यो वै भवेत् स निरयप्रदः । अन्येभ्यस्तु स्वयं मूर्खो नरकेषु पतिष्यति ॥२२॥ वेदशास्त्रपुराणानां
मुद्गलस्त्वत्कृतो महान् । ग्रंथो भविष्यन् नूनं निरभिमानत्वकारणात् ॥२३॥ न मुद्गलसमो योगी न मुद्गलसमः कदा ।
गाणपत्यो महायोगी त्रिकालेषु विनिश्चितम् ॥२४॥ स्वागतं ते महाभाग स्थीयतां मे प्रसन्निधौ । त्वद्दर्शनेन सहृष्टो

भवामि गणपप्रिय ॥२५॥ कपिलेन महायोगी सत्कृतस्तत्र भूमिप । मुद्गलस्तत्र सांनिध्ये न्यवसद्भावसंयुतः ॥२६॥ एकदा सुखमासीनं कपिलं योगिनां वरम् । पप्रच्छ मुद्गलो हर्षात् विनयावनतोऽभवत् ॥२७॥ मुद्गल उवाच । स्वामिंस्त्वदीयगेहे स चिंतामणिः समागतः । पुत्रभावेन साक्षात्तु ब्रह्मणां नायकः परः ॥२८॥ त्वया भावेन सर्वेश आराधितो निरंतरम् । गुह्यं तस्य त्वमेवेह जानास्यत्र न संशयः ॥२९॥ न त्वत्समो महासिद्धः साक्षाद्विष्णुस्त्वमंजसा । गाणपत्यः स्वयं योगी गणेशजनकः पुनः ॥३०॥ परिपृच्छाम्यतस्त्वाहं वद सर्वं महाप्रभो । भवाद्दशा जनानां तु तारणाय भवंति हि ॥३१॥ स्वानंदवसतिः स्वामिन् कीदृशी तत्र किं सुखम् । विस्तारः कीदृशस्तस्याः केन योगेन लभ्यते ॥३२॥ न कोऽपि तस्य लोकस्य जानाति त्वहते परम् । रहस्यं वद सर्वेश गाणपत्यस्य विस्तरात् ॥३३॥ गार्ग्य उवाच । एवं पृष्टो महासिद्धस्तं प्रहस्य प्रशंसयन् । जगाद कपिलो हर्षाद्गाणपत्याग्रणीर्वचः ॥३४॥ कपिल उवाच । शृणु मुद्गल माहात्म्यं संक्षेपेण ब्रवीम्यहम् । स्वानंदलोकं पूर्णं सारं सर्वत्र संमतम् ॥३५॥ गणासुरं गणाध्यक्षो हत्वा परमदुर्जयम् । गंतुं समुद्यतस्तत्र निजलोकं यदाऽभवत् ॥३६॥ ततो मयाऽतिभवत्या वै प्रार्थितो गणनायकः । उवाच मां वरं योगिन् वृणु दास्यामि मानद ॥३७॥ ततश्चितामणिं विप्र प्रणम्योचेऽतिदुःखितः । वद स्वानंदलोकस्य माहात्म्यं गणनायक ॥३८॥ नानालोकाः श्रुताः स्वामिन् न स्वानंदं गजानन । जानाति कोऽपि यत्र त्वं त्वं प्रभो वससि नित्यदा ॥३९॥ चितामणिरुवाच । स्वानंदं यच्च वेदेषु ब्रह्म योगीन्द्रसत्तम । तदेव मायया पूर्वं बभूव नगरं महत् ॥४०॥ स्वसंवेद्येन योगेन लभ्यते नान्यथा क्वचित् । अथवा मे व्रताद्यैश्चोपासनेन महामुने ॥४१॥ न जपैस्तपसा दानैर्नानाकर्मपरायणैः । लभ्यते निजलोको वै जानीहि मुनिसत्तम ॥४२॥ न तत्र विष्णुशंभावाः शुकाद्या योगिनोऽपरे । गच्छन्ति मार्गहीनत्वादगम्यः संमतः सदा ॥४३॥ चतुर्विधमयैर्भावैर्लभ्यते न कदाचन । अगम्यस्तैर्न संदेहो मम लोको महामते ॥४४॥ दशसाहस्रकं विप्र योजनानां प्रविस्तरः । अत ऊर्ध्वं च सर्वत्र तावन्मानः प्रकीर्तितः ॥४५॥ वर्तुलः सर्वतः सोऽपि स्वस्थाधारेण तिष्ठति । सदा ज्योतिर्मयः साक्षाज्ज्योतिषां ज्योतिरुच्यते ॥४६॥ न तत्र सगुणं सर्वं निर्गुणं नैव विद्यते । पुमान् नपुंसकं न स्त्री वर्तते मुनिसत्तम ॥४७॥ चतुर्विधेषु सर्वेषु नानाभावगतेषु च । स्वसंवेद्यं निजात्मस्थं संस्थितं मेऽत्र संनिधौ ॥४८॥ चतुर्विधेषु सर्वेषु मायायुक्तमिह स्थितम् । सदा भ्रातं विजानीहि स्वस्वरूपं महामते ॥४९॥ तेषु मोहविहीनं यत् साक्षिरूपं सदा स्थितम् ।

निर्गुणेन स्वभावेन सदा खंडमयं परम् ॥५०॥ तयोर्थोणे निजानंदो दुर्दिलोकग एव सः । बभूव तत्र भक्त्या मे भक्ता-
 स्तिष्ठति संनिधौ ॥५१॥ मम लोके महाभाग न क्षुधा न तृषादिकम् । सदा स्वानंदभोगस्था वसंति मम सेवकाः ॥५२॥
 न कृत्रिमं सुखं तत्र विद्यतेऽकृत्रिमं न हि । स्वानंदेन निमग्नास्ते सर्वं भुञ्जंति नित्यदा ॥५३॥ सगुणं तु सुखं सर्वं भुञ्जते
 निर्गुणं तथा । स्वानंदसंभवं तत्स्था एककाले महामते ॥५४॥ अत्र यत् संस्थितं सर्वं नानाभेदमयं मुने । तदेव ज्योती-
 रूपेण मम लोके प्रतिष्ठति ॥५५॥ अत्रैव न स्थितं यच्च निर्गुणं चिप्र तत्र तत् । ज्योतीरूपेण मे लोके किल तिष्ठति
 सर्वदा ॥५६॥ स्वानंदसंभवं सर्वं तत्र तिष्ठति नित्यदा । मायया मेऽत्र लोकेऽतः सदाऽऽश्चर्यमयो बभौ ॥५७॥
 सगुणो नैव विप्रेषः सगुणं तत्र वर्तते । निर्गुणो न स नैर्गुण्यं वर्तते मे च लोकगम् ॥५८॥ सगुणैर्निर्गुणैर्हीनं वर्तते
 तत्र सर्वदा । अत आश्चर्यसंयुक्तो मम लोको विशेषतः ॥५९॥ न तत्राऽहं स्वभावश्च नाऽहं भावविवर्जितः । मम
 लोके महायोगिन् सदा तिष्ठति मत्प्रियाः ॥६०॥ सगुणाऽमृतरूपं यद्भोगदं मृततुल्यकम् । निर्गुणामृतरूपं यदमृते
 भोगकारकम् ॥६१॥ तयोर्थोणे महायोगिन्मृतं स्वस्वरूपकम् । तन्मयः सागरस्तत्र स्वस्थाधारेण वर्तते ॥६२॥ मिष्टं
 मानाविधं तस्मान्निःसृतं सगुणात्मकम् । निर्गुणात्मकमेतस्मादिक्षुसागर उच्यते ॥६३॥ स्वस्वरूपात्मकं तत्र जलं रक्त-
 स्वरूपकम् । तस्य नश्यति पानेन नैर्गुण्यं सगुणात्मकम् ॥६४॥ तस्माद्धारा समुद्भूता मधुधारा प्रकथ्यते । तथा सगुणैर्गुण्यं
 वर्तते तृप्तिसंयुतम् ॥६५॥ तत्राऽहं सिद्धिबुद्धिभ्यां सदा क्रीडामि मानद । ब्रह्मप्रियायकास्तत्र गणा मे निवसंति हि ॥६६॥
 शुंडादंडादिचिह्नैश्च संयुतोऽहं सदा मुने । गणा मेऽन्ये तथा भक्ताः स्वेच्छारूपाः वसंति ते ॥६७॥ एतत्ते कथितं सर्वं
 मम लोकसुखं महत् । मानयुक्तं मानहीनं हृदये पश्य मां मुने ॥६८॥

॥ भोमिति श्रीमदान्ते पुराणोपनिषदि श्रीमन्मौद्गले महापुराणे पंचमे खंडे लंबोदरचरिते स्वानंदलोकवर्णनं नाम चत्वारिंशत्तमोऽध्यायः ॥

॥ श्रीगणेशाय नमः ॥ कपिल उवाच । त्वदीयभक्तिसंयुक्ता नराः स्वानंदगा बभूवुः । गच्छन्ति केन मार्गेण तद्बदस्व गजानन ॥१॥ चिंतामणिस्वाच । मदीयोपासनायुक्ता मन्निष्ठा मत्परायणाः । अन्ते मेऽत्र स्मृतिं कृत्वा गच्छन्ति मम लोककम् ॥२॥ विमानं स्वस्वरूपाढ्यं प्रेषयामि महामुने । शिवविष्णवादिदेवानामदृश्यं निजलोकतः ॥३॥ तमारुह्य गणैर्युक्तं भक्तो मे देहधृक् स्वयम् । स्वर्गात् पश्यंश्च सर्वान् स विस्मितो भवतीत्यहो ॥४॥ न तं पश्यति देवाद्या योगिनो यान-संस्थितम् । स्वानंदचक्षुषा हीना मृतदेहमया मुने ॥५॥ शक्तेर्लोकमतिक्रम्य तथा सौरं च वैष्णवम् । शैवं ततः परं सोऽपि मम लोकं प्रविंदति ॥६॥ तत्राज्ञानमयश्चादावंधकारः प्रदृश्यते । नरेण न गणैर्विप्र देहधारणकारणात् ॥७॥ विमानप्रभया तत्र मदीयस्मरणेन वै । योजनान्ययुतं गत्वा प्रकाशस्तेन दृश्यते ॥८॥ तत्र आमरिका देवी प्रचंडदेहधारिणी । ज्योतिर्मयस्वरूपेणाज्ञानिभ्यो भयदा बभौ ॥९॥ जन्ममृत्युभयं सर्वं नानाभेदकरं भ्रमम् । तथा संरचितं पूर्णं मम जानीहि मायया ॥१०॥ आमयेत् सर्वभूतानि सा स्थिता आमरी स्वयम् । स्वस्याधारेण तत्रैव स्वानंदमयकायभृत् ॥११॥ तां पश्य भयभीतः स मां सस्मार विशेषतः । ततो गणैः समाश्वस्योऽग्रे निन्ये मानवोत्तमः ॥१२॥ तस्या मस्तकगा शक्तिज्योति-राधाररूपिणी । अज्ञानिभ्यो सदा विप्र भयदा सा बभूव ह ॥१३॥ जीवरूपं सदा सर्वभेदमोहधरं परम् । शिवरूपं तथा साक्षि तदाधारं प्रवर्तते ॥१४॥ देहादीनां महायोगिन्नाधारो जीवसंज्ञितः । स्वयमाधारहीनत्वात् परमात्मा तदेव च ॥१५॥ सर्वेषां पूर्ण आधारस्तया कृप्तो महामुने । आधारशक्तिरेवं सा नाम्ना तस्य स्थिताऽभवत् ॥१६॥ तयाऽहं द्विविधश्चित्ते भवाम्यज्ञानिनां सदा । जीवात्मपरमात्मस्थो माया तत्र बभौ परा ॥१७॥ मदीयध्यानजनैव तामतिक्रम्य मानवः । गणैर्निन्ये पुरोभागे मम दर्शनकारणात् ॥१८॥ ततोऽतिज्योतिषा रूपा शक्तिर्वै कामदायिनी । तस्या मस्तकगा विप्र शोभते हर्षदायिनी ॥१९॥ जन्ममृत्युयुतं सर्वं भेदरूपं तथा परम् । आत्माकारं तयोर्योगे योगरूपा तु सा स्मृता ॥२०॥ तथा कामयुतं विप्र द्विविधं प्रकृतं सदा । तेन देहात्मनोर्योगः परस्परयुतोऽभवत् ॥२१॥ उत्पत्तिस्थितिसंहारयुक्तं श्रान्तिधरं स्मृतम् । नानाभेदमयं पूर्णं क्षयवृद्ध्यादिसंयुतम् ॥२२॥ आत्मा सदाऽऽत्मानमिच्छति । हीना वृद्धिक्षया-दिभ्यो वदन्ति वेदवादिनः ॥२३॥ किमर्थं भेदयुक्तं च सर्वदाऽऽत्मानमिच्छति । तथा पश्यात्मवैचित्र्यं विरुद्धे सति-मानद ॥२४॥ कामयुक्तं ह्यसिपदेन द्वंद्वस्थं कृतं सदा । तेन मोहप्रभावेण परस्परहितं जगत् ॥२५॥ अतः सा शक्ति-

राख्याता कामदा सर्वमोहिनी । असिरूपा विशेषज्ञ महामाया मदीयिका ॥२६॥ आमर्या आमिका काऽपि शक्तिर्नात्र
 प्रहृद्यते । त्वं पदस्थां महामायां तां जानीहि प्रभावतः ॥२७॥ आधाराया महायोगिन्नाधारान्या न विद्यते । शक्तिः कुत्र
 ततः सापि तत्पदस्थाऽत्र कथ्यते ॥२८॥ कामदायाश्च का शक्तिः कामदान्या न विद्यते । सर्वदा सर्वरूपासि पदमद्यापि
 सा बभौ ॥२९॥ तस्या मस्तकं विद्धि लोकं मे स्वस्वरूपकम् । मायया रचितं विप्र मया स्वानुभवात्मकम् ॥३०॥
 तत्रागत्य महाभक्तः पिबेदिक्षु समुद्रजम् । जलं तेन स वै सद्यो ज्योतीरूपधरो भवेत् ॥३१॥ भेदाभेदादिहीनश्च भूत्वा
 पश्यति मां ततः । महर्शनजयोगेन ब्रह्मभूतो भवेन्नरः ॥३२॥ स्वेच्छया निजलोकस्थो यत्र तत्र स संचरेत् । सगुणो
 निर्गुणो भूत्वा सदा स्वानंदगः परः ॥३३॥ ततस्तस्य पुनर्भूतिर्न भवेन् मुनिसत्तम । कल्पक्रोडिशतैर्वाऽपि निश्चितं
 वेदवादिभिः ॥३४॥ महालये चतुर्भेदा मयि चैकत्वमागताः । अज्ञानेन युताः सर्वे पुनस्तान् संसृजाम्यहम् ॥३५॥
 एतत्ते कथितं सर्वं मम लोकागमे सुने । संक्षेपेणैव जानीहि मार्गहीनं सुसिद्धिदम् ॥३६॥ कपिल उवाच । त्वदीयोपासनं
 कृत्वा बहवस्ते गजानन । लोकं गच्छंति विघ्नेश तथा योगिन एव च ॥३७॥ ब्रह्मभूताश्च ते ख्याताः कदाचिन्न पतंति चेत् ।
 तदा जगदिदं स्वामिन् क्षीणरूपं भवेत् क्रमात् ॥३८॥ पुनः पुनः पुनः सुखेष्टा त्वं क्षीणे क्षीणे कथं प्रभो । पूर्णं विश्वमिदं
 नित्यमंजसा भाति खेलसि ॥३९॥ चित्तामणिस्त्वाच । यथाऽहं मायया विप्र युद्धकाले विशेषतः । भूत्वा ह्यनंतरूपेण प्रयुज्ये
 विश्वपालनात् ॥४०॥ हत्वा दैत्यादिकान् सर्वान् पुनरेकस्वरूपधृक् । भवामि सर्वभावज्ञो लीलार्थमवतारधृक् ॥४१॥ तथा
 मायाबलैर्नैव नूतनं संसृजाम्यहम् । न न्यूनाधिकमेवेदं विश्वं भवति सर्वदा ॥४२॥ कपिल उवाच । ब्रह्मभूता नरा नार्यः
 स्वानंदे संस्थिता बभुः । अनंतास्ते प्रभक्त्या वै पुनः स्वानंदगामिनः ॥४३॥ तेषां वासः सदा तत्र नगरं नियतं प्रभो ।
 संकीर्णता भवेन्नूनं कुत्र तिष्ठति तद्वद् ॥४४॥ चित्तामणिस्त्वाच । स्वानंदे कल्पपर्यंतमवसन्नित्यमादरात् । महालये समुत्पन्ने
 मेहेहे संगता बभुः ॥४५॥ मया भिन्नं कृतं सर्वं युगादौ मुनिसत्तम । युगांते योगभावेन मद्रूपं भवतीत्यहो ॥४६॥ मेहेहे
 योगभावेनाज्ञानेनैव समागताः । सा योगनिद्रा विप्रेन्द्र मदीया कथ्यते बुधैः ॥४७॥ स्वानंदस्था जनाः सर्वे ज्ञानयुक्ता
 मदीयके । देहे लीना वै भवंति योगीन्द्रा योगभावतः ॥४८॥ पुनः सृष्टियुगे विप्र निःसृतं विश्वमंजसा । अज्ञानेन युतं
 लीनं मायया मे न संशयः ॥४९॥ ज्ञानेन ये समायाता मेहेहे ते पुनः कदा । भवंति भिन्नरूपा न सृष्ट्यादौ योग-

भाविताः ॥५१॥ एवं वसन्ति ये तत्र स्वानंदे मुनिसत्तम । कल्पे कल्पे मदीये ते देहे सायुज्यमागताः ॥५२॥ कपिल उवाच । भक्तिमिच्छन्ति विघ्नेश त्वदीयां नित्यमादरात् । न योगे प्रेमभावेन तेषां कुत्र स्थितिं वद ॥५३॥ कल्पे कल्पे महाभागा भक्तास्ते पूर्णभावतः । भवंति ये क्रमेणैवापाराः कुत्र वसन्ति ते ॥५४॥ चित्तमणिस्वाच । दशयोजनसाहस्रं मानं तस्य प्रकीर्तितम् । योगिनां च सुमुखूणां न भक्तानां कदाचन ॥५५॥ अपारयोजनाकारो मम लोको न संशयः । स्वानंदस्तत्र मे भक्ता वसन्ति सेवनोत्सुकाः ॥५६॥ संख्याहीनाश्च मद्भक्ताः सदा प्रेमरसाऽऽप्लुताः । नवधा मां भजन्ते ते कल्पे कल्पे गतव्यथाः ॥५७॥ भवंति तु भविष्यन्ति बभूवुर्ये महामुने । मद्भक्ता मे प्रसान्निध्ये वसन्ति मोहदाः सदा ॥५८॥ महाभागा प्रियं भक्तिसमं मे नैव विद्यते । भक्त्यधीनो महानंदाद् भ्रमेयं भक्तसन्निधौ ॥५९॥ यत्र कुत्र तु निष्ठंति भक्ता मे तत्र सर्वदा । तिष्ठामि सर्वभावेन तान् रक्षामि सुविह्वलः ॥६०॥ नवधा चित्तभावेन भक्तसामीप्यगो मुदा । भजामि भक्तमाहात्म्यं मोहितश्चेष्टितः सदा ॥६१॥ न स्वानंदप्रियो मे वै सिद्धिर्बुद्धिः सुतौ तथा । मम देहो न विप्रेश प्रिया भक्ता यथा च मे ॥६२॥ कपिल उवाच । स्वानंदस्था गणास्ते ये भक्तास्ते भक्तान्नेतुं समागताः । ज्योतीरूपाश्च भक्तैस्ते हृदयंते कथमप्यहो ॥६३॥ चित्तमणिस्वाच । मायया मे महायोगिन् दुर्लभं किं भवेद्भद । कृपया मेऽत्र पश्यन्ति भक्तास्तान् चर्मचक्षुषा ॥६४॥ स्वानंदः सर्वरूपश्च तत्र मार्गं वदामि ते । भेदयुक्तैर्गणा मे वै हृदयंते भेदसंयुताः ॥६५॥ भेदहीनैः सदात्मस्थैर्निर्गुणा मे गणा मुने । हृदयंते स्वात्मसंस्थैश्च स्वसंवेद्यात्मकारतथा ॥६६॥ जलादिषु यथा बिंबं भवते तादृशं किल । तथा मदीयलोकस्या हृदयंते सर्वमंडले ॥६७॥ एतत्ते कथितं सर्वं ममलोकविचेष्टितम् । अधुनाऽहं गमिष्यामि निजलोकं महामुने ॥६८॥

॥ ओमिति श्रीमदांत्ये पुराणोपनिषदि श्रीमन्मौद्गले महापुराणे पंचमे खंडे लंबोदरचरिते स्वानंदस्थितिवर्णनं नामैकचत्वारिंशत्तमोऽध्यायः ॥

॥ श्रीगणेशाय नमः ॥ कपिल उवाच । एतादृशी महाभक्तिस्त्वदीया गणनायक । यदा सर्वे प्रकुर्वन्ति तदा विश्वं कथं भवेत् ॥१॥ सर्वेभ्यः श्रेष्ठभावेन जानन्ति त्वां यदा नराः । तदा त्वां सर्वभावेन भजन्ते ते न संशयः ॥२॥ श्रेष्ठार्थिनो नराः सर्वे भजन्ते शीघ्रसिद्धये । देवेन्द्रास्त्वां परित्यज्यान्यान् ब्रह्मप कथं वद ॥३॥ चितामणिस्वाच । मया सृष्टं जगत् सर्वं नानाभावमयं सुने । नानाभावयुताः सर्वे न भजन्ते तु मां सदा ॥४॥ चतुर्णां देवमुख्यानां कृत्वा भजनमुत्तमम् । तेन शुद्धांतरात्मानो मां भजन्ते ततः परम् ॥५॥ अन्यच्च शृणु मे वाक्यं मया माया प्रकाशिता । सर्वश्रेष्ठतमं मां ते न जानन्ति प्रमोहिताः ॥६॥ यदाऽहं मायया विप्र छादयामि न मे वपुः । तदा मोहविहीनाश्चच्छ्रेष्ठं मां प्रवदन्ति च ॥७॥ मया नानावताश्च कृतास्त्रैलोक्यगेषु वै । देवादीनां प्रगेहेषु तादृशं मां वदन्ति ते ॥८॥ अग्रपूज्यत्वमेवं यत् सर्वपूज्यत्वमंजसा । शिवेन दत्तमस्मै तद्गणेशाय वदन्ति ते ॥९॥ मायया मोहिता मे मां पार्वतीमलसंभवम् । शिवपुत्रं शिवैव स्थापितं प्रवदन्ति ते ॥१०॥ शिवगणस्वरूपोऽयं सुक्तिं दातुं न च क्षमः । कार्यसिद्धिस्वभावेन कामपूरो गणेश्वरः ॥११॥ इत्यादिभावा बहवो मया विप्र प्रकाशिताः । क्रीडार्थं तेन मां त्यक्त्वा श्रेष्ठं जानन्ति चापरम् ॥१२॥ नो चेत् स्वानंदगाः सर्वे भवंत्यत्र न संशयः । निर्मोहात् कल्पपर्यंतं जगन्मैव प्रवर्तते ॥१३॥ अन्यच्च कर्मणा सर्वं ब्रह्मांडं जनसंयुतम् । नानाभावात्ममोहस्थं भवतेऽनेकनिश्चयात् ॥१४॥ अंते मदीयभावस्या भवन्ते शुद्धचेतसः । वेदशास्त्रार्थतत्त्वज्ञाः स्वयमेव महासुने ॥१५॥ अहं साक्षाद् बुद्धिपतिः कृत्वा बुद्धेश्च चालनम् । गोपयामि गणेशस्य स्वरूपं देहिनां हृदि ॥१६॥ तेन मां नैव जानन्ति जना परमगं कदा । विवेकमार्गं ते तत्र वदामि शृणु यत्नतः ॥१७॥ कृते मां पूर्णभावेन भजन्ते सर्वमानवाः । अज्ञानावरणैर्हीनाः श्रेष्ठं ते प्रवदन्ति हि ॥१८॥ त्रेतायां पादहीनेन मां भजन्ते नरा सुने । पंचायतनभावेन पंच श्रेष्ठान् वदन्ति ते ॥१९॥ तत्र सर्वेषु साम्येन मां भजन्ते न संशयः । चतुर्भ्यः श्रेष्ठभावाख्यं ज्ञानं नष्टं मदीयकम् ॥२०॥ द्वापरे द्विपदा हीनं मां भजन्ते सुरादयः । वदन्ति न्यूनरूपं तु चतुर्भ्यः शंकरात्मजम् ॥२१॥ वेदशास्त्रे पुराणेषु श्रेष्ठं जानन्ति मानवाः । मोहेन युगमानेन मां न्यूनं प्रवदन्ति ते ॥२२॥ सर्वं ब्रह्मेति वेदेषु कथितं तत्र किं भवेत् । सत्ता समानरूपा तु तथाऽयं गणनायकः ॥२३॥ कलौ त्रिपादहीनेन मां ज्ञानेन भजन्ति ते । वदन्ति वै नरास्तत्र मलजोऽयं गजाननः ॥२४॥ शिवस्य वरदानेनाग्रपूज्योऽयं गणेश्वरः । सर्वपूज्यो यथा दैत्या जंतवो वरसंयुताः ॥२५॥ सर्वं ब्रह्मेति वेदेषु कथितं तेन विप्रपः ।

वर्णितोऽयं शिववरबलेनैव मुनींद्रकैः ॥२६॥ स्वसत्तासंयुतो देवो नाऽयं चिंतामणिः कदा । शिवभक्तिबलेनाद्यो वरयुक्तो बभूव ह ॥२७॥ कलिप्राप्तिं मुने लोका न भजिष्यति मां कदा । एकपादमयी भक्तिर्नाशं यास्यति निश्चितम् ॥२८॥ मतभेदेन मोहेनादौ मां त्यक्त्वा विशेषतः । शिवविष्णवादिकान् सर्वे भजंते त्वग्रजूज्यकान् ॥२९॥ सर्वपूज्याग्रपूज्यत्वं नष्टं भवति मे ततः । अंते विघ्नयुताः सर्वे नरकेषु पचंति वै ॥३०॥ युगमानप्रसिद्ध्यर्थं कृतं मेऽत्र महासुने । कर्मकर्म- विकर्माणि स्थापितानि विभागशः ॥३१॥ न करोमि यदाऽहं चेत्तदा मे वरदानकम् । कर्मभ्यश्च युगेभ्यश्च निष्फलं भवतीत्यहो ॥३२॥ नरकादय आख्याताः स्वर्गाश्चैव महासुने । भवंति निष्फलाः सर्वे तदर्थं खेलयाम्यहम् ॥३३॥ शुभाशुभमयं सर्वं मया स्वरदानतः । स्थापितं तेन मोहेन मां न जानंति मूलगम् ॥३४॥ एतत्ते सर्वमाख्यातं मदीयं चेष्टितं महत् । मा संशयं मुने त्वं तु कुरु मां भज भावतः ॥३५॥ कपिल उवाच । एवमुक्त्वा गणेशानो मामंतर्धानमाकरोत् । अहं खेदसमायुक्तो हृदये तमलोक्यम् ॥३६॥ मयाऽसौ स्थापितश्चिंतामणिर्विप्र परेश्वरः । पूजयामि भजे नित्यं भक्ति- भावसमन्वितः ॥३७॥ एतत्ते कथितं सर्वं रहस्यं तस्य धीमतः । लोकस्य तेन यत् प्रोक्तं भज तं भक्तिसंयुतः ॥३८॥ त्वं साक्षाद्गणपत्यश्च देहधारी न संशयः । तवदर्शनमात्रेण सर्वे पूता भवंति च ॥३९॥ गार्ग्य उवाच । श्रुत्वैवं मुद्गलो योगी महत् स्वानंदलोकगम् । माहात्म्यं विस्मितो भूत्वा प्रणनाम महासुनिम् ॥४०॥ चिंतामणिं समभ्यर्च्य प्रणम्य कपिलं पुनः । मुद्गलः स्वाश्रमं राजन् प्रययौ गणपे रतः ॥४१॥ एवं ते सर्वमाख्यातं भज तं भावसंयुतः । अनेन जडदेहेन स्वानंदं लभसे नृप ॥४२॥ मुद्गल उवाच । एवमुक्त्वा महीपालमैलं गार्ग्यो महासुनिः । अनुज्ञातश्च भूषेन ययौ स्वस्याश्रमं विधे ॥४३॥ ऐलोऽपि गणराजं तं लक्षसंज्ञं निरंतरम् । सेव्यस्वानंदगो भूत्वा भजते तं प्रजापते ॥४४॥

॥ ओमिति श्रीमदान्त्ये पुराणोपनिषदि श्रीमन्मौद्गले महापुराणे पंचमे खण्डे लंबोदरचरिते चिंतामण्यंतर्धानवर्णनं नाम द्विचत्वारिंशत्तमोऽध्यायः ॥

॥ श्रीगणेशाय नमः ॥ दक्ष उवाच । धन्योऽहं कृतकृत्योऽहं श्रुत्वा खानंदजां कथाम् । विस्मितो योगिराजेंद्र न समं तस्य विद्यते ॥१॥ अधुना ब्रूहि मे सर्वं यश ऐलस्य भक्तिजम् । गार्ग्येण नृपशार्दूल उपदिष्टः किमाचरत् ॥२॥ गणेशलोकगः सोऽपि बभूव वद तत्कथम् । अत्र तत्र गणेशानं भजते कथमप्यहो ॥३॥ मुद्गल उवाच । गार्ग्येण नृपवर्यश्च गाणपत्येन शिक्षितः । गाणपत्येन मार्गेणाभजत्तं गणनायकम् ॥४॥ स्कंदेन स्थापितस्तत्र लक्षो नाम गजाननः । तं नित्यं सेवयामासानन्यभावेन विघ्नपम् ॥५॥ न गणेशात् परं किंचिज्जानाति नृपसत्तमः । एकनिष्ठः स्वभावेनाभजत्तं लक्षविघ्नपम् ॥६॥ दक्ष उवाच । एकनिष्ठात्मिकां भक्तिं वद मेऽन्यां च मुद्गल । यया विघ्नेश्वरः साक्षात् संतुष्टो जायते नृणाम् ॥७॥ मुद्गल उवाच । पंचायतनपूजां वै तथोक्तेः सेवनं परम् । द्विजानां नित्यमेतत्ते कथितं सर्वसंमतम् ॥८॥ विघ्नरूपं महाघोरं परत्रेह च बंधकम् । ब्रह्ममार्गस्य संरोधकारकं विद्धि सर्वदा ॥९॥ तं जयेद्विघ्नराजस्य पूजनेन नरोत्तमः । विद्यार्थं शंकरं सोऽपि पूजयेन्नित्यमादरात् ॥१०॥ यशोर्थं केशवं चैवारोग्यार्थं रविमंजसा । सौभाग्यार्थं नरस्तद्धत् पूजयेज्जगदंबिकाम् ॥११॥ अग्निं होमादिमार्गेण पूजयेत् कर्मसिद्धये । देवादीनां विभागार्थं सर्वेषां तोषकारकम् ॥१२॥ एवं मत्वा तु यो मर्त्यः करोति सेवनं सदा । स्वधर्मस्य प्रजानाथ ब्रह्मार्पणतया किल ॥१३॥ अथवा कामनायुक्तः स चेत्तदपि तादृशम् । कुर्यात् कर्मार्गदेवभ्यः समर्प्य सकलां क्रियाम् ॥१४॥ सर्वे समानरूपाश्च तस्य प्रोक्ताः प्रजापते । स्वधर्माचरणं श्रेष्ठं जानीते सर्वसौख्यदम् ॥१५॥ तत्र विघ्नेश्वरं साक्षान् मध्ये संस्थाप्य सर्वदा । ईशान्यां विष्णुमेव त्वाग्नेय्यां शंभुं प्रपूजयेत् ॥१६॥ नैर्ऋत्यां जगदंबां च वायव्यां रविमादरात् । पंचायतनभावेन पूजयेत् पंच देवताः ॥१७॥ सर्वेषां पूज्यभावाद् द्वै सर्वांगे पूज्य भावतः । ज्येष्ठराजस्वरूपाच्च मध्ये तिष्ठति विघ्नपः ॥१८॥ अथवा पंचदेवेषु मंत्रं गृह्य स्वभावजम् । एकस्य तस्य मध्ये स स्थापनं कुरुते स्वयम् ॥१९॥ सर्वं कलांशरूपस्यं पंचायतनकस्य वै । पूजितेषु प्रजानाथ पंचसु पूजितं जगत् ॥२०॥ देवेन कार्यसिद्ध्यर्थं नाना देवाः कृताः पुरा । ते सर्वे तत्स्वरूपाश्च पूजनीया नरेण वै ॥२१॥ इयं सर्वात्मिका भक्तिः कथिता च प्रजापते । स्वेष्टभावेन सर्वत्र परात्तत् ध्यानकारणात् ॥२२॥ अधुना शृणु दक्ष त्वमेकनिष्ठां महाद्भुताम् । स्वल्पकालेन भक्तस्य सिद्धिदां परमप्रियाम् ॥२३॥ स्वस्येष्टदेवतायां तु विश्वं सर्वं प्रतिष्ठितम् । तस्य पूजनमात्रेण सर्वं संपूजितं भवेत् ॥२४॥ अनंतरूपभावेन सर्वत्र कलया स्वयम् । तिष्ठति पूजनं तेषां न भवेद्देहधारिणाम् ॥२५॥ चराचरमयो

देवः पूजनीयं चराचरम् । केनाऽपि तत्र विप्रैर्द्र भवेच्चासंख्यभावतः ॥२६॥ चराचरं पूजितं चेत्तदपि तस्य रोमगम् । ब्रह्माण्डकूटमेवेदं वदन्ति मुनयोऽपरे ॥२७॥ यस्य रोमांचरंघ्रेषु ब्रह्माण्डानां हि कोटयः । अतः संपूर्णदेहस्य पूजनं न भवेत् कदा ॥२८॥ भक्तवात्सल्यभावार्थं देहधारी बभूव ह । देवस्तस्य भवेत् सर्व पूजनेन सुपूजितम् ॥२९॥ अनेन निश्चयेनैव पूजयेत् स्वेष्टदेवतम् । अन्येषां क्षोभतोषौ स सदा नेच्छति चेतसा ॥३०॥ नान्यान्निदेन्न वै दक्ष स्तुयोदेकत्वमाश्रितः । स्वेष्टदेवपरो भूत्वा भक्तिं कुर्याद्विशेषतः ॥३१॥ नरो विघ्नेश्वरेणैव सदा युक्तं प्रजापते । स्वेष्टदेवं समापूज्य सिद्धिं स लभते पराम् ॥३२॥ एकनिष्ठा महाभक्तिर्न भवेत्तत्र खंडिता । तत्र मार्गं प्रवक्ष्यामि सर्वसंशयनाशनम् ॥३३॥ यथा स्वशाखया संयुक्तं संध्यादिकमाचरेत् । तथाऽग्रपूज्यभावेन पूजयेद्गुणनायकम् ॥३४॥ सर्वेषामादिपूज्योऽयं सर्वादौ वेदवादतः । अन्यथा वेदवैरुध्यात् सकला नश्यति क्रिया ॥३५॥ शिवविष्णुमुखादीनामग्रपूजा न विद्यते । सर्वादौ तेन ते त्याज्या न त्याज्योऽयं गजाननः ॥३६॥ अन्यच्च शृणु मे वाक्यं सर्वेभ्यः फलदायकः । गणेशो नात्र संदेहः सिद्धिबुद्धि-समन्वितः ॥३७॥ धर्मार्थकाममोक्षाश्च ब्रह्मभूतत्वमंजसा । सिद्धयधीनं प्रजानाथ पंचकं वेदवादतः ॥३८॥ कर्ता बुद्ध्या समायुक्तः स्वेष्टदेवस्तया युतः । बुद्धयधीनं जगत् सर्वं ज्ञानं देहादिकं परम् ॥३९॥ तयोः स्वामी गणेशानो ब्रह्मणस्पति-वाचकः । सर्वादौ तमसंपूज्य नारकी स भवेन्नरः ॥४०॥ यदा गणपतिर्दक्ष सर्वादौ पूजितो न चेत् । पतिव्रते सिद्धिबुद्धी तत्र नैवागमिष्यतः ॥४१॥ सर्वसिद्धिविहीनश्च भवेत् दुर्बुद्धिसंयुतः । देहांते नरकेष्वेव स पचेन्नात्र संशयः ॥४२॥ शिव-विष्णुमुखानां स ज्येष्ठश्चैव प्रकीर्तितः । तस्योल्लंघनमात्रेण भ्रंशयिष्यति देवताः ॥४३॥ यथा गणपतिर्द्वेषाद्दलितं वैष्णवसु-त्तमम् । नरकेषु निबद्धयैवोद्यतो विष्णुर्बभूव ह ॥४४॥ संध्यादि कर्मवच्चायं सर्वादौ संमतो बुधैः । तस्य पूजनमात्रैर्गणैकनिष्ठा नैव खंडिता ॥४५॥ गणेश एकनिष्ठश्चेत्तदा गणपतिः सदा । एकः पूज्यो न संदेहोऽन्येषामावश्यखंडनात् ॥४६॥ एक-निष्ठसमा भक्तिर्विद्यते नैव निश्चितम् । ब्रह्म नानाविधं तेन विश्वं भक्त्या प्रपूजितम् ॥४७॥ जगद्ब्रह्मयुतो देवः स्वेष्टः संपूर्णभावतः । पूजितस्तेन भवति संतुष्टे सकलं सदा ॥४८॥ एकनिष्ठो यथा भक्तस्तथा देवोऽपि मानद । एक-भक्ताश्रितो भूत्वाऽभवत्तत्रैव संस्थितः ॥४९॥ एतत्ते कथितं दक्ष भजनं त्रिविधं मया । अनेन भक्तिमार्गेण वाञ्छितं लभते नरः ॥ ५० ॥

॥ ओमिति श्रीमदान्ये पुराणोपनिषदि श्रीमन्मौद्गले महापुराणे पंचमे खण्डे लंबोदरचरिते भक्तिमार्गवर्णनं नाम त्रिचत्वारिंशत्तमोऽध्यायः ॥

॥ श्रीगणेशाय नमः ॥ मुद्रल उवाच । एवमैलः स राजर्षिकेनिष्ठापरायणः । गणेशमभजन्नित्यं यथा गृत्समदस्तथा ॥१॥
 ध्यात्वा गजाननं देवमेकान्तिं तद्गताऽखिलः । मानसे राज्यभोगे स निःस्पृहः संबभूव ह ॥२॥ पुत्रे राज्यं परित्यज्य
 पूजयित्वा गजाननम् । ध्यानयुक्तः स्वभावेनातिष्ठत्तत्रैव नित्यदा ॥३॥ दक्ष उवाच । गणेशस्य ध्यानमैलकृतं मे वद सांप्रतम् ।
 तथाऽहं ध्यानसंगुक्तो भजिष्यामि निरंतरम् ॥४॥ मुद्रल उवाच । यथैलो नृपवर्यः स गार्ग्याऽज्ञात्वा गणेश्वरम् । अभजत्
 ध्यानयुक्तश्च तत् ध्यानं शृणु मानद ॥५॥ ऐल उवाच । नमामि विघ्नेश्वरपादपंकजं सुचिह्नितं चाखिलदं निजात्मनाम् ।
 ध्वजासिपद्माभयवज्रलाञ्छनैः परश्वधेनैव सुकोमलं परम् ॥६॥ सुरक्तपादांगुलकैः सुकोमलैर्नखप्रभाताम्रतया सुराजितम् ।
 सुगुल्फयुक्तं मृदुमांसलं महद् मोहं हरेत् तत्तिमिरं हृदि स्थितम् ॥७॥ जंघे परे रक्तसुभामये ततो ध्यायामि मांसेन युते
 सुकोमले । तज्जानुनी मांसलके सुरोमभिराकोमलैर्वक्रशिखैः सुसंवृते ॥८॥ ऊरू सुमांसेन समावृतौ परौ रंभासमानौ
 सुविराजितौ तथा । रक्तौ हृदा चिंतनमात्रभावतो भक्तिप्रदौ विघ्नहरस्य चिंतये ॥९॥ कटिं सदा मांसलरत्नरंजितां
 सुवर्तुलां मध्यमभागसंश्रिताम् । गणेश्वरस्यैव तु चिंतयाम्यहं सदा सुखानंदकरस्य नित्यदा ॥१०॥ वस्त्रं सुरक्तं हृदि
 चिंतयाम्यहमनंतमौल्यं कटिभागसंस्थितम् । नाभिं सुवृत्तां परमश्रिया युतां शेषस्य संवासकरीं तु चिंतये ॥११॥ महोदरं
 मांसलभावसंयुतं सुरोमयुक्तं प्रभया विराजितम् । विचिंतयेऽहं सकलप्रकाशकं त्रयीप्रमूलं परमव्ययं परम् ॥१२॥
 श्रीवक्रतुंडस्य विशालरूपकं वक्षस्तथा रक्तमयं सुमांसलम् । रक्तं स्तनाभ्यां हृदयं तु चिंतये चिंतामणिं तत्र सुखप्रदं
 परम् ॥१३॥ कंठं त्रिरखायुतमेव मांसलं रक्तं गणेशस्य च तेजसा युतम् । स्कंधौ वृषस्कंधसमौ सुकोमलौ ध्यायामि
 चित्ते सततं सुरक्तकौ ॥१४॥ बाहू सदा मांसलकौ प्रभासितौ स्वानंदनाथस्य मनोऽतिसौख्यदौ । हस्तौ तथा रक्तसुतेजसा
 युतौ वामौ हृदा दक्षिणकौ तु चिंतये ॥१५॥ करांगुलीर्विशतिकाः सुवर्तुला नखैः सुरक्तैश्च सुतेजसा युताः । गणेश्वरस्यैव
 हृदि प्रचिंतये स्वभक्तरक्षाकरिकाः सुभूषिताः ॥१६॥ मुखं तु शृंडायुतमेव चिंतये त्रिनेत्रयुक्तं परमप्रकाशकम् । सदैक-
 दंतस्य च तीक्ष्णदंतकं स्वभक्तकान् प्रेमरसेन सौख्यदम् ॥१७॥ कर्णौ विशालौ हृदि चिंतये परौ भक्ताय निष्कामसुकामदौ
 तथा । शूर्पाकृती चंचलभावधारिणौ विघ्नेश्वरस्यैव च वेदरूपिणौ ॥१८॥ कपोलकौ षट्पदरूपधारिभिर्मुनीश्वरैर्ब्रह्ममद-
 द्रवार्थिभिः । सुसंवृतौ नादयुतैर्निरंतरं गणेश्वरस्यैव हृदा विचिंतये ॥१९॥ भालं सुतेजोयुतमेव चिंतये श्रीदुर्धिराजस्य

निशाकरस्थलम् । रक्ताष्टगंधैश्च सुचित्रितं प्रभोर्बिदुप्रयुक्तं त्वथ तंडुलैर्युतम् ॥२०॥ केशैः समाच्छादितमस्तकं तथा सं-
 चिंतये विघ्नविनाशकारिणः । ब्रह्मांडमूले प्रभुमस्तकाश्रिते कुम्भस्थले ब्रह्मवरस्य सौख्यदे ॥२१॥ गणेशदेहं परिचिंतयाम्यहं
 सुभूषणैर्भूषितकं विचित्रकैः । अनर्घमूल्यैश्च सुवस्त्रकैस्तथा सुशोभितं ब्रह्मवरस्य सर्वदा ॥२२॥ विचित्रगंधैः परिलेपितं
 तथा सुचित्रितं भक्तवरैः सुयोगिभिः । गणाधिपं साधु हृदि स्थितं सदा विचिंतयेऽहं निजभक्तिलालसम् ॥२३॥
 पाशांकुशाद्यैश्च सुसंस्तुतं परं दुर्दिं प्रमोदादिभिरेव नित्यदा । गणेश्वरं देववरैस्तथोदुराजेन पूज्यं च सुचिंतये हृदि ॥२४॥
 वेदैः पुराणैः स्मृतिभिश्च शास्त्रकैः स्तोत्रैः स्तुतं देहधरैर्विचिंतये । ब्रह्मप्रियाद्यैश्च गणैरसंख्यकैर्भक्त्या तथा मुद्गलमुख्यकैः
 परम् ॥२५॥ सर्वांगसंशोभनरूपयुक्तया सिद्ध्या गणेशं परिचिंतये हृदि । संसेवितं वामगया सुशक्तिभिः सिद्ध्यादिभिः
 संवृतया स्वमायया ॥२६॥ बुद्ध्या कलाभिश्च सुसेवितं तथा विद्याभिरारादणनायकं हृदि । सर्वांगसंशोभनया स्वमायया
 संचिंतये दक्षिणभागभूषया ॥२७॥ लक्ष्णेण लाभेन च विघ्ननायकं संसेवितं शोभनशोभनेन तु । संचिंतये पुत्रवरेण
 सर्वदा ब्रह्मेश्वरं भक्तजनैः स्वधामगैः ॥२८॥ अनंतमंत्रैः कथितं स्वरूपकं विचिंतये वक्तुमशक्यभावतः । हृदि स्थितं
 ध्यानसुलोलुपं परं गणेश्वरं ब्रह्ममयागधारिणम् ॥२९॥ मुद्गल उवाच । एवमैलः स राजर्षिर्गणेशभजेने रतः । ध्यानं कृत्वा
 सदाऽतिष्ठद्गणेशस्य निवृत्तितः ॥३०॥ प्रातः काले समुत्थाय सस्त्रीकः स महीपतिः । धर्मयुक्तं चकाराऽपि नित्यं कर्म
 निरंतरम् ॥३१॥ ततो गणेश्वरं भक्त्याऽपूजयद्भक्तिसंयुतः । यथा गार्ग्येण भो दक्ष शिक्षितः स तथाऽकरोत् ॥३२॥
 शमीमंदारदूर्वाश्चापूजयद्भक्तिसंयुतः । प्रार्थय पत्रांकुराद्यं स पुष्पं चैवाऽऽचिनोन्नृपः ॥३३॥ दक्ष उवाच । शमीमंदारदूर्वाणां
 पूजनं वद मुद्गल । सिद्धेर्बुद्धेश्च विप्रैर्द्र सुतयोर्लक्षलाभयोः ॥३४॥ शमीमंदारदूर्वाणां प्रार्थना कीदृशी भवेत् । तां कृत्वा
 पुष्पपत्रादींश्चिनोम्यहं त्वदाज्ञया ॥३५॥ केन मंत्रेण योगीन्द्र शमीमंदारकांस्तदा । नरोत्तमो गणेशाय परेशाय समर्पयेत्
 ॥३६॥ मुद्गल उवाच । शृणु दक्ष महाप्राज्ञ गाणपत्यपरायण । संतुष्टोऽहं विशेषेण प्रश्नेन च वदामि ते ॥३७॥ गणेशस्यैव
 मंत्रेण पूजनीया इमे मताः । वस्तुभिर्गाणपत्यैश्च अभवंस्तोषसंयुताः ॥३८॥ स्त्रीपुंभावात्मकं दक्ष नास्ति तत्र
 विचारतः । गकारः सिद्धिरूपश्च णकारो बुद्धिरुच्यते ॥३९॥ तयोः स्वामी गणेशः स त्रेधारूपधरो बभौ । गणास्तस्य
 तथा पूज्या गाणपत्यैश्च मंत्रकैः ॥४०॥ गकाराद्विबभावाख्यो लक्षः पुत्रः प्रकथ्यते । तथा गकाररूपाद्वै लाभस्तौ तन्मयौ

मतौ ॥४१॥ शमीमंदारकौ दक्ष वरदानाद्विशेषतः । गणेशाकाररूपौ तौ भावयेन्नात्र संशयः ॥४२॥ दूर्वा देवीं गणेशस्य मंत्रेणापूजयेत्तरः । अथवा वैदिकैर्मंत्रैः कांडादिभिः प्रपूजयेत् ॥४३॥ नाममंत्रेण शूद्रस्तान् पूजयेत् सर्वभावतः । एतदेव रहस्यं ते कथितं सर्वमंजसा ॥४४॥ प्रार्थनां ते प्रवक्ष्यामि शृणु दक्ष महामते । स्नानयुक्तो वनं गत्वाऽथवा पुरे स्वमंदिरं ॥४५॥ यत्र दूर्वा च मंदारः शमी तिष्ठति तत्र सः । गत्वा प्रणम्य तानादौ प्रार्थयेद्भक्तिसंयुतः ॥४६॥ दूर्वेऽन्नब्रह्मरूपे चामृतरूपे शतांकुरे । गणेशप्रीणनार्थाय चिनोमि त्वां क्षमस्व भोः ॥४७॥ शमी सर्वप्रदे देवि गणेशरूपधारिणि । चिनोमि त्वां गणेशस्य प्रीणनाय नमाम्यहम् ॥४८॥ मंदारवाञ्छितार्थस्य दातविघ्नेशरूपक । क्षमस्व प्रीणनार्थाय गणेशस्य चिनोम्य-ऽहम् ॥४९॥ एवं प्रार्थ्य प्रजानाथ शमीमंदारकौ पुरा । दूर्वापत्राणि पुष्पाणि विशुं ह्यानाथ्य पूजयेत् ॥५०॥ सहस्रनाममंत्रैश्च अष्टोत्तरशतैर्नरः । एकविंशतिकैश्चैव नामभिस्ताः समर्पयेत् ॥५१॥ अथवा मूलमंत्रेण नाममंत्रेण वा तथा । गणेशैर्विविधैर्मंत्रैर्दूर्वादीनि समर्पयेत् ॥५२॥ एतत्ते कथितं सर्वं रहस्यं पावनात्मकम् । गाणपत्यप्रदं पूर्णं किं भूयः श्रोतुमिच्छसि ॥५३॥

॥ ओमिति श्रीमदान्त्ये पुराणोपनिषदि श्रीमन्मौद्गले महापुराणे पंचमे खण्डे लंबोदरचरिते ध्यानदूर्वादिपूजाविधिवर्णनं नाम चतुश्चत्वारिंशत्तमोऽध्यायः ॥

॥ श्रीगणेशाय नमः ॥ दक्ष उवाच । गणेशकीलकं ब्रह्मन् वद सर्वार्थदायकम् । मंत्रादीनां विशेषेण सिद्धिदं पूर्णभावतः ॥१॥ मुद्गल उवाच । कीलकेन विहीनाश्च मंत्रा नैव सुखप्रदाः । आदौ कीलकमेवं वै पठित्वा जपमाचरेत् ॥२॥ तदा वीर्ययुता मंत्रा नानासिद्धिप्रदायकाः । भवंति नात्र संदेहः कथयामि यथाश्रुतम् ॥३॥ समादिष्टं चांगिरसा मह्यं गुह्यतमं परम् । सिद्धिदं वै गणेशस्य कीलकं शृणु मानद ॥४॥ अस्य श्रीगणेशकीलकस्य । शिव ऋषिः । अनुष्टुप् छंदः । श्रीगणपतिर्देवता । ॐ गं योगाय स्वाहा । ॐ गं बीजम् । विद्याऽविद्याशक्तिगणपतिप्रीत्यर्थं जपे विनियोगः । छंदऋष्यादिन्यासांश्च कुर्यादादौ तथा परान् । एकाक्षरस्यैव दक्ष षडंगानाचरेत् सुधीः ॥५॥ ततो ध्यायेद् गणेशानं ज्योतीरुपधरं परम् । मनोवाणीविहीनं च चतुर्भुजविराजितम् ॥६॥ शुंडादंडमुखं पूर्णं द्रष्टुं नैव प्रशक्यते । विद्याऽविद्यासमायुक्तं विभूतिभिरुपासितम् ॥७॥

एवं ध्यात्वा गणेशानं मानसैः पूजयेत् पृथक् । पंचोपचारकैर्दक्ष ततो जपं समाचरेत् ॥८॥ एकविंशतिवारं तु जपं कुर्यात्
 प्रजापते । ततः स्तोत्रं समुच्चार्य पश्चात् सर्वं समाचरेत् ॥९॥ रूपं बलं श्रियं देहि यशो वीर्यं गजानन । मेधां प्रज्ञां तथा
 कीर्तिं विघ्नराज नमोऽस्तु ते ॥१०॥ यदा देवादयः सर्वे कुंठिता दैत्यैः कृताः । तदा त्वं तान् निहत्य स्म कुरुष्व
 वीर्यसंयुतान् ॥११॥ तथा मंत्रा गणेशान कुंठिताश्च दुरात्मभिः । शपैश्च तान् सर्वीर्यास्ते कुरुष्व त्वं नमो नमः ॥१२॥
 शक्तयः कुंठिताः सर्वाः स्मरणेन त्वया प्रभो । ज्ञानयुक्ताः सर्वीर्याश्च कृता विघ्नेश ते नमः ॥१३॥ चराचरं जगत् सर्वं
 सत्ताहीनं यदा भवेत् । त्वया सत्तायुतं दुहे स्मरणेन कृतं च ते ॥१४॥ तत्त्वानि वीर्यहीनानि यदा जातानि विघ्नप ।
 स्मृत्या ते वीर्ययुक्तानि पुनर्जातानि ते नमः ॥१५॥ ब्रह्माणि योगहीनानि जातानि स्मरणेन ते । यदा पुनर्गणेशान योगयुक्तानि
 ते नमः ॥१६॥ इत्यादि विविधं सर्वं स्मरणेन च ते प्रभो । सत्तायुक्तं बभूवैव विघ्नेशाय नमो नमः ॥१७॥ तथा मंत्रा गणेशान
 वीर्यहीना बभूविर । स्मरणेन पुनर्दुहे वीर्ययुक्तान् कुरुष्व ते ॥१८॥ सर्वं सत्तासमायुक्तं मंत्रपूजादिकं प्रभो । मम नाम्ना भवतु
 ते वक्रतुंडाय ते नमः ॥१९॥ उत्कीलय महामंत्रान् जपेन स्तोत्रपाठतः । सर्वसिद्धिप्रदा मंत्रा भवतु त्वत्प्रसादतः ॥२०॥
 गणेशाय नमस्तुभ्यं हेरंबायैकदंतिने । स्वानंदवासिने तुभ्यं ब्रह्मणस्पतये नमः ॥२१॥ गणेशकीलकमिदं कथितं ते प्रजापते ।
 शिवप्रोक्तं तु मंत्राणामुत्कीलनकरं परम् ॥२२॥ यः पठिष्यति भावेन जप्त्वा ते मंत्रमुत्तमम् । स सर्वसिद्धिमाप्नोति नानामंत्र-
 समुद्रवाम् ॥२३॥ एनं त्यक्त्वा गणेशस्य मंत्रं जपति नित्यदा । स सर्वफलहीनश्च जायते नाऽत्र संशयः ॥२४॥
 सर्वसिद्धिप्रदं प्रोक्तं कीलकं परमाद्भुतम् । पुराऽनेन स्वयं शंभुर्मंत्रजां सिद्धिमालभत् ॥२५॥ विष्णुब्रह्मादयो देवा सुनयो
 योगिनः परे । अनेन मंत्रसिद्धिं ते लेभिरे च प्रजापते ॥२६॥ ऐलः कीलकमाद्यं वै कृत्वा मंत्रपरायणः । गतः स्वानंदपूर्वा
 स भक्तराजो बभूव ह ॥२७॥ सखीको जडदेहेन ब्रह्मांडमवलोक्य तु । गणेशदर्शनेनैव ज्योतीरूपो बभूव ह ॥२८॥
 दक्ष उवाच । ऐलो जडशरीरस्थः कथं देवादिकैर्युतम् । ब्रह्मांडं स ददर्शैव तन् मे वद कुतूहलम् ॥२९॥ पुण्यराशिः स्वयं
 साक्षान्नरकादीन् महामते । अपश्यच्च कथं सोऽपि पापिदर्शनयोग्यकान् ॥३०॥ मुद्गलाच । विमानस्थः स्वयं राजा कृपया
 तान् ददर्श ह । गणेशानां जडस्थश्च शिवविष्णुमुखान् प्रभो ॥३१॥ स्वानंदगे विमाने ये संस्थितास्ते शुभाशुभे ।
 योगरूपतया सर्वे दक्ष पश्यन्ति चांजसा ॥३२॥ एतत्ते कथितं सर्वमैलस्य चरितं शुभम् । यः शृणोति स वै मर्त्यो मुक्तिं

सुक्तिं लभेत् ध्रुवम् ॥३३॥ खंडं लंबोदरस्यैतद्यः शृणोति नरोत्तमः । पठति ब्रह्मभूतः आवयते जायते स्वयम् ॥३४॥
 नानेन सहशं किंचिद्भुक्तिमुक्तिप्रदं मतम् । योगरूपो महाभाग यत्र लंबोदरः स्तुतः ॥३५॥ नानाश्रुतिस्मृतीनां यच्छ्रवणेन
 फलं लभेत् । तदस्यैकस्य खंडस्य श्रवणेन भवेदिह ॥३६॥ नानादानानि ये दद्युस्तीर्थेषु स्नानकारकाः । तेभ्यः शताधिकं
 पुण्यं लभेदस्य तु संश्रयात् ॥३७॥ व्रतानि यज्ञकान् सर्वान् कुरुते मानवः प्रभो । अस्य श्रवणमात्रेण लभेत् तस्माच्छता-
 धिकम् ॥३८॥ नानातपांसि सर्वाणि यः करोति नरोऽसकृत् । अस्य श्रवणमात्रेण लभेत् पुण्यमपारकम् ॥३९॥ पुत्रपौत्रादि-
 संयुक्तो धनधान्यादिभाग्यवान् । श्रवणेन नरः सद्यो भवत्यत्र न संशयः ॥४०॥ यद्यदिच्छति तत्तत्तु सफलं जायते
 क्षणात् । श्रवणेन प्रजानाथ खंडस्यास्य न संशयः ॥४१॥ बहुनात्र किमुक्तेन साक्षाद्योगप्रदः परः । सर्वसिद्धिप्रदः खंडः
 कथितस्ते प्रजापते ॥४२॥ इदं लंबोदरस्यैव चरितं सर्वसिद्धिदम् । कथितं ते समासेन किं भूयः श्रोतुमिच्छसि ॥४३॥
 सूत उवाच । यथा दक्षाय विप्रेषा मुद्गलेन प्रकाशितम् । मया तव तथाग्रेऽपि कथितं भार्गवाग्रणीः ॥४४॥ चरितं शौनकाद्याश्च
 श्रुतं लंबोदरस्य यत् । धन्योऽहं भवतां योगाङ्गणेशचरिते रतः ॥४५॥ विस्तरेण शिवाद्याश्च वेदाद्याः शेषमुख्यकाः । नैव
 वर्णयितुं शक्ता बभूवुस्तत्र कोप्यहम् ॥४६॥ व्यासेन कथितं सर्वं चरितं यादृशं पुरा । तादृशं कथितं विप्र श्रोतुमिच्छसि
 किं पुनः ॥४७॥

॥ ओमिति श्रीमदान्त्ये पुराणोपनिषदि श्रीमन्मौद्गले महापुराणे पंचमे खण्डे लंबोदरचरिते श्रवणमहाहास्यवर्णनं नाम पंचचत्वारिंशत्तमोऽध्यायः ॥

॥ श्रीगजाननार्पणमस्तु ॥

॥ इति श्रीमुद्गलपुराणे पंचमः खंडः समाप्तः ॥